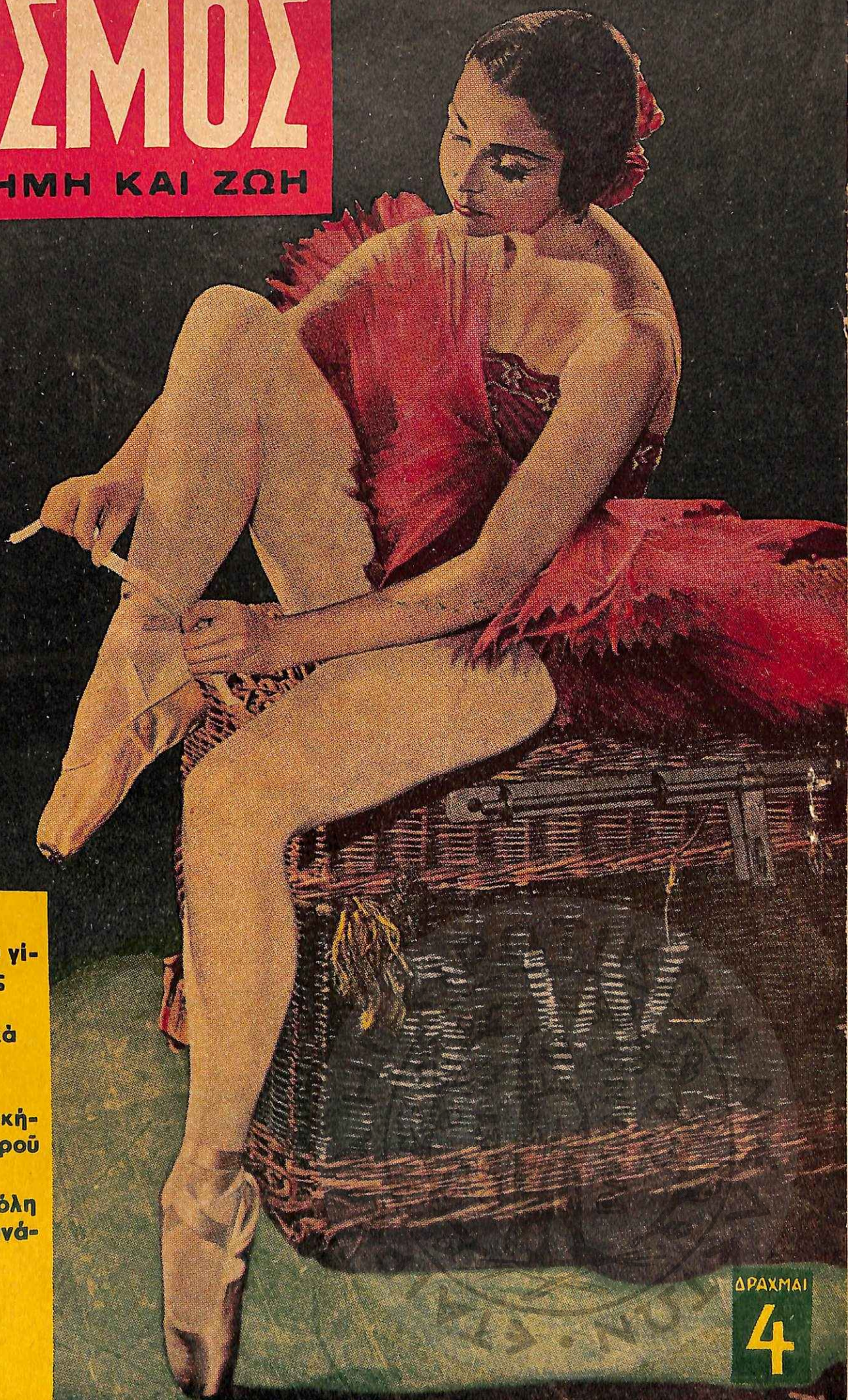


ΚΟΣΜΟΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΖΩΗ



* Γιατί δὲν θὰ γί-
νει πόλεμος

* Τὰ βιολογικά
θαύματα

* Στὰ παρασκή-
νια τοῦ χοροῦ

* Νινευί, ἡ πόλη
τοῦ Σαρδανά-
αλου.

ΔΡΑΧΜΑΙ

4

Μέ το Θερινό

ΓΟΝΙΜΟΤΗΣ

ΟΙ άρχαιοι είχαν συνδέσει την τύχη τους με την εύνοια ώρισμένων φυσικών φαινομένων. Χωρίς αυτή την εύνοια κινδύνευαν να υποστούν το βασανισμό της στερήσεως, να περιπέσουν σε ολοκληρωτική ένδεια. Έτσι είχαν θεοποιήσει τις προϋποθέσεις της εύφορίας. Τους απέδιδαν αισθήματα φιλίας ή έχθρότητας. Κρεμόντουσαν από τη θέλησή τους, από τη χάρη τους. Άργότερα τα απέδωσαν όλα αυτά σ' ένα Θεό που διέπει τα πάντα: Τα φυσικά φαινόμενα και τους ανθρώπους. Ίσως πολλοί από μας θάπυχε να δούν μια λιτανεία και ν' ακούσουν την αυτοσχέδια ψαλμωδική παράκληση: «Κύριε δρέξε».

Την περασμένη άνοιξη δρέθηκα για λίγες μέρες σ' ένα χωριό. Βρήκα τους ανθρώπους να ζούν σ' ένα τρομακτική άγνια. Ο μικρός τους κάμπος κινδύνευε να ξεραθεί. Κινδύνευαν δηλαδή οι κόποι τους, τα παιδιά τους, ή φτωχική τους γαλήνη. Τους έβλεπα κι' ή καρδιά μου σφίγγονταν. Όλοι είχαν την ίδια έκφραση κι' έκαναν τις ίδιες κινήσεις. Σηκώνονταν με τα χαράματα κι' ή πρώτη τους δουλειά ήταν να σηκώσουν τα κεφάλι τους και να κυττάξουν τον ουρανό. Έκαναν έναν μορφασμό, σχεδόν έτρεμαν, θαρρείς και δεν ήξεραν να περπατήσουν, τρέκλιζαν. Άνηφορίζαν και κάθονταν στα φτωχομαγαζάκια άμυλητοι, χωρίς κέφι να δουλέψουν, με την ψυχή και τα χέρια τους παραλυμένα. Κάθε τόσο το βλέμμα τους έπαιζε πάνω στις κορφές των βουνών, αλλά ο ουρανός ήταν καθαρός, θαιμπε καταγάλανος, άραϊος — άδυσώπητος.

Κι' ή σιωπή, ή μουγγαμάρα που είχε σκεπάσει το χωριό, έσπασε μια νύχτα γύρω στις έννιά ή ώρα. Χωρίς να το περιμένουν οι πρώτες ψυχάλες χτύπησαν με δύναμη πάνω στις στέγες. Κι' άμέσως θαρρείς κι' άνοιξε τις καταπαχές του ο ουρανός και σωστοί καταρράχτες κρεμάστηκαν πάνω από τη γή. Θα νόμιζε κανείς πως ή βροχή έπεφτε μες στις καρδιές τους και τις γονιμοποιούσε. Τέβλεπε πως άνθιζαν άμέσως. Χοιμόγελα άνέθηκαν στα πρόσωπά τους. Έτρεχαν τα χέρια τους, άνοιγαν τα παράθυρα και φώναζαν από το ένα σπίτι στο άλλο. Μες από το θόρυβο της βροχής, άκούγονταν τραγούδια. Η νύχτα θύμιζε κάτι σαν ένα μικρό Πάσχα. Είχε κάτι από την Άνάστασι. Είχε κάτι από το «θάνατω θάνατον πατήσας». Τα σπαρτά δεν θα χάνονταν οι καρδιές δεν θα βούλιαζαν μέσα στην άπελπισία για πάντα. Την άλλη μέρα το πρωί είδα πως όλα τα πρόσωπα είχαν αλλάξει.

★

Η ΖΩΗ εξαρτάται άκόμη από την αυτόματη κίνηση των φυσικών φαινομένων, από την υποτιθέμενη θέ-

λησή τους. Το περασμένο καλοκαίρι σε πολλές γωνιές της Ελλάδος, σε πολλά χωριά, κουβαλούσαν το νερό — έξ αιτίας της ξηρασίας — από άπώσταση τριών ώρων και περισσότερο. Μπορεί κανείς να σκεφθεί αυτόν το επί πλέον μόχθο της ζωής τους, και να σκεφθεί το δύσκολο, τον άπεγνωμένο άγώνα που κατέβαλε ο άνθρωπος για να επιδιώκει και να φτάσει νικητής και τροπαιούχος ως τις ημέρες μας. Η πάλη του με τη φύση, αν μπορούσε να γραφτεί σε μιά ιστορία, θα ήταν ή πιο ένδιαφέρουσα ιστορία απ' όσες γράφτηκαν ποτέ, ή πιο άληθινή, ή πιο ανθρώπινη. Ο άνθρωπος χωρίς τους πολέμους θα ύπρχε και θα ήταν καλύτερος. Χωρίς τους άγώνες του εναντίον της φύσεως δεν θα ύπρχε. Αυτό το βιβλίο θα μπορούσε να περιλαμβάνει πάμπολλες σελίδες για τη στάση του ανθρώπου μπροστά στη γονιμότητα και τους κινδύνους της, μπροστά στην ίσορροπία των φυσικών έκδηλώσεων που άπαιτεί το άρίμασμα του στοριού, της έλίας, τ' άμπελιού, ή καλή συντήρηση των ζώων.

Όταν ήμουν παιδί άκουσα μια πολύ ένδιαφέρουσα έκφραση. Κάποτε έκανε πολύ πρώιμες βροχές κι' ύστερα άκολουθούσαν μακράς διαρκείας καλοκαιρίες. Οι πρώιμες αυτές βροχές εύνοούσαν τη βλάστηση, το χορτάρι φύτρωνε στα λειβάδια. Το νερό όμως που είχε δρέξει δεν ήταν άρκετο να συντηρήσει το φυτρωμένο χορτάρι που το τσουλούφριζαν οι λιακάδες που άκολουθούσαν. Οι χωριάτες, που έτρεφαν ζωντανά μιλούσαν με άπόγνωση.

Άν δεν δρέξει και τούτη τη δδομάδα, πάει, χαθήκαμε. Η γής θ' άπορριξει.

Σά να ήταν κι' ή γής μια θηλυκή ύπαρξη και κινδύνευε να άπορριξει από ώρα σε ώρα, να πάει χαμένος ο καρπός της κοιλιάς της, ή τροφή των ζώων και των ανθρώπων. Αυτός ο χειμώνας έκανε πολλές βροχές, ποτίστηκε ή γής, πλούτισαν οι πηγές. Σκέφτηκα τη χαρά των ανθρώπων μπροστά στη βεβαιότητα της γονιμότητας που περιμένουν. Και σκέφτηκα αυτή την άγια γονιμότητα, που δεν την λογαριάζουν οι σοφοί όταν μιλούν για τον επικείμενο ύπερπληθυσμό της γής. Την αύξηση των ανθρώπων συνάδευε πάντοτε ή εύρτερη καλλιέργεια και κυρίως ή βελτιωμένη γονιμότητα. Θα ήταν άστείο να άμφιβάλλει κανείς: Πρέπει νάμαστε βέβαιοι ότι τον διπλασιασμό του πληθυσμού θα τον συνοδέψει ή Έπιστήμη με τον διπλασιασμό της γονιμότητας.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ

ΑΝΕΚΔΟΤΑ

— Είναι τρομερό! Νύχτα — μέρα — ή γυναίκα μου ζητάει λεφτά.
— Και τί τα κάνει;
— Πού θες να ξέρω; Σάμπως της έδωσα ποτέ;

★

Κάποιος άτυχος εξέθεσε την τραγωδία του:

— Η γουρσουζιά μου δεν λέγεται. Φανταστείτε ότι τις προάλλες έφτιαξα ένα κοστούμι με δυο παντελόνια και προχθές έπεσε ένα τσιγάρο και μούσκαψε τό... σκακάκι!...

★

Ο Μεγάλος Άγγλος ποιητής Μίλτων, παντρεύτηκε για τρίτη φορά όταν είχε τυφλωθεί. Η γυναίκα του ήταν άραιοτάτη αλλά πολύ ιδιότροπη και γκρινιάρη.

Για να τον κολακεύσει κάποιος φίλος του, του έπτε μια μέρα πως ή γυναίκα του ήταν «πραγματικό τριαντάφυλλο».

— Δεν μπορώ, δυστυχώς, άπάντησε λυπημένα ο Μίλτων, να το δώ αυτό το τριαντάφυλλο. Το αισθάνομαι όμως άπό τά... άγκάθια του!

★

Συστάσεις ενός συζύγου που μαθαίνει τη γυναίκα του να οδηγεί:

«Όταν άνάβει το πράσινο φώς να περνάς. Όταν άνάβει το κόκκινο να σταματάς. Κι' όταν έγω χλωμιάζω, να κόβεις ταχύτητα».

★

Κάποιος ρώτησε έναν διάσημο σκηνοθέτη του κινηματογράφου, ποιά κατά τη γνώμη του, είναι το δυσκολότερο πράγμα στη σκηνοθεσία μιάς ταινίας.

— Το πιο δύσκολο, είναι να... βρείς τον πάσανα που θα σου την αναθέσει, του άπάντησε ο σκηνοθέτης.

★

— Σ' άγαπώ τρελλά, χρυσή μου, λέει ένας έρωτευμένος στην έλκετή του, αλλά δυστυχώς δεν έχω λεφτά...

— Κρίμα! παρατηρεί αυτή. Άν είχες λεφτά θα ήσουν άκριβώς ο τύπος μου!...

★

Ο Μπιγιόρσον δεν έχάνευε τον Ίψεν και έπίστευε πως αυτός ήταν ο σπουδαιότερος συγγραφέας της Νορβηγίας. Μια μέρα υπέπεσε σε κάποιον άστυνομική παράδοση κι' ένας άστυφύλακας του έκαμε παρατηρήσεις.

— Ξέρετε σε ποιόν μιλάτε; του είπε ο Μπιγιόρσον. Είμαι ο μεγαλύτερος συγγραφέας της Νορβηγίας.

— Με συγχωρείτε, κύριε... Ίψεν, του άπάντησε ο άστυφύλακας, αλλά οι άστυνομικές διατάξεις ισχύουν για όλους τους πολίτες!

ΕΤΟΣ Β' ΔΡ. ΤΕΥΧΟΥΣ 87

ΚΟΣΜΟΣ
ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΖΩΗ

ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΗ ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Έκδότης — Διευθυντής
ΛΟΥΚΗΣ ΑΚΡΙΤΑΣ

Διευθυντής Συντάξεως
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΑΚΡΗΣ

Έπιμελητής Ύλης
ΝΙΚΟΣ Α. ΓΚΟΥΜΑΣ

Γραφεία — Τυπογραφεία
Πατησίων 63β τηλ. 813.180

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ ΔΡΧ. 4

ΑΘΗΝΑΙ

20-26 Ιανουαρίου 1961

Α ΠΟΔΕΙΞΗ πως μια Νέα Γενιά, διαποτισμένη από βαθύτατη πίστη προς την ειρήνη και την έλευθερία, έρχεται στο προσκήνιο της ιστορίας, με την όρκωμοσία του νέου Άμερικανού προέδρου, άποτελεί το έμπνευσμένο διάγγελμά του προς τους Άμερικανούς και σ' όλους τους Λαούς της Γής. Ένα έλπιδοφόρο μήνυμα αρχίζει να γαληνεύει την άγωνία, μέσα στην όποία παραδέρνει ο σύγχρονος κόσμος. Η έλπίδα ύψώνεται μέσα στην καθολική σύγχυση και την ταραχή, από πολλές πλευρές αρχίζει κι' όλας να φανερώνεται μια αίσιοδοξία, θεμελιωμένη στη βεβαιότητα προσεχών συνεννοήσεων για την άποκατάσταση άμοιβαίας έμπιστοσύνης, χωρίς την όποια δεν ήμπορεί να έπιλυθούν οι διεθνείς διαφορές.

★

Η ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑ Άϊζενχάουερ στην ήγεσία του Δυτικού Κόσμου είναι ένα άπό τα πιο σκληρά και τα πιο διδακτικά μαθήματα της ιστορίας. Ένας δαφνοστεφής ήγέτης στο πεδίο των μαχών, άποδεικνύεται άνίκανος ν' άντιμετωπίσει με στοιχειώδη επάρκεια την άποστολή του. Είχε έγκαταλείψει στην καθόληση σκοταδιστικών δυνάμεων και παρά την άναμφισήτητη καλή του θέληση, έγινε το όργανο μιάς στενοκέφαλης πολιτικής, συνεσώρευσε άγωνία και πάθος σε μια βασανισμένη ανθρωπότητα. Η δογματική πολιτική, της όποιας ο Άϊζενχάουερ έγινε άδουλο όργανο, συνετέλεσε και το πολύ, ώστε ή έλευθερία να ύποχωρήσει και ή Δημοκρατία να ύποστεί τραυματισμούς — και

συχνά, θανάσιμους τραυματισμούς.

★

Α ΠΟ τις συζητήσεις της έθνικής αντιπροσωπείας δημιουργείται κλίμα ήθικης έσφυζίας. Τα μεγάλα θέματα, αυτά που θα κρίνουν το μέλλον του τόπου μας, όπως ή σύνδεση της Ελλάδος με την Ευρωπαϊκή Κοινότητα ή αγορά, ούτε καν προωθούνται στο βήμα της Βουλής. Άναγράφονται άπλως στις είδησεογραφικές στήλες των έφημερίδων, στο ίδιο επίπεδο ένδιαφέροντος, όπως περίπου και ή καθημερινή συγκομιδή του άστυνομικού δελτίου. Έξαιρετη και επαινετή ή ευαισθησία των άντιπροσώπων του λαού για κάθε μικρή ή μεγάλη παράλειψη, είναι όμως άναγκαία και ή ένασχόληση τους κάποτε με τα μεγάλα εκείνα προβλήματα, που επηρεάζουν τη ζωή και την τύχη όλων μας. Έκτός εάν ή ζωή του έθνους διαμορφώνεται έξω από την αίθουσα της Βουλής, κάτι που ίσοδυναμεί με κατάρρευση της δημοκρατίας.

★

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ της Άγγλίας έχει καταργήσει σιωπηρώς τον Διάβολο. Άν ή κατάργηση άρχιζε άπό τη Μεγάλη Βρετανία, ο Διάβολος θα είχε άληθινά ύποστεί την πρώτη και πιο άποφασιστική ήττα του. Φοβούμεθα, μήπως οι Άγγλοι επιδιώκουν να καταργήσουν τον Διάβολο στις άλλες χώρες, για να εξακολουθήσουν να έχουν το μονοπώλιό του!

★

ΟΙ ΣΟΙ είναι σε θέση να διατυπώσουν όρθα συμπεράσματα άπό τον συσχετισμό των παραγόντων που συνθέτουν το πρόβλημα του Έξω Έλληνισμού, πιστοποιούν με άπογοήτευση ότι οι δεσμοί του έθνικού κέντρου με τα διάσπαρτα στα πέριχ της Γής, τα ξενητεμένα παιδιά μας χαλαρώνονται συνεχώς. Η άδυναμία ή ή άδιαφορία του έλληνικού παράγοντος να παρακολουθήσει τα προβλήματα του Έξω Έλληνισμού και να προσέλθει άργως στην έποικοδομητική άντιμετώπισή τους, είναι βέβαιο ότι έχει επηρεάσει βαθύτατα, αν δεν έχει τραυματίσει την έθνική φιλοτιμία των Έλλήνων του Έξω Έωτερικού.

ΤΟ ΒΕΩΦΤΑΛΟ ΜΑΣ

Η χορεύτρια ξεκουράζεται άπό την κοπιαστική, την άληθινά βασανιστική της προπόνηση, χωρίς την όποια είναι άδύνατο να κρατήσει τη φόρμα της όπως μας έδειξε σημερινό άρθρο του ΚΑΛΕΤΩΝ ΕΙΡΩΝΙΣ για τα παρασκήνια του χορού ΚΟΣΜΗΤΕΙΑ

Β.ΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΑΡΧΕΟΥ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

ΔΩΡΕΑ φρ. Τ.Σ.Ι.Ε.Β.

ΗΜΕΡΟΜ. 4-6-92

ΑΡΙΘ. 45593

ΟΙ «ΑΝΘΡΩΠΙΝΕΣ ΦΥΛΕΣ»
το πρώτο βιβλίο της σειράς
«ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ», έχει έξαντληθεί στα περισσότερα περίπτερα.

Όσοι έπιθυμούν να το προμηθευθούν, παρακαλούνται ν' άπευδυνθούν στα γραφεία μας ή στα κεντρικά περίπτερα.

στο ΣΗΜΕΡΙΝΟ Τεύχος

Επικαιρότητες

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ: Γονιμότης Σελ. 2
ΕΙΔΙΚΟΥ: Γιατί δεν θα γίνει πόλεμος » 4
ΑΛΚΗ ΤΡΟΠΑΙΑΤΗ: Δυο μεγάλοι άσκητές » 43

Επιστήμη και Τεχνική

ΖΑΝ ΡΟΣΤΑΝ: Τα βιολογικά θαύματα » 7
ΔΡ. ΠΑΡΑΙΗ: Η διαιτητική των τριών περιόδων της ανθρώπινης ήλικίας » 20
★ Το πείραμα της εξωγενέσεως » 22
ΚΛ. ΕΝΤΕΛΜΑΝ: Το μεγάλο αυτί του Σύμπαντος » 24
ΚΛ. ΜΑΡΛΥ: Η ζωντανή λύρα του άυστραλιανού δάσους » 30
★ Έγχειρήσεις σε σταματημένη καρδιά » 39

Ιστορία και Τέχνη

★ Στα παρασκήνια του χορού » 9
ΜΛΑ ΣΙΝΟΤΙ: Η πόλη του Σαρδανάπαλου » 12
Κ. ΚΑΙΡΟΦΥΛΛΑ: Όταν ο Καποδίστριας έφερε τις πατάτες στην Ελλάδα » 26
★ Ένα Ήφαιστείο: Φρόντης Λίστ » 37

Διάφορα Άρθρα

★ Οι τεχνητοί παράδεισοι » 18
★ Το σπαθί του Άμπερ » 29
★ Οι ναοί της Νουβίας » 36

Μυθιστόρημα και Διήγημα

Σ και Α. ΚΟΥΛΙΝΤΕΡΟΣ: Ένα ήλιόλουστο πρωινό (μονόπρακτο) » 15
Ι. ΚΟΝΔΥΛΑΚΗ: Κακό συναπάντημα » 27
ΠΙΕΡ ΛΑ ΜΥΡ: Μουλέν Ρούζ » 33





Η βασική φροντίδα του Κρούτσεφ είναι το Έπιτάχρονο Σχέδιο, γιατί αυτό είναι το όπλο του στη νέα μορφή ανταγωνισμού με τη Δύση.

ΓΙΑΤΙ ΔΕΝ ΘΑ ΓΙΝΕΙ ΠΟΛΕΜΟΣ

Μιά κοινούργια φάση στην παγκόσμια κατάσταση παρά τις μεγάλες και όξύτερες διεθνείς κρίσεις.

Ανάλυση του ΕΙΔΙΚΟΥ

Το ερώτημα που βασανίζει όλο τον κόσμο είναι σήμερα: υπάρχει ακόμα κίνδυνος πολέμου; Κάθε μέρα σχεδόν σημειώνεται και μία νέα διεθνής περιπλοκή που επιδεινώνει την παγκόσμια κατάσταση και το 1960 μάς κληροδότησε τρεις περιπέτειες που μπορούν οποιαδήποτε στιγμή να προκαλέσουν όξυτατη απειλητική διεθνή κρίση: του Κογκό, της Κούβας και του Λάος. Και τα παλιά, τα σχεδόν μόνιμα προβλήματα της εποχής του ψυχρού πολέμου — το Βερολίνο, η γερμανική ένωση, η ευρωπαϊκή ασφάλεια, οι πυρηνικές δοκιμές, οι βάσεις στο εξωτερικό, η θέση της Κίνας — εξακολουθούν να μένουν έκκρεμη, χωρίς να διαφαίνεται καμμία λύση τους. Όλα δείχνουν ότι η ειρήνη είναι επισφαλής, ότι εξαρτιέται από ένα τυχαίο περιστατικό, από ένα έπεισόδιο — σαν του Υ-2 — από μίαν ανεπανόρθωτη ενέργεια που θα μπορούσε να την προκαλέσει ο φόβος μήπως επιτεθεί ο αντίπαλος. Και η ανθρωπότητα εξακολουθεί να ζει με αγωνία και ν' ανησυχεί για την αύριο, να περιμένει το χειρότερο και να περνά μερικές από τις πιο έφιαλτικές ώρες της ιστορίας της. Και το ερώτημα που την βασανίζει — υπάρχει ακόμα κίνδυνος πολέμου; — έχει γίνει ένας ατέλειωτος βραχνάς.

Ο κόσμος είναι σήμερα ένα απέραντο όπλοστάσιο. Τουλάχιστον εκατό χιλιάδες πυρηνικές βόμβες — που το ένα έκαστό τους μόνο αρκεί για να εξα-

φανίσει τη ζωή από την επιφάνεια της Γης — είναι έτοιμες να εξαπολυθούν ή βρίσκονται στις αμερικανικές και τις σοβιετικές αποθήκες. Δεκάδες χιλιάδες αεροπλάνα περιμένουν αγγυπνα στις αεροπορικές βάσεις και εκατοντάδες είναι σε διαρκή συναγερμό. Ισχυρότατοι στόλοι περιπολούν στους ωκεανούς και τις θάλασσες, εκατομμύρια στρατιώτες με κλασικά ή και με τακτικά ατομικά όπλα βρίσκονται σε επιφυλακή. Και τουλάχιστον εκατό δισεκατομμύρια δολάρια — τρία τρισεκατομμύρια δραχμές, δηλαδή 160 φορές ολόκληρος ο προϋπολογισμός της Ελλάδας — ξοδεύονται κάθε χρόνο για τους εξοπλισμούς. Όλα είναι έτοιμα για τον πόλεμο.

Η πυρηνική ισορροπία

Και όμως ο πόλεμος δεν θα γίνει, γιατί δεν μπορεί να γίνει. Γιατί δεν συμφέρει σε κανένα. Γιατί δεν θα υπάρξει νικητής. Γιατί ο πόλεμος θα είναι ομαδική αυτοκτονία. Γιατί ο «πυρηνικός τρόμος» εμποδίζει κάθε διεθνή κρίση, ακόμα και την πιο βαρεια, να ξεπεράσει τα όρια ασφαλείας.

Ο πόλεμος έγινε αδύνατος από τη στιγμή που σταθεροποιήθηκε η πυρηνική ισορροπία ανάμεσα στους δυο γίγαντες. Είναι τέτοια η πυρηνική ισχύς της Αμερικής και της Ρωσίας, ώστε ένας πόλεμος δεν θ' άφαισε τίποτε άλλο, τίποτε γερό στις δυο αυτές χώρες. Ούτε καν ο αλφινιδισμός δεν έχει πια την πιθανότη-

Με την προεδρία Κέννεντυ και τη νίκη του Κρούτσεφ, κατά της κινεζικής αδιαλλαξίας αρχίζει μία νέα εποχή στις διεθνείς σχέσεις. Ο ψυχρός πόλεμος αλλάζει μορφή: γίνεται οικονομικός. Οι εξοπλισμοί χάνουν την απόλυτη προτεραιότητά τους στον ανταγωνισμό των μεγάλων και τη θέση τους παίρνει η προσπάθεια για διείσδυση στις υπανάπτυκτες χώρες. Μία μεγάλη και ριζική αλλαγή σημειώνεται στην παγκόσμια κατάσταση, με κύριο γνώρισμα την απομάκρυνση της απειλής του πολέμου. Πώς, όμως, ο κόσμος έφτασε σ' αυτήν την αλλαγή και ποια είναι τα στοιχεία και η σημασία της;

τα να αποτρέψει τα καταστρεπτικά αντίποινα. Είναι τέτοια η διασπορά των επιθετικών και άμυντικών μέσων των δύο χωρών, ώστε η απάντηση να είναι άμεση και σκληρή, σε κάθε αλφινιδισμό. Και το βέβαιον αποτέλεσμα θα είναι να γίνουν κυριολεκτικά στάχτη οι δύο αυτές χώρες — και όσες θα τις ακολουθήσουν τυχόν στην ανάμετρή τους.

Αυτό το ξέρουν η Ουάσιγκτον κι' η Μόσχα. Ο Αϊζενχάουερ κι' ο Κρούτσεφ είπαν κατ' επανάληψη ότι δεν θα υπάρξει νικητής σ' ένα πυρηνικό πόλεμο — αφού δεν θα επιζήσει κανένας. Και καμμία χώρα δεν κάνει πόλεμο όταν ξέρει από πριν ότι δεν θα επιζήσει. Η ομαδική καταστροφή είναι μαθηματικά βέβαιη. Οι τελευταίες ασκήσεις στις «Ηνωμένες Πολιτείες έδειξαν ότι, σε περίπτωση πυρηνικού πολέμου και μέσα σε 15 λεπτά, πρ ω τ η μ ι σ ή ν ω ρ α θα σκοτωθούν 30.000.000. Αμερικανοί και θα τραυματισθούν 70.000.000 — δηλαδή ο μισός πληθυσμός. Ο άλλος μισός θα έχει το προνόμιο να εξαφανισθεί λίγες ώρες αργότερα. Οι ίδιες αναλογίες ισχύουν, φυσικά, και στη Σοβιετική Ένωση.

Αφού, λοιπόν, ο πόλεμος αποκλείεται, γιατί όλες οι χώρες ετοιμάζονται γι' αυτόν — όπως τουλάχιστο δείχνουν οι εξοπλισμοί κι' οι αλληπάλληλες διεθνείς κρίσεις; Γιατί συνεχίζεται ή κατασκευή πυρηνικών όπλων αφού τα αποθέματα είναι υπερεπαρκή; Γιατί ξοδεύονται ιλιγγιώδη ποσά για τους εξοπλισμούς; Γιατί τελειοποιούνται οι διηπειρωτικοί πύραυλοι; Γιατί η στρατηγική επηρεάζει τόσο αποφασιστικά τη διεθνή πολιτική;

Η άμοιβαία καχυποψία

ΓΙΑΤΙ, απλούστατα, οι δυο αντίπαλοι κόσμοι δεν έχουν εμπιστοσύνη ο ένας στον άλλον. Ο καθένας υποπτεύεται ότι ο άλλος περιμένει την κατάλληλη στιγμή να του επιτεθεί αλ-

φινιδιαστικά και να τον εκμηδενίσει. Η άμοιβαία καχυποψία είναι η βασική αιτία του κακού — μία «καχυποψία που έχει βαθιές ρίζες και που έχει τραφεί από τις απειλές, τις προκλήσεις και τις εχθρικές ενέργειες των παραγμένων ετών του ψυχρού πολέμου.

«Δεν έχω την πρόθεση να επιτεθώ, αλλά είναι στοιχειώδης υποχρέωσή μου να εξοπλίζομαι για ν' αντιμετωπίσω επίθεση»: αυτή είναι η δικαιολογία που προβάλλουν οι δυο αντίπαλοι κόσμοι για τους εξοπλισμούς τους. Και συνάμα και οι δύο προσπαθούν να ενισχύσουν τις θέσεις τους σ' όλα τα σημεία της Γης για να έχουν περισσότερες δυνατότητες ν' απαντήσουν με αντίποινα στον αλφινιδισμό. Η διεθνής ένταση που χαρακτηρίζει την εποχή μας είναι η αναπότρεπτη συνέπεια της άμοιβαίας αυτής καχυποψίας.

Ολόκληρο, λοιπόν, το παγκόσμιο πρόβλημα μπορεί να συνοψισθεί στο ερώτημα: είναι δυνατό να πεισθούν οι δύο κόσμοι ότι δεν θέλουν πραγματικά και οι δύο τον πόλεμο; Με άλλα λόγια: μπορεί ν' αποκατασταθεί ανάμεσα στους δύο κόσμους ένα ελάχιστο άμοιβαίας εμπιστοσύνης;

Για πρώτη φορά από πολλών καιρο διαφαίνεται επί τέλους τώρα μία πιθανότητα να δοθεί καταφατική απάντηση σ' αυτό το ερώτημα — μία απάντηση που θα πείσει πραγματικά την ανθρωπότητα ότι ο κίνδυνος πολέμου έχει οριστικά απομακρυνθεί. Και όταν δοθεί αυτή η απάντηση, οι εξοπλισμοί θα χάσουν τη σημασία τους και τα ποώτα θέματα προς τον αφοπλισμό θα οδηγήσουν εύκολα πλέον στη διεθνή ύφεση και στην ειρήνη.

Πώς, όμως, υπάρχει τώρα πιθανότητα να είναι καταφατική η απάντηση στο βασικό ερώτημα που αναφέραμε παραπάνω:

Η ειρηνική συνύπαρξη

ΑΠΟ τη στιγμή που οι δύο κόσμοι κατέληξαν στην οριστική διαπίστωση ότι κανένας δε θα βγει νικητής σ' ένα πυρηνικό πόλεμο, άρχισαν ν' αναζητούν κάποιο τρόπο που να τους επιτρέψει να ζήσουν χωρίς τη διαρκή απειλή της καταστροφής. Έτσι ο Κρούτσεφ έδηγγειλε την αρχή του για την «ειρηνική συνύπαρξη» και η Δύση διακήρυξε ότι όλα τα προβλήματα μπορούν να λυθούν με ειρηνικές διαπραγματεύσεις. Και η πρώτη ομολογία των δύο κόσμων, ότι ήταν υποχρεωμένοι να εγκαταλείψουν ένα μέρος τουλάχιστο από την άμοιβαία καχυποψία τους και ν' αρχίσουν συνομιλίες. Οι συνομιλίες άρχισαν πραγματικά, και άμεσως άλλαξε το διεθνές κλίμα. Οι τελευταίοι μήνες του 1959 και οι πρώτοι του 1960 είδαν να λυώνει ο πάγος και να δημιουργείται ένα κλίμα στοιχειώδους εμπιστοσύνης. Και το πρώτο επικόλοιο ήταν να προβληθεί ο αφοπλισμός σαν το πρωταρχικό παγκόσμιο θέμα.

Η κατάσταση άλλαξε έπειτα απότομα γιατί οι δυνάμεις που έχουν συμφέρον να συνεχίζεται η διεθνής ένταση — οι δυνάμεις των οργανωμένων συμφερόντων της πολιτικής βιομηχανίας — κατόρθωσαν να κλονίσουν και τη λίγη εμπιστοσύνη που είχε αποκατασταθεί ανάμεσα στους δύο κόσμους. Η διεθνής ύφεση ξανάδωσε πάλι τη θέση της στη



Οι υπανάπτυκτες χώρες περιμένουν τη βοήθεια των οικονομικά προηγμένων κρατών, για να αξιοποιήσουν τους πόρους τους και να εκπολιτισθούν. Αρχίζουν, όμως, από τώρα να αισθάνονται ότι είναι νέα δύναμη στον κόσμο. Στη φωτογραφία διακρίνονται ιθαγενείς του πρώην Γαλλικού Κογκό που πανηγυρίζουν την ανεξαρτησία της χώρας τους στην πρωτεύουσα Μπραζαβίλλ.

διεθνή ένταση κι' από τότε — από το Μάιο του 1960 — ο ψυχρός πόλεμος ξαναγύρισε με καινούργια όξυτητα. Αυτή τη φορά, όμως, η μορφή του ήταν διαφορετική, γιατί είχε γίνει στο μεταξύ μία μεγάλη αλλαγή: οι δυο αντίπαλοι κόσμοι είχαν μετατοπίσει τον ανταγωνισμό τους από το στρατηγικό και στρατιωτικό στο οικονομικοπολιτικό πεδίο.

Η εξέλιξη είναι άλλη. Η πυρηνική ισορροπία αποκλείει την επικράτηση του ενός από τους δύο κόσμους με πόλεμο. Δεν απομένει, λοιπόν, παρά μόνο ένας τρόπος για επικράτηση: ο οικονομικοπολιτικός. Αυτή είναι η έννοια που δίνεται στη φράση «ειρηνική συνύπαρξη»: σημαίνει προσπάθεια για επικράτηση με όλα τα μέσα, εκτός από τον πόλεμο. Επικράτηση, όμως, πού; Εκεί που είναι

δυνατή: στις απέραντες περιοχές των υπανάπτυκτων χωρών. Στα χρόνια του ψυχρού πολέμου η Δύση φοβόταν σοβιετική επέμβαση στη Δ. Ευρώπη και η Μόσχα φοβόταν δυτική επέμβαση στις δορυφόρες χώρες — και ο κίνδυνος πολέμου ήταν πραγματικός. Σήμερα το ενδεχόμενο αυτό έχει αποκλειστεί. Και η Δύση και η Ανατολή έχουν αναγνωρίσει σιωπηρά το καθέστως που έχει διαμορφωθεί στην Ευρώπη και αναζητούν νέες θέσεις στην Ασία, στην Αφρική, στη Μέση Ανατολή, στη Λατινική Αμερική. Η προσπάθειά τους είναι να εισδύσουν οικονομικά — και, κατά συνέπεια, πολιτικά — στις υπανάπτυκτες χώρες, να τις προσεταιρισθούν, να τις κάνουν πελάτες για τα προϊόντα τους, να τις επηρεάσουν με τις ιδέες τους και να δημιουργήσουν ε-

τοι έκτεταμένες σφαίρες έπιρροής. Το Κόγκο, ή Κούβα και το Λάος είναι τρία παραδείγματα.

Τα τεράστια ποσά

ΓΙΑ τη διείσδυση στις υπανάπτυκτες χώρες δεν χρειάζονται πυρηνικά όπλα. Τα όπλα που χρειάζονται είναι ή βοήθεια — οικονομική, τεχνική και διπλωματική — και ή έντεχνη προσπάθεια. Οι δύο κόσμοι, αφού πείσθηκαν ότι δεν πρόκειται να πολέμουν, άρχισαν να αγωνίζονται να αύξησουν την οικονομική τους ισχύ — την πραγματική ισχύ σε καιρό ειρήνης. Άρχισαν να δίνουν οικονομική και τεχνική βοήθεια στις υπανάπτυκτες χώρες για να επιτρέ-

στην Εύρώπη, σημαίνει άνατροπή της παγκόσμιας ισορροπίας.

Δεν είναι τυχαίο ότι ή μετατόπιση του ανταγωνισμού άνάμεσα στους δύο κόσμους από το στρατηγικό και στρατιωτικό πεδίο στο πολιτικό — οικονομικό πεδίο και από την Εύρώπη στις υπανάπτυκτες περιοχές συνέπεσε με την προβολή του προβλήματος του άφοπλισμού, σαν του πρωταρχικού παγκόσμιου προβλήματος. Η έκθεση του ανταγωνισμού αυτού εξαρτάται από τα οικονομικά μέσα. Οι δύο κόσμοι, όμως, έχουν δαπανήσει ως τώρα ίλιγιώδη ποσά για τους εξοπλισμούς και δεν διαθέτουν περισεύματα για βοήθεια και επενδύσεις στις υπανάπτυκτες χώρες — δηλαδή στα δύο τρίτα της Γης. Το δολ-

αμοιβαία επίθεση. Δεν συζητά κανένας άφοπλισμό, όταν περιμένει αϊφνιδιασμό από τον αντίπαλο. Υπάρχει, λοιπόν, σήμερα λιγώτερη αμοιβαία καχυποψία — δηλαδή ένα ελάχιστον εμπιστοσύνης. Άκόμα όμως, μόνον ένα, «ελάχιστο». Γι' αυτό ή διεθνής ένταση εξακολουθεί να υπάρχει.

Η αρχή, όμως, έχει γίνει. Και οι έξιελξεις των τελευταίων μηνών — ή εκλογή του κ. Κεννεντυ και ή νίκη του κ. Κρουτσσεφ κατά της κινεζικής ασιανλασίας, είναι οι σημαντικότερες — δείχνουν ότι οι δυο ιίγαντες επιθυμούν τώρα να καταλήσουν σε κάποια συμφωνία, που να επιτρέπει ακίνδυνα και για τους δυο, τον περιορισμό των εξοπλισμών. Ο κ. Κέννεντυ δίνει μεγαλύτερη σημασία στο δολάριο παρά στους πυραύλους — αφού αποκλείεται ο πόλεμος — κι' ο κ. Κρουτσσεφ ενδιαφέρεται περισσότερο για το Έπτάχρονο Σχέδιο, παρά για την αύξηση του πολεμικού δυναμικού της χώρας του. Τα όπλα του ανταγωνισμού έχουν αλλάξει. Δεν είναι πλέον στρατιωτικά, αλλά οικονομικά — δεν είναι, δηλαδή, πολεμικά αλλά ειρηνικά.

Έτσι ή διεθνής κατάσταση μπαίνει σε νέα φάση που μεταβάλλει τον ψυχρό πόλεμο από στρατηγικό σε οικονομικό. Γιατί ο ψυχρός πόλεμος θα συνεχισθεί, έστω και αν αλλάξει μορφή. Δεν είναι όμως πλέον μία μόνιμη άπειλή για την ειρήνη. Καί μπορεί, μάλιστα, να έχει καλά άποτελέσματα.

Γιατί ο περιορισμός των εξοπλισμών θα άνακουφίσει τους λαούς από τα σημαντικά ουσθαστακά οικονομικά θάρη των άμυντικών δαπανών. Έπειτα, ο ανταγωνισμός για την οικονομική διείσδυση στις υπανάπτυκτες χώρες, θα δώσει σ' αυτές τη δυνατότητα να αξιοποιήσουν τους άνεκμεταλλεύτους σήμερα πόρους τους, να άναπτυχθούν, ν' άνεβάσουν το βιοτικό επίπεδο των λαών τους, να έλθουν σε πιο στενή έπαφή με τον πολιτισμό. Καί είναι δυνατόν, ή οικονομική αυτή άνάπτυξη των καθυστερημένων σήμερα χωρών, να έχει για συνέπεια και την πολιτική και κοινωνική άνάπτυξή τους, ώστε τα κράτη που θα δεχθούν τη δυτική ή τη σοβιετική βοήθεια να γίνουν μόν έμπειροί πελάτες των χορηγών τους, αλλά να διατηρήσουν την άνεξαρτησία τους και να μὴν ένταχθούν σε σφαίρες έπιρροής. "Αν γίνει αυτό, τότε θα έμφανισθεί μία καινούργια δύναμη, ο «τρίτος κόσμος», που θα είναι ο δικαιτητής της παγκόσμιας ισορροπίας και θα μπορεί να εξασφαλίζει την ειρήνη.

Η προοπτική αυτή δεν είναι ούτοπιστική. Την προβλέπουν οι πιο έγκυροι σχολιαστές των διεθνών πραγμάτων, που υπογραμμίζουν ότι το κύριο γνώρισμα της εποχής που άρχίζει με το 1961 να είναι ή έμφάνιση του «τρίτου κόσμου» στη διεθνή σκηνή. Η έμφάνιση αυτή θα είναι έπακόλουθο του άφοπλισμού — έστω μερικού. Καί όταν οι Μεγάλοι άχρηστεύσουν τα όπλοστάσιά τους, ο «τρίτος κόσμος», που δέ λαχταρά, παρά ειρήνη και ήσυχία, θα είναι σε θέση να δώσει ουσιαστικό περιεχόμενο στον όρο «ειρηνική συνύπαρξη», που είναι σήμερα εύφημισμός.

ΕΙΔΙΚΟΣ



Η γέννηση πενταδύμων είναι ένα σπανιότατο βιολογικό φαινόμενο. Τα μόνα που υπάρχουν σήμερα στον κόσμο είναι τα περίφημα πεντάδυμα του Καναδά, που γεννήθηκαν το 1936.

ΤΑ ΒΙΟΛΟΓΙΚΑ ΘΑΥΜΑΤΑ

Του ΖΑΝ ΡΟΣΤΑΝ της Γαλλικής 'Ακαδημίας

ΔΥΟ άναπαραγωγικά κύτταρα — ένα ώαριο κι' ένα σπερματοζώαριο — ένώνονται σε μία μήτρα για να σχηματίσουν ένα ανθρώπινο πλάσμα... Έκ των προτέρων, είναι πολύ πιθανόν, ότι το έμβρυο που θα δημιουργηθεί απ' αυτή την ένωση θα είναι ο μόνος και άποκλειστικός ένσικος της μήτρας, όπου και θα παραμείνει ως την πλήρη άνάπτυξή του. Γιατί, πράγματι, το ανθρώπινο γένος είναι φυσιολογικά μονότοκο: Μά άλλα λόγια, ή έγγυμοσύνη, κατά γενικόν κανόνα, είναι άπλη και δέ συνεπάγεται παρά το σχηματισμό ενός μοναδικού εμβρύου. Άλλά συμβαίνει κάποτε να σχηματισθούν στο μητρικό σώμα δυο συγχρόνως ώάρια, τα όποια και γονιμοποιούνται ταυτόχρονα. Έτσι σχηματίζονται δυο ξεχωριστά έμβρυα που άναπτύσσονται στην ίδια μήτρα. Μ' όλο που δεν είναι πολύ σπάνιο, το φαινόμενο αυτό της γονιμοποίησης δυο ξεχωριστών ώαρίων στην ίδια μήτρα, που καταλήγει στη γέννηση ψευδοδιδύμων (έτεροζυγωτών), είναι πάντως άπίθανο από βιολογική άποψη, αφού δεν παρατηρείται παρά μόνον μία φορά σε κάθε έκαστο είκοσι έγγυμοσύνες.

Πολύ πιο άπίθανη, αν και όχι άδύνατη, είναι ή ταυτόχρονη παραγωγή τριών, τεσσάρων ή πέντε ώαρίων στο ίδιο μητρικό σώμα, με συνέπεια την ταυτόχρονη γονιμοποίησή τους και τη δημιουργία ισαριθμών εμβρύων. Το φαινόμενο γίνεται τόσο πιο σπάνιο, όσο περισσότερα είναι τα ψευτοπολύδυμα που γεννιούνται κατ' αυτό τον τρόπο.

Συνήθως, το ανθρώπινο ώαριο δέ σχηματίζει παρά ένα μονάχα έμβρυο. Αυτό είναι ο γενικός κανόνας της φύσεως για το ανθρώπινο γένος. Άλλά συμβαίνει κατ' εξαίρεση, σε ώρισμένο στάδιο της εξέλιξης του ώαρίου, να διαιρεθεί στα δυο, στα τρία, στα τέσσερα ή και στα πέντε, άπότε από το ίδιο ώαριο σχηματίζονται πολλά έμβρυα, που στην περίπτωσή αυτή όνομάζονται «γνήσια διδυμα» (μονοζυγωτικά).

Η αυθόρμητη διαίρεση του ώαρίου στο ανθρώπινο είδος δέ συμβαίνει παρά μόνο μία φορά σε κάθε 240 έγγυμοσύνες και πολύ πιο άπίθανο — πιο σπάνιο — φαινόμενο είναι ή τριχοτόμηση κτλ. Περιπτώσεις όπως αυτή των πενταδύμων του Καναδά δεν άποτελούν παρά ένα άπειροελάχιστο ποσοστό στο σύνολο των γεννήσεων.

Η βιολογική μεταλλαγή

Η ΒΙΟΛΟΓΙΑ, και παραδόξως ή ανθρώπινη βιολογία μάς προσφέρει κι' άλλα πολλά παραδείγματα των «άπιθάνων» αυτών φαινομένων, που άποτελούν το θέμα του παρόντος άρθρου. Σ' αυτή την κατηγορία περιλαμβάνονται όλα τα φαινόμενα της κληρονομικής αλλοίωσης, ή βιολογικής μεταλλαγής.

Στη μεγάλη πλειονότητα των περιπτώσεων, τα κληρονομικά χαρακτηριστικά ενός άτόμου μεταβιβάζονται από τους

Ωρισμένα φαινόμενα της βιολογίας είναι τόσο σπάνια, τόσο «άπιθानα» ώστε προσεγγίζουν τα όρια του φυσικού «θαύματος». Κανείς δεν ξέρει πώς έξηγούνται και γιατί συμβαίνουν. Παράγονται κατά παράβαση όλων των γνωστών νόμων της βιολογίας. Άπ' αυτά τα «άπιθана φαινόμενα» μερικά είναι άπλως άξιοπερίεργα, υπάρχουν όμως και άλλα που έχουν μεγάλη πρακτική σημασία — όπως φαίνεται απ' αυτό το συναρπαστικό άρθρο του διάσημου Γάλλου βιολόγου...

γονείς. Στο ανθρώπινο κύτταρο υποτίθεται πως δεν μπορούν να ύπάρξουν κληρονομικά γονίδια που δεν έχουν προύπαρξει στα κύτταρα του ενός τουλάχιστον των γεννητόρων. "Ας πάρουμε το παράδειγμα των χαρακτηριστικών του αίματος: "Αν οι δυο γονείς ανήκουν στην ομάδα αίματος Ο, το παιδί δεν μπορεί ν' ανήκει ούτε στην ομάδα Α, ούτε στην ομάδα Β. Θα είναι κατ' ανάγκη Ο, έφ' όσον αυτή είναι ή βιολογική κληρονομία που του μεταβιβάζουν οι γονείς του. "Αν οι δυο γονείς είναι της ομάδας Α, το παιδί αποκλείεται να είναι Β κ.ο.κ. Άκριβώς σ' αυτούς τους κανόνες — που υποτίθεται ότι άποτελούν έπιστημονική δεβαιότητα — βασίζονται οι ιατρικοί έμπειρογνώμονες, που καλούνται να καταθέσουν στις δίκες άμφισθητήσεως της πατρότητας. Οι κανόνες αυτοί συνήθως γίνονται δεκτοί από τα δικαστήρια.

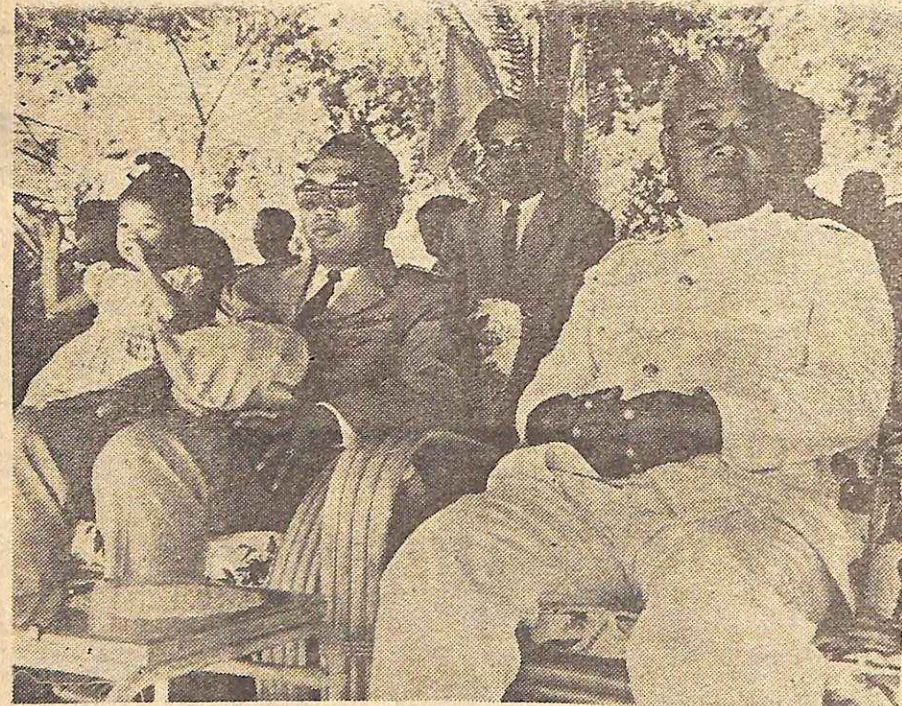
Όταν το παιδί φέρει ένα έκδηλο κληρονομικό χαρακτηριστικό, (όπως ή ομάδα αίματος) που δεν ανήκει σε κανέναν από τους νόμιμους γονείς του, μπορούμε να βγάλουμε το συμπέρασμα, ότι ο νόμιμος πατέρας δεν είναι ο βιολογικός πατέρας, δηλαδή το παιδί είναι νόθο. Άλλά πρέπει να τονίσουμε, ότι το συμπέρασμα αυτό δεν έχει το χαρακτήρα της άπόλυτης έπιστημονικής δεβαιότητας, έφ' όσον δεν μπορεί ν' αποκλεισθεί άπόλυτως το φαινόμενο της βιολογικής μεταλλαγής. "Ας πάρουμε ένα από τα παραδείγματα που άναφέραμε πιο πάνω: Το κληρονομικό γονίδιο Α μπορεί να έχει ύποστεί μία μεταλλαγή σε γονίδιο Β, όποτε δεν αποκλείεται, κατά παράβαση των βιολογικών νόμων, να γεννηθεί ένα παιδί Β, έστω κι' αν οι δυο γονείς ανήκουν στην ομάδα αίματος Α.

Το φαινόμενο αυτό είναι τόσο άπίθανο, ώστε προσεγγίζει τα όρια του άδύνατου, ιδιαίτερα όταν οι κληρονομικές ιδιομορφίες του παιδιού δεν μπορούν να έξηγηθούν, παρά μόνο αν υποθέσουμε την ύπαρξη δυο άνεξαρτήτων βιολογικών μεταλλαγών στους γονείς. Πάντως είναι γεγονός, ότι κάτι τέτοιο μπορεί να συμβεί, έστω και πολύ σπάνια, και πρέπει κατ' ανάγκη να λαμβάνεται υπ' όψη στις δίκες άμφισθητήσεως της πατρότητας.

Παθολογία των χρωμοσωμάτων

ΕΚΤΟΣ από τις αλλοιώσεις των κληρονομικών γονιδίων, μπορούν να συμβούν, κατά το σχηματισμό των άναπαραγωγικών κυττάρων, ώρισμένα «άτυχήματα» στην κατανομή των χρωμοσωμάτων, άτυχήματα πολύ «άπίθानα» από βιολογική άποψη, τα όποια ώστόσο μπορούν να έχουν ως άποτέλεσμα την έμφάνιση στους άπογόνους κληρονομικών χαρακτηριστικών που δεν προύπηρχαν στη βιολογική κληρονομία των γονέων.

Έτσι, χάρη στις πρόσφατες έρευνες, ξέρουμε ότι ο μογγολισμός — μία εκ γενετής πάθηση που συνεπάγεται φυσι-



Πολλοί φοβήθηκαν ότι το Λάος θα γινόταν δεύτερη Κορέα. Καί όμως δεν έγινε, γιατί δεν αξίζει ούτε για τη Δύση, ούτε για την Άνατολή ένα πυρηνικό πόλεμο. Καί προβλέπεται τώρα μία ειρηνική λύση. Στη φωτογραφία ο φιλοδυτικός πρωθυπουργός του Λάος πρίγκιπας Μπουν Ούν (δεξιά) και ο στρατηγός Φουμ Νουσανάν, άρχηγός του στρατού (άριστερά).

φουν την άνάπτυξή τους — για να τις μεταβάλουν δηλαδή σε άγορές για τα προϊόντα τους. Έτσι ή νέα μορφή του ανταγωνισμού άνάμεσα στους δύο κόσμους — ένός ανταγωνισμού που από την έκβασή του θα εξαρτηθεί ή έπικράτηση της Δύσης ή της Άνατολής — είναι εκείνη που δημιούργησε τη σύγκρουση των δύο κόσμων στο Κόγκο, στην Κούβα και στο Λάος. Άλλά καμιά στιγμή ή σύγκρουση αυτή δεν προκάλεσε κίνδυνο πολέμου, γιατί ούτε το Κόγκο, ούτε ή Κούβα, ούτε το Λάος άξίζουν πυρηνικό πόλεμο, δηλαδή πυρηνική καταστροφή — ένω ως προχτές ακόμα ή ανταγωνισμός για στρατηγικές θέσεις στην Εύρώπη μπορούσε να προκαλέσει πόλεμο, γιατί άνατροπή της ισορροπίας

Τα όπλα του ανταγωνισμού

ΑΛΛΑ και μόνο το γεγονός, ότι μπορεί να γίνει σοβαρή συζήτηση για τον άφοπλισμό, μαρτυρεί ότι οι δύο κόσμοι δεν φοβούνται, όπως πριν,

ή και διανοητική ανεπάρκεια για το παιδί — οφείλεται στην παρουσία ενός υπεραρίθμου χρωμοσώματος. Το παιδί που πάσχει από μογγολισμό έχει στα κύτταρά του σαρανταεφτά χρωμοσώματα (αντί των κανονικών σαρανταέξη) επειδή στο αναπαραγωγικό κύτταρο του ενός των γονέων (κατά πάσαν πιθανότητα της μητέρας) ένα από τα χρωμοσώματα πέρασε αναδιπλασιασμένο, αντί να περάσει άπλο, όπως είναι ο κανόνας.

Η παθολογία των χρωμοσωμάτων είναι ένα καινούργιο ενδιαφέρον κεφάλαιο της βιολογίας που διευρύνεται συνεχώς, χάρη στην τεχνική πρόοδο των κυτταρολογικών μελετών. Δεν περνάει μήνας που να μη σημειωθεί, από Γάλλους ή ξένους επιστήμονες, ένα νέο παράδειγμα βιολογικής άνω μάλιας που συνδέεται με παθολογικά ελαττώματα στην κατανομή των χρωμοσωμάτων. Πολλές ανωμαλίες στη φυλετική διαμόρφωση του ατόμου οφείλονται στην ανώμαλη κατανομή των χρωμοσωμάτων (X και Y), που έχουν σχέση με τον καθορισμό του φύλου. Στα κύτταρα ώρισμένων ανθρώπων, αντί του κανονικού χρωμοσωματικού ζεύγους XX ή XY — το πρώτο αντιστοιχεί στο θηλυκό και το δεύτερο στο αρσενικό φύλο — υπάρχουν δυο χρωμοσώματα X και ένα χρωμόσωμα Y (σύνδρομο του Κλινεφέλτερ) ή μονάχα ένα χρωμόσωμα X (σύνδρομο του Τέρνερ) ή ακόμα και τρία χρωμοσώματα X (σύνδρομο της υπερθελυκότητας). Πρόσφατα σημειώθηκε η γέννηση ενός παιδιού με τρεις πλήρεις σειρές χρωμοσωμάτων στα κύτταρά του (69 αντί των κανονικών 46). Αυτό το «τριπλοειδές» άτομο — το πρώτο που παρατηρήθηκε στο ανθρώπινο γένος — παρουσίαζε διάφορες ανωμαλίες στην ανατομική διαμόρφωση της σιαγόνας και των άκρων.

Όλα αυτά τα παιδιά με την ανώμαλη χρωμοσωματική σύνθεση γεννώνται από γονείς όμαλους. Οφείλουν την ανωμαλία τους στην ελαττωματική λειτουργία του μηχανισμού (συνήθως τόσο αξιοθαύμαστης ακριβείας) που εξασφαλίζει τη μεταβίβαση των χρωμοσωμάτων από τους γεννητόρες στους απογόνους. Κι' εδώ ακόμα βρισκόμαστε μπροστά σ' ένα φαινόμενο βιολογικώς άπιθανο.

Μονόπλευρη κληρονομικότητα

ΜΕΤΑ τη γονιμοποίηση του ωαρίου, έστω κι' αν τα δύο αναπαραγωγικά κύτταρα είναι απολύτως όμαλά στη σύνθεσή τους, ενδέχεται να συμβούν ατυχήματα που καταλήγουν στον αποκλεισμό της μίας από τις δυο σειρές χρωμοσωμάτων που συνεισφέρουν οι γονείς: "Αλλοτε συμβαίνει να πάρει το δρόμο προς την έμβρυακή ανάπτυξη μονάχα η μητρική σειρά χρωμοσωμάτων (γυναικογένεσις), άλλοτε συμβαίνει ακριβώς το αντίθετο (άνδρoγένεσις). Αυτές οι περιπτώσεις «μερικής γονιμοποίησης», όπως λέγεται το φαινόμενο, δεν έχουν ακόμα παρατηρηθεί στ' ανώτερα σπονδυλωτά, είναι όμως αρκετά συνηθισμένες στα άμφibia, και ιδιαίτερα στις σαλαμάνδρες.

Μεταξύ των γονιμοποιημένων αυγών της μεξικανικής σαλαμάνδρας (άμδυστόμου) βρίσκονται μερικά που, χωρίς ιδιαίτερη πειραματική μεταχείριση, αναπτύσσονται υπό την αποκλειστική επίδραση των μητρικών (ή των πατρικών) χρωμοσωμάτων.

Τα παράξενα αυτά φαινόμενα που σημαίνουν εξουδετέρωση των κληρονομικών επιδράσεων του ενός των γονέων (μονόπλευρη κληρονομικότητα) αναγνωρίζονται εύκολα όταν διασταυρωθούν πειραματικά δυο ζώα διαφορετικών χρωμάτων (μαύρη σαλαμάνδρα με λευκή σαλαμάνδρα). Κανονικά, η διασταύρωση αυτή πρέπει να παραγάγει μόνο μαύρους απογόνους, έφ' όσον ο χρωματισμός είναι κληρονομικό χαρακτηριστικό — και το χαρακτηριστικό του μαύρου χρωματισμού κυριαρχεί του λευκού χρωματισμού.

Αλλά στο πείραμα, όταν η διασταύρωση έχει ενώσει ένα λευκό θηλυκό μ' ένα μαύρο αρσενικό, βλέπουμε να εμφανίζονται μερικοί λευκοί απογόνους (6 — 7 επί 1000 μαύρων) που η λευκότητά τους αποδεικνύει, χωρίς ίχνος αμφιβολίας, την καθαρά μητρική καταγωγή τους. "Αν η διασταύρωση έγινε αντίστροφα (μαύρο θηλυκό με λευκό αρσενικό) παράγονται και πάλι μερικοί λευκοί απογόνους, αλλά σε μικρότερο ποσοστό (0,7 επί 1000 μαύρων) που το χρώμα

τους αποδεικνύει την αποκλειστική επίδραση των πατρικών χρωμοσωμάτων.

Με πολλά πειράματα διαπιστώθηκε ότι ώρισμένες θηλυκές σαλαμάνδρες παρουσιάζουν μεγαλύτερη προδιάθεση στην αυθόρμητη γυναικογένεση, δηλαδή έχουν την τάση να παράγουν απογόνους με αποκλειστικά μητρική κληρονομικότητα.

Κατ' αρχήν, οι γυναικογενετικής προελεύσεως απογόνους έχουν στα κύτταρά τους μονάχα μία σειρά χρωμοσωμάτων — τη μητρική σειρά — και συνηθέστατα είναι άτροφικά πλάσματα που ποτέ δεν εξελίσσονται ως την ώριμη ηλικία. Όστόσο, ενδέχεται να υπάρχουν δυο σειρές χρωμοσωμάτων, όποτε οι απογόνους εξελίσσονται όμαλά. Στην περίπτωση αυτή συνέβη ένας αυθόρμητος αναδιπλασιασμός των χρωμοσωμάτων πριν ή μετά τη γονιμοποίηση. Τα δυο ανώμαλα φαινόμενα (μονόπλευρη μητρική κληρονομικότητα και αναδιπλασιασμός των μητρικών χρωμοσωμάτων) καταλήγουν στην αποκατάσταση της όμαλότητος... Είναι κι' αυτό ένα από τ' άπιθانا φαινόμενα της βιολογίας.

Η τυχαία παρθενογένεση

Η ΠΑΡΘΕΝΙΚΗ αναπαραγωγή, ή αναπαραγωγή χωρίς πατέρα, παρουσιάζεται στον ινδόνιθα (γαλοπούλα) ως άπιθανο βιολογικό φαινόμενο: συμβαίνει μία φορά επί πολλών χιλιάδων άγονιμοποιητών αυγών. Οι βιολόγοι απέδειξαν πως είναι δυνατή, χάρη σε μεθοδικές έρευνες στα μεγάλα πτηνοτροφεία. Δεν αποκλείεται παρόμοιες μεθοδικές έρευνες ν' αποδείξουν ότι το φαινόμενο αυτό παρατηρείται και σ' άλλα φτερωτά είδη, ίσως και στα θηλαστικά.

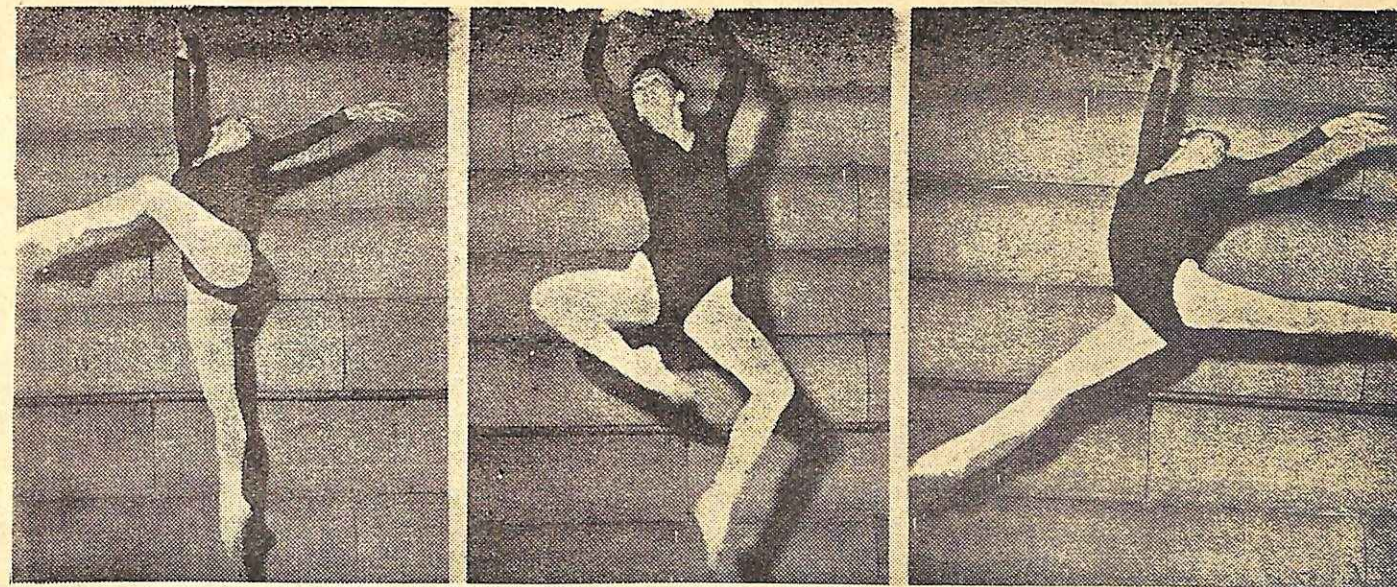
Ο διαπρεπής Άγγλος βιολόγος Ρ. Μπήττυ διερωτάται μήπως, πολύ σπάνια και χωρίς να το ξέρουμε, γεννιούνται κατοικίδια ζώα χωρίς πατρική επέμβαση.

«Πείρα πολλών αιώνων μάς διδάσκει, ότι τα θηλαστικά δεν αναπαράγονται ποτέ χωρίς τη συμβολή του αρσενικού σπέρματος. "Αν όμως υπάρχουν και μερικές περιπτώσεις αυθόρμητης παρθενογένεσεως, πως θα μπορούσαμε να τις αναγνωρίσουμε; "Η πρώτη και άσφαλώς ή σημαντικότερα δυσκολία είναι ότι ο κτηνοτρόφος δε θεωρεί δυνατή την παρθενογένεση. "Όταν ένα κατά τα φαινόμενα παρθένο θηλυκό παρουσιάζει τα συμπτώματα της έγγυμοσύνης, ο κτηνοτρόφος θα πιστέψει ότι συνέβη κάποιο λαθραίο ζευγάρωμα ή κάποιο σφάλμα των δοθών του. "Εξ άλλου, δεν έχει κανένα συμφέρον να κοινοποιήσει αυτή την ανεξήγητη έγγυμοσύνη που μειώνει την εμπορική αξία του ζώου (ιδίως όταν είναι από ευγενική ράτσα με ήλεγμένες διασταυρώσεις). "Ανάλογες παρατηρήσεις ισχύουν και για τα πειραματόζωα των εργαστηρίων. Κανένας επιστήμων δεν είναι πρόθυμος να δεχθεί το φαινόμενο της παρθενογένεσεως. "Αν συμβεί κάτι τέτοιο στο εργαστήριό του θα πι-υπόθεση».

Βιολογική μεταλλαγή, διχοτόμηση του ωαρίου, μονόπλευρη κληρονομικότητα, παρθενική αναπαραγωγή: "Όλα αυτά τα φαινόμενα, μ' όλο που δεν αποτελούν περιπτώσεις της όμαλης εξέλιξης ενός ζωικού είδους, παράγονται κατ' εξαίρεση και κατά παράβαση των βιολογικών νόμων, άλλ' έντελως αυθόρμητα. Μπορούμε να διερωτηθούμε μήπως συμβαίνουν στη φύση και άλλα πολύ πιο άπιθانا φαινόμενα που βιολόγος δεν είδε με τα μάτια του την εμφάνιση ενός νέου ζωικού είδους είναι φαινόμενο τόσο σπάνιο, ώστε κανείς ακόμα δεν είναι μπροστά στα μάτια μας, δε θα καταλαβαίναμε περί τίνος σεις μας είναι εσφαλμένες...

Πέραν από ώρισμένο βαθμό σπανιότητας, ή «άπιθανότητος», ένα βιολογικό φαινόμενο γίνεται κάτι σά φυσικό «θαύμα». Θά ήταν δύσκολο να δεχθούμε πως είναι πραγματικό και ακόμα δυσκολότερο να πείσουμε τους άλλους να το δεχθούνε.

JEAN ROSTAN



Χρειάζεται τέσσερα χρόνια εξασκήσεως για να μάθει μια χορεύτρια να εκτελεί αυτή τη φιγούρα.

ΣΤΑ ΠΑΡΑΣΚΗΝΙΑ ΤΟΥ ΧΟΡΟΥ

ΣΥΝΕΧΗΣ ΠΡΟΠΟΝΗΣΗ ΚΑΙ
ΑΔΙΑΚΟΠΗ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ

ΜΙΑ ΤΕΧΝΗ ΠΟΥ ΘΡΙΑΜΒΕΥΕΙ

Ο χορός είναι μια τέχνη που έχει γνωρίσει τη μεγαλύτερη δημοτικότητα του στην εποχή μας. Όλες οι χώρες θεωρούν ζήτημα καλλιτεχνικού γοήτρου να έχουν τα έθνικά μπαλέτα τους και οι μεγάλοι χορευτές αποθεώνονται παντού. Τα μπαλέτα Μπολσόι, Σάντεζρ, Ουέλς, Ν. Ύόρκης, Κουέβας, είναι γνωστά σ' όλο τον κόσμο και θεωρούνται από τα αρτιότερα καλλιτεχνικά γκροτήματα του καιρού μας. Η Ουλάνοβα, ο Ζντάνωφ, ή Μαρκόβα, ή Φοντέιν, ή Τουμάνοβα, ή Χαϊτάουερ, ο Σκιμπίν, ο Μπαμπιλέ, ή Ζανμαίρ έχουν γεμίσει τον κόσμο με τη φήμη τους. Το μπαλέτο έχει γίνει μια σύνθεση τεχνών. Και ο χορός μια υπέροχη αισθητική απόλαυση. Ποτέ άλλοτε το καλλιτεχνικό αυτό θέαμα δεν είχε την τελειότητα που έχει αποκτήσει τώρα. Γιατί σήμερα ή τέχνη του χορού είναι το λουλούδι μιας μακροχρόνιας κι' επίπονης καλλιέργειας, που τελειοποιεί την τεχνική και δίνει τη δυνατότητα για την έκφραση. Ένας χορευτής του καιρού μας είναι, στο βάθος, μια συνεχής προπόνηση και μια αδιάκοπη προσπάθεια.



Ο ΝΤΙΑΓΚΙΛΕΦ

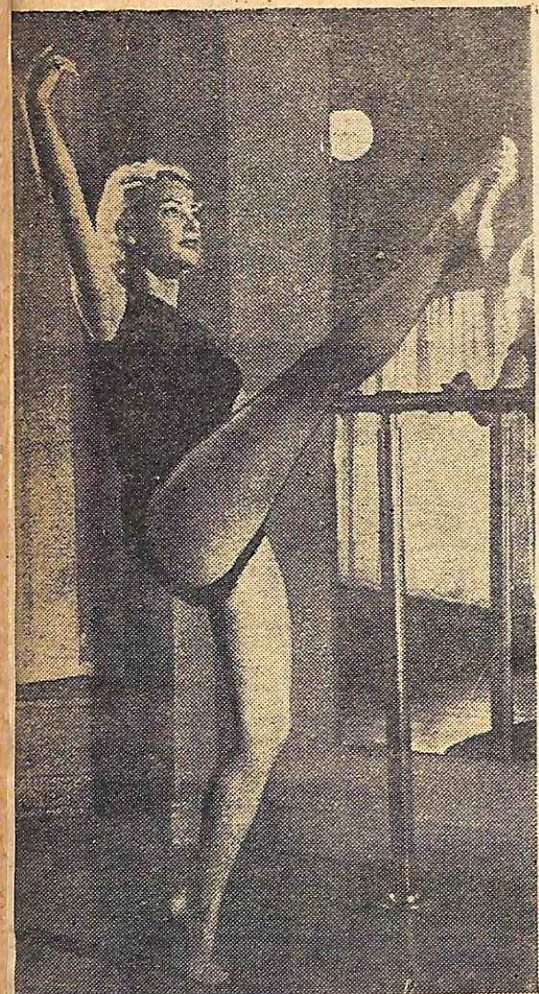
Ο ΚΛΑΣΙΚΟΣ χορός γεννήθηκε στη Γαλλία τον 17ο και 18ον αιώνα και μετανάστευσε στη Ρωσία τον 19ο αιώνα. Η ρωσική σχολή χορού καθάρωσε να συνδυάσει τη γαλλική χάρη με τη ρωμαλέότητα του Ιταλικού χορού και κατόπιν ανέπτυξε σε υπέρτατο βαθμό λεπτότητας την τεχνική του χορού. Τότε, γύρω στα 1910, θριάμβευσαν στα αυτοκρατορικά μπαλέτα της Πετρούπολης ή Παύλoβα, ή Καρσαβίνα και οι άλλες μεγάλες μπαλαρίνες του αιώνα μας. Ο Σέργιος ντε Ντιαγκίλεφ όμως έπρόκειτο να ανεβάσει ακόμα περισσότερο το γόητρο της ρωσικής σχολής χορού με τα θρυλικά μπαλέτα του. Η δεξιοτεχνία του χορευτή ήταν ως τότε το ουσιαστικό στοιχείο ενός μπαλέτου. Ο Ντιαγκίλεφ κατώρθωσε να κάνει το μπαλέτο ένα πλήρες θέαμα, σύνθεση πολλών τεχνών: της σκηνογραφίας, της χορογραφίας, της μουσικής και του λιμπρέτου, δίνοντας σ' όλα

μια σχεδόν ισότιμη σημασία. Θιασώτης του καινούργιου, παράγγειλε πρωτότυπες συνθέσεις σε μουσικούς, που έγιναν έπειτα διάσημοι: στον Προκόφιεφ, τον ντε Φάλια, τον Στραβίνσκι, τον Ραβέλ, τον Ντεμπυσσύ, τον Ώρική, τον Πουλάνκ. Χρησιμοποίησε μεγάλους ζωγράφους, όπως τον Ντεράιν, τον Ματίς, τον Πικάσσο, τον Μπράκ, τον Ρουά για τις σκηνογραφίες του. Αναζήτησε με πάθος νέα χορευτικά ταλέντα που τα ανάδειξε: τον Νιζίνσκι την Μάρκοβα, τον Μπαλανσίν, τον Λιφάρ. Με δυο λόγια έδωσε στο «μοντέρνο» μπαλέτο τη μορφή που έχει σήμερα. Η έπιρροή του είναι ακόμα αποφασιστική και στην Εύρoπη και στην Άμερική.

Η ΤΕΛΕΙΟΤΗΤΑ δεν είναι δυνατή σ' ένα χορευτή παρ' όλο που όταν αυτός αποκτήσει τελικά μια απόλυτα

ώλοκληρωμένη τεχνική, όταν δηλαδή, είναι ικανός για τα πιο εκπληκτικά μυικά κατορθώματα. Τότε μόνο μπορεί να μη νοιάζεται για τις σωματικές δυνατότητές του και να αφιερωθεί ολοκληρώως στην έκφραση των εσωτερικών συγκινήσεων του.

Πρίν, όμως, φτάσει σ' αυτήν την κυριαρχία πρέπει να περάσει από ένα μακρύ στάδιο σκληρής εργασίας, που χαρακτηρίζεται από συνεχή προπόνηση, από ακούραστη πειθαρχία. Όταν βλέπουμε μια χορεύτρια να κάνει πιρρουέττες με άνεση, σπάνια φανταζόμεθα με πόσους κόπους έχει φτάσει σ' αυτή την άνεση. Κι' όταν ακόμα φτάσει στη κορυφή της χορευτικής ιεραρχίας, κι' όταν δηλαδή, γίνει «χορευτής — άστέρας», ένας καλλιτέχνης του χορού δεν παύει ποτέ να εργάζεται, γιατί διαφορετικά ή σταδιοδρομία του θα τελειώσει, οι μύς



διωτικές σχολές χορού. Γενικά εργάζον-
ται εντάτικα δέκα κι' δώδεκα χρόνια
για να μπορέσουν να κάνουν την εμφάνι-
σή τους στη σκηνή.

Η άνοδος του Σκιμπίν

Ο ΦΗΜΙΣΜΕΝΟΣ χορευτής Ζωρζ Σκιμπίν, ο «χορευτής - αστέρας» των μπαλέτων Κουέδας ως πρό-
όλιγου και τώρα της Όπερας του Πα-
ρισιού, θέλησε ν' αναδειχθεί γρήγορα
(Η γυναίκα του, η 'Αμερικανίδα Μάρ-
τζορι Τάλτσεφ είναι κι' αυτή «χορεύ-
τρια - αστέρας» της Όπερας του Πα-
ρισιού, αφού πρώτα αναδείχθηκε στα
μπαλέτα Κουέδας και στο «Μπαλλέτ
Θάτερ» της Ν. Υόρκης). Ο Σκιμπίν
έκανε πολύ άργα την εμφάνισή του. Δεν
είχε σπουδάσει κλασικό χορό όταν ή-
ταν παιδί. Όταν έγινε 16 χρονών, για
να κερδίσει το ψωμί του, μπήκε στο
Μπάλ Ταμπαρέν, στο Φρέντς - Κανκάν.
Ο πατέρας του, έπαγγελματίας χορευ-
τής, του είχε μάθει τα πρώτα θέματα
που ήταν αναγκαία για να κρατήσει
το ρόλο του στο φανταχτερό αυτό
μπαλέτο. Ο Σκιμπίν, όμως, ώριμευό-
ταν κάτι άλλο. Τολμηρός, πρόσφερε τις
υπηρεσίες του στα μπαλέτα του Μόντε
Κάρλο. Τον προσέλαβαν, πραγματικά,
έπειτα, όμως από δυο μήνες ο μεγάλος
χορογράφος Φοκίν που διηύθυνε τα μπα-
λέτα του Μόντε Κάρλο, τον έστειλε πίσω
στο Παρίσι «γιατί δεν ήξερε τίποτα». Ο
Σκιμπίν κατάλαβε το μάθημα. Ρίχθηκε
στη δουλειά, προσπάθησε να κερδίσει τον
χαμένο καιρό και ν' αφομοιώσει γρήγορα
γνώσεις που άλλοι τις αποκτούσαν με
εκπαίδευση 8 — 10 χρόνων. Μαθήτευσε
στο Παρίσι σε δυο Ρώσους Καλλιτέχνες,
την θρυλική Όλγα Πρεομπραγκένσκα και
τον 'Αλέξανδρο Βολνίν, εξακολουθώντας
να εμφανίζεται κάθε νύχτα δυο ώρες στο
Μπάλ Ταμπαρέν, στο Φρέντς - Κανκάν
για να κερδίσει το ψωμί του. Ο Σέρζ
Λιφάρ, ενδιαφέρθηκε γι' αυτόν: τον πή-
ρε για μοντέλο για να ρυθμίσει επάνω
του ώρισμένες χορογραφίες, όπως του
«'Ικάρου» και του «'Ασματος 'Ασμάτων».
Έπειτα από τριών χρόνων αδιάκοπη
προσπάθεια, ο Σκιμπίν προσελήφθη από
τον Λεωνίδα Μασσίν στα μπαλέτα του
συνταγματάρχη ντε Μπαζίλ και έφυγε
το 1939 για την Αυστραλία. Μια διακο-
πή στην προπόνησή του — εξ αιτίας του
πολέμου — είχε θλιβερές συνέπειες. Το
1942, όταν θρυσκόταν στις 'Ην. Πολιτει-
ες, κατατάχθηκε στον αμερικανικό στρα-
τό. Δεν χόρεψε πια ως το 1946. Οι μύς
του σκούριασαν και όταν τον 'Ιούλιο του
1946, έπανεμφανίστηκε πλάι στην 'Αλί-
σια Μάρκοβα, ένοιωσε ότι δεν ήταν πια
«σε φόρμα» και δοκίμασε την τρομερή
εντύπωση, ότι δεν θα μπορούσε να ξα-
ναχορήσει. Το κοινό, ωστόσο, χειροκρό-
τησε θερμά τους δυο καλλιτέχνες κι' η
Μάρκοβα εξάρκισε τον Σκιμπίν να μη
χάσει το θάρρος του και να ξαναρχίσει
την προπόνηση. Η θριαμβευτική έπιτυ-
χία που σημείωσε έπειτα από τέσσερα
χρόνια στα μπαλέτα Κουέδας στο χο-
ρόδραμα «'Ο αιχμάλωτος του Καυκά-
σου», απέδειξε ότι η Μάρκοβα είχε δι-
κιο.

Πώς μαθαίνεται ένας ρόλος

ΠΗΔΗΣΤΕ ψηλά, όχι σε μάκρος...
Ξανακάντε αυτήν την κίνηση...».
Ο Ρόμπερτ Χέλμμαν, ο διευθυν-

τής των μπαλέτων Κουέδας (ο ίδιος που
είχε συμπεριληφθεί στην ταινία από 10
χρόνια με τη Μίρελ Σάρρερ και τον με-
γάλο Μασσίν στην ταινία «Τα κάκισα
παπούτσια») δίνει συμβουλές στο Σέρ-
ζο Γκολοβίν και στη Λυάν Νταιντέ που
κάνουν πρόβες μαζί με τη Ροζάλια Χαί-
τόνιου και τον Νικόλα Παλαγκίνο, του
χοροδραμάτος «'Η ώραία κοιμημένη του
δασκάλου».

Μικροκαμωμένη, λεπτή, με μέση μι-
κρού κοριτσιού, η Λυάν Νταιντέ, αρχί-
ζει να κάνει βασικές ασκήσεις, για να
αναπτύξει την εύλυγισία της. Είναι η
πατροπαράδοτη προπόνηση: μ' αυτήν
αρχίζει πάντοτε ένας χορευτής. Έπειτα
εργάζεται άλλοτε με τον Γκολοβίν, τον
παρτεναίρ της, άλλοτε με το διευθυντή
του μπαλέτου τον Χέλμμαν. Ο Γκολο-
βίν, που ξέρει καλά το ρόλο του, της μα-
θαίνει τι πρέπει να κάνουν κι' οι δυο.
Ο Χέλμμαν της μαθαίνει τα μέρη όπου
θα χορεύει μόνη. («'Ηταν κι' ο ίδιος διά-
σημος χορευτής, αλλά τώρα ασχολείται
μόνο με τη χορογραφία»). Η Νταιντέ
τον παρακαλεί να της σκιτσάρει τις κι-
νήσεις για να τις αντιληφθεί καλύτερα.
Ο Χέλμμαν κι' ο Γκολοβίν κάνουν τότε
άργα, πολύ άργα μια κίνηση, για να την
συλλάβει καλύτερα η Νταιντέ. «Έτσι μα-
θαίνεται, σιγά - σιγά ο ρόλος στην τε-
χνική του πλεура. Όσο για την έκφρα-
ση, για τη συγκίνηση, αυτή δεν μαθαί-
νεται: είναι κάτι που εξαρτάται από την
ψυχή του χορευτή».

Τζαζ ή Μπάχ;

Ο χορευτές αποκτούν πολύ γρήγορα
μεγάλη όπτική μνήμη. Η μουσι-
κή παίζει ασφαλώς πολύ μεγάλο
ρόλο: σε κάθε μουσική φράση ανταπο-
κρίνεται μια στάση που έχει μάθει ο
χορευτής, πρέπει όμως να μην ξεχνούμε,
ότι ο χορευτής δεν περιμένει τη μουσι-
κή, αλλά πρέπει να προτρέχει στη σκέ-
ψη του, για να εκτελεί έγκαιρα και σω-
στά την κίνηση που ταιριάζει. Συχνά ώ-
ρισμένα μέρη ρυθμίζονται χωρίς μουσι-
κή. Η περιπέτεια που συνέβη στο χορο-
γράφο Ρολάν Πετι και στο χορευτή Ζαν
Μπαμπιλέ είναι σχετικά πειστική: Τον
'Ιούνιο του 1946 ο Ρολάν Πετι χορο-
γράφησε για τα «Μπαλέτα των 'Ηλυσί-
ων Πεδίων» το χορόδραμα «'Ο νέος και
ο θάνατος» με κείμενο του Ζαν Κοκτώ.
Σ' ένα γεύμα, μαζί με τον Κριστιάν Μπε-
ράρ και τον χορογράφο Βόριδα Κόσονο,
ο Κοκτώ, που τρελαίνεται για το πα-
ρόξενο, είχε ρίξει την ιδέα ενός επανα-
στατικού μπαλέτου.

— Νόμιζα — έξηγουσε ο Κοκτώ —
ότι θα ήταν δυνατόν, όπως στον κινή-
ματογράφο, όπου η μουσική εγγράφεται
στο τέλος, να φαντασθούμε μια σκηνή
χορού, όπου οι χορευτές θα μελετούνε
τους ρόλους τους επάνω σε όμοιοσδι-
ποτε ρυθμούς τζαζ (που θα έθετουσαν
άπλωσε σαν όργανα εργασίας). Έπειτα
οι ρυθμοί αυτοί θα παραχωρούσαν τη θέ-
ση τους σ' ένα μεγάλο μουσικό, τον
Μπάχ, τον Μότσαρτ ή τον Σούμπερτ».

Ο Ρολάν Πετι ρύθμισε έτσι τα θέμα-
τα των χορευτών του επάνω σ' ένα α-
μερικανικό τραγούδι. Όταν δλα ήταν
έτοιμα, αναζητήθηκε η όριστική μουσι-
κή. Ο Κοκτώ διαλέγει την «Πασσακά-
λια» του Μπάχ, που διαρκούσε δυο πε-

ρίπου και το μπαλέτο: 17 λεπτά. Οι
χορευτές την άκουσαν για πρώτη φορά
το θρόνυ της γενικής δοκιμής. Ο Ρο-
λάν Πετι, στα παρασκήνια δάγκανε τα
δάκτυλά από την ανησυχία. Οι χορευ-
τές υπέφεραν πολύ από την επαναστα-
τική αυτή απόπειρα, αλλά το μπα-
λέτο σημείωσε θρίαμβο και έμεινε μια
από τις καλύτερες επιτυχίες του Ρολάν
Πετι.

Σανίδια και παπούτσια

Ο χορευτές αυτοί που μάς δίνουν
την εντύπωση ότι είναι αλύοι με
την ελαφρόδα και τις αέρινες κι-
νήσεις τους — ο Νιζίνσκυ πηδούσε πο-
λύ ψηλά «ξάπλωνε» στον αέρα και φαι-
νόταν να μένει ακίνητος μια στιγμή
πριν ξαναπέσει στο έδαφος — οι χο-
ρευτές αυτοί παθαίνουν ωστόσο άτυ-
χήματα. Καμιά φορά πέφτουν. Η 'Υ-
βέττ Σωδινέ, μια από τις κορυφαίες
χορεύτριες σήμερα, άφηγείται ότι γλύ-
στρησε κι' έπεσε πριν από λίγο καιρό
στη Σκύλα του Μιλάνου ενώ χόρευε
στις «Συλφίδες». Το κοινό, αντί να
δυσφορήσει, την χειροκρότησε για να
την παρηγορήσει.

Τα σοβαρότερα άτυχήματα είναι πάμ-
πολλα. Πολλοί μεγάλοι χορευτές χρω-
στουν την εμφάνισή τους σε διασήμες
συναδέλφους τους, που τους αντικατέ-
στησαν την τελευταία στιγμή έπειτα
από άτύχημά τους. Πριν από λίγον και-
ρό η Νίνα Βυρούμποβα έπαθε εξάθρω-
ση στις πρόβες και αναγκάστηκε να πα-
ραχωρήσει το ρόλο της στην Τζέινια Με-
λινκοβα. Το 1950 η Ζιζή Ζανμαίρ έπε-
σε και χτύπησε στο γόνατο, έχειρίσθη-
κε και αντικαταστάθηκε από την Κο-
λέττ Μαρσάν, που είναι τώρα διάσημη.
Η Νίνα Βυρούμποβα έπεσε και χτύπη-
σε στην πλάτη: η Ζιζή Ζανμαίρ, αναγ-
κάστηκε τότε να μάθει το ρόλο της σε
μια νύχτα.

Το «μπρίο» ενός χορευτή, ή «φόρμα»
του εξαρτώνται επίσης από τον τόπο
όπου δίνεται η παράσταση. Στο βιβλίο
της «Είμαι μπαλαρίνα», η 'Υβέττ Σω-
δινέ υπογραμμίζει τη σημασία του δα-
πέδου. Το δάπεδο πρέπει να είναι από
μαλακό έξυλο. Είναι από έλατο στην Ό-
περα του Παρισιού, αλλά τα καρφιά έ-
νοχλούν τα πόδια και τα πονούν, είναι
από δρύ στο Κόδεντ Γκάρντεν του Λον-
δίνου και «μπορεί να χορεύει κανένας
εμπόλητος» λέγει η Σωδινέ. Είναι από
σημύδα στο Μπολσόι της Μόσχας, οι
'Αμερικανοί σκεπάζουν το δάπεδο με ει-
δική πλαστική ύλη. Πάντως δεν πρέπει
ποτέ να υπάρχει χαλί. Η ποιότητα του
δαπέδου είναι τόσο σημαντική για την
επιτυχία ενός μπαλέτου, ώστε ο μαρ-
κήσιος ντε Κουέδας έχει κατασκευάσει,
από νορβηγικά έλατα, ένα λυόμενο που
το μεταφέρει στις περιοδείες του.

Και τα παπούτσια επηρεάζουν την έ-
πιτυχία μιας μπαλαρίνας. Ός τον
19ο αιώνα οι χορεύτριες φορούσαν πα-
πούτσια με τακούνια ή μαλακά σανδα-
λια. Κατά το 1830 η θρυλική Μαρία Τα-
λιόνι έκατασκεύασε μια καινούργια μόδα:
χόρεψε στις μύτες των ποδιών της κά-
νοντας αυτό, που από τότε ονομάστηκε
«πυρόντι». Αυτό δεν είναι δυνατόν, παρ-
α μόνο με παπούτσια παραγεμισμένα
μπροστά με βαμβάκι για να προστα-
τεύονται οι άκρες των δακτύλων. Τα

παπούτσια αυτά είναι στην αρχή δύσ-
χρηστα, ως ότου να προσαρμοσθούν κα-
λα στο πόδι. Και οι χορεύτριες προτι-
μούν να χορεύουν με παλιά παπούτσια.
Η 'Υβέττ Σωδινέ παίρνει μαζί της πολ-
λά ζευγάρια σε κάθε παράσταση, για να
μπορεί να τ' αλλάζει αναλόγα με τις α-
ναγκές.

— Για τη δεύτερη πράξη της «Ζι-
ζέλλ» — γράφει — όπου πρέπει να έν-
σαρκώνω ένα άγλο πλάσμα και να περ-
πατώ ασόρυβα, παίρνω μαλακά παπού-
τσια, για τις άλλες πράξεις σκληρά».

Η φθορά των παπουτσιών είναι τρο-
μακτική: η Όπερα του Παρισιού προ-
βλέπει ένα ζευγάρι καινούργια παπού-
τσια για κάθε πράξη για κάθε χορευτή.

Σύνταξη στα σανάντα!

Η ΤΕΧΝΗ του χορού, που μαθαίνεται
τοσο δύσκολα κι' επίμοχα, η τε-
χνική του χορού, που τελειοποιεί-
ται με αδιάκοπη προπόνηση επί χρόνια,
είναι ατόυ που δεν διαρκούν πολλών και-
ρό. Στην Όπερα του Παρισιού, οι χο-
ρευτές, παίρνουν σύνταξη μόλις φθά-
σουν τα σανάντα! Πολλοί κουράζονται
πριν ακόμα απ' αυτήν την ηλικία: λα-
χανιάζουν γρήγορα, χορεύουν με λιγώτε-
ρο μπρίο. Παρά τις επικρίσεις, ο Σέρζ
Λιφάρ, εξακολούθησε να χορεύει κι' όταν
άκομα — το είδαμε αυτό πριν από λί-
γα χρόνια, όταν ήλθε στην Αθήνα — η
έρμηνεία του έμοιαζε περισσότερο με
μιμική παρά με χορό. Άλλοι χορευτές,
ωστόσο, φαίνονται να περιφρονούν τον
χρόνο. Η 'Αλίσια Μάρκοβα θριάμβευσε
στις «Συλφίδες» το 1955 όχι μόνο με
την ελαφρόδα της, αλλά και με την ά-
νυπέρβλητη τεχνική της, παρά τα 45
χρόνια της. (Γεννήθηκε στο Λονδίνο την
1η Δεκεμβρίου 1910). Η 'Υβέττ Σωδι-
νέ κατώρθωσε κι' αυτή το θαύμα να εί-
ναι, στα 43 χρόνια της, τόσο μπριόζα,
όσο και το 1943, όταν χόρευε στην ται-
νία «'Ο θάνατος του κύκνου». Η Ουλά-
νοβα, η μεγάλη και μοναδική Ουλάνοβα,
χορεύει ακόμα, μολοντί πενήντάρα.

Συμβαίνει, όμως και κάτι άλλο: αν η
σταδιοδρομία μιας χορεύτριας σταματά
γρήγορα, ο χορός είναι συχνά μια πη-
γή που ξαναβιώνει. Πριν από λίγα χρό-
νια, η περιφημότερη καθηγήτρια χορού
της Όπερας των Παρισίων, η Καρλόττα
Ζαμπελί, έπαιρνε την σύνταξή της σε
ηλικία 75 χρονών. Η μεγάλη Όλγα
Πρεομπραγκένσκα των Αυτοκρατορικών
Μπαλέτων της Ρωσίας — αυτή που
διδάσκει στο χορό στο Παρίσι την Ζιζή Ζαν-
μαίρ, την Νίνα Βυρούμποβα, την Ταμά-
ρα Τουμάνοβα, την Μάρτζορι Τάλτσεφ,



Μια καλή χορεύτρια πρέπει να διαθέτει
κι' έκφραστικό πρόσωπο. Στη φωτο-
γραφία, η Όλγα Άνταμπάς, του χο-
ρευτικού συγκροτήματος του μαρκησιού
Ντε Κουέδας.

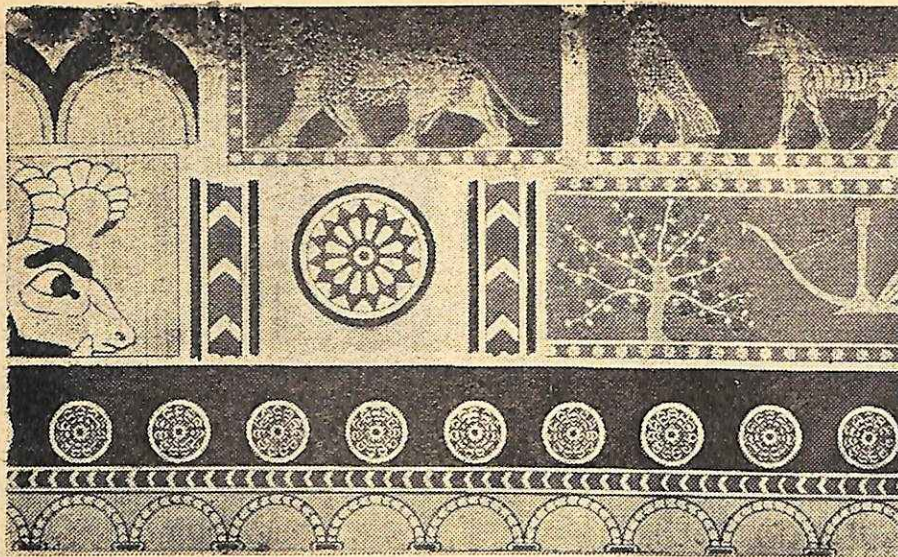
τον Σκιμπίν, τον 'Αλέξανδρο Καλιούζνι
— εξακολουθεί ακόμα να δίνει μαθήμα-
τα. Και είναι 95 χρόνων! Η Ματθίλδη
Κσενίνσκα, η πρώτη μπαλαρίνα των
Αυτοκρατορικών Μπαλέτων — έχει γί-
νει πριγκίπισσα Ρομανόφσκι — Κρασί-
σκυ με το γάμο της με ένα έγγονό του
Τσάρου 'Αλεξάνδρου II — που είχε
στο Παρίσι σχολή χορού από το 1930
ως το 1955, είναι 88 χρόνων. Έδωσε το
τελευταίο χορευτικό ρεσιτάλ της στο
Λονδίνο το 1936: ήταν τότε 64 χρό-
νων. Την ανακάλεσαν 18 φορές στη σκη-
νή και η σκηνή πλημμύρισε από τα λου-
λούδια που έριχνε ένα κοινό έξαλλο α-
πό ένθουσιασμό. Ο χορός είναι μερικές
φορές αιώνια νεότητα.

Οι χρυσοπατέρες, άτρωτοι από τη ραδιενέργεια;

Να κι' ένα περίεργο που ασφαλώς θα ενθουσίαζε τους θεατές του
Εύαγγελου.

Στο βιβλίο του για τις ραδιενέργειες επιπτώσεις που κυκλοφόρησε πρό-
σφατα στη Νέα Υόρκη, ο χημικός Δρ. Τζακ Σούμπερτ, επιμελητής του 'Ε-
θνικού Εργαστηρίου Άτομικου του 'Ιλινόις, δίνει μερικές συμβουλές για
«αποτελεσματικότερα μέσα προστασίας από τη ραδιενέργεια. Συγκεκρι-
μένο, γράφει τα εξής:

«Ορισμένοι παρμόντες προστατεύουν το ανθρώπινο σώμα από τη ρα-
διενέργεια, όπως π.χ. η κάλυψη του σώματος με διοσμένα ολικά, το φύκος
και η αμύδαση των ιωτών (πράγμα που συμβαίνει στην περίπτωση της
οήσωσης). Φαίνεται ότι σε μια αφηρηστική άτομική επίθεση, οι λίγοι
απώροτοι που θα ξεφύγουν από τα δυσάρεστα επεκκολούδα της ραδιενέργειας,
θα είναι εκείνοι που θα τύχει να θρεθούν μεθυσμένοι σε κάποιο υπόγειο
μπάρ»!



Ἡ ἐπάνοδος στὸ φῶς μιᾶς ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες καὶ πιὸ περιβόητες πόλεις τῆς ἀρχαιότητος, τῆς Νινευί, ὀφείλεται σὲ δύο ἐρασιτέχνες ἀρχαιολόγους τοῦ περασμένου αἰώνα: τὸν Γάλλο Μποττά καὶ τὸν Ἀγγλο Λάυαρντ. Ὁ περιπετειώδης συναγωνισμὸς τοὺς ἀπεκάλυψε στὸν κόσμον τοὺς θησαυροὺς μιᾶς παμπάλαιης κι' ἀγνωστῆς ὥς τότε τέχνης.

Η ΠΟΛΗ ΤΟΥ ΣΑΡΔΑΠΑΛΟΥ

ΠΩΣ ΗΡΘΕ ΣΤΟ ΦΩΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΣΚΑΠΑΝΗ Η ΒΙΒΛΙΚΗ ΝΙΝΕΥΪ

Οἱ δύο ἀποφασιστικὲς σκηνές, ποὺ συνδέονται μὲ τὴν ἀνακάλυψη τῆς Νινευί, ξετυλίχθηκαν μέσα στὴν ἀπαίσια φυλακὴ τῆς Μοσσοῦλης, στὶς ὄχθες τοῦ Τίγρη. Ἡ πρώτη εἶναι μιὰ δραματικὴ σκηνή. Ὁ Τούρκος πασάς προστάζει νὰ περάσουν ἀπὸ βασιανιστήρια τοὺς Ἀραβες ἐργάτες τοῦ Γάλλου πρόξενου Μποττά, γιὰ νὰ μάθει ἀπὸ τὸ στόμα τοὺς ποὺ κρύβει τὸ ἀφεντικό τους τὸ χρυσάφι ποὺ βγάζει ἀπὸ τὸν ἀντικρινὸ λόφο. Οἱ οἰμωγὲς τῶν φτωχῶν Ἀράβων ἀνακατεύνονται μὲ τὰ σφυρίγματα τῶν μαστιγίων. Ἀλλὰ οἱ ἐργάτες δὲν εἶναι σὲ θέση νὰ ἀποκαλύψουν τὴν κρυψώνα. Ἀπλοῦστατα, ὁ Γάλλος ἐργοδότης τοὺς δὲν ψάχνει γιὰ χρυσάφι, ἀλλὰ γιὰ γλυπτὲς πέτρες.

Ἡ δεύτερη εἶναι μιὰ κωμικοτραγικὴ σκηνή. Ὁ Τούρκος πασάς εἶναι τώρα ὁ ἴδιος στὴ φυλακὴ καὶ ἐρχεται νὰ τὸν βρεῖ ἐκεῖ ὁ ἀντίπαλός του. Ἀλλὰ αὐτὸς ὁ ἀντίπαλος δὲν εἶναι πιά ὁ Μποττά, ἀλλὰ ὁ Ἀγγλος Λάυαρντ. Ἄν ὁ πασάς δὲν ἔπεφτε σὲ δυσμένεια, ὁ Λάυαρντ δὲν θὰ ἔκανε τὶς ἀνασκαφὲς ποὺ ὠδήγησαν στὴν ἀνακάλυψη τῆς Νινευί. Γιατί ὁ πασάς εἶχε ἀπαγορεύσει στὸν Λάυαρντ νὰ κάνει ἐρευνες.

Ἡ Νινευί εἶναι τόσο κατεστραμμένη ὥστε δὲν μπορεῖ νὰ υποθέσει τώρα κανεὶς ποὺ βρισκόταν. Δὲν ἀπομένει οὔτε τὸ παραμικρὸ ἴχνος τῆς. Ἐτοί ἔγραφε, τὸν 20ο μ. Χ. αἰώνα, ὁ Λουκιανὸς ὁ Σαμοσατεύς. Ἐφτακόσια χρόνια πρὶν, οἱ Μῆδοι, πρόδρομοι τῶν Περσῶν, εἶχαν περάσει ἀπὸ φωτιά καὶ σίδερο τὴν τελευταία πρωτεύουσα τῶν Ἀσσυρίων, τὴ μεγαλόπολη, ποὺ κατὰ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη, πλάι στὰ Σόδομα καὶ τὰ Γόμορρα, ἦταν ἡ πιὸ διαβόητη θύρα τῆς διαφθορᾶς καὶ τῆς χλιδῆς.

Τὸ 1842, δύο χιλιάδες τετρακόσια χρόνια ὕστερα ἀπ' αὐτὰ τὰ γεγονότα, ἔφτασε στὴ Μοσσοῦλη ἓνας νέος πρόξενος τῆς Γαλλίας. Τὸν ἔλεγαν Πῶλ Ἑμίλ Μποττά, ἦταν ἰταλικῆς καταγωγῆς, εἶχε πατήρι τὸν τσεσαρακοστὸ ἔτος τῆς ἡλικίας του καὶ διήγνε ὁμαλὰ τοὺς σταθμοὺς τῆς διπλωματικῆς σταδιοδρομίας. Ἀπὸ νέος εἶχε κάνει σχεδὸν ὁλόκληρο τὸν γύρο τοῦ κόσμου, ὕστερα εἶχε γίνει γιαντρός τοῦ κυρίου τῆς Αἰγύπτου Μωχάμετ Ἀλή καὶ κατόπιν πρόξενος τῆς Γαλλίας στὴν Ἀλεξάνδρεια.

Στὴν καινούργια του διαμονή, στὴ Μοσσοῦλη, δοκίμασε ἀρχικὰ πλήξη. Τὸ μοναδικὸ πανόραμα ποὺ προσφερόταν, ἀπὸ τὰ παρῶντα τοῦ προξενείου, ἦταν τὰ δύο δουνάκια Νεμπί Γιουνούς καὶ Κουγιουντσίκ, ποὺ ὑψώνονταν στὴν ἀπέναντι ὄχθη τοῦ Τίγρη. Ὁ Μποττά δὲν ἤξερε ἀκόμα τὴ σημασία ποὺ θὰ ἔπαιρνε τὸ ἓνα ἀπ' αὐτὰ στὴ ζωὴ του καὶ στὴν ἱστορία τῆς ἀνακαλύψεως, ἢ μάλλον τῶν ἀνακαλύψεων, τῆς Νινευί. Γιατὶ αὐτὴ ἡ πόλη, ὅπως θὰ δοῦμε, ἀνακαλύφθηκε σὲ τρεῖς διαφορετικὲς τοποθεσίες ἀπὸ δύο ἀνθρώπους ποὺ ἐργάζονταν ἀνεξάρτητα ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλο, ποὺ ἄρχισαν μὲ λίγα λεφτὰ στὴ τσέπη καὶ τελείωσαν μὲ χορηγήσεις ἀπὸ τὶς κυβερνήσεις τους.

★
ΛΟΦΟΙ σὰν ἐκείνους τῆς Μοσσοῦλης ξεμύτιζαν σὲ ὅλη τὴν ἔκταση τῆς Ἀσσυρίας καὶ τῆς Μεσοποταμίας. Λέγονταν «Τέλλ» κι' ὑψώνονταν ἐντελῶς ἀπρόοπτα στὸ ἀπόλυτα πεδινὸ ἔδαφος σὰν νὰ τοὺς εἶχε φτιάσει, ἐπι-

τηδες κάποιος. Πραγματικά, δὲν ἦταν ἄλλο ἀπὸ σωροὶ ἀρχαίων ἐρείπειων, ποὺ πάνω τους τὸ χῶμα καὶ τὸ χορτάρι εἶχαν ρίξει ἓνα μανδύα. Οἱ ταξιδιώτες τὶς ἀνέμιζαν πάντα μὲ περιέργεια, περνώντας ἀπὸ μπρὸς τους. Μερικοί, ὥστόσο, «κάτι ὑποπτεύονταν». Τὸν 12 αἰώνα, στὸ «Τέλλ» τοῦ Μπίρς Νιμρούν, κοντὰ στὴ Βαγδάτη, ὁ Ἰσπανὸς ραβδίνος Μπερναρντίνο ντὶ Τουντέλα εἶχε πιστέψει ὅτι διέκρινε τὴ σιλουέττα τοῦ Πύργου τῆς Βαβέλ. Στὴ Μοσσοῦλη, στοὺς δύο παράξενους λόφους ποὺ ὁ Μποττά εἶχε κάθε μέρα μπροστὰ στὰ μάτια του, ὁ ἴδιος ραβδίνος, ἀποθησαυρίζοντας πολὺτιμες ἐνδείξεις τῶν Ἀράβων γεωγράφων, εἶχε ὑποπτευθεῖ τὴν ὑπαρξὴ ἀπομεινariῶν τῆς ἀρχαίας Νινευί.

Ὁ Μποττά, λοιπόν, ὅπως κάθε καταποτισμένος ταξιδιώτης τῆς ἐποχῆς του, ἤξερε ὅτι βρισκόταν στὴν περιοχὴ τῆς Νινευί. Εἶχε ὅμως κι' ἓνα πλεονέκτημα σὲ σχέση μὲ ἄλλους ἐρευνητές: κατοικοῦσε ἀκριβῶς ἐκεῖ.

Κάνοντας περιοδεῖες στὰ γύρω χωριά καὶ χώνοντας τὴ μύτη του στὰ σπιτία τῶν Ἀράβων, ἔκανε παράξενες διαπιστώσεις. Οἱ τοῖχοι τῶν καινούργιων σπιτιῶν ἦσαν καμωμένοι μὲ ἀρχαία τοῦβλα αἰνιγματικῆς προελεύσεως. Συχνά, ξεμύτιζαν, ἐδῶ κι' ἐκεῖ, κομμάτια ἀπὸ ἀλάδαστρο ἢ ἀπὸ ψημένη ἀργίλλο μὲ σφηνοειδῆ χαράγματα πάνω τους, ποὺ ἔμοιαζαν μὲ ψηφία κάποιου ἀγνωστῆς γραφῆς. Μάταια ρωτοῦσε τοὺς ἰθαγενεῖς ἀπὸ ποῦ εἶχαν κουβαλήσει ἐκεῖνο τὸ ὕλικό, λέγοντάς τους ὅτι ἤθελε νὰ μαζέψει κι' αὐτὸς τέτοιο. Οἱ Ἀραβες τοῦ ἀράδειαζαν τὸ ἓνα φέμμα πίσω ἀπὸ τὸ ἄλλο καὶ τὸν ἔστελναν ἐδῶ κι' ἐκεῖ, χωρὶς ποτὲ νὰ βρίσκει τίποτα. Γιὰ πολλοὺς μῆνες, ὥστόσο, δὲν ἀποφάσισε νὰ κάνει καμμιά ἀνασκαφή!

Ἐξ ἄλλου, ἀπὸ τοὺς δύο λόφους ποὺ ὑψώνονταν ἀντίκρυ στὴ Μοσσοῦλη, ἐκεῖνος τοῦ Νεμπί Γιουνούς ἦταν ἱερὸς

κι' ἀνέγγιχτος. Ὑπῆρχαν, στὴν πλαγία του, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ χωριό, ἓνα τζαμί, ἓνα κοιμητήρι κι' ὁ περίφημος «Τάφος τοῦ Ἰωνά». Δὲν ξέρουμε ὡς ποῖο σημεῖο ὁ διπλωμάτης — γιαντρός ἤξερε τὴν Ἀγία Γραφή. Χωρὶς ἄλλο θὰ θυμόταν τὴν περιπέτεια τοῦ προφήτη Ἰωνά, ποὺ τὸν κατὰπτε τὸ κήτος. Ἰσως, ὅμως, ν' ἀγνοοῦσε ὅτι τὸ προηγούμενο μέρος τῆς ἱστορίας ἦταν συνδεδεμένο μὲ τὴ Νινευί. «Πήγαινε στὴ μεγάλη πόλη Νινευί καὶ κήρυξε σ' αὐτή, γιατί ἡ κακία τῆς φάνηκε στὰ μῦτια μου», τὸν εἶχε προστάξει ὁ Κύριος. Ἀλλὰ ὁ Ἰωνάς δὲν εἶχε ὑπακούσει. Θέλησε νὰ ξεφύγει ἀπὸ τὸ χρέος του καὶ μπάρκαρε σ' ἓνα πλοῖο. Ἀλλὰ καταμαρτίς τῆς θάλασσας, τοῦ συνέβη, σὰν τιμωρία, ἡ παράξενη περιπέτεια μὲ τὸ κήτος. Ὁταν, λοιπόν, ὕστερα ἀπὸ τρία μερόνυχτα, τὸ κήτος τὸν ξέρασε σὲ μιὰ ἀκρογιαλιά, ὁ Ἰωνάς, μετανιωμένος, πῆγε κατ' εὐθείαν στὴ Νινευί καὶ τὴ βρήκε τόσο μεγάλη «ὥστε χρειάζονταν τρεῖς μέρες γιὰ νὰ τὴ διασχίσει κανεὶς ὁλόκληρη». Ἡ παράδοση ἀνέφερε, ὅτι ἀργότερα, ὁ Ἰωνάς ἐμφανίστηκε ἐκεῖ.

Ὁ Μποττά εἶχε πολλὴ ἀνάγκη τοὺς ἰθαγενεῖς κι' ἔτσι δὲν θέλησε νὰ τοὺς κάνει ἐχθροὺς του, παραβιάζοντας τὸν ἱερὸ ἐκεῖνο τόπο. Ἀπὸ μὲν τὸ Κουγιουντσίκ, μὲ τὴ χορτοσιτισμένη κορφή του καὶ τὶς παράξενες ἀνωμαλίες τῆς σιλουέττας του, ποὺ πολλοὶ ἐρευνητές, στὸ παρελθόν, τὶς εἶχαν ἐκλάβει γιὰ ἀπομεινάρια τοῦ τεῖχους τῆς Νινευί. Τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1842, τέλος, ὁ Γάλλος πρόξενος ἀποφάσισε νὰ ἀρχίσει μικρὲς ἀνασκαφές, μὲ δικὰ του ἔξοδα.

Εμφανίζεται ὁ Λάυαρντ

ΓΙΑ τὶς φιλοδοξίες τοῦ Μποττά σὰν συλλέκτη κι' ἀνασκαφῆς τοῦ Κουγιουντσίκ ἀποδείχθηκαν πολὺ ἀκριβές. Γιὰ ὁλόκληρους μῆνες, ὁ λόφος τοῦ ἔδινε μονάχα ἀλαβάστρινα θραύσματα καὶ πηλινὲς πλάκες μὲ σφηνοειδεῖς ἐπιγραφές. Ἡ Νινευί βρισκόταν κάτω ἀπὸ τὰ πόδια του, ἀλλὰ δὲν φανερωνόταν. Κι' ὁ Μποττά, ἀνυπόμονος, τὴν ἀναζήτησε ἀλλοῦ. Ὁστόσο, λίγο πρὶν ἐγκαταλείψει τὸν λόφο, συνέβη κάτι τὸ σημαδιακό. Στὸ βάθος τοῦ σκηνικοῦ τῆς Μοσσοῦλης, εἶχε περάσει, σὰν φευγαλέα σκιά, ὁ δεύτερος πρωταγωνιστὴς τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Νινευί, ὁ Ἀγγλὸς Ἰωάννης Λάυαρντ. Ἦταν, ἐκείνη τὴν ἐποχὴ, μόνον εἰκοσιπέντε χρόνων, κι' εἶχε διακόψει τὶς νομικὲς του σπουδές, γιὰ νὰ κάνει τὸ γύρο τοῦ κόσμου. Ἐνῶ κατευθυνόταν στὴν Ἰνδία ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη, εἶχε καταγοητευθεῖ ἀπὸ τὴ μεσογειακὴ Ἀνατολὴ καὶ περιπλανήθηκε, ἔτσι γιὰ πολὺ καιρὸ στὴν Παλαιστίνη, τὴ Συρία, τὴ Μεσοποταμία, τὴν Περσία. Στὴ Μοσσοῦλη, εἶχε γνωρίσει τὸν πρόξενον Μποττά ἀκριβῶς ὅταν ἡ ἀποθάρρυνσή του ἀπὸ τὰ ἱσχνὰ εὐρήματα τοῦ Κουγιουντσίκ ἦταν σπὸ ἀποκορύφωμά της.

Ὅταν γύρισε στὴν Κωνσταντινούπολη, ὁ Λάυαρντ τοῦ ἔγραψε νὰ μὴ παραιτήσῃ στὴ μέση τὴν προσπάθειά του, ἀλλὰ νὰ ἐπιμένει. Ἀρχίζε κι' ὁ ἴδιος τώρα νὰ φλογίζεται ἀπὸ τὸ ὠραῖο πάθος τῆς ἀρχαιολογίας. Ἄν ὁ Μποττά τὸν ἄκουε κι' ἔμενε στὸ Κουγιουντσίκ, ὁ Λάυαρντ θὰ εἶχε στερηθεῖ τὴν πιὸ

μεγάλη χαρὰ τῆς ζωῆς του! Ἀλλὰ οἱ δύο ἄνδρες ἦσαν προωρισμένοι νὰ ἐκπληρώσουν τὶς φιλοδοξίες τους, ἀκολουθώντας ὁ καθένας τὶς παρωθήσεις τοῦ δικοῦ του χαρακτήρα.

Ἀκριβῶς ἐκεῖνες τὶς μέρες, ὁ Γάλλος δέχθηκε τὴν ἐπίσκεψιν ἑνὸς μωρφωμένου Ἀραβᾶ, ποὺ ἐρχόταν ἀπὸ τὸ Χορσαμπάντ, ἓνα φτωχὸ χωριὸ ποὺ βρισκόταν κάπου δεκαπέντε χιλιόμετρα πρὸς βορρᾶν τῆς Μοσσοῦλης. Ἰσχυριζόταν, λοιπόν, ὅτι ὁποῖος ἤθελε νὰ βρεῖ πέτρες μὲ ἀνάγλυφες παραστάσεις κι' ὄχι ἀπλὰ σημάδια, ἔπρεπε νὰ ἔλθῃ στὸ χωριὸ του, γιατί τὰ θεμέλια ὅλων τῶν σπιτιῶν ἦταν καμωμένα μὲ τέτοιες ἀκριβῶς πέτρες, ποὺ οἱ συντοπίτες του τὶς κουβαλοῦσαν ἀπὸ ἓνα κοντινὸ λόφο.

Ἦταν τέλη Μαρτίου τοῦ 1843. Ὁ Μποττά, ἀπὸ τὴ μιὰ μέρα στὴν ἄλλη, παράτησε τὸ Κουγιουντσίκ καὶ μετέφερε τὸ συνεργεῖο του στὸ Χορσαμπάντ. Καὶ τὰ μάτια του, ἐκπληκτα, ἀντίκρυσαν τὸ πρῶτο ἀσσυριακὸ γλυπτὸ, ποὺ πρόβαλε μπροστὰ σὲ Εὐρωπαϊο. Λίγο κατόπιν, ἔγραφε γεμάτος ἐνθουσιασμό σ' ἓνα φίλο του, μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας, περιγράφοντάς του τὶς «καταπληκτικὲς τοὺ ἀνακαλύψεις. Ἀναρίθμητα τετραγωνικὰ μέτρα σκεπασμένα μὲ παραστάσεις μαχῶν, πολιορκητικῶν τελετῶν. Κολοσσιαῖοι πυλώνες, ποὺ τοὺς φύλαγαν πελώρια λιοντάρια καὶ φτερωτὰ ζῶα. Ὅλη ἡ βίαιη καὶ παταγώδης ζωὴ ἐνὸς ἐξαφανισμένου μεγάλου λαοῦ, μὲ περήφανη κατατομή, μὲ μακρὰ γένεια, μὲ σκληρὴ ματιά, ποὺ ἔγαπούσε τὸν πόλεμο, τὸ κυνήγι, τὴ χλιδὴ, τὴ μεγαλοπρέπεια. Κι' ὁ Μποττά κατέληγε: «Ἐξακολουθῶ τὶς ἀνασκαφές. Νομίζω ὅτι εἶμαι ὁ πρῶτος ποὺ ἀνακάλυψα γλυπτὰ, τὰ ὁποῖα ἀνήκουν στὴν περίοδο ἀκμῆς τῆς Νινευί.

Οἱ...Βερσαλλίες τῆς Νινευί

ΗΕΙΔΗΣΗ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Νινευί, διέτρεξε τὴν Εὐρώπη. Μετὰ ἀπὸ τέσσερα χρόνια, τὸ κοινὸ τὴν ἀνέση τὰ γλυπτὰ τοῦ Χορσαμπάντ, στὸ περίφημο μουσεῖο τοῦ Λούβρου.

Τὶ εἶχε συμβεῖ σ' ἐκεῖνα τὰ τέσσερα χρόνια; Ἡ Γαλλία ἐντυπωσιασμένη ἀπὸ τὶς πρῶτες ἀνακαλύψεις τοῦ προξένου της, τοῦ εἶχε δώσει τὰ μέσα νὰ τὶς συνεχίσει καὶ τοῦ εἶχε στείλει ἓνα μεγάλο σχεδιαστή, τὸν Φλαντάν, μὲ τὴν ἀποστολὴ ἐνὸς συγχρόνου μας φωτορεπόρτερ. Ὁ Φλαντάν ποὺ «γύριζε» τὸ ντοκουμέντο τῶν ἀνασκαφῶν, θὰ ἀντέγραφε δηλαδὴ κάθε τι ποὺ ἐρχόταν στὸ φῶς. Αὐτὸ ἦταν πιὸ ἀναγκαῖο ἀπὸ κάθε ἄλλη φροντίδα, γιατί τὰ γλυπτὰ, ἀποτελούμενα ἀπὸ εὐθραστό, γυφτειδῆ ἀλάδαστρο, συχνὰ θρυμματίζονταν μόλις ἀπαλλάσσονταν ἀπὸ τὸ χῶμα ποὺ τὰ περιέβαλλε.

Ὁ Μποττά εἶχε ἀνακαλύψει δεκατέσσερις χώρους ἐνὸς μεγάλου ἀνακτόρου, ποὺ πίστευε ἀκράδαντα, ὅτι ἀνῆκε στὴ Νινευί. Εἶχε συλλέξει ἑκατοντάδες γλυπτῶν. Εἶχε παλέμει μὲ τὸ κλίμα, ποὺ τοῦ τὰ καταστρέφε. Εἶχε παλέμει μὲ τοὺς πέτρινους κολοσσούς του, ποὺ, ἀνυπόμονος καθὼς ἦταν, τοὺς ἔκοβε μὲ πριόνι σὲ πολλὰ κομμάτια, γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ τοὺς μεταφέρει πιὸ γρήγορα. Εἶχε παλέμει μὲ τὰ δινητικὰ νερά τοῦ Τίγρη, ποὺ τοῦ εἶχαν καταπιεῖ τὸ πρῶτο



Ὁ βασιλεὺς Σαργκὸν Β' Ἀνάγλυφο, ποὺ δρέθηκε στὸ ἀνάκτορο τοῦ Χορσαμπάντ (Λούβρο).

φορτίο γενειοφόρων βασιλιάδων καὶ γιγάντων, τοποθετημένων μὲ τὴν καλύτερὴ τάξη καὶ φροντίδα σὲ σχεδίες τῶν ἱθαγενῶν, τὶς «κελέκ». Τὸ 1844, ὁ Μποττά σταμάτησε ὁριστικὰ τὶς ἀνασκαφές, μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι στὰ σπλάχνα τοῦ Χορσαμπάντ δὲν ὑπῆρχε πιά τίποτε ἄλλο. Ἐμελλε, στὸ διάδοχό του, τὸν πρόξενον Πλάς, νὰ διαπιστώσει ὅτι τὸ ὕλικο ποὺ ὁ Μποττά εἶχε φέρεῖ στὸ φῶς, δὲν ἦταν παρὰ μιὰ πτέρυγα ἐνὸς πελώριου ἀνακτόρου, μὲ ἐξώστες, πυλώνες, αὐλές, ναοὺς καὶ ἄλλου διακόσιους θαλάμους. Πολὺ γρήγορα, οἱ ἐπιγραφὲς φανέρωσαν τὸ ὄνομα τοῦ ἀνακτόρου. Δὲν ἦταν ἡ ἴδια ἡ Νινευί, ἀλλὰ τὸ Ντούρ — Σαρρουκίν, οἱ... Βερσαλλίες τῆς Νινευί, ποὺ εἶχαν χτισθεῖ ἀπὸ τὸν βασιλεὺς Σαργκὸν Β'.

Ἡ Νινευί, λοιπόν, περιέμενε ἀκόμα τὸν ἄνθρωπο ποὺ θὰ τὴν ἀνακάλυπτε. Ἐνῶ ὁ Μποττά, ἔχοντας σηκώσει τὸ συνεργεῖο του, περιοριζόταν στὴν ἀποστολὴ τῶν εὐρημάτων του, ὁ νεαρὸς Λάυαρντ γύριζε ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη στὴ Μοσσοῦλη, μὲ ἑκατὸν πενήντα λίρες στὴν τσέπη, ποὺ τοῦ τῆς εἶχε δώσει ὁ Ἀγγλὸς πρεσβευτὴς ἀπὸ τὸ προσωπικὸ του ταμεῖο (Ὀκτώβριος τοῦ 1845).

Κι' ο Λάυαρντ, στην αρχή, έκανε μερικες έρευνες στο Κουγιουντσίκ, όπου ο Μποττά είχε δοκιμάσει τόσες απογοητεύσεις. Κατόπιν, πήγε στη Νιμρούντ, ένα «Τέλλ» που ύψωνόταν κάπου τριάντα χιλιόμετρα πρὸς νότον τῆς Μοσσούλης. Ο τόπος είχε εξεγερθεί έναντιον τῶν Τούρκων παντού και τὸ νὰ ἀρχίξει κανεὶς ἀνασκαφές ἐκείνη τῇ στιγμῇ, φαίνονταν καθαρὴ τρέλλα. Ἀλλὰ ὁ Λάυαρντ, μετὸ φλέγμα του, κατάρθωσε νὰ κερδίσει τὴ συμπάθεια ἐνὸς Ἀραβα ὀπλαρχηγοῦ, ποὺ ἡ φυλὴ του ἦταν κατασηνωμένη στὸ Νιμρούντ καὶ νὰ πάρει ἀπ' αὐτὸν ἐργάτας. Τὸ Νιμρούντ, λοιπόν, τοῦ ἐπεφύλασσε μιὰ θαυμάσια ἐκπλήξη: ἕνα μεγάλο σύνολο ἀνακτόρων καὶ ναῶν, πρὶν ἀρχαίων ἀπὸ τῇ Νινεῦϊ.

Τὸ τέχνασμα τοῦ πασᾶ

Ο Λάυαρντ, στὴν ἀρχή, πίστεψε, ὅτι κι' ὁ Μποττά: ὅτι εἶχε νὰ κάνει μετὴν ἴδια τῇ Νινεῦϊ. Ἀλλὰ καὶ πάλι οἱ ἐπιγραφές μίλησαν μετὰ σιγήν. Τὸ Νιμρούντ δὲν ἔκρυβε τῇ Νινεῦϊ, ἀλλὰ τὴν Καλάχ, ποὺ ἦταν πρωτεύουσα τοῦ ἀσσυριακοῦ κράτους μετὰ τὴν ἀρχαία Ἀσσοῦρ καὶ πρὶν ἀπὸ τῇ Νινεῦϊ. Πρὶν, ὥστόσο, κάνει ὅλες αὐτὲς τὶς διαπιστώσεις, ὁ Ἀγγλὸς ἐπρόκειτο νὰ δοκιμάσει, ὅπως κι' ὁ Μποττά, τὴ δολιότητα τοῦ Τούρκου πασᾶ.

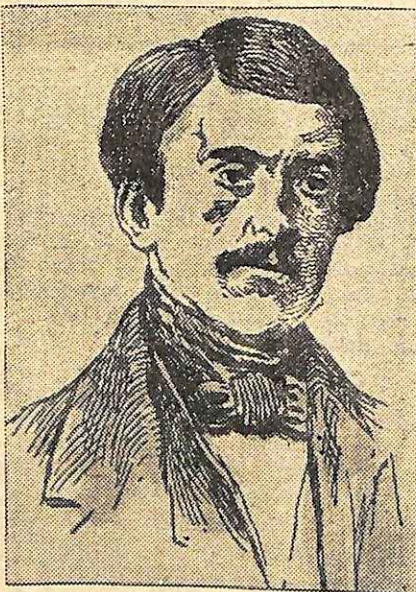
Ἐνας ἀξιωματικὸς μετὸ μερικὸς στρατιώτες ἔφθασε μετὰ στὸ συνεργεῖο καὶ διέταξε τὸν Λάυαρντ νὰ ἀναστειλεῖ τὶς ἀνασκαφές. Ὁ πασᾶς ἰσχυρίζονταν, ὅτι ὑπῆρχε στὸ λόφο ἕνα παλιὸ μωσαμεθανικὸ νεκροταφεῖο κι' ὅτι τὸ νὰ ἀγγιζετὰ τὸ ἔδαφος σ' ἐκείνη τὴν περιοχὴ ἀποτελοῦσε ἱεροσυλία, ποὺ οἱ κάτοικοι τῶν γύρω χωριῶν δὲν θὰ ἀνεχόταν. Ὁ Ἀγγλὸς τὸ ἔδλεπε, ἄλλωστε, ὁ λόφος ἦταν κατάσπαρτος ἀπὸ μωσαμεθανικὲς ἐπιτύμβιες πλάκες, ποὺ δὲν εἶχε ποτὲ προσέξει. Ἀλλὰ ὁ Λάυαρντ δὲν εἶχε προσέξει καὶ κάτι ἄλλο. Ἐπὶ ἀρκετὲς νύχτες, ἐνῶ κοιμόταν, κατάκοπος σ' ἴην παράγκα του, οἱ στρατιώτες τοῦ πασᾶ εἶχαν μεταφέρει μετὰ ἄλογα ἐπιτύμβιες πλάκες ἀπὸ τὰ νεκροταφεῖα τῶν γύρω χωριῶν στὸν λόφο τοῦ Νιμρούντ! Τοῦ τὸ ἐμπιστεύθηκε ὁ ἴδιος ὁ ἀξιωματικὸς, ὅταν εἶδε ὅτι ὁ Ἀγγλὸς ἔμενε ἐντελὼς ἀτάραχος μπροστὰ στὴ διαταγὴ τοῦ σταυρωτῆματος τῶν ἀνασκαφῶν. Ὁ ἀπληστος πασᾶς ἦταν πεπεισμένος, ὅτι ὁ Λάυαρντ ἔφαχνε γιὰ χρυσάφι κι' εἶχε ἀποφασίσει νὰ τὸν ἐμποδίσει.

Εὐτυχῶς, ὁ πασᾶς ἔπεσε σὲ δυσμέγεια κι' ὁ Λάυαρντ συνέχισε τὶς ἀνασκαφές του. Οἱ ἀνασκαφές αὐτὲς προμήθευσαν στὸ βρετανικὸ Μουσεῖο, ἐκτὸς ἀπὸ νέες σκηνές μαχῶν, τὶς θαυμάσιες ἐκείνες παραστάσεις κυνηγι-οῦ καὶ πάλης ζῶων, ποὺ μαρτυροῦν ποῖο ἦταν τὸ βασικὸ πάθος τῶν Ἀσσυρίων ποὺ ὅπως καὶ οἱ Ἀγγλοὶ, διατηροῦσαν μεγάλους ζωολογικοὺς κήπους κι' ἐκτάσεις γιὰ κυνήγι. Ἀλλὰ τὸ Νιμρούντ ἔκρυβε κι' ἕνα σωρὸ γενειοφόρα τέρατα, μετὰ κεφάλι ἀνθρώπου καὶ κορμὶ ταύρου, ὅπως ἐκεῖνα ποὺ εἶχε βρεῖ ὁ Μποττά στὸ Χορσαμπάντ. Ὁ Ἀγγλὸς, πρὶν μεθοδικῶς καὶ υπομονετικῶς ἀπὸ τὸν Γάλλο, κατάρθωσε νὰ μεταφέρει ἀκέραια αὐτὰ τὰ πελώρια γλυπτά. Οἱ ἐργάτες τοῦ Λάυαρντ, ὅταν ἀνεκάλυψαν τὸ πρῶτο

ἀπ' αὐτὰ τὰ καλὸβόλα τέρατα, ἔτρεξαν νὰ τοῦ ἀναγγεῖλουν ὅτι ἀπὸ τὰ σπλάχνα τῆς γῆς ἀναδυόταν τὸ κεφάλι τοῦ Νιμρούντ (Νεμρώδ, ὅπως τὸν ἀποκαλεῖ τὸ κείμενο τῶν Ἑβδομήκοντα, τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης), τοῦ μυθικοῦ προπάτορα τῶν Ἀσσυρίων.

Ἡ ἀνακάλυψη τῆς Νινεῦϊ

ἈΛΛΑ, λίγο πρὶν περατωθοῦν οἱ ἀνασκαφές, ὁ Ἀγγλὸς ἔκανε μιὰ ἀνακάλυψη ἀκόμα πρὶν ἐντυπωσιακή: μιὰ ἀνακάλυψη ποὺ ἀπὸ χρόνια περιμένε ὅλος ὁ κόσμος. Εἶχε ἀποφασίσει, τελικὰ, νὰ ἐπαναλάβει τὶς ἀνασκαφές στὸ Κουγιουντσίκ, καί, σὲ λίγες ἑβδομάδες, ἐκεῖ ὅπου ὁ Μποττά δὲν εἶχε βρεῖ τίποτα, ἔβγαλε ἀπὸ τὴ γῆ τὰ τεῖχη ἐνὸς λαμπροῦ ἀνακτόρου. Ἦταν τὸ παλάτι τοῦ Σενναχερίμπ, τοῦ καταστροφῆς τῆς Βαβυλώνας. Μιὰ ἐπιγραφή ἀνέφερε τὸ ὄνομά του. Ἐπρόκειτο γιὰ τὸ γιὸ τοῦ Σαργκόν, τοῦ κατασκευαστῆ τῶν ἀσσυριακῶν Βερσαλλιῶν, ποὺ, πρὶν μεγαλεπήβολος ἀπὸ τὸν πατέρα



Ὁ Πῶλ Ἔμιλ Μποττά (σχέδιο συγχρόνου του).

του, εἶχε κάνει τῇ Νινεῦϊ πρωτεύουσα τῆς Ἀσσυρίας, τὸ 709 π. Χ. Αὐτὴ τῇ φρενὴ δὲν μπορούσε νὰ ὑπάρξει καμμιὰ ἀμφιβολία. Ὁ Λάυαρντ εἶχε, ἐπὶ τέλους, βρεῖ τὰ ἐρείπια τῆς βιβλικῆς μεγαλοπόλεως.

Ὁ Λάυαρντ γύρισε τότε στὴν Ἀγγλία. Ἀλλὰ ὕστερα ἀπὸ δυὸ χρόνια, τὸ 1849, βρέθηκε πάλι στὸ θέατρο τοῦ ἐγχειρηματίου του, ἐπὶ κεφαλῆς μιᾶς ἀρχαιολογικῆς ἀποστολῆς τοῦ βρετανικοῦ Μουσείου καὶ ἐξερεύνησε ἐντελὼς τὸ ἀνάκτορο τοῦ Σενναχερίμπ, τοῦ αἰμοδιμοῦ βασιλῆα, ποὺ εἶχε στραγγαλίσει ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς Βαβυλώνας καὶ ποὺ ὁ Ἀγγελοῦ τοῦ Κυρίου (πιθανώτατα μιὰ ἐπιδημία χολέρας) εἶχε ἐξολοθρεῖ τὸ στρατό του, ἐνῶ περικύκλωνε τὴν Ἱερουσαλὴμ. Ὁ Λάυαρντ βρῆκε στὸ ἀνάκτορο ἐκεῖνο ἐβδομήντα θαλάμους, δυὸ χιλιάδες ἀνάγλυφες παραστάσεις, δέκα πελώριους φτερωτοὺς γενειοφόρους ταύρους, κι' εἰκοσιεπτὰ μεγαλόπρεπους πυλώνες. Ἀλλὰ τὴν πρὶν συγκινητικὴ ἀνακάλυψη

τοῦ τῆν ἐπιφύλαξαν δυὸ μικροὶ θάλαμοι, στοὺς ὁποίους εἰσέδυσσε κατὰ τὸ τέλος τῶν ἀνασκαφῶν. Βρῆκε ἐκεῖ, τὶς χιλιάδες πλῆθινες πινακίδες ποὺ ἀποτελοῦσαν τὴ «βιβλιοθήκη» τοῦ βασιλῆα Ἀσσυρμπασιπάλ, τοῦ Σαρδαναπάλου τῶν Ἑλλήνων, ἐγγονοῦ τοῦ Σενναχερίμπ, ποὺ εἶχε κληρονομήσει τὸ ἀνάκτορο ἀπὸ τὸν παπὸν του κι' ὕστερα εἶχε χτίσει ἕνα ἄλλο, σὲ μικρὴ ἀπόσταση, ὅπου ὁ συνεχιστὴς τοῦ ἔργου τοῦ Λάυαρντ, ὁ Ἀραβ Ρασσάμ, βρῆκε ἀργότερα μιὰ δεύτερη ἀκτὴν τῆς ἴδιας βιβλιοθήκης.

Μ' αὐτὴ τὴν ἀνακάλυψη, ὁ κύριος κορμὸς τοῦ ἀσσυριακοῦ πολιτισμοῦ βγῆκε ἀπὸ τὴ σκιά. Σ' ἐκείνες τὶς πινακίδες μετὰ τὴ σφηνοειδῆ γραφὴ, ποὺ εἶχε συλλέξει ὁ βιβλιοφίλος βασιλιάς, ἦταν ἀποθησαυρισμένες ὅλες οἱ ἐπιστημονικὲς, θρησκευτικὲς, νομικὲς καὶ φιλολογικὲς γνώσεις τῆς ἐποχῆς καὶ ἐστὶν τὰ δυναμικὰ κι' ἀγρία πρόσωπα τῶν γλυπτῶν, ποὺ φαίνονταν ὅτι δὲν ἤξεραν τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὸ νὰ κυνηγοῦν καὶ νὰ σκοτώνουν, διαπιστώνονταν τῶρα ὅτι εἶχαν μιὰ σκέψη καὶ μιὰ πίστη. Ἀνάμεσα σ' αὐτὰ τὰ πρωτότυπα βιβλία ὁπτιῆς γῆς, ὑπῆρχε ἕνα ποὺ ἐπρόκειτο νὰ φέρει σωστὴ ἐπανάσταση στὶς γνώσεις τοῦ κόσμου: τὸ ἔπος τοῦ Γκιλγκαμές, τοῦ Ἀσσυρίου Ἡρακλῆ, ποὺ συνέπιπτε μετὰ τὴν ἱστορία τοῦ παγκόσμιου κατακλυσμοῦ τῆς Βίβλου. Λοιπόν, στὴν ἴδια περιοχὴ τῆς γῆς, Ἑβραῖοι κι' Ἀσσύριοι ἐξιστοροῦσαν τὰ ἴδια καταπληκτικὰ γεγονότα. Μερικὲς δεκαετίες ἀργότερα, ἕνας ἄλλος ἀρχαιολόγος ἀνακάλυπτε, στὶς Σουμεριακὲς πόλεις τῆς Κάτω Μεσοποταμίας, τὰ φυσικὰ ἴχνη αὐτοῦ τοῦ κατακλυσμοῦ, ποὺ στὴν ἐβραϊκὴ διήγηση εἶχε πρωταγωνιστὴ τὸν Νῶε καὶ στὴν ἀσσυριακὴ τὸν Οὐτ — Ναπιιστί. Χάρη στὸν Λάυαρντ καὶ τοὺς διαδόχους του, ὁ παγκόσμιος κατακλυσμός, ἀπὸ θρύλος, γινόταν ἱστορικὸ γεγονός.

Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο, ἀξίζει νὰ ἀναρωτηθοῦμε πῶς ἀνταμειφθηκαν ὁ Μποττά κι' ὁ Λάυαρντ, οἱ δυὸ αὐτοὶ τόσο διαφορετικοὶ μεταξὺ τους ἄνδρες, ποὺ ἀνάστησαν τὴ Νινεῦϊ κι' ἀνοῖξαν στοὺς κατοπινούς ἀρχαιολόγους τὸν δρόμο γιὰ καινούργιες ἀνακαλύψεις στὴ Σουμερία, τὴ Βαβυλωνία καὶ τὴν Περσία.

Μετὰ τὸ 1850, βρίσκουμε τὸν Μποττά, ποὺ σὰν διπλωμάτης εἶχε περιπέσει σὲ δυσμέγεια, πρῶτα στὴν Ἱερουσαλὴμ κι' ὕστερα στὴν ἀφρικανικὴ Τριπολίτιδα. Τὸν ἐκτόξευσε ἐκεῖ ἡ ἐπανάσταση τοῦ 1848, ποὺ δὲν ἄφησε ἄθικτο κανένα βασιλόφρονα, ὅπως ἐκεῖνος. Ὁ δρόμος τῆς Μοσσούλης καὶ τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ Χόρσανμπαντ ἔμεινε γιὰ τὸν Μποττά κλειστὸς γιὰ πάντα. Τὸ 1851, ὁ Λάυαρντ, γυρίζοντας στὴν Ἀγγλία, μετὰ τὴν ἀνακάλυψη τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Ἀσσυρμπασιπάλ, δήλωσε ὅτι ἀποσυρόταν ἀπὸ τὶς ἀνασκαφές. Ἦταν μονάχα τριάντα πέντε χρόνων, ἀλλὰ τὸν εἶχε χτυπήσει κατὰσπληντὸν σφαῖρα ὁ διορισμός τοῦ Ρώλινσον, ἐνὸς ἀρχαιολόγου τῆς καριέρας, σὰν διευθυντὴ τῶν ἐρευνῶν στὴ Μεσοποταμία. Ὁ εὐρέτης τῆς Νινεῦϊ στράφηκε ἐπὶ στὴ διπλωματία καὶ τελείωσε τὴ ζωὴ του σὰν ὑπουργός, ἔχοντας ἀποχτήσει σὲ μετὰξὺ καὶ τὸν τίτλο τοῦ βαρωνέττου.

Ἐνα ἡλιόλουστο πρωῒνό...

Οἱ ἀδελφοὶ Κουϊντέρος εἶναι — ἢ ἦταν Ἀνδαλουσιανοὶ. Γεννήθηκαν ὁ Σερραφὶν στὰ 1871 καὶ ὁ Γιοακίμ στὰ 1873, καὶ κανεὶς δὲν ξέρει, ἂν ζοῦνε ἀκόμα. Ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου τῆς Ἰσπανίας, δὲν ξανάγινε λόγος γι' αὐτοὺς στὴν Ἀμερική. Στὴ Μαδρίτη ἔζησαν λίγα χρόνια ἀπ' τὰ νιάτα τους κι' ἐγίναν γνωστοὶ μετὰ τὸ μουσικὸ ἔργο «Τὰ καλά πνεύματα». Εἶχανε κι' ἄλλες ἐπιτυχίες ἔπειτα, ὅπως τὴν «Κυρία ἀπ' τὸ Ἀλφουκέ», τὸ «Ἐκατὸ χρόνια πρὶν» καὶ τὸ «Στὴν ἄκρη τοῦ ματιοῦ». Τὸ «Ἐνα ἡλιόλουστο πρωῒνό» παίχτηκε ἀπὸ θιάσους ἐρασιτεχνῶν στὴν Ἀμερική.

Μονόπρακτο τῶν ΣΕΡΑΦΙΝ καὶ ΓΙΟΑΚΙΜ ΑΛΒΑΡΕΖ ΚΟΥΪΝΤΕΡΟΣ

ΠΡΟΣΩΠΑ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ:

ΝΤΟΝΑ ΛΑΟΥΡΑ
ΠΕΤΡΑ, ἡ ὑπηρετριά της
ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ
ΧΟΥΑΝΙΤΟ, ὁ ὑπηρετῆς του
Η ΣΚΗΝΗ σ' ἕνα πάρκο τῆς Μαδρίτης
ῬΟΝΟΣ: Σημερινός.

Σ ἘΝΑ πάρκο τῆς Μαδρίτης. Πρωῒνό μετὰ ἡλίου, στὸ Φθινόπωρο. Ἡ Ντόνα Λάουρα, μιὰ ὁμορφὴ, ἡλικιωμένη γυναίκα μετὰ ἄσπρα μαλλιά, γύρω στὰ 70, μετὰ ἐν ἐμφάνισή φῖνα, λαμπερὰ μάτια, καὶ ἐνεργητικὸ ὄψος, μπαίνει στὸ πάρκο, στριγμένη στὸ μπράτσο τῆς Πέτρα, τῆς ὑπηρετριάς της. Κρατᾷ μετὰ τὸ ἐλεύθερο χέρι της ὁμορφὴ γιὰ τὸν ἡλίο.

ΝΤΟΝΑ ΛΑΟΥΡΑ: Χαίρομαι τόσο ποὺ ἦρθα ἐδῶ. Φοβόμουν ἄρα, πῶς ἡ θέση μου θάτανε πιασμένη. Τὶ ὁμορφὸ πρωῒνό!

ΠΕΤΡΑ: Ὁ ἡλῖος εἶναι πολὺ ζεστός. ΛΑΟΥΡΑ: Ναι, μόλις εἰκοσι χρόνων, γι' αὐτό... (Κάθεται στὴ θέση της): Σήμερα νοιώθω πρὶν πολλὴ κουρασμένη ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ. (Κυτᾷ τὴν Πέτρα): Πήγαινε νὰ βρεῖς τὸ φύλακά σου...

ΠΕΤΡΑ: Δὲν εἶναι δικός μου, σενιόρα. Ἀνῆκει σὲ τοῦτο δῶ τὸ πάρκο.

ΛΑΟΥΡΑ: Ἀνῆκει πρὶν πολλὴ σὲ σένα, παρὰ σὲ τὸν παρκοῦ. Πήγαινε νὰ τὸν βρεῖς, ἀλλὰ μείνε μαζί του ἐδῶ κάπου, κοντά, γιὰ νὰ μπορῶ νὰ σὲ φωνάξω ὕστερα...

ΠΕΤΡΑ: Τὸν βλέπω ποὺ με περιμένει ἐκεῖ κάτω.

ΛΑΟΥΡΑ: Μὴν μείνεις πρὶν πολλὴ ἀπὸ 10 λεπτά!

ΠΕΤΡΑ: Πολὺ καλά, σενιόρα. (Προχωρεῖ πρὸς τὸ ἐσωτερικόν).

ΛΑΟΥΡΑ: Στάσου μιὰ στιγμῇ.

ΠΕΤΡΑ: Τὶ ἐπιθυμεῖς ἡ σενιόρα;

ΛΑΟΥΡΑ: Δώσε μου τὶς μπουνιές τὸ φουλ μετὰ τὴ ζάχαρη...

ΠΕΤΡΑ: Μὲ συγχωρεῖτε. Δὲν ξέρω τί ἔχω πάθει...

ΛΑΟΥΡΑ: (Χαμογελάει): Ἐγὼ ξέρω. Τὸ μυαλό σου βρίσκεται ἐκεῖ ποὺ εἶναι ἡ καρδιά σου.

ΠΕΤΡΑ: Ὁρίστε, σενιόρα... (Τῆς δίνει ἕνα μικρὸ δέμα καὶ φεύγει).

ΛΑΟΥΡΑ: Ἀντίο... (Κυτᾷ ἀνάμεσα στὰ δέντρα): Νάτα, πῶς ἐρχονται! Ἐξέρουν, πότε θὰ με βροῦνε... (Σηκώνεται καὶ περπατεῖ σκορπίζοντας γύρω τῆς μπουνιές φουμι): Αὐτὰ γιὰ τὰ μεγάλα πουλιά, ἐτοῦτα γιὰ τὰ πρὶν μικρὰ

καὶ τοῦτα γιὰ τὰ ἀπροστάτευτα πουλάκια τοῦ δάσους... (Ξαναγυρίζει στὴ θέση χαμογελώντας καὶ βλέπει τὰ περιστέρια ποὺ τῶνε κιόλας τὰ φουμιά): Νάτο, αὐτὸ τὸ μεγάλο ποὺ εἶναι πάντα πρῶτο! Τὸ ξεχωρίζω ἀμέσως ἀπ' τὸ μεγάλο του κεφάλι! Κι' ἄλλο, κι' ἄλλο, καὶ τρίτο, καὶ τέταρτο... Καὶ τοῦτο τὸ μικρό, τὸ τελευταῖο, δὲν θὰ προφτάσει νὰ φάει ἀπὸ κεῖ... Θὰ τὸ ταῖσω ἀπ' τὴ χούφτα μου... Καὶ κείνος ὁ μικρὸς σπουγγίτης, πῆρε τὸ μεριδιό του καὶ πάει νὰ τὸ φάει μονάχος του πάνω σ' ἕνα κλαδί. Αὐτός, σίγουρα, εἶναι ἕνας μικρὸς φιλόσοφος... Ἀπὸ ποῦ, ὅμως, ἐρχονται ὅλοι τοῦτοι; Σάμπως νὰ τῶξεραν, πῶς θὰ μοιράσω φουμ. Χά, χά... Ἐ, ἔ, μὴ μαλώνετε! Τάραξε φαγητὸ γιὰ ὅλους... Ἀἴριο, θὰ φέρω πρὶν πολλὴ...

«Μπαίνει ὁ ντόν Γκονζάλο καὶ ὁ Χουανίτο. Ὁ ντόν Γκονζάλο εἶναι ἕνας ψηλὸς ἡλικιωμένος καὶ ἀκόμα ὁρατοὺς ἄντρας. Σέβει λίγο τὸ πόδι του, καθὼς περπατεῖ, στριγμένος στὸ μπράτσο τοῦ Χουανίτο).

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Ἀφήνουν τὸ χόρο νὰ περνᾷ ἄσκοπα! Τὶ κόσμος σ' αὐτὸ ἐδῶ τὸ πάρκο.

ΧΟΥΑΝΙΤΟ: Μπορεῖτε νὰ καθίσετε ἐδῶ, σενιόρα. Μονάχα μιὰ νυχτὶα καθέται δῶ...



— Αὐτὸ λέγεται ἀληθινὴ τεμπελιά. Νὰ μάθεις τὸ σκυλὶ νὰ κάνει τὴ δική σου δουλειά!.

νει ο ντόν Γκονζάλο και ο Χουανίτο).
ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Φύγατε οι ιερείς, Χουανίτο;

ΧΟΤΑΝΙΤΟ: "Οχι ακόμη, σενιόρ...
ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Οι άρμόδιοι θα-
πρεπε να δάξουνε κι' άλλους πάγκους
έδω για τα πρωινά που έχουμε λιακάδες.
Νομίζω, όμως, ότι θαπρεπε να πείσω τον
εαυτό μου να πάσω στο πάγκο εκείνο
με τη γριά κυρία. (Πείθοντας τον έ-
αυτό του, κάθεται στην άκρη του πάγ-
κου, και κυττάζει την ντόνα Λάουρα
έπισημα. Βγάζει το καπέλλο του ευγενικά
και χαιρετάει): Καλημέρα...

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Τί, πάλι έσείς έ-
δω;

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Έπαναλαμβάνω
ότι δεν έχουμε ποτέ συναντηθεί...

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Έγώ απαντάω
στο χαρτί σας.

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: "Η καλημέρα"
μου, θαπρεπε ναχαι σάν απάντηση μιάν
άλλη καλημέρα δική σας, κι' αυτό
ήτανε όλο που θαπρεπε να μου πείτε.

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Θαπρεπε να μου ξη-
τήσετε συγγνώμη για να καθήσετε σε
τούτο τον πάγκο που είναι δικός μου.

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Οι πάγκοι έδω
είναι δημόσια περιουσία.

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Γιατί τότε είπα-
τε πριν, πως εκείνος ο πάγκος, που πά-
νω του κάθονται οι τρείς ιερείς, είναι
δικός σας;

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Πολύ καλά,
πολύ καλά. Δεν έχω να πω τίποτε άλλο.
(Ανάμεσα στα δόντια του): Παρά-
ξενη γριά! Θαπρεπε ναχαι στο σπίτι της
να ράβει και να μετράει τους πόντους
στην κάλτσα που θα πλέκει.

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Μή γκρινιάζετε
πιά... Δεν πρόκειται να φύγω για να
σου δώσω αυτή την ευχαρίστηση.

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: (Σκουπίζοντας
τη σκόνη απ' τα παπούτσια του με το
μαντήλι του): Δεν μαζεύουν καθόλου
αυτό το χώμα λοιπόν...

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Χρησιμοποιείτε το
μαντήλι σας αντί για δούρτσο;

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Γιατί όχι;

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Χρησιμοποιείτε
ποτέ μιάν δούρτσα των παπουτσιών αντί
για μαντήλι;

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Με ποιό δικαίω-
μα κριτικάρετε τις πράξεις μου;

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Το δικαίωμα του
γειτόνα.

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Χουανίτο, το δι-
βλίο μου. Δεν έχω κέφι νακούω άνοησί-
ες.

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Είπατε πολύ άγε-
νής.

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Με συγχωρείτε,
σενιόρ, αλλά ποτέ να μην ανακατενε-
στε, με ό,τι δεν σας αφορά.

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Συνήθως λέω κεί-
νο που σκέφτομαι.

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Και πού πολλά
ακόμα. Δώσε μου το βιβλίο, Χουανίτο...
ΧΑΤΑΝΙΤΟ: "Ορίστε, σενιόρ. (Ο
ντόν Γκονζάλο το παίρνει, βγάζει απ'
την τσέπη του ένα ξευγάρι γυαλιά, τα
φοράει, ύστερα τοποθετεί από πάνω άλ-
λο ένα ξευγάρι και τα εφαρμόζει στα
μάτια του. Αρχίζει να διαβάζει).

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Νόμιζα, πως θα
βγάζατε ένα τηλεσκόπιο απ' την τσέπη
σας.

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Έννοείτε τον έ-
αυτό σας;

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Θα πρέπει ναχαι
μεγάλη μυαπία...

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Πάντως μεγα-
λύτερη απ' τη δικιά σας. "Αν και οι
πέρδικες έχουν άλλη γνώμη...

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: "Α, είπατε κυνη-
γός;

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: "Ημουν... κι'
ακόμα... και τώρα...

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: "Ω, ναι, καταλα-
βαίνω!

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Μάλιστα, σε-
νιόρ. Κάθε Κυριακή παίρνω το όπλο
μου και το σκόλο και πηγαίνω σ' ένα
από τα παλιά μου εστίακια κοντά στην
"Αραβάκα και σκοτώνω το χόνο μου...

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Ναι, ακριβώς. Το
μόνο πράγμα που σκοτώνετε τώρα είναι
ο χρόνος.

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: "Ετσι νομίζετε;
Θα μπορούσα, όστόσο, να σας δείξω το
κεφάλι ενός άγριου κάπρου, που τόχω στο
γραφείο μου...

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Ναι, κι' εγώ θα
μπορούσα να σας δείξω το δέμα μιας τί-
γρης στο μπουντουάρ μου. Κι' αυτό, τί θα
μπορούσε ναποδείξει;

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Πολύ καλά, πα-
ρακαλώ αφήστε με να διαβάσω. "Αρκεί
ή συζήτηση.

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: "Όστε, λοιπόν,
συμφωνείτε, έτσι;

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Πρώτα απ' όλα
θα πάω λίγο καπνό. (Τής προσφέρει):
Θέλετε λίγο;

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Δεν είναι καλής
ποιότητας...

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Είναι απ' τον
καλύτερο καπνό... Θα σας άρσει...

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: (Παίρνει λίγο και
το δάξει στη μύτη της) Μου καθαρίζει
το κεφάλι και τις σκέψεις...

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Και μένα το ι-
διο.

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Σας προκαλεί
φτίρνισμα;

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Μάλιστα, σε-
νιόρ, δυό ή τρείς φορές...

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Και μένα το ι-
διο... Τί σύμπωτος! (Ρουφάνε απ' τη
μύτη τη μυρουδιά του καπνού και φταρ-
νίζονται, δυό και τρείς φορές).

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Τώρα νοιώθω
καλύτερα...

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Κι' εγώ... (Τόν
κυττάζει): "Ο καπνός μάς συμφιλίωσε...

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Θα με συγχωρέ-
σετε, αν διαβάσω δυνατά απ' το δι-
βλίο μου;

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Διαβάστε όση
δυνατά θέλετε. Δεν με ενοχλείτε...

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: (Διαβάζει).
"Η αγάπη είναι μιάν μεγάλη λύπη κι'
όμως έτσι στενάζουμε που είναι, είναι
το πιο όμορφο πράγμα που μάς δίνει
ή ζωή. Αυτό είναι απ' το Καμποαμόρ...
(Συνεχίζει): "Οι θυγατέρες των γυναι-
κών, που κάποτε αγάπησα με φιλάνα τά-
ρα, όπως θα φιλούσανε μιάν εικόνα...
Αυτές οι γοαμμές, έτσι νομίζω, εγώ
τουλάχιστον, είναι γοαμμένες με χιού-
μορ...

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: (Γελώντας): Κι'
εγώ, έτσι τις βλέπω, λοιπόν.

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: "Εδώ υπάρχουν
μερικά όμορφα ποιήματα σ' αυτό το
βιβλίο. Ακούστε αυτό έδω: "Πέρασαν

20 χρόνια από τότε. "Εκείνος γυρίζει
πάλι...

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Δεν μπορείτε να
σπαντασθείτε πόσο με επηρεάζει, που
σας βλέπω να διαβάζετε μ' όλα τούτα
το γυαλιά!

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Μπορείτε να δι-
αβάσετε χωρίς γυαλιά; Σ' αυτή τη
ήλικία;

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Δώστε μου το
βιβλίο. (Διαβάζει δυνατά): "Πέρασαν
από τότε 20 χρόνια. "Εκείνος γυρίζει πάλι...
Κι' ο καθένας απ' τους δυό, άγκα-
λιάζοντας τον άλλον άναρωτιέται μ' έκ-
πληξη: Είναι δυνατό να είναι κείνος.
Θέ μου, είναι, στ' αλήθεια, εκείνος";

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Στ' αλήθεια
οις ζηλεύω για την καλή σας ύραση...

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: (Ντροπαλά): Το
ξέρω όλο απ' έξω...

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Κι' εγώ αγα-
πώ πολύ τα όμορφα ποιήματα. Κάπο-
τε έγγραφα κιόλας, στα νιάτα μου, ποιή-
ματα.

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Μ' επιτυχία;

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Πότε ναι, πό-
τε όχι. "Ημουν φίλος του Ζορίλα. του
Μπέκερ και άλλων. Πρώτη φορά είδα
την Ζορίλα στην "Αμερική...

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Είχατε πεί
στην "Αμερική;

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Πολλές φορές.
Την πρώτη φορά που πήγα ήμουν μό-
λις 6 χρονών.

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Θα πρέπει τότε
να πήγατε με τον Κολόμβο μαζί, πά-
νω σε μιάν καραβέλα του!

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: (Γελώντας):
"Οχι δά... Είμαι γέρος, το παραδέχο-
μαι, όμως δεν γνώρισα τον Φερδινάν-
δο και την "Ισαβέλλα, όχι. (Γελάνε μα-
ζί). "Ημουν φίλος και του Καμποα-
μόρ. Τον γνώρισα στη Βαλέντσια, εκεί
που γεννήθηκα...

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: "Αλήθεια, στη
Βαλέντσια γεννηθήκατε;

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Πήγατε ποτέ
σ' αυτή την πόλη;

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Ναι. "Οχι πολύ
μακριά απ' τη Βαλέντσια υπήρχε μιάν
βίλλα που βρίσκεται ακόμα εκεί μιάν βί-
λλα που φυλάει τις πιο καλές μου άνα-
μνήσεις. Πέρασα πολλές εποχές εκεί
κάτω. Πριν πολλά, πολλά χρόνια. "Η-
τανε κοντά στη θάλασσα, κρυμμένη ά-
νάμεσα στις λεμονιές και στις πορτοκα-
λές. Την έλεγαν — στάσου να θυμηθώ.
— Μαρικέλλα, νομίζω...

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: (Με έκπληξη):
Μαρικέλλα, είπατε;

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Ναι, Μαρικέλλα
Σας είναι γνωστό τ' όνομα;

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Ναι, πολύ
γνωστό. "Αν δεν με γελάει ή μνήμη
μου, σ' αυτή τη βίλλα ζούσε ή πιο θ-
μορφη γυναίκα που είχα δει ποτέ στη
ζωή μου, και σας θαδούωνα, είχα δει
παρα πολλές! Τόνομά της... νομίζω πως
ήτανε Λάουρα...

Ναι, ναι... Λάουρα Λορέντε.

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: (Ταραγμένη):
Είπατε, Λάουρα Λορέντε;

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Ναι... (Κυττά-
ζονται έπισημα).

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: (Κρούεται): Μου
θυμίσате την πιο καλή μου φίλη... Τι
παράξενο... Την έλεγαν όλοι "Ασμή-
νια παρθέναι".

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Τι παράξενο!
Ναι, έτσι την έλεγαν... Νομίζω πως την

Ξαναβλέπω να κάθεται σε κείνο το παρ-
θυρο με τα ρόδα γύρω — γύρω... Το
θυμόσατε;

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Το θυμάμαι. "Η-
τανε το παρθύρο της κάμαρας της αλ-
τό...

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: "Ητανε ένα ίθα-
νικό πλάσμα. Λεπτή σά μίσχος, με πυ-
κνά μαύρα μαλλιά, και μαύρα σκοτεινά
μάτια, κι' ένα πρόσωπο άριστούργημα!
"Εμοιαζε μ' ένα όνειρο!

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: (Ψιθυριστά):
"Αν ήξερες, πως αυτό που λές έσο όνει-
ρο ήτανε πιά σου τώρα, θα μπορούσες
να το διαπιστώσεις μονάχος σου πως κα-
ταντάνε μιάν μέρα τα όνειρα... (Δυνα-
τά): "Ητανε πολύ άτυχη κι' είχε μιάν
αίσθηματική απογοήτευση πολύ πικρή...

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Πολύ πικρή,
ναι... (Κυττάζονται).

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Τάκούσατε και
σείς αυτό;

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Ναι, τόχα άκού-
σει...

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Αυτή ή ιστορία ή
τανε παράξενη πολύ... (Σιγά): Γκονζά-
λο!

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Και κείνος ο
φίλος έραστής, στην ίδια αυτή ύποθε-
ση...

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: "Α, έννοείτε τη
μονομαχία;

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: "Ακριβώς, τη μο-
νομαχία... "Ο φίλος έραστής εκείνος, ή-
τανε ξάδελφός μου — και τον αγαπούσα
πολύ...

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: "Α, ναι; Ξάδε-
λφός σας; "Η φίλη μου σ' ένα γράμμα της
μου είχε διηγηθεί αυτή την ιστορία που
ήτανε, στήληθια, ρομαντική. "Εκείνος,
ο ξάδελφός σας δηλαδή, περνούσε κάθε
πρωτ' μπροστά απ' το παρθύρο της, πάνω
σ' ένα άλλογο, και της πετούσε ένα μπου-
κέτο με λουλούδια...

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Κι' ύστερα, τά-
πόγευμα, ο φίλος εκείνος έραστής, Ξα-
ναπενούσε πάνω στάλογό του και περι-
μενε να του πετάξει εκείνη τώρα, ένα
μουνκέτο με λουλούδια... Κάνω μήπως
λάθος;

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: "Εχετε άπόλυτο δι-
κιο... Και κείνη ίσα — ίσα την εποχή ή-
θελαν να την παντρεύουν μ' έναν έμπο-
ρο, που δεν τον ήθελε με κανένα τρόπο
έκείνη.

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Και κάποια νύ-
χτα, όταν ο ξάδελφός μου περιμενε κά-
τω απ' το παρθύρο για νακούσει το
σύνθημά της, εκείνο το άλλο πρόσωπο
παρουσιάστηκε ξαφνικά και προκάλεσε με
φωνές τον ξάδελφό μου...

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Κι' έγινε φοβερός
καυγάς κι' ύστερα μιάν μονομαχία...

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Ναι, τα ξημε-
ρώματα κάτω, στην παραλία κι' ο έμπο-
ρος πληγώθηκε θανάσιμα. "Ο ξάδελφός
μου χρειάστηκε να κρυφτεί για μερικές
ημέρες κι' αργότερα αναγκάστηκε να
φύγει...

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Φαίνεται, πως
ξέρετε πολύ καλά την ιστορία...

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Το ίδιο και σείς...

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Σας εξήγησα, έ-
κείνη ή γυναίκα ήτανε πολύ φίλη μου...

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Και μένα ο ξά-
δελφός μου... (Σιγά): Σίγουρα, είναι ή
Λάουρα!

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: (Σιγά): Να του
το πω; Δείχνει δρότελα άνόπνοπος...

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: (Σιγά): Είναι
πολύ άδωα, λοιπόν. Ούτε μπορεί να το

φανταστεί...

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Και σίγουρα θα
πρέπει να τον επηρεάσατε σείς τον ξά-
δελφό σας να ξεχάσει τη Λάουρα, δεν
είναι έτσι;

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Πως το λέτε
αυτό... "Αφού ο ξάδελφός μου δεν την
έξεχασε ποτέ τη Λάουρα!

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Πως εξηγείτε,
λοιπόν, σείς τη συμπεριφορά του;

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Θα σας πω ά-
μέσως... "Ο ξάδελφός μου δοήκε καταφύ-
γιο στο σπίτι μου, τρομοκρατημένος για
τις συνέπειες μιας μονομαχίας μ' ένα
πρόσωπο που του είχαν μεγάλη εκτίμηση
στην κοινωνία εκείνη. Πήγε έπειτα στη
Σεβίλλη, κι' ύστερα ήθελε στη Μαδρίτη.

"Έγραψε στη Λάουρα πολλά γράμματα,
τα πιο πολλά σε σίχους. Σίγουρα όμως
είς τάπαιρναν οι γονείς της, γιατί έ-
κείνη δεν άπάντησε ποτέ. "Ο Γκονζάλο
τότε, στην άπελπισία του, κατατάχτηκε
στο στρατό, πήγε στην "Αφρική, κι' ύ-
στερα, σε μιάν ένδοξη μάχη, δοήκε ένα
θάνατο ήρωικό, κι' ή τελευταία του λέ-
ξη ήτανε το όνομα της αγαπημένης του
Λάουρας...

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: (Σιγά): Τί τρο-
μακτικό ψέμα!

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: (Σιγά): Δεν
θα μπορούσα να τον πεθάνω τον εαυτό
μου πιο ένδοξα.

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Θαπρεπε να σας
πληγώσε φοβερά αυτή ή απόλεια...

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Στ' αλήθεια, σε-
νιόρ... Σα να ήταν ο άδελφός μου... Σ'
αντίθεση με κείνον όμως που σκοτώθηκε
με τόνομά της στα χείλη, ή Λάουρα,
σε λίγο καιρό, είχε κιόλας παρηγορηθεί...

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: "Οχι, σενιόρ, ύ-
χι!

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Αυτή είναι ή συμ-
περιφορά της γυναίκας!

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: "Ακόμα κι' αν
αυτή ήτανε ή συμπεριφορά των γυναι-
κών, ή "Ασμήνια Παρθέναι, δεν ά-
νηκε σ' αυτή την κατηγορία. "Η φίλη
μου περιμενε μέρες, δομάδες, μήνες,
ένα χρόνο δόλιζιτρο και δεν φάνηκε κα-
νένα γράμμα... "Ενα άπόγευμα κοντά
στο ήλιοδασίλειμα, την είδανε να πηγαί-
νει κατά την άκρογιαλιά, εκεί όπου ο
αγαπημένος της της είχε κλέψει την
καρδιά της. "Έγραψε τόνομά του πάνω
στην άμμο, κι' ύστερα κάθισε πάνω σ'
ένα βράχο κι' άκουγε την θορυβώδη των
κυμάτων που όλο και ψήλωναν, κι' ά-
νέβαιναν ψηλά, ως το βράχο που καθό-
ταν κείνη και κυττούσε πέρα, στον όρι-
ζόντα... Κι' άξαφνα, πολλά μαζί κύμα-
τα ήρψθησαν και την έσυραν μαζί τους
μαλακά πους τη θάλασσα...

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: "Ω, Θεέ μου!

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Οι φαράδες σ' αλ-
τή την άκμή, όταν διηγούνται αυτή την
ιστορία, λένε πως πέρασε πολλές καιρές,
προτού να οδύσουνε τα κύματα εκείνο το
όνομα πουμενε γραμμένο πάνω στην άμ-
μο. (Σιγά): Δεν με ξετρεπάς, λοιπόν,
στην περιγραφή της κηδείας μου!

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: (Σιγά): Λέει
πιο πολλά ψέματα από μένα! (Δυνατά):
Καμμένη Γκονζάλο!

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Φτωχή μου Λά-
ουρα! (Σιγά): Δεν πρόκειται να του
πω, ότι παντρεύτηκα ύστερ' από δυό χρό-
νια!

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ (Σιγά): Σε
τρείς μήνες έφυγα με μιάν μπαλλάρνα
στο Παρίσι...

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Είναι περίεργη ή

μείρα λοιπόν... "Εδώ, δοικαμάστε άγά
και σείς, έντελώς άγνωστοι, που συναν-
τηθήκαμε τυχαία, και τώρα κουβεντιά-
ζουμε την αγάπη δυό παλιών φίλων! Κι'
είναι σά νάμαστε παλιοί φίλοι...

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Ναι, είναι πε-
ρίεργο, λοιπόν, αν μάλιστα σκεφτεί κα-
νείς το άρρωστημένο πρελούτιο της συ-
νομίλιας μας...

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: "Εσείς φταίτε...

Σκορπίσατε τα πουλιά.

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Σίγουρα, είχα
άδικο...

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Ναι, αυτό είναι
αλήθεια! (Γλυκά): Θα ξανάρθετε πάλι
αύριο;

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Πιθανάτατα, αν
έχει πάλι λιακάδα... Κι' όχι μόνο δεν θα
διώξω τα πουλιά, αλλά θα φέρω και ψω-
μιά μαζί μου!

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Σας ευχαριστώ
πολύ. Τα πουλιά είναι ευγνώμονα και
θυμούνται. "Αναρωτιέμαι όμως, που να-
ναι ή ύπνρέτριά μου; (Κυττάζει γύρω
της).

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: (Μέσ' από τα
δόντια του): "Οχι, όχι, δεν θα προδώσω
τον εαυτό μου. Είμαι γελοίος τώρα... Κα-
λύτερα να θυμάται εκείνη την παλιά
μου εικόνα, τόσο ρομαντική αλήθεια...

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: "Ερχεται, νάτη...
(Καθώς ο Γκονζάλο κυττάζει γύρω του
ψάχνοντας για το Χουανίτο, ψιθυρίζει
εκείνη σιγά): "Εχω θλίβερά άλλαξει...
Καλύτερα να με θυμάται κείνος, σάν το
κορίτσι με τα μαύρα μάτια που του πε-
τούσε τριαντάφυλλα... (Μπαίνουν ή Πέ-
τρα και ο Χουανίτο).

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: "Επ' τέλους, Πέ-
τρα!

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: "Αργήστε, Χου-
ανίτο! (Γυρίζει στη Λάουρα): "Αγαπη-
τή μου κυρία, ή σημερινή μας συνάν-
τηση ήτανε μιάν μεγάλη χαρά και τιμή
για μένα...

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Και για μένα, το
ίδιο...

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: "Αντίο, λοιπόν,
ως αύριο...

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Ναι, ως αύριο...

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: "Αν έχει λιακάδα...
ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Ναι, αν έχει... Και
θα φέρετε και τα ψωμιά για τα πουλιά;

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Σίγουρα... Και
θαρθώ σε τούτον έδω τον πάγκο... Αύριο.
ΛΑΟΥΡΑ: Αύριο...

(Την ώρα που απομακρυνόταν, ο
καθένας σπορηγμένος στο μαρτάσο
του πληρέσει του, πέφτουν χάμω
απ' το φόρεμα της Λάουρας 2 —
3 διολέττες. "Εκείνος σκύβει και τις
μαζεύει. "Η Λάουρα τον βλέπει).

ΧΟΤΑΝΙΤΟ: Τι κάνετε κύριε;

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: Χουανίτο, στά-
σου!

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: (Σιγά): Ναι,
είναι κείνος!

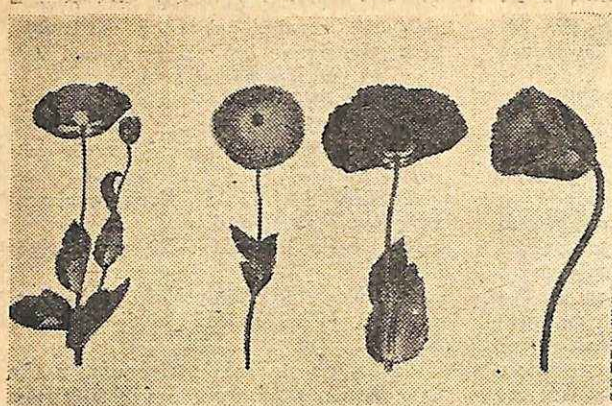
ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: (Πινυγμένα):
Είναι κείνη, εκείνη! (Πλησιάζουν αθόρυ-
μητα και χαμογελούν).

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: "Είναι δυνατόν
να είναι κείνος;...

ΝΤΟΝ ΓΚΟΝΖΑΛΟ: "Θεέ, είναι ά-
λήθεια εκείνη;

(Χαμογελάνε τώρα με τον ίδιο
τρόπο, όπως τότε, όταν πίστευαν
στην αγάπη, κι' ύστερα, με μιάν συ-
γουριά και μιάν αυτοπεποίθηση έν-
τελώς καινούργια)...

(Μετ. Κ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗ)



Τα κυριώτερα ναρκωτικά ήταν γνωστά στον άνθρωπο από τον ὄρδρο τῆς ιστορίας. Ἐκτός ἀπὸ τὴ χρήση τους σὲ ἱατρικούς σκοπούς, ἀποτελοῦσαν ἀνέκαθεν τοὺς κλειδοκράτορες ἐνὸς ἄλλου, φαντοστικοῦ κόσμου, ὅπου κατέφευγαν πολλοὶ σὲ ἀναζήτηση μιᾶς ψεύτικης εὐτυχίας, μὲ τρομερές συνέπειες ποὺ ὀδηγοῦν ἀναπόφευκτα σ' ἓνα ἀτιμωτικό θάνατο.

Οἱ τεχνητοὶ παράδεισοι

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΔΙΑΔΟΣΗΣ ΤΩΝ ΝΑΡΚΩΤΙΚΩΝ ΑΡΙΘΜΕΙ ΟΛΟΚΛΗΡΕΣ ΧΙΛΙΕΤΗΡΙΔΕΣ

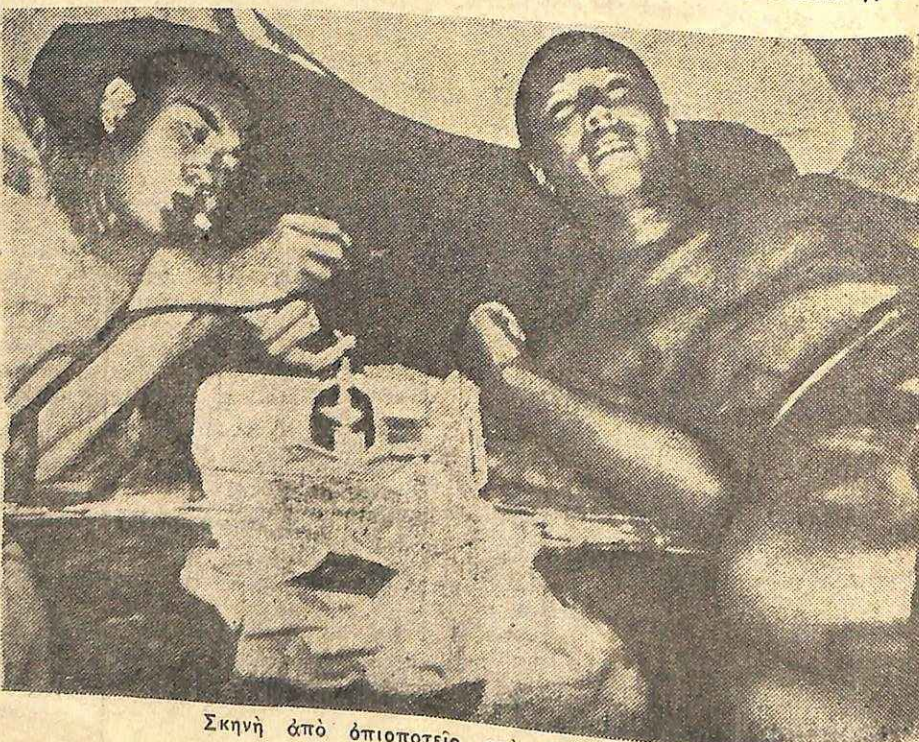
Τὸ πράγμα εἶναι τὰ ναρκωτικά. Στὴν ἀρκετὰ ἐκτεταμένη κλίμακα τῶν οὐσιῶν αὐτῶν, διακρίνει κανεὶς τρεῖς κύριες κατηγορίες. Στὴν πρώτη ἀνήκουν τὰ ναρκωτικά ποὺ τὰ χρησιμοποιοῦσαν ἀρχικὰ σὲ θεραπευτικούς ἢ χειρουργικούς σκοποὺς (ὄπιο, μορφίνη, λαύδανο, ναρκωτίνη, παντοπάν, μπελλαντόνα, μανδραγόρας). Στὴ δεύτερη, ἐκεῖνα ποὺ προκαλοῦν ἓνα εἶδος μέθης (κοκαΐνη, πεγιότλ, χασίς). Στὴν τρίτη, ἐκεῖνα ποὺ χαλαρώνουν τὸ νευρικό σύστημα («ἀστραμόνιουμ», τουράνκα κλπ.). Ἀπὸ τὰ πανάρχαια, ὡστόσο χρόνια, ὑπῆρχαν ἄτομα ποὺ κατέφευγαν σὲ ὠρισμένες ἀπ' αὐτὲς τὶς οὐσίες γιὰ καθαρὰ ἡδονιστικούς σκοποὺς. Εἶχε, πράγματι, παρατηρηθεῖ, ὅτι οἱ οὐσίες αὐτὲς δημιουργοῦσαν ψευδαισθήσεις, ποὺ ἔκαναν τὸ ἄτομο νὰ ξεχνᾷ τὴν πραγματικότητα.

Ἡ ἱστορία τοῦ ὀπίου

ΣΤΗΝ Ὀδύσεια, ἀναφέρεται ὅτι ὁ Τηλέμαχος, ὅταν τὸν φιλοξένησε ὁ Μενέλαος στὴ Σπάρτη, εἶχε καταληφθεῖ ἀπὸ βαθειὰ μελαγχολία ἀπὸ τὴ θύμηση τοῦ πατέρα του, κ' ἡ μελαγχολία του αὐτὴ, εἶχε μεταδοθεῖ καὶ στοὺς συντρόφους του. Ἔτσι, ὁ Μενέλαος ἀνάλαβε νὰ τὴ διαλύσει μὲ ἓνα συμπόσιο, ἐπιφορτίζοντας τὴν Ἑλένη νὰ ἐτοιμάσει ἓνα εἰδικὸ πιότ, ποὺ δὲν ἦταν τίποτε ἄλλο ἀπὸ μίγμα κρασιοῦ κ' ὀπίου.

Ὁ Ὅμηρος ἀναφέρει κ' ἄλλοι τὸ ὄπιο, κάνοντας τὸν ὑπαινιγμὸ ὅτι ἡ παπαρούνα, ἀπ' ὅπου τὸ ἔβγαζαν, προερχόταν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο.

Στὸν πάπυρο τοῦ Ἐμπερς, ὑπάρχει μιὰ συνταγὴ «γιὰ νὰ μὴ κλαῖνε πολὺ τὰ μωρά». Ἀνακάτευαν σπόρους ἀπὸ τὸ φυτὸ «σπέν», ποὺ δὲν ἦταν ἄλλο ἀπὸ τὴν παπαρούνα, μὲ περιττώματα μυῖγας καὶ χορηγοῦσαν τὸ μίγμα στὰ γκρινιάρικα νήπια. Οἱ σχετικὲς ἐρευνες ἔχουν ὀδηγήσει στὸ συμπέρασμα, ὅτι δὲν εἶναι ἡ Μικρὰ Ἀσία ἢ Ἀφειρηρία τοῦ ὀπίου, ἀλλὰ ἡ Αἴγυπτος, ἀπὸ τὴν ὁποία τὸ ναρκωτικὸ αὐτὸ μεταδόθηκε στὴν Ἑλλάδα



Σκηνὴ ἀπὸ ὀπιόποτειο στὸ Χόνγκ Κόγκ.

Ὁ γενειοφόρος Θεὸς τοῦ ὕπνου κρατᾷ ἓνα κέρας μὲ ὄπιο, στολισμένο γύρω μὲ ἄνθη παπαρούνας. Ὁ ρωμαϊκὸς διὰδοχος του, ὁ Σόμνους, παριστάνεται ἐπίσης κρατώντας παπαροῦνες. Τὸ ὄπιο ἀφήνει τὰ ἴχνη του καὶ στὶς μεταγενέστερες ἐποχὲς κ' ἰδιαίτερα ἀπὸ ἐκείνη τῶν μεγάλων Ἀράβων γιαντῶν (11ος καὶ 12ος αἰώνας) ὡς ἐκείνη τοῦ Παράκελσου (16ος αἰώνας). Φαίνεται, μάλιστα, ὅτι ὁ τελευταῖος ἦταν κ' ὁ ἴδιος ὀπιόμανης. «Κατέχω», ἰσχυρίζεται, «ἓνα φάρμακο, ποὺ τὸ ὠνόμασα, λαύδανο κ' εἶναι ἀνώτερο κάθε περιγραφῆς στὰ ἀποτελέσματά του». Τὸ 1546, ὁ Γάλλος φυσιολόγος Μπελὼν ἀναφέρει τὴ μεγάλη διάδοση ποὺ εἶχε τὸ ὄπιο στοὺς Τούρκους. Ἀλλὰ πρὶν νωρὶς ἀκόμα, ὁ Πορτογάλος βοτανολόγος Γκρασία ἀμπ Χόρτο σημειώνει ὅτι οἱ Ἰνδοὶ ὀπιόμανεῖς εἶχαν καταλήξει σ' αὐτὸ τὸ πάθος ἀπὸ θρησκευτικούς λόγους προσπαθώντας ἔτσι, σὰν καλοὶ βουδδιστές, νὰ ἐξαφανίσουν τὸν φυσικὸ καὶ τὸν ψυχικὸ πόνο. Ὁ Ἰταλὸς λόγιος Πρόσπερο Ἀλπίνι (τέλη τοῦ 16ου αἰώνα) μιλά γιὰ ὠρισμένους Αἰγυπτίους, ποὺ εἶχαν τόσο πολὺ συνηθίσει τὸν ὀργανισμό τους στὸ ὄπιο, ὥστε μποροῦσαν νὰ παίρουν ὡς δώδεκα γραμ-

μάρια ἀπ' αὐτὸ τὴ μέρα, χωρὶς νὰ παθαίνουν τίποτα. Τὸ 1700, ὁ Ἀγγλος γιαντὸς Σύντενχαμ ἀποκαλεῖ μ' ἐνθουσιασμὸ τὸ ὄπιο «χέρι τοῦ Θεοῦ» κ' «ἐιρὴ ἄγκυρα τῆς ζωῆς». Ὁ συμπατριώτης του λόγιος Ντὲ Κουνίνσυ, γνωστὸς ἀπὸ τὸ δοκίμιο «Ἡ δολοφονία σὰν εἰκαστικὴ τέχνη» ἐξυμνεῖ τὸ ὄπιο καὶ τὸ χρησιμοποιοῦν κ' ὁ ἴδιος.

Στοὺς Ἀραβες ἀνήκει ἡ θλιβερὴ δόξα, ὅτι εἰσήγαγαν τὸν 7ο αἰῶνα μ. Χ. τὴν παπαρούνα καὶ τὴ φήμη τῶν ἰδιοτήτων της στὴν Ἰνδία καὶ τὴν Κίνα. Στὴν τελευταία, τὸ ὄπιο ἦταν σχεδὸν γνωστὸ ὡς τὸν καιρὸ τῆς δυναστείας Τάνγκ (9ος αἰώνας). Τὸ 973, καταχωρίζεται τὸ ὄνομά του, «γίνγκ — τοῦξ — σου» στὸ ἱατρικὸ βιβλίο Κ' αἰ — πάο — πέν — Τσάο κ' ὕστερα ἀπὸ λίγο ἡ χρῆση του διαδίδεται πλατειά, παρ' ὅλα τὰ ἀπαγορευτικὰ διατάγματα τῶν αὐτοκρατόρων. Ἀρκεῖ νὰ σκεφθεῖ κανεὶς τὴν καταπληκτικὴ αὔξησιν τῶν εἰσαγωγῶν ὀπίου, ποὺ ὀφείλεται στοὺς Πορτογάλους: 200 κιβώτια τὸ 1792, 4000 τὸ 1810, 16.000 τὸ 1830, 25.000 τὸ 1840, 70.000 τὸ 1860 καὶ κάπου 200.000. τὸ 1900. Ἀλλὰ, στὸ μεταξύ, τὸ ἐμπόριο αὐτὸ τοῦ θανάτου περνοῦσε ὁλοένα καὶ πρὶν ἀποφα-

Τὸ ὄπιο κοιμίζει τοὺς πόνοὺς καὶ δίνει παράξενες καὶ νοσηρὲς παραισθήσεις, ποὺ γοητεύουν κ' αἰχμαλωτίζουν τὴ θέληση, κάμπτοντας τὴν ἠθικὴ ἀντίσταση.

Ἡ μορφίνη δημιουργεῖ τὴν ἐντύπωση ὅτι οἱ ἀντιθέσεις τῆς ζωῆς κ' οἱ πόνοι δὲν ἀφήνουν ἴχνη μέσα στὴν ψυχὴ. Ἡ ὑψηλότερη ζώνη τοῦ ἑσωτερικοῦ κόσμου ἀποσυντίθεται, τὰ αἰσθήματα ἀλλοιώνονται, οἱ ἠθικὲς ἀξίες παθαίνουν ἐκλείψη, ἡ ἐννοία τῶν οικογενειακῶν καὶ κοινωνικῶν καθηκόντων καταδύεται στὰ βάθη τοῦ ὑποσυνείδητου. Κατὰ τὸ τελευταῖο στάδιο, ἡ χρῆση τοῦ ναρκωτικοῦ αὐτοῦ ἐξαρθρώνει τὴ θέληση κ' ὁ μορφινωμανὴς εἶναι πιά ἓνας ζωντανὸς νεκρὸς.

Τὸ χασίς ἔχει μιὰ ἰδιαίτερη ἑλκυστικότητά, γιὰτί, ἐκτός ἀπὸ τὰ ἄλλα εἶδη παραισθήσεων ποὺ προκαλεῖ, κεντρίζει καὶ τὶς σεξουαλικὲς τάσεις. Ὡστόσο, τὸ χασίς ἐπιφέρει διαφορετικὰ ἀποτελέσματα, ἀνάλογα μὲ τὴν ἰδιοσυγκρασίαν τῶν ἀτόμων, ποὺ τὸ καπνίζουν. Σὲ ἄλλους δημιουργεῖ μιὰ κατὰστασι ὀλοκληρωτικῆς ἀσυνειδήσιας, κ' ἀδράνειας, ἐνῶ σὲ ἄλλους προκαλεῖ βίαιες διαταραχὲς τῆς συμπεριφορᾶς. Ὑπάρχουν ἐπίσης κ' ἄτομα, ποὺ κάτω ἀπὸ τὴν ἐπὶρρειά τους πέφτουν σὲ μιὰ βαθειά, σχεδὸν κωματώδη ὑπνηλία.

Τὸ πεγιότλ καὶ τὸ «Ἀνχαλόνιουμ Λεβίνι» ἔχουν ἐπίσης ἀποσυνθετικὴ ἐπίδραση στὸν ψυχικὸ κόσμον, ἀλλὰ κ' ἐδῶ τὰ παθολογικὰ φαινόμενα ποικίλλουν, ἀνάλογα μὲ τὰ ἄτομα. Ἡ γενικὴ κλινικὴ εἰκόνα, ὡστόσο, τῆς ἐπιδράσεώς τους ἔγκειται κυρίως στὸ γεγονὸς ὅτι ὁ ψυχικὸς κόσμος ὑφίσταται μιὰ πλημμυρίδα φαντασιώσεων, ἐνῶ ἡ συνείδηση διατηρεῖται διαυγής.

Οἱ κοκαϊνομανεῖς παρουσιάζουν τὰ ἴδια περίπου βασικὰ παθολογικὰ φαινόμενα μὲ τοὺς ὀπιόμανεῖς, μὲ ραγδαία ἐρείπωση τοῦ ὀργανισμοῦ σὰν ἐξωτερικὴ συνέπεια.

στοὺς Σκύθες τῆς Κασπίας, κ' ὁ Διόδωρος μιλά σχετικὰ μὲ τὶς ἰδιότητες τῆς οὐσίας αὐτῆς, κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ Καίσαρος καὶ τοῦ Αὐγούστου. Ὁ Γαληνὸς μᾶς πληροφορεῖ ὅτι τὸ χασίς χρησιμοποιοῦνταν πλατεῖα γιὰ ἡδονιστικούς σκοποὺς. Τὸν 6ο κ' 7ο αἰῶνα, τὸ συναντᾶμε στὴν Ἰνδία καὶ τὴ Μογγολία. Σὲ παλιὰ σανακριτικὰ κείμενα, ἀναφέρονται «τὰ χάπια τῆς εὐθυμίας», ποὺ παρασκευάζονταν ἀπὸ ζάχαρη κ' ἰνδικὴ κάνναβη. Τὸ ἀναφέρουν ἐπίσης ὁ Γκρασία ἀμπ Χόρτο κ' ὁ Πρόσπερο Ἀλπίνι, καθὼς κ' ὁ ἀββᾶς Ἀρνόλδος ἀπὸ τὴ Λυβέκη (12ος αἰώνας), ποὺ δίνει μιὰ θαυμάσια περιγραφὴ τῶν ἀποτελεσμάτων του.

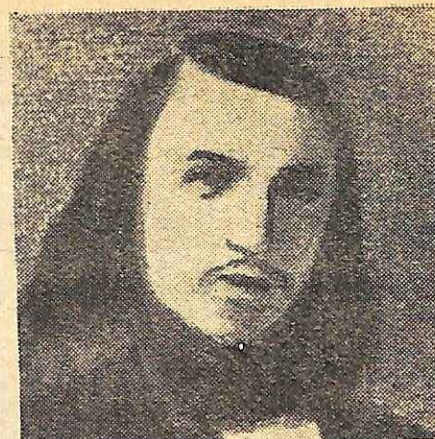
Οἱ Κινέζοι καπνίζαν τὸ ὄπιο μ' ἓνα εἶδος ναργίλε, τὸ «σαντούξ».

ΣΤΗΝ Εὐρώπη, ἡ διάδοση τοῦ ὀπίου στάθηκε ἐλλειπτική, ἀλλὰ στὴ θέση του ἔκανε γιγαντιαία βήματα ἡ χρῆση τῆς μορφίνης, ποὺ ἡ θριαμβευτικὴ της πορεία ἄρχισε τὸ 1807, ὅταν ἀνακαλύφθηκε ἡ οὐσία αὐτὴ ἀπὸ τὸν Ζερτύνερ.

Ὁ Μπαλζάκ, σ' ἓνα του κείμενο, βάζει τὸν Διάβολο νὰ καυχίται γιὰ τρία πράγματα: τὴ μπαρούτη, τὸν... Τύπο καὶ τὴ μορφίνη. Ἐκείνη τὴν ἐποχὴ, ἔδιναν κ' ἔπαιρναν οἱ αὐτοκτονίες μὲ ἰσχυρὲς δόσεις μορφίνης. Κατόπιν, ἄρχισε ἡ πλατεῖα χρῆση της γιὰ ἡδονιστικούς σκοποὺς. Ὁ πόλεμος τῆς Κριμαίας συνέβαλε ὀχι λίγο.

Ἡ χρῆση τοῦ χασίς, ποὺ βγαίνει ἀπὸ τὴν ἰνδικὴ κάνναβη διαδόθηκε ἀρχικὰ στὴ Μέση Ἀνατολὴ καὶ σήμερᾳ ἔχει προσλάβει τρομερὴ ἑκτασι στὶς Ἠνωμένες Πολιτεῖες. (μαριχουάνα).

Ἡ γνώση τῶν ἰδιοτήτων αὐτοῦ τοῦ ναρκωτικοῦ συναντιέται πρὶν ἀπὸ δύομιση χιλιάδες χρόνια. Ἐχει διαπιστωθεῖ, ὅτι οἱ Ἀσσύριοι ἤξεραν τὸ χασίς κατὰ τὸν 8ο αἰῶνα π. Χ. Ὁ Ἡρόδοτος (484 — 406 π. Χ.) κάνει γι' αὐτὸ σαφὴ ὑπαινιγμὸ, ἀναφερόμενος

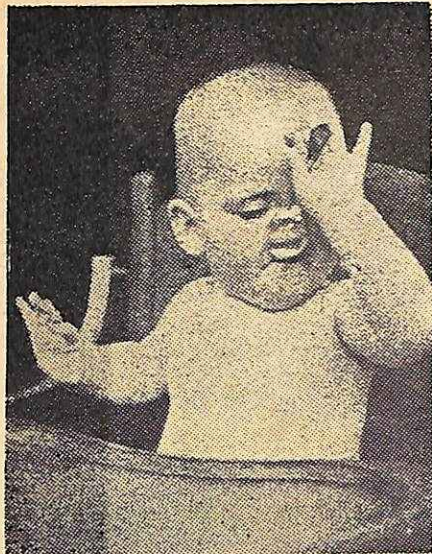


Τρεῖς «καταραμένοι» ποιητὲς τῆς Γαλλίας, ποὺ ἀναζητοῦσαν στὰ ναρκωτικά τὴν ἐμπνευσή τους: Τεοφίλ Γκωτιέ (1811 — 1876), Σαρλ Μπωντλαίρ (1821 — 1867) καὶ Πῶλ Βερλαῖν (1844 — 1896).

ΕΝΑ ἄλλο ναρκωτικὸ γνωστὸ στοὺς ἀρχαίους ἦταν τὸ «στραμόνιουμ». Οἱ λεγεωνάριοι τοῦ Ἀντωνίου, κατὰ τὴν ἐκστρατεία ἐναντίον τῶν Πάρθων, τὸ ἀνακάλυψαν ἀνάμεσα στὰ χόρτα ποὺ ἔτρωγαν ὅταν στερήθηκαν τὴν ἐπιμελητείαν τους. Τὸ ἐπιστημονικὸ ὄνομα αὐτοῦ τοῦ χόρτου εἶναι «Ντατούρα στραμόνιουμ». Ἰδιαίτερα διαδεδομένη ἦταν ἡ χρῆση του στοὺς Ἰνδιάνους τῆς Ἀμερικῆς, ποὺ τὸ καπνίζαν μὲ φύλλα καπνοῦ.

Οἱ Ἰνδιάνοι ἤξεραν ἐπίσης καὶ τὰ πεγιότλ, ποὺ τὸ ἔπιναν ἢ τὸ ἔτρω-

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 40



‘Η διαιτητική τῶν τριῶν περιόδων τῆς ἀνθρώπινης ἡλικίας

‘Η ἐπιστήμη τῆς διαιτητικῆς: πολλοὶ ἀναφέρουν τὸ ὄνομά της, λίγοι ξέρουν τὴν ἀποστολή της!

ΦΑΙΝΕΤΑΙ, ἀπὸ πρώτη ὄψη, παράδοξο τὸ νὰ μιλά κανεὶς γιὰ δίαιτα σ’ ἓνα ἄτομο ποὺ στέκεται περίφημα στὴν υγεία του. Ποιὸς ἄλλος ἀπὸ τὸν υγιὲς ἄνθρωπο μπορεῖ νὰ περιφρονεῖ κάθε δίαιτα; Κι’ ὅμως, τὰ πράγματα δὲν εἶναι καθόλου ἔτσι: ‘Η διατροφή τοῦ καθενὸς μας πρέπει νὰ ἀντιστοιχεῖ στὶς ἀνάγκες τοῦ ὁργανισμοῦ καὶ νὰ εἶναι προσαρμοσμένη στὶς διάφορες ἀπαιτήσεις τῆς ἡλικίας. Γι’ αὐτὸ τὸν βασικὸ λόγο, μποροῦμε νὰ μιλάμε γιὰ δίαιτα τοῦ υγιοῦς ἀνθρώπου. Ἀκριβῶς ἡ δίαιτα αὕτη εἶναι ἐκεῖνη ποὺ τοῦ ἐπιτρέπει νὰ εἶναι καὶ νὰ μένει.. υγιής.

★

ΚΑΤΑ τὴν πρώτη περίοδο τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς, τῆ βρεφικῆς καὶ τῆς πρώτης παιδικῆς ἡλικίας, οἱ βασικοὶ κανόνες τῆς διαιτητικῆς μποροῦν νὰ συνοψισθοῦν στὰ ἑξῆς:

Τὸ γάλα ἀντιπροσωπεύει τὴν κατ’ ἐξοχὴν τροφή γιὰ κάθε τρυφερό ὁργανισμό. Μόνο του, ἐξασφαλίζει τὶς πρώτες ἀνάγκες τῆς ἀναπτύξεως.

Μετὰ τὸν πρώτο μῆνα, τὸ γάλα πρέπει, ὡστόσο, νὰ συμπληρώνεται μὲ ἀπλὲς ἀλευροειδεῖς τροφές. Κατόπιν, πολὺ γρήγορα, τὸ διαιτολόγιο θὰ διευρυνθεῖ: χορτόσους, ἀλεσμένο κρέας, βούτυρο, δαρτὸς κροκὸς κ.λ.π.

Τὸ βρέφος, ἰδίως ἐκεῖνο ποὺ δὲν πίνει μητρικὸ γάλα, ἔχει ἐπίσης ἀνάγκη ἀπὸ οὐσίες πλούσιες σὲ βιταμίνη Γ. Οἱ χυμοὶ νωπῶν φρούτων, λεμονιοῦ, τομάτας ἢ σταφυλίου, μὲ δόσεις ζάχαρης, τοῦ ἐξασφαλίζουν αὐτὴν πολὺτιμη γιὰ τὴν ἀνάπτυξη βιταμίνη.

Ὁ ἀριθμὸς καὶ ἡ διάταξη τῶν γευμάτων πρέπει νὰ κανονίζονται μὲ πολλὴ φροντίδα. ‘Η ἀκρίβεια στὴν τήρηση τοῦ

ὠραρίου εἶναι ἀπὸ τοὺς πρωταρχικοὺς παράγοντες τῆς καλῆς διαθρέψεως τοῦ νηπιακοῦ ὁργανισμοῦ. Ἀπὸ τὰ ἑξῆς γεύματα τοῦ πρώτου μηνός, τὸ πέρασμα στὰ πέντε καὶ στὰ τέσσερα, πρέπει νὰ μὴ γίνῃ καθόλου ἀπότομα. Ὡς τὰ δύο χρόνια συμπληρωμένα, τὰ τέσσερα γεύματα τὴν ἡμέρα εἶναι ἓνας ἀριθμὸς ποὺ πρέπει νὰ μείνῃ ἀμετάβλητος.

Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς παιδικῆς ἀναπτύξεως, οἱ ἀνάγκες τοῦ ὁργανισμοῦ σὲ διάφορα συστατικὰ εἶναι ἰδιαίτερα μεγάλες. Εἶναι ἡ περίοδος, κατὰ τὴν ὁποία περνοῦν πρὸς τὸ στάδιο τῆς ὀριστηκῆς τους διευθετήσεως τὰ ὁστά κι’ ὁ μυϊκὸς ἱστὸς, οἱ ἀδένες κι’ οἱ ἄλλες ζωτικῆς σημασίας ὁργανικὲς ἐνότητες.

Ὅσο τὸ παιδί εἶναι πιὸ μικρό, τόσο πιὸ πολὺ τοῦ εἶναι ἀναγκαῖες οἱ λιπα-

ρὲς οὐσίες. Στὴν ἡλικία τῶν τριῶν χρόνων, πρέπει νὰ ἐκπροσωποῦν τὸ 30% τοῦ διαιτολογίου. Μποροῦμε νὰ ὑπολογίσουμε ὅτι χρειάζονται κάθε μέρα 2—3 γραμμάρια ἀπ’ αὐτὲς κατὰ κιλὸ βάρους, ὡς τὴν ἡλικία τῶν ἑπτὰ χρόνων. Ἄν οἱ λιπαρὲς οὐσίες εἶναι ἀνεπαρκεῖς, διαπιστώνουμε ἀπίστανση καὶ μπορεῖ ἀκόμα νὰ δοῦμε καὶ σημεῖα ἀδιετησίως Α’: δυσκολίες στὴν προσαρμογὴ τῆς δράσεως, ξηρότητα τοῦ δέρματος, καθυστέρηση τῆς ἀναπτύξεως. Τὸ βούτυρο, ὡμὸ κατὰ προτίμηση, ἐπιβάλλεται σὲ κάθε γεῦμα. Τὸ λάδι τῆς ἐλιάς εἶναι ἐπίσης ἐξαιρετικὰ ὠφέλιμο. Τὸ αὐγὸ, ποὺ συνιστᾶται γενικὰ, περιέχει στὸν κροκὸ τοῦ μὴ ἀξιόλογη ποσότητα λιπαρῶν οὐσιῶν, ἐξαιρετικῆς τουατικῆς ἀξίας. Ὅσο γιὰ τὸ μωρουνόλαδο, ποὺ ἄλλοτε τὸ θεωροῦσαν σὰν πρώτης τάξεως συμπληρωματικὸ διατροφικὸ στοιχεῖο, δὲν πρέπει νὰ τοῦ γίνῃ κατὰ-χρηση.

Ἀπεναντίας, κατὰ τὴν ἐφηβεία καὶ τὴν περίοδο τῆς ἐνηλικιώσεως, τὰ λίπη πρέπει νὰ περιορισθοῦν πρὸς ὄφελος τῶν σακχαρούχων τροφῶν. Πράγματι, σ’ αὕτη τὴν ἡλικία, ἡ μυϊκὴ ἀνάπτυξη ἀποκτᾷ μεγαλύτερη σπουδαιότητα

Τὸ αὐγὸ καὶ τὸ κρέας ἀπαραίτητα γιὰ τοὺς μῦς

Τὸ παιδί ἔχει ἀνάγκη πρωτεϊνῶν γιὰ τὸν σχηματισμὸ τῶν ἰσθμῶν τοῦ ὁργανισμοῦ του κ’ ἰδιαίτερα τοῦ μυϊκοῦ. Οἱ οὐσίες οὗτὲς ἀντλούνται φυτικὸ (χορταρικά, ὅσπρια). Οἱ πρωτεΐνες, ποὺ περιέχουν τὰ φασόλια κι’ οἱ φακές, εἶναι λιγώτερο τοξικὲς καὶ γι’ αὐτὸ τὶς γεραίρουν τόσο οἱ ὀπαδοὶ τῆς φυτοφαγίας. Ἀλλὰ ἀπὸ τὸν παιδικὸ ὁργανισμό ἀφομοιώνονται προσφέρει τὸ καλύτερο σύνολο πλούτου σὲ ἀμινοξέα, ὀληθινὲς «πέτρες» τοῦ μορφῆ. Εἶναι ἓνα εἶδος τροφῆς ποὺ δὲν ἔχει πάρει ἀκόμα τὴν ὀριστική τὴν περίοδο τῆς ἀναπτύξεως, ἀπὸ τὸ 3ο ὡς τὸ 20ὸ ἔτος κι’ ἀκόμα παρὰ πέρα. Μετὰ τὸ αὐγὸ, ἔρχεται τὸ βοδινὸ, τὸ κοτόπουλο, τὰ χοιρινὰ, κρέας, τὸ μοσχάρι σιὸν σιὸν, τὸ κοτόπουλο, τὰ χοιρινὰ, φέρουν ἄφθονες πρωτεΐνες. Ὅσο γιὰ τὸ γάλα, ὁ ἐφηβὸς κι’ ὁ νέος δὲν πρέπει νὰ τὸ περιφρονοῦν, μὲ τὸ πρόσχημα ὅτι ἔπαψαν πιά νὰ εἶναι μι-

καὶ τὸ σάκχαρο, ἀποτελεῖ τὸ καλύτερο εἶδος καύσιμης ὕλης γιὰ τοὺς μῦς.

‘Η μέση περίοδος

Τὸ διαιτολόγιο τοῦ ἐνήλικος βασίζεται στὴ δυνατότητα τοῦ υγιοῦς καὶ σχηματισμένου πιά ὁργανισμοῦ νὰ καταναλίσκει ὅποιαδήποτε τροφή. Ὅλα ἐπιτρέπονται, μὲ τὴν προϋπόθεση ὅτι, θ’ ἀποφεύγονται οἱ καταχρήσεις κι’ οἱ ὑπερβολές. ‘Η ἄκρα ποικιλία δὲν ἐπιτρέπει ὥστόσο νὰ ὁδηγεῖ σὲ παραμέληση τοῦ κανόνος τῆς ἀρμονίας. Ἐνα μίνιμουμ ἀπὸ κάθε τύπο τροφῆς ἐπιβάλλεται γιὰ κάθε μέρα.

Γιὰ μιὰ μέση ἀπασχόληση, ὁ ἐνήλις ἔχει ἀνάγκη 2000 — 3000 θερμίδων κάθε ἡμέρα. Στὴ γυναῖκα, ἡ καταναλίσκη ἐνέργεια εἶναι λιγώτερη, ἐξ αἰτίας τῆς περιορισμένης μυϊκῆς ἀναπτύξεως. Ἐννοεῖται ὅτι, ἂν οἱ προσπάθειες τῆς ἐργασίας αὐξάνουν ἢ ἂν ἡ θερμοκρασία τοῦ περιβάλλοντος πέφτει, ἐπιβάλλονται περισσότερες θερμίδες. ‘Η ἴδια ἡ λειτουργία τοῦ πεπτικοῦ συστήματος ἀπαιτεῖ, γιὰ νὰ τεθεῖ σὲ κίνηση, ἓνα ξεχωριστὸ ἀριθμὸ θερμίδων. Τὸ νὰ ἐτοιμασθεῖ κανεὶς νὰ φάει, σημαίνει, λοιπόν, μιὰ προκαταρκτικὴ καύση. Μιὰ μερίδα ζυμαρικῶν τῶν 200 γραμμάρων, λόγου χάρι, εἶναι πιὸ ὠφέλιμη ὅταν τὴ φάει κανεὶς σ’ ἓνα γεῦμα ἀπ’ ὅ,τι ἂν τὴ φάει σὲ δύο δόσεις. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ ἐξηγεῖ ὅτι εἶναι συχνὰ γελοῖο νὰ πηδᾷ κανεὶς ἓνα γεῦμα γιὰ νὰ ὀδυνατίσει.

Ὁ ὥριμος ὁργανισμὸς ὠφελεῖται ἂν εἰσάγει λιπαρὲς οὐσίες σὲ ἀναλογία 1 πρὸς 4 ἐν σχέσει μὲ τὶς τροφές ποὺ ἔχουν σὰν βάση τους τὸ σάκχαρο. Ἐξ ἄλλου, ὑπολογίζεται ὅτι ἓνα 10% περίπου τῶν μαγειρευμένων φαγητῶν μένει ἀρχισιμπούρο ἀπὸ τὸν ὁργανισμό.

Ὁ μεγάλος κίνδυνος, ποὺ παρουσιάζει ἡ διατροφή πρὸς τὸ τέλος τῆς μέσης περιόδου, δηλαδὴ γύρω στὰ πενήντα χρόνια, ἔγκειται στὸ ὑπερβολικὸ φῶρμα τοῦ πεπτικοῦ συστήματος. Πολλὰ ἄτομα, ποὺ βρίσκονται στὰ σύνορα αὐτῆς τῆς ἡλικίας, ἀρέσκονται νὰ ἐπιβραδύνουν τὴν παραμονή τους μπροστὰ στὸ τραπέζι. Ἄν ἡ λαιμαργία δὲν ἦταν παρὰ ἓνα θεολογικὸ ἀμάρτημα, τὸ κακὸ θὰ εἶχε ἀντίκτυπο μονάχα στὴν... ἄλλη ζωή. Δυστυχῶς, ὅμως, κάθε ὑπερβολὴ σ’ αὕτη τὴν ἡλικία ἔχει τοὺς ἀντικτύπους της καὶ στὸ παρόν. Τὰ γλυκίσματα πρέπει νὰ ἀποφεύγονται. Τὰ σακχαρούχα, ἂν δὲν εἶναι καλοπαρασκευασμένα, σχηματίζουν ἀποθέματα στοὺς ἰστούς. Ἐπίσης τὰ οἰνοπνευματώδη ποτὰ, οἱ σάλτσες κι’ ὅλα τὰ φαγητὰ ποὺ εἶναι πλούσια σὲ ἀλάτι, χρησιμοποιοῦνται ἐλλειπτικά ἀπὸ τὸν ὁργανισμό καὶ τείνουν σὲ συσσωρεύσεις. Ἐνα μόνο πιάτο κρέας ἢ ψάρι τὴ μέρα, κατὰ προτίμηση τὸ μεσημέρι, ἀρκεῖ. Τυρὶ δὲν πρέπει νὰ καταναλίσκεται πολὺ. Ἀπεναντίας τὰ σαλατικά, τὰ φρούτα κι’ ὅχι πλούσια σὲ ζάχαρη κομπόστες, τὰ δημητριακὰ καὶ ἡ μαγιά τῆς μύτρας εἶναι ἀπαραίτητα. ‘Η σύγχρονη διαιτητικὴ, ἐξ ἄλλου, συμβουλεύει τὸ ἐλαφρὸ μενοῦ τὰ βράδια, καθὼς καὶ μιὰ μέρα τὴν ἐβδομάδα σχετικῆς νηστείας.

Συνοπτικά, γιὰ τὸν ἐνήλικα, τὸ βασικὸ ἡμερήσιο μενοῦ, πρέπει νὰ περι-

λαμβάνει: 100 — 150 γραμμάρια κρέας ἢ ψάρι ἢ δυὸ αὐγά, 250 γραμμάρια γάλα ἢ 30 — 40 γραμμάρια τυρὶ, 250 γραμμάρια ψωμί, ζυμαρικὰ ἢ χόρτα.

‘Η δίαιτα τῶν ἡλικιωμένων

ΓΙΑ τὸν καθορισμὸ τοῦ διαιτολογίου, ποὺ ταιριάζει σὲ ἓνα υγιὲς ἄτομο προχωρήμενης ἡλικίας, πρέπει πρὶν ἀπὸ ὅλα νὰ λάβουμε ὑπ’ ὄψιν μας ὠρισμένους καθαρὰ ἀνατομικοὺς παρά-



γοντες. Λόγου χάρι, ἡ ἀπουσία ἢ ἡ ἄκρα ἐλλειπτικότης τῶν ὀδοντοστοιχιῶν ὑποβάλλουν τὴν ὑπόδειξη τροφῶν τρυφερῶν (πουρέδες, κιμάδες). Ἀλλὰ ὁ κυριώτερος ὁδηγὸς ποὺ κάνει νὰ καταλάβουμε τίς τροφικὲς ἀνάγκες τοῦ γήρα-

τος, παραμένει ἡ μελέτη τῆς φυσιολογικῆς συμπεριφορᾶς τοῦ προχωρημένου σὲ ἡλικία ὁργανισμοῦ.

Πέρα ἀπὸ μιὰ ὠριμένη ἡλικία, οἱ ἐκκρίσεις τοῦ πεπτικοῦ συστήματος ἀρχίζουν καὶ λιγοστεύουν προοδευτικά. Τὰ νεφρά, ἀπὸ τὴ δική τους πλευρά, λειτουργοῦν μὲ λιγώτερη ζωηρότητα. Τὸ ψωμί καὶ τὰ ἀμυλώδη πρέπει νὰ ἀποφεύγονται. Δὲν χωνεύονται εὐκολα, ἔχουν τάση πρὸς τὴ ζύμωση καὶ δημιουργοῦν φούσκωση. Οἱ τροφές ποὺ περιέχουν πολὺ σάκχαρο, πρέπει ἐπίσης νὰ περιορισθοῦν, γιὰ νὰ ἀποτραπῇ ὁ διαβήτης ποὺ παρουσιάζεται μὲ ἰδιαίτερη συχνότητα στοὺς γέροντες. Ἀπεναντίας, τὰ δημητριακὰ, ἰδίως βρασμένα κι’ ὅμοια στὴν παρασκευὴ μ’ ἐκεῖνα ποὺ δίνονται στὰ μικρὰ παιδιά, εἶναι σωτῆρια λόγω τοῦ πλούτου τους σὲ βιταμίνη Β’. Γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῆς ἐντερικῆς ἀτονίας, παίζουν εὐεργετικὸ ρόλο τὰ νωπὰ φρούτα, ἰδίως τὰ μήλα, τὰ ἀχλάδια, τὰ πορτοκάλια καὶ τὰ σταφύλια. ‘Η γιαούρτη, ἐπίσης εἶναι θαυμασιὸς βοηθὸς τοῦ ὁργανισμοῦ γιὰ τὴν ἀποτροπὴ τῆς δυσπεψίας. Τὰ λίπη πρέπει νὰ εἶναι περιορισμένα. Τὸ λάδι τῆς ἐλιάς, πάντως, εἶναι ἀκίνδυνο κι’ ἰδιαίτερα ὠφέλιμο γιὰ τὴ διατήρηση τῆς ἐλαστικότητας τῶν αἰμοφόρων ἀγγείων καὶ τὴν ἀποφυγὴ τῆς ἀρτηριοσκλήρυνσεως. Τὸ κρεμμύδι εἶναι κι’ αὐτὸ ὠφέλιμο, ὅπως καὶ τὸ κάρδαμο, γιὰ τὸ πεπτικὸ σύστημα τοῦ γερασμένου ὁργανισμοῦ. Τὸ ἀλάτι, τὰ μπαχαρικά, ἀπεναντίας, πρέπει νὰ ἀποφεύγονται.

Οἱ γέροι ἔχουν διπλὴ ἀνάγκη πρωτεϊνῶν οὐσιῶν, γιατί τὶς ἀφομοιώνουν μὲ δυσκολία. Πρωτεϊνικὲς τροφές εἶναι δὲ βραία τὸ κρέας καὶ τὸ ψάρι, ποὺ πρέπει νὰ εἶναι ἀδύνατα καὶ νὰ παραγάγουν στὴ σάρα τὰ πρώτα, καὶ νὰ δράζονται τὰ δεύτερα, ἀλλὰ τὸ καλύτερο τροφικὸ στοιχεῖο, ἀπ’ αὕτη τὴν ἄποψη, εἶναι τὸ γάλα καὶ τὰ παράγωγά του. Δυὸ μὲ τρία αὐτὰ τὴν ἐβδομάδα, συμπληρώνουν ἀκίνδυνα τὸ διαιτολόγιο τοῦ γερασμένου ὁργανισμοῦ.

Ὅσον ἀφορὰ τὸ κρασί, τὸν καφέ καὶ τὸ τσάι, δὲν ὑπάρχει κανεὶς λόγος νὰ ἐξαφανισθοῦν. Ὅταν παίρνονται μὲ σύνεση, φέρουν πάντα μιὰ ὠφέλιμη τόνωση καὶ δίνουν μιὰ γευστικὴ ἀπόλαυση, ποὺ ἔχει τὴν ἰδιαίτερη σημασία γιὰ τὸν ὁργανισμό, στερημένον πιά ἀπὸ ἄλλες χαρὲς τῆς ζωῆς.

ΔΡ. PARAY

Οἱ ἐρευνες γιὰ τοὺς ρευματισμοὺς

Στὸ νοσοκομεῖο Σαιντ Τόμας τοῦ Λονδίνου ἀρχισε νὰ χρησιμοποιεῖται ἓνα νέο ηλεκτρονικὸ μικροσκόπιο, τὸ πρῶτο τοῦ εἶδους του σ’ ὁλόκληρο τὸν κόσμο. Τὸ μηχανήμα, ποὺ στοίχισε 12.000 λίρ. τὸ προμήθευσε στὸ νοσοκομεῖο τὸ Βρετανικὸ Συμβούλιο ἐπὶ τῶν Ρευματισμῶν μὲ τὸ σκοπὸ τῆς παραγωγῆς τῶν ἐρευνῶν τῶν σχετικῶν μὲ τοὺς ρευματισμοὺς. Τὸ ηλεκτρονικὸ μικροσκόπιο τοῦ ἐν λόγω μηχανήματος μεγεθύνει τὸ ὑπὸ ἐξέταση ἀντικείμενο κατὰ 150.000 φορές καὶ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἐπιτρέπει τὴ μελέτη τῶν λεπτομερειῶν τοῦ κυττάρου κάτω ἀπὸ ὅποιοδήποτε συνθήκες. Ἐνα κύτταρο τοῦ ὁποίου οἱ διαστάσεις εἶναι μόνο 1/1000 τῆς ἴντσας μπορεῖ νὰ μεγεθυνθεῖ μέχρι διαμέτρου 15 ἰντσῶν.

Τὰ πειράματα τοῦ καθηγητοῦ Πετροῦτσι ἀποτελοῦν σταθμὸ στὶς βιολογικὲς ἔρευνες, ἀνοίγουν τὸ δρόμο πρὸς τὴν πλήρη ἐξωγένεση, δηλαδή τὴν κυοφορία ἔξω ἀπὸ τὸ μητρικὸ σῶμα... Θὰ ἔρδει ἡ μέρα ποὺ τὰ παιδιὰ θὰ κυοφοροῦνται μέσα στὰ... μπουκάλια καὶ οἱ γυναῖκες δ' ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὴν « ἄρρώστεια » τῆς ἐγκυμοσύνης...

Τὸ πείραμα τῆς ἐξωγενέσεως

ΤΑ πολὺπλοκα πειράματα τοῦ Ἰταλοῦ καθηγητοῦ Πετροῦτσι καὶ τῶν συνεργάτων του στὴ Βολωνία, ποὺ πραγματοποιήσαν μιὰ τεχνητὴ γονιμοποίηση ἀνθρώπινου ὠαρίου στὸ ἐργαστήριό, δηλαδή ἔξω ἀπὸ τὸ μητρικὸ σῶμα, προκάλεσαν παγκόσμιον ἐνδιαφέρον, ὅχι μόνο μεταξὺ τῶν στενὰ ἐπιστημονικῶν κύκλων ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῆς κοινῆς γνώμης. Εἶναι ἀλήθεια πὼς ἡ ὑπόθεση πήρε εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἕνα χαρακτήρα σκανδαλώδη: Ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά, Ἰταλοὶ καὶ ξένοι συνάδελφοί τοῦ καθηγητοῦ Πετροῦτσι ἔσπευσαν ν' ἀμφισβητήσουν τὴν πρωτοτυπία τῶν πειραμάτων του καὶ τὸν κατηγορήσαν ὡς ἀδίσταχτο θορυβοποιὸ ποὺ ἐπιζητεῖ νὰ προβάλει τ' ὄνομά του στοὺς διεθνεῖς ἐπιστημονικοὺς κύκλους. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά ἔχουμε τὴν ἐπέμβαση τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας ποὺ καταδικάζει ἀπερίφραστα τὰ πειράματα ὡς ἀντίθετα πρὸς τὴν ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπεια καὶ τὸ χριστιανικὸ δόγμα... Ὅλα αὐτὰ προκαλοῦν σημαντικὴ σύγχυση στὴν κοινὴ γνώμη. Ὁ μέσος ἄνθρωπος αἰσθάνεται πὼς ἡ σύγχρονη ἐπιστὴμη «παραισιάζει» πόρτες ἀπηγορευμένες καὶ εἶναι φυσικὸ νὰ νοιώθει κάποια ἀνησυχία. Ἀλλ' ὅπως θὰ δοῦμε πρὸς κάτω, καμμιά πόρτα δὲν παραισιώθηκε ἀπὸ τὰ πειράματα Πετροῦτσι. Κι' ἐκτὸς αὐτοῦ, ὑπάρχουν «ἀπαγορευμένες πόρτες» γιὰ τὴν ἐπιστὴμη;

★

ΤΗΝ περασμένη ἑβδομάδα, μιὰ εἴδηση μεγάλου ἐπιστημονικοῦ ἐνδιαφέροντος μᾶς ἦρθε ἀπὸ τὴ Βολωνία: Ὁ Ἰταλὸς βιολόγος, ὁ καθηγητὴς Ντανιέλε Πετροῦτσι κατάρθωσε νὰ παραγάγει «ἀνθρώπινη ζωὴ» στὸ ἐργαστήριό... Σ' ἕνα πολὺκροτο διδύμο του, τὸν «Γενναῖο καινούργιο κόσμον», ὁ διάσημος Ἀγγλὸς συγγραφέας Ὁλντγου Χάξλεϋ δίνει μιὰ ἐφιαλτικὴ εἰκόνα τοῦ μέλλοντος, ὅπου τ' ἀνθρώπινα ἔμβρυα θὰ παράγονται μαζικὰ μέσα σὲ τεχνητὲς γυάλινες μήτρες. Μήπως ἡ προφητικὴ φαντασία τοῦ μυθιστοριογράφου πρόβλεψε σωστὰ τὴν ἐξέλιξη τῆς βιολογίας; Μήπως ἔφτασε κιόλας ἡ ἐποχὴ τοῦ ἡ ἀνθρώπινη ζωὴ, ὑποταγμένη στὴ θέληση τῆς ἐπιστῆμης, θὰ ρυθμίζεται κατὰ βούληση ὅπως οἱ ἀψυχες φυσικὲς δυνάμεις;

Ἐρωτήματα ἀνησυχητικά, στὰ ὁποῖα δὲν μποροῦν ἀκόμα νὰ δοθοῦν ἀπαντήσεις... Ἀλλ' ἀπὸ τὰ μέχρι σήμερα πειράματα μποροῦμε νὰ εἰμαστε βέβαιοι πὼς ἀνοίγονται καινούργιες προοπτικὲς στὴ σύγχρονη ἐπιστὴμη. Ἰδιαίτερα ἡ βιολογία φαίνεται πὼς ἐδῶ καὶ μερικὰ χρόνια ἔχει μπεῖ σ' ἕνα δρόμο ποὺ θὰ τὴν ὁδηγήσει πολὺ μακριὰ — στὴν περιοχὴ τοῦ ἀπίθανου καὶ τοῦ φανταστικοῦ. Ἀλλ' ἄς δοῦμε τὰ πειράματα τοῦ καθηγητοῦ Πετροῦτσι.

Ἡ τεχνητὴ γονιμοποίηση

⊖ Α πρὲπει πρῶτα νὰ κάνουμε μιὰ σύντομη ἀναδρομὴ στὶς ἔρευνες ποὺ προηγήθηκαν αὐτῶν τῶν πειραμάτων: Ἔχουμε ὅτι ἐδῶ καὶ ἄρκετὰ χρόνια οἱ βιολόγοι πειραματίζονται μὲ τὴν τεχνητὴ γονιμοποίηση. Ἀρχικὰ περιωρίσθηκαν στὴν τεχνητὴ γονιμοποίηση τῶν ζώων, ἀλλ' ἄργα-ἄργα, καὶ ἰδιαίτερα στὶς ἀγγλοσαξωνικὲς χώρες, οἱ ἔρευνες ἐπεξετάσθηκαν ἀκόμα καὶ στὸν ἄνθρωπον.

Τὰ πειράματα ἀπέδειξαν πὼς εἶναι δυνατόν, μὲ μιὰ σύριγγα, νὰ εἰσχωθεῖ ἀνδρικό σπέρμα σ' ἕνα γυναικεῖο κόλπο. Ἔτσι, τὸ θηλυκὸ ἀναπαραγωγικὸ κύτταρο (ὠάριο) γο-

νιμοποιεῖται μὲ μιὰ μέθοδο ἐν μέρει «ἀφύσικη», τεχνητὴ: Ἡ ἀνθρώπινη ἐπέμβαση ἐξασφαλίζει τὴν ἐπαφὴ τῶν δυὸ ἀναπαραγωγικῶν κυττάρων μὲ μιὰ τεχνικὴ ποὺ δὲν προβλέπεται ἀπὸ τὴ φύση. Ἡ περίπλοκη ἀναπαραγωγικὴ ἔνωση τῶν δυὸ φύλων καταργεῖται γιὰ ν' ἀντικατασταθεῖ μὲ μιὰν ἀπλούστατη τεχνητὴ ἐπέμβαση... Παρ' ὅλα αὐτά, ἡ ἐξέλιξη τοῦ γονιμοποιημένου κυττάρου στὸ μητρικὸ σῶμα παραμένει ἐντελῶς ἀμετάβλητη! Τὸ ἀνθρώπινο ἔμβρυο σχηματίζεται καὶ ἀναπτύσσεται κανονικὰ μέσα στὸ φυσικὸ τοῦ περιβάλλον, τὴ μήτρα.

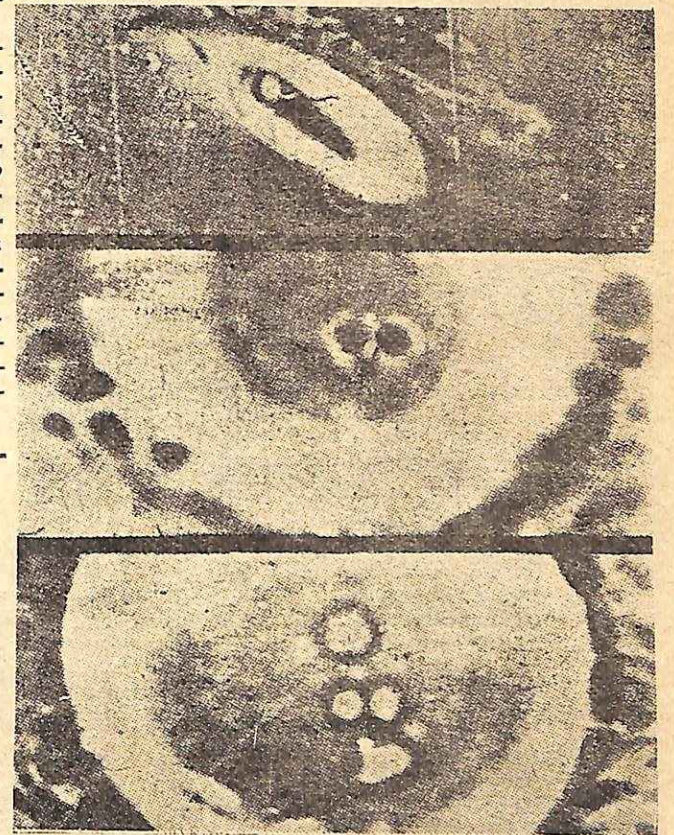
Τὸ σύστημα αὐτὸ ἔχει δώσει θαυμάσια ἀποτελέσματα στὴν κτηνοτροφία, γιατί ἐπιτρέπει τὴν ταυτόχρονη γονιμοποίηση πολλῶν θηλυκῶν ἀπὸ ἕνα σπερμοδότῃ ἐκλεκτῆς ράτσας. Σήμερα, ἡ τεχνητὴ γονιμοποίηση ἐφαρμόζεται εὐρύτατα στὰ βοοειδή. Ἀλλ' οἱ ἐφαρμογὲς τῆς μεθόδου δὲν ἄργησαν νὰ ἐπεκταθοῦν καὶ στοὺς ἀνθρώπους. Ἡ τεχνητὴ γονιμοποίηση θεωρήθηκε ὡς ἡ μόνη ἐνδεχόμενη ἀπάντηση στὸ πρόβλημα τῆς ἀνδρικῆς στειρότητας: Πολλὲς γυναῖκες, μὲ τὴν ἔγκριση τοῦ στεῖρου συζύγου τους, ἀποκοτοῦν παιδιὰ ἀπὸ ἕναν ἄγνωστο σπερμοδότῃ. Στὴν Ἀμερικὴ καὶ στὴ Δυτικὴ Εὐρώπη ἡ τεχνητὴ γονιμοποίηση ἔχει γίνῃ ὡργανωμένη καὶ μονιμοποιημένη μέθοδος ἀναπαραγωγῆς.

Ὅπως δὲποτε, ἡ τεχνητὴ γονιμοποίηση, μ' ὅλο ποὺ δημιουργεῖ πολλὰ προβλήματα νομικῆς καὶ ἠθικῆς φύσεως — ἀπέναντι τῶν ὁποίων κάθε ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ πάρει μιὰ θέση κατὰ τὴ συνείδησή του — ἀπὸ καθαρὰ βιολογικὴ ἀποψη ἡ μέθοδος δὲν παρουσιάζει κανένα ἐνδιαφέρον. Ἀντίθετα, στὰ πειράματα τῆς Βολωνίας, βρισκόμαστε μπροστὰ γιὰ μιὰ γονιμοποίηση τοῦ ὠαρίου στὸ φυσικὸ περιβάλλον τοῦ μητρικοῦ σώματος μὲ τὴ βοήθεια μιᾶς σύριγγας.



Ο ΙΤΑΛΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΠΕΤΡΟΥΤΣΙ ΓΟΝΙΜΟΠΟΙΕΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΩΑΡΙΑ ΕΞΩ ΑΠΟ ΤΟ ΜΗΤΡΙΚΟ ΣΩΜΑ

Τρεῖς φωτογραφίες ἀπὸ τὴν κινηματογράφηση τῆς γονιμοποιήσεως ἀνθρώπινου ὠαρίου, ποὺ πέτυχαν οἱ Ἰταλοὶ ἐπιστήμονες. Ἡ πρώτη φωτογραφία εἰκονίζει τὰ σπερματοζωάρια, ὅταν ἔρχονται σ' ἐπαφὴ μὲ τὸ ὠάριο, μέσα στὸ ὁποῖο εἰσχωρεῖ ἕνα σπερματοζωάριο ἔπειτα ἀπὸ σκληρὴ πάλη. Στὴ δεύτερη φωτογραφία τὸ σπερματοζωάριο χωρίζεται σὲ δύο, ἐνῶ τὸ ὠάριο ἀποκρούει τὰ ὑπόλοιπα σπερματοζωάρια, ποὺ ἐξακολουθοῦν νὰ ἐπιτίθενται. Στὴν τρίτη φωτογραφία τὸ ὠάριο ἔχει διαιρεθεῖ σὲ τέσσερα μέρη καὶ σιγὰ — σιγὰ γίνετα ἕνα σύνολο, ποὺ πιστοποιεῖ ὅτι ἡ γονιμοποίηση ἔχει πραγματοποιηθεῖ.



Πρόκειται γιὰ τὴ γονιμοποίηση ἐνὸς ἀνθρώπινου ὠαρίου ἔξω ἀπὸ τὸ μητρικὸ σῶμα, μέσα σ' ἕνα δοκιμαστικὸ σωλῆνα τοῦ ἐργαστηρίου.

Ἐξω ἀπὸ τὸ μητρικὸ σῶμα

Η ΜΕΘΟΔΟΣ αὐτή, ποὺ λέγεται «ἐξωγένεση», εἶναι φαινομενικὰ πολὺ ἀπλή: Δυὸ ἀναπαραγωγικὰ κύτταρα — ἕνα ὠάριο κι' ἕνα σπερματοζωάριο — συναντῶνται πᾶνω σ' ἕνα γυάλινο πλακίδιο... Αὐτὸ ποὺ συμβαίνει στὴ γυναικεῖα μήτρα, γιατί νὰ μὴ συμβεῖ καὶ ἔξω ἀπ' αὐτή; Τὸ ὠάριο θὰ γονιμοποιηθεῖ, θὰ σχηματισθεῖ ἕνα ἔμβρυο καὶ σ' ἐννιά μῆνες, ἔπειτα ἡ συνέχεια! Ἀλλὰ τὰ πράγματα δὲν εἶναι τόσο ἀπλά καὶ ἡ μέθοδος τῆς ἐξωγενέσεως παρουσιάζει ἀνυπέρβλητες δυσκολίες γιὰ τὸν πειραματιστή.

Γιὰ νὰ πετύχουμε τὴ γονιμοποίηση ἔξω ἀπὸ τὸ μητρικὸ σῶμα, θὰ πρὲπει ν' ἀντιμετωπίσουμε τὴς τρεῖς θεμελιώδεις προϋποθέσεις γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ ἐμβρύου: τὴ θερμοκρασία, τὴν ἀναπνοὴ καὶ τὴν τροφοδοσία — προϋποθέσεις ποὺ ἐξασφαλίζονται αὐτομάτως στὸ φυσικὸ περιβάλλον τῆς μήτρας. Μὲ ἄλλα λόγια, ὁ βιολόγος ποὺ θέλει νὰ πετύχει τὴν ἐξωγένεση, θὰ πρὲπει 1) νὰ δημιουργήσει τεχνητὲς συνθήκες θερμοκρασίας καὶ ὑγρασίας ἀνάλογες μὲ κείνες ποὺ ἐπικρατοῦν στὸ μητρικὸ σῶμα κατὰ τὴν περίοδο τῆς κυοφορίας. 2) Νὰ ἐξασφαλίσει τὴν «ἀναπνοή» τοῦ ἐμβρύου μὲ τὴν τεχνητὴ ἀνανέωση τοῦ ὀξυγόνου καὶ τὴν ἀποβολὴ τοῦ διοξειδίου τοῦ ἀνθρακικοῦ, ὅπως συμβαίνει στὸν ἀνθρώπινον ὀργανισμό μὲ τὴν κυκλοφορία τοῦ αἵματος. 3) Νὰ ἐξασφαλίσει τὴν τροφοδοσία τῶν κυττάρων μὲ θρεπτικὲς ὕλες ποσοτικῶς καὶ ποιοτικῶς ἀνάλογες μὲ κείνες ποὺ προσφέρονται ἀπὸ τὸν μητρικὸ «πλακοῦντα» στὸ ζωντανὸ ἔμβρυο.

Ὅπως βλέπουμε, δὲν ἀρκεῖ νὰ ἐνωθοῦν τὰ δυὸ ἀναπαραγωγικὰ κύτταρα γιὰ νὰ σχηματισθεῖ ἕνα ἔμβρυο στοὺς δοκιμαστικοὺς σωλῆνες τοῦ ἐργαστηρίου. Πρὲπει νὰ ἐξασφαλισθοῦν ὅλες οἱ φυσικὲς συνθήκες ποὺ θὰ ἐπιτρέψουν στὸ γονιμοποιημένο ὠάριο ν' ἀρχίσει νὰ πολλαπλασιάζεται σὲ ἀμέτρητα κύτταρα ποὺ διαιροῦνται συνεχῶς καὶ «ἐξειδικεύονται» σχηματίζοντας τὰ διάφορα ὅργανα τοῦ σώματος. Ὁ καθηγητὴς Πετροῦτσι καὶ οἱ συνεργάτες του πέτυχαν νὰ ἐξασφαλίσουν αὐτὲς τὶς ἀπαραίτητες προϋποθέσεις γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ ἐμβρύου, ἀλλ' ὅχι πλήρως: Τὸ γονιμοποιημένο ὠάριο μὲ τὸ ὁποῖο πειραματίζθηκαν ἔζησε μόνο 29 μέρες σ' ἕνα τεχνητὸ περιβάλλον. Στὸ μητρικὸ σῶμα, ἡ περίοδος τῆς «κυοφορίας» διαρκεῖ περίπου 280 μέρες. Ἀλλὰ καὶ οἱ 29 μέρες ποὺ πέτυχε ὁ καθηγητὴς Πετροῦτσι δὲν εἶναι λίγες: Γιὰ πρῶτη φορὰ στὴ βιολογία ἕνα ἀνθρώπινο ἔμβρυο ἔζησε ἐπὶ ἕνα μῆνα ἔξω ἀπὸ τὸ μητρικὸ σῶμα. Αὐτὸ φαίνεται πὼς εἶ-

ναι καὶ ἡ μόνη συμβολὴ τοῦ Ἰταλοῦ ἐπιστήμονος στὶς ἔρευνες τῆς ἐξωγενέσεως. Ἀνάλογες προσπάθειες ἔχουν γίνῃ στὴν Ἀμερικὴ, ἀλλὰ τὰ γονιμοποιημένα ἀνθρώπινα ὠάρια δὲν ἐπέζησαν παρὰ ἐλάχιστες μέρες καὶ δὲν ἀναπτύχθηκαν παρὰ μόνο ὡς τὸ σχηματισμὸ 32 κυττάρων.

Τὸ κρίσιμο σημεῖο

⊖ Ι 29 ἡμέρες φαίνεται πὼς εἶναι τὸ «κρίσιμο σημεῖο» στὴν ἀνάπτυξη τοῦ ἐμβρύου. Στὸ φυσικὸ τοῦ περιβάλλον, οἱ ζωτικὲς δυνάμεις τοῦ μητρικοῦ σώματος ἐξασφαλίζουν τὴν ἀξιοθάρμη ρύθμιση τῶν βιολογικῶν λειτουργιῶν ποὺ ἐπιτρέπουν στὸ γονιμοποιημένο ὠάριο νὰ περάσει ἀπ' ὅλα τὰ διαδοχικὰ στάδια τῆς ἀναπτύξεως ὡς τὸν τελικὸ σχηματισμὸ τοῦ ἀνθρώπινου σώματος στὴν ὀριστικὴ μορφή του. Πρὸς τὸ παρόν, τὸ βιολογικὸ ἐργαστήριον δὲν μπορεῖ ν' ἀναπαραγάγει σὲ ὅλη τὴν πληρότητα τὶς φυσικὲς συνθήκες ποὺ ἐξασφαλίζουν τὴν ἀνάπτυξη τοῦ ἐμβρύου. Ὡς τὴν 29ῃ μέρα, οἱ ἀνάγκες τοῦ ἐμβρύου εἶναι σχετικῶς ἀπλές, τὰ κύτταρά του εἶναι ἀδιαφοροποίητα. Ἀλλ' ἀπὸ καὶ περὰ, ὅσο τὸ ἔμβρυο μεγαλώνει καὶ τὰ κύτταρά του διαφοροποιοῦνται γιὰ νὰ σχηματίσουν τοὺς διάφορους ἰστούς τοῦ σώματος, τόσο οἱ ἀνάγκες του πολλαπλασιάζονται καὶ γίνονται πρὸς περίπλοκες. Ὁ βιολόγος, στὸ ἐργαστήριό του, μπορεῖ νὰ προβλέψει καὶ νὰ ικανοποιήσει ἕνα μέρος αὐτῶν τῶν ἀναγκῶν, ἀλλ' ὅχι ὅλες. Ἔτσι, ἀπὸ τὴν 29ῃ μέρα, τὸ ἀνθρώπινο ἔμβρυο στὸ δοκιμαστικὸ σωλῆνα ἀρχίζει νὰ παίρνει τερατώδη μορφή, τὰ κύτταρά του «μεραίνονται» καὶ ἀποσυντίθενται, γιατί τοῦ λείπουν οἱ πολὺπλοκες βιοχημικὲς λειτουργίες τοῦ μητρικοῦ σώματος ποὺ ἐξασφαλίζουν τὴ συντήρησή του. Αὐτὲς τὶς βιοχημικὲς λειτουργίες, ἂν τις γνωρίζαμε, θὰ μπορούσαμε ἴσως νὰ τις ἀναπαραγάγουμε τεχνητὰ στὸ ἐργαστήριον. Ἀλλὰ δὲν τις γνωρίζουμε ὅλες μὲ τὴν ἀπαραίτητη ἀκρίβεια. Συνεπῶς, οἱ ἔρευνες τῆς ἐξωγενέσεως, ποῖος ξερεῖ γιὰ πόσα χρόνια ἀκόμα, θὰ προσκοροῦν σ' αὐτὸ τὸ «πράγμα τῶν 29 ἡμερῶν» ποὺ ὁ καθηγητὴς Πετροῦτσι δὲν μπόρεσε νὰ διασπάσει.

Ὁ καθηγητὴς Πετροῦτσι μὲ τὴ βοήθ του, δοκτορέσσα Λουίζα Ντέ Κάρλι.

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 42

Τὰ ραδιοτηλεσκόπια μπορούν ν' ἀνιχνεύσουν τὸ Σύμπαν σὲ ἀποστάσεις πολὺ μεγαλύτερες ἀπὸ τὸ ἰσχυρότερο ὀπτικό τηλεσκόπιο τοῦ κόσμου... Τὸ ραδιοτηλεσκόπιο εἶναι μιὰ ἀξιοθαύμαστη «μηχανὴ πού τρέχει στὸ χρόνο». Χάρη σ' αὐτό, θὰ ψάξουμε τὸ παρελθὸν ὡς τὴν αὐγὴ τῶν αἰώνων, θὰ ἐξερευνήσουμε τὸ Σύμπαν στὶς 4 διαστάσεις του...

Τὸ Μεγάλο ΑΥΤὸ τοῦ Σύμπαντος

ΚΑΤΑΚΤΗΣΗ ΤΗΣ ΡΑΔΙΟΑΣΤΡΟΝΟΜΙΑΣ

ΩΡΑ 17.45. Ὁ χειριστὴς ἔχει ρυθμίσει τὰ μηχανήματα. Ὑποβλητική σιωπὴ. Ξαφνικά, ἐκεῖ, μυστα στα μάτια μας, οἱ αὐτόματες γραφίδες ἀρχίζουν νὰ χαράζουν κόκκινες ἐλικοειδείς γραμμὲς πάνω στοὺς χάρτινους κυλίνδρους πού ζεφυλίζονται ἀργά. Εἶναι σὰν τὶς καμπύλες τῆς θερμοκρασίας τῶν ἀρρώστων πού σημειώνονται στὰ ἱατρικὰ δελτία τῶν νοσοκομείων...

δεξνουδὸ φί ργα-κεκ σχεδὸν τὸ ὁ Μπροστά σ' αὐτὸ τὸν παράξενο πυρετό, νοιώθουμε κάποια συγκίνηση. Οἱ ἄρρωστοι πού σφυγμομετροῦμε εἶναι καθόλου συνηθισμένοι ἄρρωστοι. Βρίσκονται ἔξω ἀπὸ τὴ Γῆ μας, ἔξω ἀπὸ τὸ ἡλιακὸ σύστημα, ἔξω ἀπὸ τὴ Γαλαξία μας. Εἶναι δυὸ σπειροειδῆ νεφελώματα πού τὰ ὀνομάζουμε Α τοῦ Κύνου καὶ ξέρουμε ὅτι περιέχουν ἑκατομμύρια ἥλιους. Κάπου στὸ Διάστημα συνέβη μιὰ σύγκρουση: Τὰ δυὸ νεφελώματα ἔπασαν τὸ ἓνα πάνω στὸ ἄλλο μὲ τὴν ἰλιγγιώδη ταχύτητα τῶν 16.000 χιλιομέτρων κατὰ δευτερόλεπτο. Καὶ τώρα οἱ δυὸ τραυματίες παραληρούν.

Οἱ συσκευὲς πού δονοῦνται μπροστά μας δὲ συνδέονται μὲ κανένα ὀπτικό τηλεσκόπιο. Μόνο τὰ ηλεκτρομαγνητικὰ κύματα μεταδίδουν τὸ παραλήρημα τοῦ πληγμένου Κύνου στὶς ὑπερευαίσθητες γραφίδες τῶν συσκευῶν. Καὶ τὸ τρομακτικὸ δυστύχημα ἔχει συμβεῖ τόσο μακριά μας, ὥστε ὁ πάταγος πού προκάλεσε χρειάστηκε 700 ἑκατομμύρια χρόνια γιὰ νὰ φτάσει ὡς τὴ Γῆ.

Ἡ ἀνθρώπινη φαντασία δὲν μπορεῖ νὰ συλλάβει τὸ μέγεθος αὐτῆς τῆς καταστροφῆς. Ἡ ραδιοηλεκτρικὴ ἐνέργεια πού σκορπίζεται στὸ Διάστημα ἔπειτα ἀπὸ μιὰ τέτοια σύγκρουση ἐκφράζεται σὲ κιλοβάτ, μὲ τὸν ἀριθμὸ 10 ἀκολουθούμενο ἀπὸ 33 μηδενικά. Καὶ αὐτὸς ὁ κατακλυσμὸς τῆς φωτιᾶς πού ἰσοδυναμεῖ μὲ δισεκατομμύρια ὑδρογονικὲς δόμβες δὲν πρόκειται νὰ κοπᾷ παρὰ μόνον ἔπειτα ἀπὸ ἑκατὸ χιλιάδες αἰῶνες.

Ἀλλὰ τὸ ἐπεισόδιο αὐτό, παρὰ τὶς κολοσσιαῖες διαστάσεις του, δὲν εἶχε παρατηρηθεῖ οὔτε ἀπὸ τὰ ἰσχυρότερα ὀπτικά τηλεσκόπια τοῦ κόσμου, ὅπως ἐκεῖνο τοῦ ὅρου Παλομάρ στὶς Ἠνωμένες Πολιτεῖες. Μόνο τὰ ραδιοηλε-

σκόπια μποροῦν νὰ συλλάβουν αὐτὲς τὶς συγκρούσεις τῶν μακρινῶν νεφελωμάτων.

ΒΡΙΣΚΟΜΑΣΤΕ στὴ γαλλικὴ «δάση ἀκρόσεως τοῦ Διαστήματος» τοῦ Νανσαί, πού εἶναι παράρτημα τοῦ ἀστεροσκοπείου τοῦ Μεντόν. Τὸ ὄνομα τοῦ κοιμισμένου αὐτοῦ χωριοῦ θὰ ἦταν ἀγνωστὸ ἀκόμα καὶ στοὺς περισσότερους Γάλλους, ἀν δὲν ὑπῆρχε ἐκεῖ ἓνας ἀπὸ τοὺς πρῶτους σύγχρονους καὶ τελειότερους ραδιοαστρονομικοὺς σταθμοὺς τοῦ κόσμου. Τὸ Νανσαί εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ μεγάλα «αὐτὰ» τοῦ Σύμπαντος. Ὅταν φτάνει κανεὶς ἐκεῖ ἀπὸ τὸ δημόσιο δρόμο, δὲ βλέπει στὴν ἀρχὴ παρὰ ἓνα δάσος ἀπὸ πεύκα, ὄξυες καὶ καρυδιές. Ἀλλὰ ξαφνικά, στὴ στροφή ἐνὸς λασπεροῦ μονοπατιοῦ, ἀποκαλύπτεται ἓνα ἄλλο δάσος ἀπὸ παράξενα μεταλλικὰ λουλούδια:

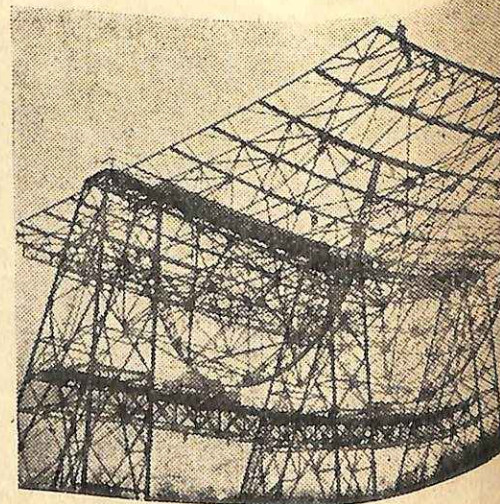
Γιγαντιαία πιάτα στραμμένα πρὸς τὸν οὐρανὸ, δεκάδες παραβολικῶν κατόπτρων ἀπὸ γκρίζο, κίτρινο ἢ ἀργυρῶ λευκὸ μέταλλο, πού ἀνοίγονται σὰν τερατώδεις κάλυκες στημένοι σὲ τρίποδες, μὲ μιὰ κεραία πού φυτρώνει σὰν ὑπερος στὸ κέντρο... Τὸ θέαμα πού προσφέρει ἐδῶ ἡ ἀστρονομία ἔχει κατὰ τὸ συρρεαλιστικόν. Τὸ ὄργανο πού κατασκοπεύει τ' ἀστέρια δὲν εἶναι ἓνα γυάλινο μάτι, ἀλλ' ἓνα χαλύβδινο αὐτὶ — πού οἱ ἀστρονόμοι, παραδόξως, ὀνομάζουν «κάτοπτρο». Οἱ ἀστρονόμοι τοῦ Νανσαί ἔχουν ἀπλώσει ἐδῶ τεράστιους ἰστούς ἀράχνης τριῶν ὡς δέκα μέτρων, πού караδοκοῦν ἀκοίμητα γιὰ ν' ἀρπάξουν τὰ μηνύματα τοῦ οὐρανοῦ θόλου. Τὶ ἀκούει; Τὸ τραγούδι τῶν ἀστρῶν. Ἡ καλύτερα, τὶς ἐκπομπὲς τῶν ηλεκτρομαγνητικῶν κυμάτων ἀπὸ τ' ἀστρα. Ἡ καινούργια αὐτὴ τεχνικὴ ἐπέτρεψε στοὺς ἀστρονόμους, μέσα σ' ἐλάχιστα χρόνια, νὰ λύσουν ἀρκετὰ αἰνίγματα τοῦ Σύμπαντος.

.....
Ἐνας νέος τύπος ραδιοτηλεσκοπίου πού χρησιμοποιεῖται στὸ ραδιοαστρονομικὸ σταθμὸ τοῦ Νανσαί.

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ πού ἀνεκάλυψε τὴ ραδιοαστρονομία δὲν ἦταν ἓνας ἀστρονόμος, ἀλλ' ἓνας ἠλεκτρομηχανικός, ὁ Ἀμερικανὸς Κάρλ Γιάνσκυ, ὑπάλληλος τῆς τηλεφωνικῆς ἐταιρίας Μπέλ τὸ 1932.

Ἐίχε ἐπιφορτισθεῖ μὲ τὴ μελέτῃ τῶν παραστάσεων πού ἐνωχλοῦσαν τὶς τηλεπικοινωνίες βραχέων κυμάτων στὴν περιοχή τοῦ Ἀτλαντικοῦ. Ἐγκαταστάθηκε στὴν ἐξοχὴ τῆς Νέας Ὑερσέης κι' ἔστησε τὴν ὑπερευαίσθητὴ κεραία του πού προσανατολιζόταν πρὸς ὅλες τὶς κατευθύνσεις. Ἐπειτα ἀπὸ μιὰ μακρὰ σειρά παρατηρήσεων, ὁ Γιάνσκυ διεπίστωσε πὼς ἡ κεραία του «μιλοῦσε» μόνῃ της, σὲ ὥρες τῆς ἡμέρας ἢ τῆς νύχτας πού ὅλοι οἱ ραδιοφωνικοὶ σταθμοὶ τῆς Γῆς σιωποῦσαν. Οἱ ἀκατανόητοι ψίθυροι πού ἀκούγε ὁ Γιάνσκυ, γίνονταν πρὸς ἔντονον σὲ ὠρισμένες ὥρες, ὅταν ἡ κεραία ἦταν στραμμένη πρὸς τὸ Γαλαξία. Καὶ ἡ πηγὴ τῆς ἐκπομπῆς μετατοπιζόταν ἐλαφρὰ μὲ τὸ ρυθμὸ τῆς φαινομενικῆς περιστροφῆς τοῦ οὐρανοῦ θόλου. Δὲν μποροῦσε νὰ ὑπάρξει οὔτε ἡ ἐλάχιστὴ ἀμφιβολία: Τὰ κύματα ἐρχόντουσαν ἀπὸ ἓναν ἐξωγῆνο πομπὸ πού βρισκόταν κάπου στὸν ἀστερισμὸ τοῦ Τοξότου.

Ἰσως γιὰ πρώτη φορὰ στὶς 5 Μαΐου 1933 οἱ ἄνθρωποι ἔνοιωσαν τὸ ἀκαθόριστο ρίγος τοῦ ἀπείρου, ἓνα προαίσθημα τῆς μεγάλῃς Ἐποχῆς τοῦ Διαστήματος πού ἀνοίγονταν μπροστά τους. Ἐκεῖνο τὸ βράδυ, ὁ ραδιοφωνικὸς σταθμὸς τῆς Νέας Ὑόρκης μετέδωσε τὴ φλυαρία τῶν ἀστρῶν. Οἱ ἀκροατὲς ἀκούσαν παράξενα σφυρίγματα, γουργουρητὰ καὶ τιτιβίσματα. Τ' ἀστέρια μᾶς μιλοῦσαν. Ὁ Κάρλ Γιάν-



σκυ εἶχε ἀνοίξει ἓνα καινούργιο παράθυρο πρὸς τὸ Σύμπαν.

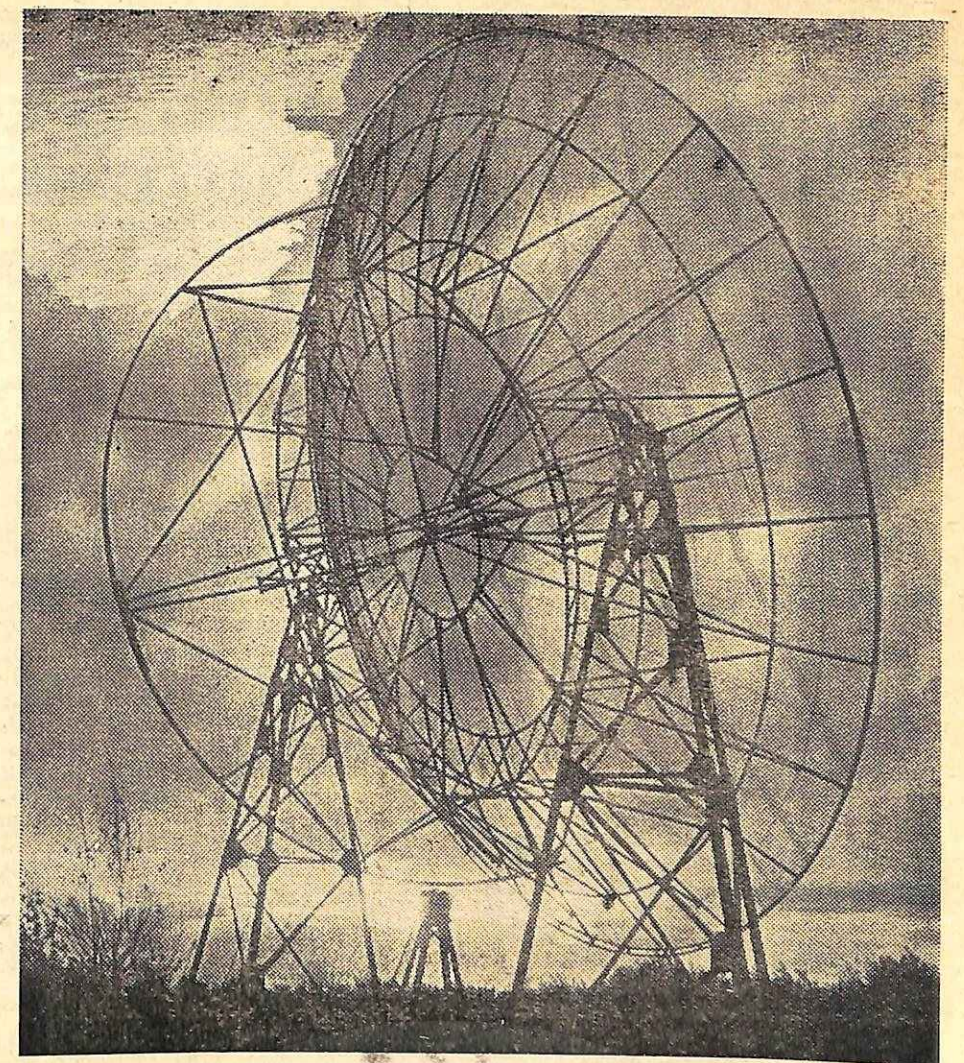
Κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου ἡ ἐφεύρεση τοῦ ραντάρ ὥθησε τὴ ραδιοαστρονομία σὲ νέες κατακτήσεις. Καὶ μιὰ μέρα πού οἱ Ἀγγλοὶ χειριστὲς τοῦ ἀντιαεροπορικοῦ ραντάρ στὶς ὄχθες τῆς Μάγχης παρακολούθουν μὲ τὰ παραβολικὰ τοὺς κάτοπτρα τ' ἀεροπλάνα τῆς Λουφτβάφε — ξαφνικὰ «θαμπώθηκαν» ἀπὸ τὸν ἥλιο. Διαπίστωσαν ἐκπληκτοὶ ὅτι σὲ ὠρισμένες ἡμέρες ὁ ἥλιος «ξεπερνοῦσε» τόσο ἰσχυρὰ κύματα, ὥστε κάθε εἰκόνα τοῦ ραντάρ γινόταν θαμπὴ καὶ συγκεχυμένη.

Ἀπὸ τὸ 1945, στὴν Ἀγγλία, τὴ Γαλλία, τὴν Αὐστραλία, τὶς Ἠνωμένες Πολιτεῖες, ἄρχισαν νὰ ξεφυτρώνουν τὰ ραδιοτηλεσκόπια, ἐξελιγμένοι τύποι τοῦ ραντάρ, πού εἶχαν ὡς ἀποστολὴ τὴ συγκέντρωση, τὴν ἐνίσχυση καὶ τὴν καταγραφή τῶν κυμάτων πού ἐκπέμπονται ἀπὸ τ' ἀστέρια. Ἀλλ' οἱ ἀστρονόμοι διεπίστωσαν πὼς ἡ ποσότης τῆς ηλεκτρομαγνητικῆς ἐνεργείας πού δέχονται οἱ κεραίες τοὺς ἀπὸ τ' ἀστέρια δὲν ξεπερνάει τὸ ἓνα ἑκατομμυριοστὸ τοῦ δισεκατομμυριοστοῦ τοῦ δισεκατομμυριοστοῦ τοῦ Βάτ! Γιὰ νὰ καταλάβουμε πόσο ἀσήμαντὴ εἶναι αὐτὴ ἡ ποσότητα, ἀρκεῖ νὰ σκεφθοῦμε ὅτι ἓνα ἠλεκτρικὸ σίδερό τοῦ σιδερώματος καταναλίσκει περίπου 500 βάτ καὶ μιὰ ἠλεκτρικὴ ξυριστικὴ μηχανὴ ὅχι λιγώτερο ἀπὸ 10 βάτ. Ἀπὸ πρακτικὴ ἄποψη, ἡ ἀστρική ἐνέργεια εἶναι ἀνυπαρκτὴ, γιὰ τ' ἀπειροελάχιστα μεγέθη δὲν ὑπολογίζονται. Ἀλλὰ γιὰ τοὺς ἀστρονόμους, τ' ἀπειροελάχιστα καὶ τ' ἀπειρομέγθη ἔχουν ἐξ ἴσου μεγάλη σημασία.

Ἡ πρώτη τους φροντίδα ἦταν νὰ ἐνισχύσουν τὰ μεταλλικὰ τοὺς αὐτὰ γιὰ νὰ συγκεντρῶσουν στὶς κεραίες τοὺς ὅσο τὸ δυνατόν περισσότερες δέσμες κυμάτων, νὰ συλλάβουν τὴ μεγαλύτερη δυνατὴ ποσότητα οὐρανίας ἐνεργείας. Ἀρχισε τότε ἓνας ἀληθινὸς ἀγώνας δρόμου πρὸς τὶς συρρεαλιστικὲς κατασκευές, ἐκεῖνα τὰ τερατώδη ραδιοτηλεσκόπια πού ἐξυπηρετοῦν τὴν ἀστρονομία καταβροχθίζοντας... ἀστρονομικὰ ποσά.

ΣΤΗΝ Ἀγγλία, ὁ καθηγητὴς Λόβελ, τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Μάντσεστερ, κατασκεύασε στὸ Τζόντρελ Μπάνκ ἓνα ραδιοτηλεσκόπιο πού στοίχισε πάνω ἀπὸ ἓνα ἑκατομμύριο λίρες. Εἶναι ἓνα πελώριο «πιάτο» μὲ διάμετρο 76 μέτρων, πού στηρίζεται σὲ δυὸ πύργους ὕψους 18 πατωμάτων καὶ ζυγίζει 500 τόνους.

Οἱ Αὐστράλοι καὶ οἱ Ἀμερικανοὶ κατασκεύασαν ἀκόμα πρὸς μέγιστα καὶ δαπανηρὰ ραδιοτηλεσκόπια. Οἱ Γάλλοι, ἐξ αἰτίας τῆς ἀνεπάρκειας τῶν οικονομικῶν τοὺς μέσων, δὲν μποροῦσαν ν' ἀκολουθήσουν αὐτὸ τὸ δρόμο τοῦ γιγαντισμοῦ: Προτίμησαν νὰ συγκεντρῶσουν τὴν προσοχὴ τοὺς στὸν τόμὸ τῆς ἀκρίβειας. Γιατὶ ἡ συγκεν-



Τὸ ραδιοτηλεσκόπιο τοῦ «σταθμοῦ ἀκρόσεως τοῦ Διαστήματος» τοῦ Νανσαί (Γαλλία).

τρωση τῆς ἀστρικής ἐνεργείας δὲν ἀρκεῖ: πρέπει σὲ κάθε περίπτωση νὰ καθορίζεται μὲ ἀκρίβεια τὸ σημεῖο τ' οὐρανοῦ πού τὴν ἐκπέμπει. Συνεπῶς εἶναι καλύτερα νὰ στρέψουμε πρὸς τὸν οὐρανὸ πολλὰ μετρίως μεγέθους αὐτιά παρὰ ἓνα μοναδικὸ γιγαντιαῖο αὐτί. Σύμφωνα μὲ τὶς ὁργὲς αὐτὲς κατασκευάσθηκε ὁ ραδιοαστρονομικὸς σταθμὸς τοῦ Νανσαί, πού περιλαμβάνει σαρὰντὰ κάτοπτρα τοποθετημένα σὲ δυὸ σειρὲς πού διασταυρῶνται. Ἡ ἰσχὺς αὐτῆς τῆς ἐγκαταστάσεως ἰσοδυναμεῖ μ' ἓνα ραδιοτηλεσκόπιο διαμέτρου 1550 μέτρων (πού, φυσικά, θὰ ἦταν τεχνικῶς ἀδύνατον νὰ κατασκευασθεῖ).

Ὅσο γιὰ τοὺς Ἀμερικανούς ἀστρονόμους τοῦ Γκρήν Μπάνκ (400 χιλιάμετρα νοτίως τῆς Οὐάσιγκτον αὐτοῖ) ἐμείναν στὴ μέση τοῦ δρόμου: Ἀρχισαν νὰ κατασκευάζουν ἓνα μοναδικὸ κάτοπτρο πού θὰ εἶχε διάμετρο 180 μέτρων καὶ θὰ ζυγίζει 15.000 τόνους. Ἀλλ' αὐτὸ τὸ τερατῶδες ὄργανο θὰ στοίχισι 125 ἑκατομμύρια δολλάρια καὶ οἱ ἐργασίες ἔχουν προσωρινὰ διακοπεί. Τὸ ποσὸ εἶναι ἀστρονομικόν, ἀκόμα καὶ γιὰ τοὺς Ἀμερικανούς ἀστρονόμους.

ΠΑΡΑΞΕΝΟΙ εἶναι οἱ δρόμοι τῆς ἐπιστήμης. Μιὰ μέρα τοῦ 1944, ὅταν τὰ συμμαχικὰ στρατεύματα ἀπελευθέρωναν τὴν Εὐρώπη, ἓνας Ὁλλανδὸς ἐπιστήμης, κλεισμένος σὲ γραφεῖο του, χωρὶς θερμάνση καὶ ὑπὸ τὸ φῶς μιᾶς λάμπας πετρελαίου, ἀπεκάλυπτε τὰ μυστικὰ τοῦ ὕδρογόνου.

Ἦταν ὁ δρ Βάν ντε Χούλστ πού, μὲ πολὺπλοκούς ὑπολογισμοὺς ἀνεκάλυψε ὅτι τὸ ἄτομο τοῦ ὕδρογόνου ἐκπέμπει μιὰν ἀκτινοβολία σὲ μήκος κύματος 21 ἑκατοστῶν. Κανεὶς δὲν εἶχε διαπιστώσει τὴν παρουσία αὐτῆς τῆς ἀκτινοβολίας, μ' ὅλο πού μπορούμε νὰ ποῦμε ὅτι τὸ ὕδρογόνο, τὸ ἀπλούστερο ἀπ' ὅλα τὰ στοιχεῖα, εἶναι ἡ «πρῶτη ὕλη» τοῦ Σύμπαντος.

Ὑπάρχει πρῶτα ὁ ἥλιός μας, πού ἀπέχει ἀπὸ τὴ Γῆ μόλις 140 ἑκατομμύρια χιλιόμετρα: Ἡ λαμπερὴ αὐτὴ σφαῖρα εἶναι φτιαγμένη ἀπὸ ὕδρογόνο σὲ κατάσταση πυρηνικῆς τήξεως. Πέρα ἀπὸ τὸ πλανητικὸ μας σύστημα, τὸ πλησιέστερο ἀστέρι (Ἄλφα τοῦ Κενταύρου) ἀπέχει ἀπὸ μᾶς ὅχι περισσότερο ἀπὸ τέσσερα ἔτη φωτός: Εἶναι κι' αὐτὸ ἓνα τεράστιο καζάνι ὅπου βράζει τὸ ὕδρογόνο.

Πρὸς πέρα ἀκόμα, τὸ σύνολο τῶν δια-

κοσίων δισεκατομμυρίων άστρων του Γαλαξία μας δεν είναι παρά μία μά-ζα διάπυρου υδρογόνου. 'Αλλά κι αυτό που ονομάζουμε «διαστρικό κενό» είναι λιγώτερο κενό απ' όσο νομίζουμε: Πε-ρίχει έλευθερα άτομα υδρογόνου, σε ανάλογα ενός ατόμου κατά κυβικό έκα-κατοστό.

Τό ίδιο συμβαίνει και με όλους τους άλλους Γαλαξίες που γεμίζουν το Διά-στημα: Τ' άστέρια τους, όσο και τὰ διαστρικά τους κενά, είναι γεμάτα υ-δρογόνο. Τό υδρογόνο είναι πραγματικά τό πρωταρχικό στοιχείο του Σύμπαν-τος.. 'Αλλά παρά τους σοφούς ύπολογι-σμούς του Βάν ντε Χούλστ κι' επί έφτά χρόνια, κανείς δε συνέλαβε τή μυστη-ριώδη έκπομπή των 21 έκατοστών.

'Απροσδόκητα, τό 1951 (τά ραδιοηλε-σκόπια είχαν στο μεταξύ τελειοποιηθεί) 'Αμερικανοί και 'Αυστραλοί άστρονό-μοι άκουσαν σχεδόν ταυτόχρονα τή «φωνή του υδρογόνου» που έρχόταν από τό Διάστημα, όπως είχε προβλέψει ό σοφός 'Ολλανδός. 'Ο θόρυβος του Σύμ-παντος μεταδίδεται κατά προτίμηση σε μήκος κύματος 21 έκατοστών. Αυτό ήταν τό κλειδί τ' ουράνου για τους ά-στρονόμους.

★

Ο ραδιοαστρονομικές παρατηρή-σεις, άκατανόητες για τους άμύ-ητους, περιέχουν άφθονες ένδιάφε-ρους πληροφορίες: Μ' ένα ραδιοη-λεσκόπιο μπορούμε νά μάθουμε τήν πυ-κνότητα σε υδρογόνο τής πηγής που εκπέμπει τὰ ηλεκτρομαγνητικά κύματα — άν πρόκειται για μεμονωμένο ά-στέρι, για Γαλαξία ή για διαστρικό νέφος — τή θερμοκρασία τής πηγής ή-λεκτρομαγνητικών κυμάτων, τήν κίνη-σή της στο Διάστημα, ακόμα και τήν απόστασή της.

Τό μεγαλύτερο όπτικό τηλεσκόπιο του κόσμου (στό όρος Παλομάρ) δε μάς επιτρέπει νά ιδούμε τό Σύμπαν παρά μόνο σε μία απόσταση πεντακοσίων έκατομμυρίων έτών φωτός. Χάρη σε ώρισμένες τελειοποιήσεις που όφειλον-ται σ' ένα Γάλλο έπιστήμονα (τό ή-λεκτρονικό τηλεσκόπιο Λαλμάν που δε-καπλασιάζει τήν ισχύ των κοινών τηλε-σκοπίων στα όποια προσαρμόζεται) οι άστρονόμοι διέκριναν άμυδρά — έ-ξη χρόνια μετά τήν ανακάλυψή της από τὰ ραδιοηλεσκόπια — τή σύγκρου-ση των Γαλαξιών του Κύκνου, σε ά-πόσταση 700 έκατομμυρίων έτών φω-τός. 'Αλλά τὰ ραδιοηλεσκόπια μπορούν ν' άνιχνεύσουν τό Σύμπαν σε πολύ μεγαλύτερες άποστάσεις. Τό Α του 'Ηρακλέους πηγή ηλεκτρομαγνητι-κών κυμάτων που προέρχονται έπίσης από μία σύγκρουση Γαλαξιών, βρίσκε-ται σε άπόσταση ενός δισεκατομμυρί-ου έτών φωτός. 'Η έκπομπή που φτά-νει σήμερα στ' ατιά μας ξεκίνησε τήν εποχή που ή ζωή μόλις είχε άρχίσει νά εμφανίζεται πάνω στή Γή.

'Ετσι, βλέπουμε ότι τό ραδιοηλε-σκόπιο είναι μία άξιοθαύμαστη «μη-χανή που τρέχει στο χρόνο».

Χάρη σ' αυτό, θα φάξουμε τό παρελ-θόν ως τήν αύγή των αιώνων, θα έξε-ρευνήσουμε τό Σύμπαν στις τέσσερις διαστάσεις του.

CLAUDE EDELMANN

“Όταν ό Καποδίστριας έφε-ρε τίσ πατάτες στήν Έλλάδα

Του κ. ΚΩΣΤΑ ΚΑΙΡΟΦΥΛΛΑ

ΕΙΝΑΙ, αληθινά, παράδοξο πώς ή πατάτα, τό θαυμάσιο αυτό κονδυ-λόριζο φυτό, που έχει τό όνομα του στρόχνου, δεν κατορθώθηκε νά καλλιεργηθεί στήν Εσρώπη, γιατί επι-κρατούσε ή άνόητη πρόληψη ότι ήταν δηλητηριώδης!

Φαίνεται ότι ή καταγωγή της προέρχε-ται από τή Χιλή τής Ν. 'Αμερικής και ήταν γνωστή με τήν ισπανική λέξη ΡΑ-ΤΑΤΑ. 'Ετσι, τουλάχιστο, τή συναντού-με τό έτος 1534 όποτε τή μετέφερε κά-ποιος από τή Νότιο 'Αμερική στήν 'Ι-σπανία. Οι κάτοικοι όμως δεν τήν καλ-λιέργησαν, ούτε τήν έφαγαν γιατί τή θεωρούσαν βλαπτική. Τέλος, ό Γάλλος άγρονόμος και γνωστός οικονομολόγος 'Αντώνιος Αύγουστίνος (1737 — 1813), ξεροντας τή χρησιμότητά της φρόντισε νά καλλιεργήσει πατάτες στή Γαλλία, ά-πό όπου πού προμηθεύθηκε στήν 'Ισπα-νία. Φυσικά, κατέφυγε στή προπαγάν-δα νά πείσει τους Γάλλους για τή θρε-πτική της αξία. 'Οστόσο, οι συμπατριώ-τες του με πολύ κόπο άπεφάνισαν νά μεταχειριστούν τήν πατάτα ως τροφή και, άφού πείσθηκαν ότι ό Πατριώ-της είχε δίκιο άρχισαν νά τή διαδίδουν και νά τήν εξαπλώνουν σ' όλη τήν άλλη Εύ-ρώπη. 'Ας ιδούμε τώρα πώς ήρθε ή πα-τάτα στήν Έλλάδα.

★

ΑΠΟ πολλές πηγές προκύπτει ότι οι Γάλλοι, τήν εποχή του Ναπο-λέοντος, φρόντισαν νά καλλιεργή-σουν πατάτες, για νά τις χρησιμοποιή-σουν ως τροφή και νά τις μεταχειριστούν άντι στασιού που έκαναν νωμί. Οι 'Αγ-γλοι, για νά πολεμήσουν τό Ναπολέοντα, κήρυξαν άποκλεισμό με τόν άγγλικό στόλο, κι' έτσι ή Κέρκυρα όπέφερε πολύ από πείνα. Πρωτοστάτης στήν εισαγω-γή τής πατάτας, στήν Κέρκυρα, ό άρ-χοντας Νικόλαος 'Αρλιώτης, μεγακτη-ματίας, πού καλλιεργήσε στις 28 'Ια-νουαρίου 1800 στό κτήμα του, λεγόμενο Χωρεπισκοπή. Για νά πεισθούν οι Κερ-κυραίοι, ότι ήταν έξαίσια τροφή ή πατάτα, οι Γάλλοι τής 'Επτανήσου προκήρυξαν ένα διαγωνισμό, με έπτά χρυσά μετάλλια (ένα για κάθε από τις έπτά νήσους τής 'Επτανήσου), τό ό-ποία θα χαρίζονταν ως άμοιβή σ' ή-κείνον πού θα έκαλλιεργούσε τό μεγαλύ-τερο ποσόν πατάτας τό 1835. Τό μετάλ-λιο αυτό παρίστανε τή γονιμότητα και στο άλλο μέρος έγραφε τήν ακόλουθη φράση: «Πόνων αγαθών καρπός εύκλε-ής».

Ο 'Αρλιώτης διατήρησε σημαντικά 'Απονημονεύματα, στα όποια φράζει ότι στις 28 'Ιανουαρίου 1800 έφύτεψε στο κτήμα του, στο χωριό Χωρεπισκο-πή, πατάτες, πού ένας 'Ελλην φίλος του από τό Τριέστι του τις είχε στείλει και ήταν, ως τήν ήμέρα εκείνη άγνωστες στήν Κέρκυρα.

“Ένα μήνα άργότερα ό ίδιος φύτεψε κι' άλλες πατάτες, πού οι 'Αγγλοι ά-ξιωματικοί του είχαν προμηθεύσει. 'Ε-τσι, σιγά — σιγά, ή αξία τής πατάτας, γίνθηκε γνωστή και οι φόβοι και διαταγ-μοί άρχισαν νά εξαφανίζονται. 'Ετσι διαδόθηκε και σ' άλλα νησιά τής 'Επτα-νήσου, κυρίως λόγω τής πείνας από τόν συνεχιζόμενο άποκλεισμό του άγγλι-κού στόλου.

★

ΟΤΑΝ ήλθε ό κυβερνήτης Ι. Κα-ποδίστριας στήν έλευθερωμένη Έλ-λάδα κατάλαβε ότι ή Έλλάς, πού για όκτώ δόκλιηρα χρόνια πάλευε με τους Τούρκους για νά έλευθερωθεί, ή-ταν έρημη, άραιά κατοικημένη και άκαλ-λιέργητη. Καί τότε οι 'Ελληνες θα πέ-θαιναν τής πείνας, άν δεν φρόντιζε νά βρεί τρόφιμα για τό λαό. 'Από τή Βό-ρειο 'Αμερική, έστάλησαν δωρεάν τρόφι-μα. 'Αλλ' ό κυβερνήτης Καποδίστριας σκέφθηκε ότι δεν ήταν σωστό ό έλλη-νικός λαός νά συντηρηθεί από τήν ξένη φιλανθρωπία. 'Επρεπε ό λαός νά καλλι-εργήσει τή γή. Κατά τή γνώμη του, κα-λύτερη και γρηγορώτερη ήταν ή καλλι-έργεια τής πατάτας, πού τήν έπιτυχία της είχε γνωρίσει στήν ιδιαίτερη πατρί-δα του, Κέρκυρα. Καί για τό σκοπό αυτό άρχισε ό Καποδίστριας τήν προπαγάν-δα τής καλλιέργειας τής πατάτας στα διάφορα μέρη τής Έλλάδος. Στο φύλλο τής 1 Φεβρουαρίου 1828 τής έπίσημου 'Ενικτής 'Εφημερίδος τής Έλλάδος» διαβάζουμε τά ακόλουθα:

“Έν εκ των γεγονότων τό όποιον έ-ξέπληξε τό κοινόν πλείοντον από τας πρώτας ήμέρας τής νέας κυβερνήσεως είναι αί επιχειρηθείσαι ήδη, κατά δια-ταγήν του κυβερνήτου, εργασίαι εις φύ-τευσιν των γεωμήλων. Είς τό ώφέλιμον τουτο έγχείρημα άφιερώνονται εις τας πρώτας αυτάς ώρας τά βοηθήματα τά όποια ή ευρωπαϊκή φιλανθρωπία προσ-διώρισεν εις παραμυθίαν των γερόν-των, των γυναικών και των παιδιών. Αί εργασίαι αυτάς γεννούν διπλούν ό-φελος εις τό έθνος: άπασχολούν έωφε-λώς μέρος του λαού τό όποιον έταλαι-πωρείτο εις τήν ένδειαν και προσφέρουν νέον και πολύτιμον μέσον ύπαρξεως, από τό όποιον θέλουν ώφεληθή οι άπο-ροι και τό όποιον, έντος όλλου, προσ-τομιάζει εις τό έθνος νέας πηγάς πλού-του και ευδαιμονίας.

“Τό εις τήν φύτευσιν των γεωμήλων προσδιορισθέν γήπεδον είναι ευρύχωρος και άμυώδης πεδιάς, κειμένη πλησίον τής πόλεως Αιγίνης και Ικανώς έκτε-ταμένη, ώστε νά διδω καρπόν Ικανόν εις έτησίαν τροφήν έξ χιλιάδων άν-θρώπων».

‘Η Αίγινα, ή όποία ήταν κατά τήν εποχή του κυβερνήτη Καποδίστρια

ΤΑ ΚΑΝΟΝΕΡΙΑ ΚΑΛΗΝΙΚΑ ΔΗΤΗΜΑΤΑ

Κακό συναπάντημα

Διήγημα του Ι. ΚΟΝΔΥΛΑΚΗ

ΛΙΓΑ χρόνια πρὸ του 1821 στο Κρά-σι τής Πεδιάδας.

‘Ο Σιφογιάννης θήκε από τό σπίτι του, κι' από πίσω ή γυναίκα του φά-νηκε στήν πόρτα και τούπε:

— Καλιά' χα γώ νά μὴν πᾶς, ή μέρα πούναι.

— Μά δε θα κάτω δά καμμιά δουλειά, εύλομήνη! Δε σου τᾶπα; 'Θά πάω νά δῶ αν είναι καιρός για διλοσκάψισμα.

— ‘Ο Θεός μαζί σου, μιὰ πού δε μ' άκούς. Δες πῶς δε θά δουλέψεις, μά μπο-ρείς του λόγου σου νά πᾶς στα γονικά σου και νά μὴν κάνεις κιαμιὰ δουλειά, και Λαμπρή νάνα;

‘Ο γάδαρος περιμενε μπροστά στήν πόρτα στρωμένος, κι' ό Σιφογιάννης, έ-νώ τόν έβλεπε, έπεε στή γυναίκα του με λίγο νεύρωμα:

— Μά σου τᾶπα δά, σου τᾶπα, πῶς δε θά δουλέψω. Πῶσες φορὲς πρέπει νά σου τό πῶ;

— ‘Εγώ 'πρεπε νά σου τό πῶ, γιατί 'ναι βαρὰ σκόλη, και 'ξά σου.

— Καλά — καλά, έπείν ό Σιφογιάν-νης. Κι' άφού έκαμε τό σταυρό του, ά-νέθηκε στο γαϊδούρι και του φώναξε «σέ!» για νά ξεκινήσει.

‘Η γυναίκα του έμεινε κάμποσα λε-πτά στήν πόρτα και τόν έβλεπε ν' άπο-μακρύνεται. Στο αναμεταξύ μονομύρισε: «Μά σάν πείν μόνο για νά δει, γιάιντα τόν έπηρε τόν κλαδεύτηρο;»

‘Ο Σιφογιάννης ήτο εξηντάρης και πᾶνω. 'Αλλά σάν αὐτόν δουλευτής δεν ήτον άλλος στο χωριό. Γι' αυτό, αν κι' ήτο θεοφοβούμενος, ή μεγάλη φιλοπονία του τόν τραβούσε καμμιὰ φορὰ και τις εορτές νά μὴ μείνει άργός. 'Αλλ' ως έ-λάφρωμα τή συνείδησή του είχε τήν πρόφαση ότι δεν έκανε βαρείες δουλειές τις εορτές. Διόρθωνε κανένα τράφο ποδχε χαλάσει, λευτέρωνε δέντρα από παρα-κλάδια ή ξεραδία, καθάριζε τό χωράφι από πέτρες, ή ξεχορτίζε, και κουβαλούσε στο σπίτι χόρτα για τὰ ζῶα του ή ξύ-λα. Κι' όταν μιὰ φορὰ ό παπᾶς τοδκαμε τήν παρατήρηση τούπε πῶς ήταν πολύ «ταμαζιάρης», δηλαδή πλεονέκτης, ενώ ως άτεκτος πού ήτο, δεν είχε πολλές άνάγκες, ό Σιφογιάννης κῆτταζε γύρω, για νά μὴν άκούσει κανείς κείνο πού θά-λεγε, κι' έπειτα, οια:

— Δε θωρείς τὰ πλούτη μου, γέροντα; έπεε. Δουλεύω και σάλιο δεν έχω στο στόμα. Δεν έχω παιδιά, μά 'χω αφενικά. Πρέπει νά δουλέγω, για νάχω νά πλε-ρώνω τό χαράτι και τ' άλλα δασμάτα. Και σάν έχω νά χορταίνω τόν αγά και τό στήμαση και κάθε γιαντίσαρο πού μου ζητά, γλυτώνω σικᾶς από τολ έβλιές και χερότερα. Δουλεύω, σά σκλάβος, για τή σκλαβιά μου.

‘Ο παπᾶς άναστήναζε

— Και πούδες χριστιανός δεν είναι σκλάβος και δε δουλεύει για τή σκλα-

βιά του;

Στό κεφάλι του ό Σιφογιάννης φορού-σε μαύρη πέσσα. Οι ρομιοί τότε άπόφευ-γαν τὰ ζωηρά χρώματα και φρόντιζαν νά φαίνονται ταπεινοί, για νά μὴ θεωρούν-ται επιδεικτικοί, ότε μπορούσαν νά θε-ωρηθούν από τους Τούρκους προκλητικοί. Με τό βάδισμα του γαϊδουριού, σείότανε ή άκρη τής πέσσας του Σιφογιάννη. 'Η-τον καθισμένος στο σαμάρι δίπλα, με ρωμαϊκή καθάλλα, όπως τήν έλεγαν τότε και τήν λέγουν ακόμα. Οι ρομιοί κα-βαλλούσαν έτσι, για νά είναι έτοιμοι νά πεζέψουν άμα φαινότανε Τούρκος. Χωρι αὐτή τήν έγκαιρη δουλική ταπείνωση, τί μικρότερα ποδχαν νά όποφέρουν ήτο τό ξύλο.

Σ' αὐτή τήν άνάγκη βοήθηκε ό Σι-φογιάννης μόλις άπομακρύνθηκε λίγο ά-πό τό χωριό. Καί τό συναπάντημα πού τούρθε ήτον από τὰ πιό έπίφοβα πού μπορούσαν νά του τύχουν: αντίθετα έρ-χόταν ένας Τούρκος έφιππος.

‘Από μακριά τόν γνώρισε. Καί πούδες δεν τόν γνώριζε; — ‘Ητον ό αγάς του Μοχού, πού λεγόταν Μόχογλους.

Τήν ίδια στιγμή ό Σιφογιάννης κατέ-βηκε από τό γαϊδούρι, έσυρε τό ζῶο στήν άκρη του δρόμου, τό κράτησε κεί άκίνητο, και στάθηκε κι' ό ίδιος δίπλα, νά περι-μένει τή διάβα του αγά.

Μετά πέντε λεπτά ό Μόχογλους έφτα-νε μ' ένα ψαρό άλογο.

Θάτονε σαρανταπέντε έτών, αλλά φαι-νότανε γεροντότερος. ‘Ητονε παχὺς, άλλ' ή κιτρινάδα του προσώπου του μαρτυρού-σε πῶς τό πάχος ήτον άρρωστικό. Στο βλέμμα του, τό άτογο και θολό, φαι-νότανε κούραση, άλλ' ή κούρασή του δέ-

βαια δεν ήτον από εργασία. Είχεν ό-μως στιγμές πού σ' αὐτὰ τὰ ψόφια μά-τια άναβε φοβερή φλόγα ό θυμός κι' ή τυραννική παραφροσύνη.

Τὰ σαλβάρια του ήσαν από γαλάζια τσόχα, στο κεφάλι φορούσε σαρίκι ά-σπρο και στή μέση του είχε μπιστόλες και γιαταγάνι.

‘Ο Μόχογλους ήτο, ως είπαμε, ό αγάς δηλαδή ό τιμαριούχος του Βοχού και τής περιοχής του. Κι' ως αγάς ήτον ό άπόλυτος κύριος τής ζωής και των περιουσιών των ραγιάδων, μάλιστα τὰ χρόνια κείνα τής γιαντισάκης άναρχίας, πού και κατώ-τεροι Τούρκοι έδερναν και σκότωναν ρω-μιοὺς χωρίς νά δίνουν ή νά χωστούν λο-γαριασμόν σε κανένα.

‘Ο Μόχογλους δεν ήτο από τους χει-ρότερους Τούρκους. Είχε κάμει φοβερά πράματα, άλλ' είχε και καλές στιγμές. Είχε σκοτώσει ραμιοὺς για φύλλου πύ-γμα ή για τίποτε έντελῶς, άλλ' είχε σκοτώσει και κατανταήδες Τούρκους πού πείραξαν ραμιοὺς στήν περιοχή του — τους ραγιαδες του, ως τους έλεγε. 'Αλ-λά τήν προστασία του άπλωνε κι' έξω ά-πό τήν περιοχή του, σε ρωμιοὺς ποδχε πάρε στο χαρέμι του άδελφές των ή κόρες των. 'Ενδεχόμενον όμως ήτο νά σκοτώσει μετά κάμποσον καιρόν και κεί-νον πού έσωσε.

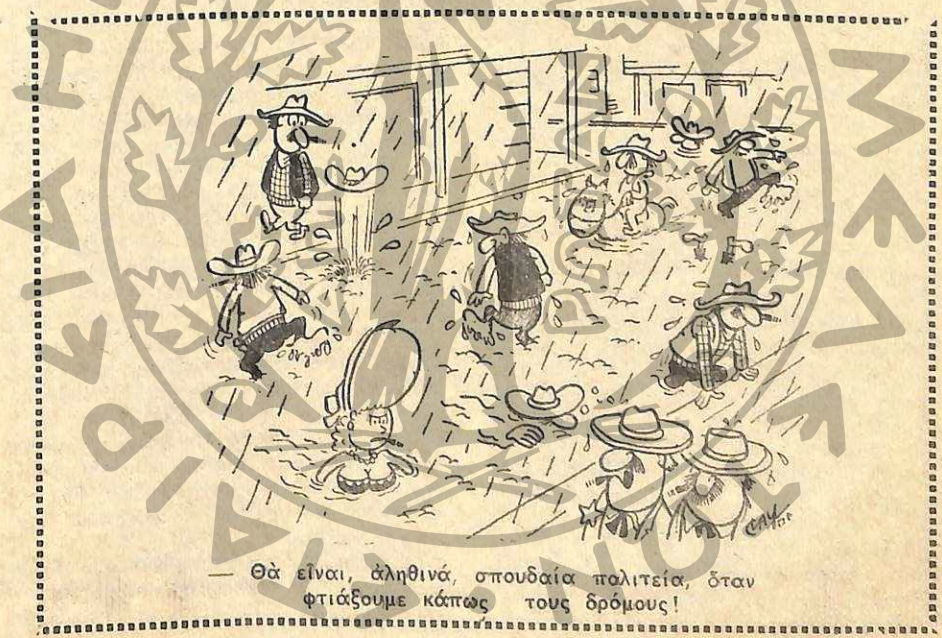
Είχε μιὰ νέα υπηρέτρια χριστιανή, και μιὰ μέρα τής λέει:

— Θές, μορή, νά σε παντρεύω;

— Θέλω, αγά.

— Διάλεξε τόν καλύτερο ρωμιό ντε-ληκανή νά σου τονε βλοήσω.

‘Η υπηρέτρια έδιάλεξε τόν καλύτερο νέο από τ' 'Αδού, πούταν χωριό τής, κι' ό αγάς του έστειλε παραγγελία νά πάρε τήν υπηρέτριά του, του έστειλε μαζί κι' ένα φυσέκι, πού σήμαινε «άν άρνηθείς, θά σκοτωθείς». ‘Ο νέος, έννοείται, δέ-χτηκε κι' ό γάμος έγινε. Κουμπάρος ό Μόχογλους, με άναπόσπαστο. Μετά μιὰ — δυό μέρες πήγε ή νύφη νά χαιρετήσει τόν αγά, κι' ό Μόχογλους τής έπεε:



— Θα είναι, αληθινά, σπουδαία πολιτεία, όταν φτιάξουμε κάπως τους δρόμους!

— 'Αρέσει σου μορφή, ο γαμπρός;
— 'Αρέσει μου, αγά.
Μιά πιστολιά του αγά την ξάπλωσε
κάτω σκοτωμένη.

Αδμή όμως η ψυχική ανωμαλία του Μό-
χογλου δεν προσερχότανε μόνον από τυραν-
νική παραφροσύνη, αλλά, φαίνεται κι'
από το πιστό. Οι μουρμάδες, δηλαδή οι
Κρητικοί παύσαν να γίνονται κι' άλλο γινόντανε
Τούρκοι, είχαν συμβιβαστεί στην Κρήτη
το μωαμεθανισμό με το χριστιανισμό, κι' ή-
σαν πολλοί που, κρυφά ή φανερά, πα-
ραβάναν την απαγόρευση του Μουχα-
μέτη. Ο Μόχογλου έβρισκε κρυφά, αλλά
δεν έβρισκε για το τόσο και το λιγότερο.

Στά πέντε λεπτά, που περίμενε ο Σι-
φογιάννης, συλλογίζονταν σε τι διάθεση
θα βρισκότανε ο αγά, κι' αν ήτο στα
δαμονία του, τι κακό να τον περίμενε.
Θυμότανε τα λόγια της γυναίκας του και
μετανούσε που δεν την άκουσε. 'Ισως
ή αμαρτία, να δουλέψει μέρα εξαιρέσιμη
(γιατί) η αλήθεια είναι ότι κάποια δου-
λειά πήγαινε να κάμει), το έφερε στο
δρόμο του το Μόχογλου να τον τιμωρή-
σει.

Ο Μόχογλου ήταν έφτασε, αντί να
περάσει, σταμάτησε το άλογό του μπρο-
στά στο Σιφογιάννη και το έπει:

— Ποῦ πᾶς, μορέ;
— Στο' δρισμούς σου, αγά. Πάω στ'
ἀμπέλι μου να κάμω μία δλιά δουλειά.
— Καί σήμερα δέν ἔχετε σκόλη ἔσει;
οἱ ρωμιόι;

Ο Σιφογιάννης άρχισε να τρέμει.
— Ναίσκε, αγά.

— Ούλεσα, μορέ, είναι κοίμα να δου-
λεύει τέτοια μέρα ένας ρωμιός;

— Ναίσκε, αγά, αποκρίθηκε ο Σιφο-
γιάννης, κι' έτρεμε περισσότερο.

— Τό ζυμιάς, ἐσύ δέν εἶσαι καλός
χριστιανός;

— Δέν εἶμαι, ποῦπει, αγά.

— Σά δέν εἶσαι καλός ρωμιός, θά σέ
κάμω Τούρκο.

Ο Σιφογιάννης έκαμε να παρακαλέ-
σει, άλλ' από την τρομάρα του τραύ-
λιζε:

— Για τὸ Θεό, αγά... καί νά χαρεῖς
τὰ παιδιὰ σου...

Ο Μόχογλου άγγιξε τη μπιστόλα και
το έπει:

— Δέ θές; Καλύτερος εἶσαι σὺ, γκιο-
ούρη, ἀπὸ μένα ποῦμαι Τούρκοι;

— Οἱ, αγά.

— 'Ε, νά πεις, καί γλήγορα τὴν
μπιστόλας γιατί ἀνημένει.

Καί τὴν ἴδια στιγμή τράβηξε τὴν μπι-
στόλα.

— "Ο,τι θές, αγά! "Ο,τι δόλεις! Δι-
κός σου εἶμαι.

Χωρίς να βάλει στη μέση του τη μπι-
στόλα, ο Μόχογλου το έπει:

— "Εβγα σ' αὐτόνε τὸν τράφο, μο-
ρέ!

Ο Μόχογλου είχε στο στόμα ένα σαρ-
δόνιο γέλιο, μ' από το σαστισμό του
ο Σιφογιάννης κι' από το δουλικό φόβο
που δεν τον άφηνε να σηκώσει το βλέμ-
μα στο πρόσωπο του αγά, δεν ελθε τί-
ποτε. 'Ανέβη ώστόσο στον ξερότοιχο με
ἀρετή δυσκολία από την τρομάρα που
τόν κρατούσε σ' όλα του τα μέλη. Τουρ-
τούριζε ο κακομοιρής και τα δόντια του
χτυπούσαν. Τότε ο Μόχογλου το έπει:

— "Ο,τι σου λέω νά λές!

Έβτε από το σαστισμό του, είτε δια να
γίνει εὐάρεστος στον Τούρκο, είτε στην
ἀπρόσβλητή του μιά τούρκικη λέξη από τις
λίγες που έφερε:

— Πέκ ἐθ, αγά. (Πολύ καλά).
Ο Μόχογλου άρχισε ν' απαγγέλλει με
τόνον ιερατικής εὐχής:
— Τούτουρος και τουρτουρίνα!
Ο Σιφογιάννης επανέλαβε:
— Τούτουρος και τουρτουρίνα!
Κι' ο Μόχογλου έσυμπλήρωσε.
— Καί μεγάλη Τουρκαρίνα!
'Αφού επανέλαβε και τη δεύτερη φρά-
ση ο χωρικός, ο αγάς του έπει:
— 'Αγνάντισες ἐθά, μορέ, ἴντα γίνη-
κε;

Με δειλὸ νεῦμα φανέρωσε ο Σιφο-
γιάννης πὸς δέν κατάλαβε.

— Θά σοῦ τὸ πῶ ἐγώ, εἶπεν ὁ Μόχο-
γλου: 'Ετούρκεφάσε! Καί νά μοῦ γνωρί-
ξεις καί χάρη πὸς σ' ἐγλύτωσα ἀπὸ τὸ
σουλέτι. 'Απὸ σήμερα καί πέρα εἶσαι
Τούρκος. Θά παίρνεις ἀμπεῖτσι καί θά
προσκυνᾷς, σάν Τούρκος.

Ο Σιφογιάννης έκλινε την κεφαλήν.

— Στο' δρισμούς σου, αγά., μά..

— Μά καί μὰ δέν ἔχει! Εἶσαι Τούρκος.
Σοῦ δίνω κι' ὄνομα τούρκικο: Τζαφέ-
ρης.

Έκλινε πάλιν την κεφαλήν του ο χω-
ρικός, χωρίς να πεί λέξη.

— 'Αἴντε δά, εἶπεν ὁ Μόχογλου,
καί νά μὴν ἀκούσω πὸς πίνεις κρασί.
Κατὲς πὸς ὁ προφήτης μας εἶπε νά μὴν
πίνουμε κρασί. 'Εγὼ πὸν θωρεῖς δέν τὸ
βάνω ποτὲ στὸ στόμα μου. Εἶναι μεγάλο
κοῖμα. Ντοαλέρ, Τζαφέρ αγά!

Ο Μόχογλου, αφού έβαλε τη μπιστό-
λα στη μέση του, εφτέρνισε τ' άλόγό του
κι' έφυγε. Κι' ο Σιφογιάννης έμεινε στο
δρόμο μόνος με την ἀπελπισία του. Τὸ
χοντρό και μαύρο του χέρι σπύγγισε ὕδρω-
τα ἀγωνίας ἀπὸ τὸ μέτωπό του.

— "Α! γυναίκα, γυναίκα, εἶπε μ' ἀνα-
στεναγμό, καλὰ πὸν μοῦλεγες, καί δέ σ'
ἄκουσα. Νά, ἡ ἀμαρτία πὸν μ' ἔφερε. Κ'
ἐθά ἴντα θά κάμω;

Μιά στιγμή κίνησε για να γυρίσει
στο χωριό, άλλ' εὐθὺς ἄλλαξε γνώμη
και τράβηξε κάτω, πρὸς τ' ἀμπέλι, ὅπου
πήγαινε. Στὸ κεφάλι του ἦτο ἓνα φοβε-
ρὸ κι' ἀξέμπελχο ἀνακάτωμα. Μιά φο-
ρὰ πὸν ὁ Μόχογλου τοῦπε νά γίνεῖ Τούρ-
κος, πὸς μπορούσε νά παρακούσει; 'Η
τιμωρία του θά ἦτο θάνατος, ἀφού και
χωρίς αἰτία σκότωνε. 'Αλλά καί νά χά-
σει τὴν πίστη του ἔτσι; 'Ο πατέρας του
κι' οἱ πρόγονοί του, με τόσα πὸν ὑπόφε-
ραν, ἐφύλαξαν τὴν θρησκεία... καί ἡ
τὸς για μιά φοβέρα θ' ἀ'λαξοπίστιζε;

Πάλι όμως δεν εὐρίσκει μέσα του αὐ-
ταπάρνηση μαρτυρική, κι' ἄμα ἔφτανε
στη σκέψη νά παρακούσει τὸν τούρκο
κι' ἄς πέθαινε για τὴν πίστη του,
ξέφευγε καί ζητούσε τρόπο νά σώ-
σει τὴν πίστη του καί τὴ ζωὴ
του. Νά πᾶει σὸν ἀγά καί νά πέ-
σει στὰ πόδια του; Οὔτε θά τὸν ἀφη-
ναν νά μπεῖ στὸ κοντά του. 'Αλλά καί
πάλι ἡ μπιστόλα θά τοῦ μιλούσε. Νά
βάλει ἄλλον νά μεσιτέμει; Ποῖόν; 'Α-
λά, κι' ἀφού μπροστὰ στὸ Μόχογλου δέ-
χτηκε ὁ ἴδιος νά γίνεῖ Τούρκος, μαρ-
τύρησε πίστη στὸ Μουχαμέτη, καί τώρα
ἀν ἔμεινε χριστιανός, ἦτο ὡς νά γύριζε ἀ-
πὸ τὴν τουρκική στη χριστιανική θρη-
σκεία — κι' αὐτὸ θά ἦτο ἡ ἐσχάτη προ-
βολὴ κατὰ τὸν Τούρκο καί τῆς θρη-
σκείας των. Μιά μόνη διέξοδος ἔβλεπε,
νά εἶναι στὸ φανερό Τούρκος καί στὸ
κρυφὸ Χριστιανός.

Οι περισσότεροι στην Κρήτη ποῦχαν
τουρκέψει καί τουρκευαν, αὐτὴ τὴν ἀπό-
φαση ἔπαιρναν. Γι' αὐτὸ κι' ἄλλαξαν.

Οι περισσότεροι στην Κρήτη ποῦχαν
τουρκέψει καί τουρκευαν, αὐτὴ τὴν ἀπό-
φαση ἔπαιρναν. Γι' αὐτὸ κι' ἄλλαξαν.

Οι περισσότεροι στην Κρήτη ποῦχαν
τουρκέψει καί τουρκευαν, αὐτὴ τὴν ἀπό-
φαση ἔπαιρναν. Γι' αὐτὸ κι' ἄλλαξαν.

Οι περισσότεροι στην Κρήτη ποῦχαν
τουρκέψει καί τουρκευαν, αὐτὴ τὴν ἀπό-
φαση ἔπαιρναν. Γι' αὐτὸ κι' ἄλλαξαν.

Οι περισσότεροι στην Κρήτη ποῦχαν
τουρκέψει καί τουρκευαν, αὐτὴ τὴν ἀπό-
φαση ἔπαιρναν. Γι' αὐτὸ κι' ἄλλαξαν.

Οι περισσότεροι στην Κρήτη ποῦχαν
τουρκέψει καί τουρκευαν, αὐτὴ τὴν ἀπό-
φαση ἔπαιρναν. Γι' αὐτὸ κι' ἄλλαξαν.

Οι περισσότεροι στην Κρήτη ποῦχαν
τουρκέψει καί τουρκευαν, αὐτὴ τὴν ἀπό-
φαση ἔπαιρναν. Γι' αὐτὸ κι' ἄλλαξαν.

Οι περισσότεροι στην Κρήτη ποῦχαν
τουρκέψει καί τουρκευαν, αὐτὴ τὴν ἀπό-
φαση ἔπαιρναν. Γι' αὐτὸ κι' ἄλλαξαν.

Οι περισσότεροι στην Κρήτη ποῦχαν
τουρκέψει καί τουρκευαν, αὐτὴ τὴν ἀπό-
φαση ἔπαιρναν. Γι' αὐτὸ κι' ἄλλαξαν.

Οι περισσότεροι στην Κρήτη ποῦχαν
τουρκέψει καί τουρκευαν, αὐτὴ τὴν ἀπό-
φαση ἔπαιρναν. Γι' αὐτὸ κι' ἄλλαξαν.

Οι περισσότεροι στην Κρήτη ποῦχαν
τουρκέψει καί τουρκευαν, αὐτὴ τὴν ἀπό-
φαση ἔπαιρναν. Γι' αὐτὸ κι' ἄλλαξαν.

Οι περισσότεροι στην Κρήτη ποῦχαν
τουρκέψει καί τουρκευαν, αὐτὴ τὴν ἀπό-
φαση ἔπαιρναν. Γι' αὐτὸ κι' ἄλλαξαν.

στιζαν ὅλοι μαζί οἱ κάτοικοι τὸν χωρι-
ὸν. 'Αλλ' εἶτε κι' οἱ ἴδιοι, εἶτε οἱ ἀπόγο-
νοί των, σὲ μιά ἢ δυὸ γενεές, συνήθιζαν
νά ζοῦν ὡς Τούρκοι καί τότε ἀληθινὰ ἀ-
παρνοῦντο τὴν καταδωγμένη θρησκεία
των. 'Ητο ὅμως καί πολλὸ δύσκολο, πολ-
λάκις κι' ἀδύνατο, νά κρατήσουν τὴν ἀ-
πόφασή των, νά κάνουν κρυφὰ τοὺς τί-
πους τῆς χριστιανικῆς λατρείας καί φα-
νερὰ νά περνοῦν ὡς Τούρκοι.

★

Ο ΣΙΦΟΓΙΑΝΝΗΣ πέρασε ὅλο τ' ἀ-
πόγεμα στ' ἀμπέλι του, κι' ὅλη τὴν
ῶρα καταγινότανε σὲ διάφορες μι-
κροδουλειές, ἀλλὰ πραγματικῶς δούλευε
τὸ μυαλό του καί βασανίζονταν νάβρῃ
ἀπὸ τὸ φοβερὸ ἀδιέξοδο, πὸν τὸν ἔχε
βάλει ὁ Μόχογλου. Καί τρόπο νά γλυ-
τώσει δέν εὐρίσκει.

Μόνο μιά ἐλπίδα εἶχε, ὅτι ὁ αγάς ἦτο
μεθύσιμος, ὅτι τὸ μεθύσι του τὸν ἔβγαλε
σ' αὐτὸ πὸν τοῦκαμε κι' ὅτι τὴν ἄλλη
μέρα θά τὸ λησμονοῦσε. Πὸς μπορούσε
νάβῃ σὸδαρὸ ἓνα τέτοιο τούρκεμα; Ἐχε
ἀκούσει πὸς κι' ἄλλους χριστιανούς εἶχαν
πρὸ ἐτῶν τουρκέψει μόνον με λίγα λόγια
ἐνὸς ἡμέρη, ἀλλὰ σ' αὐτὴ τὴν περίσταση
ἦτο τουλάχιστον ἓνας ἀντιπροσώπος τῆς
μωαμεθανικῆς θρησκείας. Πὸς νά θεω-
ρηθεῖ, λοιπόν, ἀληθινὸ τὸ τούρκεμα ποῦ-
γινε στὸ δρόμο κι' ἀπὸ Τούρκο πὸν δέν
εἶχε κανένα ἱερατικὸ ἀξίωμα; 'Αλλ' ἂν
τὸ πράμα δέν ἔχε τυπικὸ κύρος, εἶχε ὁ-
μως πραγματικὸ. 'Αφού τῷδελε ὁ Μό-
χογλου κι' ἡ μπιστόλα του νά γίνεῖ Τούρ-
κος, ἦτον ἀναγκασμένος νά γίνεῖ. Καί
δέν ἦτο τὸ ἴδιο; Δέν θά πήγαινε πιά
στὴν ἐκκλησία, ἀλλὰ στὸ τζαμί, δέν θά
λεγότανε Γιάννης, ἀλλὰ Τζαφέρης. Καί
πάντα θά κολάζονταν. Μπορούσε νά πα-
θεῖ τὴν προσταγὴ τοῦ τούρκου καί χω-
χωρατὰ ἀν τοῦ τούρκου;

Ένω ἔτσι σκεπτότανε, ἀναστέναζε κι'
ἔλεγε..

— "Αχι, Θεέ μου, δέ λυπᾶσαι μπλὺ
τοῖ χριστιανούς; 'Εξέχασες μας τοῖ
κακομοιρῆδες;

Κι' άρχισε κι' ἔκλαιγε.

Σὲ λίγες ὥρες ἀπογέρας ἀπὸ τὴν ψυ-
χικὴν τὸν ἀγωνία. Καί τόσο ἀποχρυσμένο
καί χλωμὸ ἦτον τὸ πρόσωπό του ὅταν τὸ
βράδυ γύρισε στὸ σπίτι, πὸν ἡ γυναίκα
του νόμιζε πὸς ἦταν ἄρρωστος.

— "Οἱ, δέν εἰμ' ἀρρωστικός, τῆς εἶ-
πε, μόνον ἐκουράστηκα.

Σκεπτότανε νά μὴν πεί στη γυναίκα
του τὴ συνάντησή του με τὸ Μόχογλου
καί τὰ ὅσα ἀκολούθησαν, ἔως ὅταν θάβλε-
πε τρόπο νά ξεπλέξει.

— 'Εκουράστηκες; εἶπεν ἡ Σιφογιάν-
νενα. Θωρεῖς τὰ δά; Καλὰ τὸ φοβόμου-
νε γώ! Μά, καθορίζε ἀνθρώπε, δέ φο-
βάσαι τὴν ἀμαρτία, τέτοια σκόλη ποῦναι;

— "Ε, ὅτι γίνηκε, γίνηκε, εἶπεν ὁ Σι-
φογιάννης, κι' ἔπεσε σ' ἓνα πεζούλι τοῦ
σπιτιοῦ. 'Αλλή φορὰ δέ θά τὸ κάμω. Μά ὁ
Θεὸς τὸ κατέει πὸς ἄ δέ δουλεύω καί
καματερὲς καί σκόλες, δέ θά προφτάνω νά
μπουκῶνω τὰ ἀγάδες, νά μ' ἀφήνουνε νά
ζῶ.

Ἡ Σιφογιάννενα εἶχε ἀνάβει φωτιά κι'
ἐτοιμαζότανε νά μαγειρέψει. Δίπλα τῆς
στὴν πυροστιά, ἦτο ἓνα κιοῦπι, σκεπασμέ-
νο καί δεμένο με πανί.

— Κι' ἴντα χαζορέγγεσαι νά μαγερέ-
ψεις; ὥστῃσε ὁ Σιφογιάννης.

— Σὺ γλῦνα. Αὐτὰ πὸν μοῦπεψε τοῖ
προηγούμενους ἡ συντέκνισσα ἀπὸ τὸ Λα-
σίφι.

— Σὺ γλῦνα; ξεφώνησε με τρομάρα ὁ
Σιφογιάννης.

— Γιάντα; Φοβάσαι νά μὴν μᾶς ἐρθεῖ
κατεῖς Τούρκος μουσαφίρης; Θεέ μου, βλέ-
πε μας!

— 'Εγὼ δέν τρώω μπλὺ χοιρινό.

— Γιαντα;

— Γιατί 'μαι Τούρκος!

Ἡ γυναίκα τὸν παρατήρησε με ἀπορία.

— Τούρκος; 'ἴντα λόγια 'ν' αὐτὰ, νοικο-
κύρη μου;

'Αποφάσισε καί τῆς διηγήθηκε πὸς στὸ
δρόμο τὸν τούρκεψε ὁ Μόχογλου.

Ἡ Σιφογιάννενα έμεινε.

— Νουσουμπέτι νά τουρθεῖ! καταρά-
στηκε ἡ Σιφογιάννενα, ἀλλὰ καί φρόν-
τισε νά χαμηλώσει τὴ φωνή της.

— "Α δέν κάμω τὸ θέλημά του, κατὲς
ἴντα θά γενεῖ.

Με καθὺ ἀναστεναγμὸς ἡ γυναίκα εἶπε:

— Κι' ἴντα θά κάμεις ἐθά;

— Πρῶτα — πρῶτα θά πάψω νά λέ-
μαι Γιάννης καί θά λέομαι Τζαφέρης.

Θά φορὼ σαρίκι καί θά πᾶω στὸ χωριὸ
πὸς ἀπὸ σήμερα καί πέρα εἶμαι Τούρκος.

Μεῖνανε συλλογιμένοι κάμποσα λε-
πτά. 'Επειτα ἡ γυναίκα εἶπε:

— Δέν πᾶς νά τὸ πεις δῶ κι' ὁ Θεὸς
νά δώσει νά τόνε βρῶ στὰ καλές του.

Μάινε τονε βρῶ στὰ δαμόνια του, καί
για σένα δέ θά κάμω πράμα κι' ἐμένα
μπορεῖ νά μοῦ δώσει καμμιὰ μπιστολιά.

Ἡ γιαιλήθεια εἶναι πὸς ὅντεν ἔρχεται
στὸ χωριὸ δέ μοῦ ἀγριομιλεῖ. Νά σοῦ πῶ
κιάλας, πολλὰ κακὸς δέν εἶναι.. (εἶπε σ'
ἀπὸ τὸ Σιφογιάννη), μὰ 'ναι κουζου-
λός.. — θαρρῶ πὸς πίνει κιάλας.

'Αφῆκε μιά μέρα, καί τὴ δεύτερη πῆγε
ὁ παπᾶς στὸ Μοχὸ νάβρει τὸν αγά. Κι'
ὅταν τὸ βράδυ γύρισε, εἶπε στη Σιφο-
γιάννενα ἀπὸ τὴν πόρτα:

— 'Ανεζινιό, εἰν' ἀκόμ' κείνα νά τὰ
λασιδιώτικα σύγλυνα; Νά τὰ τηγανίσεις
με τ' ἀγά, νά τὰ φᾶμε μαζί.

Κι' ἀφού πῆκε κι' ἔσπρωξε τὴν πόρ-
τα, εἶπε:

— Φέρες καί κρασί. 'Ο αγάς μοῦ πα-
ράγγειλε νά ποῦμε καί σπὴν ὄγεια του.

— Καλὸ μουντζέ μᾶς ε φέρνεις εὐλο-
γιμένε; εἶπε ἡ γυναίκα. Δόξα σοι ὁ Θεός!

— 'Ο Θεός, ἀλήθεια, ἔκαμε καί τὸν
ἐβροῖκα στὰ καλά του, εἶπεν ὁ παπᾶς.
Καί κατὲς ἴντα μοῦπε; Σὲ 'δε, λέει πὸς δέν
εἶσαι καλὸς χριστιανός, γιατί πῆγαινε
νά δουλέψεις μέρα σκόλη, καί γι' αὐτὸ
'βαλε στὸ νοῦ του νά σέ κάμει Τούρκο.

— 'Η ἀμαρτία, μουρούρισε ἡ Σιφο-
γιάννενα.

— Δέ σᾶς εἶπα πὸς ὁ Μόχογλου δέν
εἶναι κακός; Μαγάρι νᾶσαν κι' ἄλλοι
Τούρκοι σάν κι' αὐτόν! Μόνον νά μὴν
εἶναι στὰ μεράκια καί τὰ μουριά του.

— "Οστε νά με δει, ἔνοιωσε γιατί πῆα κι'
ἄρχισε νά γελά. Στὸ ὕστερο μοῦ λέει:

— "Σάν τόνε φᾶς ἐθὺ πατὰ χριστιανό,
χάρισμά σου! 'Ας μείνει στὴν πίστη σας.

Καί καλὰ 'καμεις κι' ἠρδες γλήγορα, για-
τί, ἄ μαθητευότανε πὸς ἐτούρκεψε, δέ θά
μπόμει μπλὺ νά ξετουρκέψει.

Τόσο βάρος ἔφυγε ἀπὸ τὸ στήθος τοῦ
Σιφογιάννη καί τόση χάρη γνώρισε γιὰ
τὸ γλυτῶμά του, πὸν εὐχῆθηκε γιὰ τὸν
τούρκο:

— 'Ο Θεὸς νά τοῦ δώσει τοῖ χρόνους
ποῦ μοῦκαψε!

I. ΚΟΝΑΤΛΑΚΗΣ

ΤΟ ΣΠΑΘΙ ΤΟΥ ΑΜΠΕΡ (Τὰ καμῶματα ἐνὸς ἀκαδημαϊκοῦ)

Ο μεγάλος φυσικομαθηματικός
'Αμπέρ (πὸν ἔδωσε τ' ὄνομά του
στὴ μονάδα ἐντάσεως τοῦ ηλεκτρι-
κοῦ ρεύματος) εἶχε προσκληθεῖ σὲ
μιά ἐπισήμη δεξίωση πὸν δινόταν
ἀπὸ τὸν κ. Ντὲ Φοντάν, πρῶταν
τοῦ πανεπιστημίου τὸν Παρισίον.

Ο 'Αμπέρ εἶχε φορέσει τὴ μεγάλη
στολή τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ, με τὸ χρυ-
σο σπαθὶ του κρεμασμένο στὸ
πλάι. Αὐτὸ τὸ διακοσμητικὸ σπαθὶ
ἐνωχλοῦσε φοβερὰ τὸν ἡλικιωμένο
ἀκαδημαϊκό. Σὲ κάθε δῆμα του, τὸ
σπαθὶ μεπερδεύονταν στὰ πόδια του
καί ἀπειλοῦσε νά τὸν ἀνατρέψει.
Στὸ τέλος, ἀποφάσισε ν' ἀπαλλα-
γεῖ ἀπ' αὐτό. 'Αλλά πὸν νά τὸ
βάλει; Δέν μπορούσε νά τ' ἀφήσει
στὸ βεστιαριό γιατί φοβόταν ὅτι θά
γίνει γελοῖος. 'Εξ ἄλλου, ἔπρεπε
νά τὸ ξαναβρεῖ εὐκολα τὴ στιγμή
πὸν θ' ἀποχωροῦσε ἀπὸ τὴ δεξίωση.

'Αφού ἐξερεύνησε με τὸ βλέμμα
τοῦ ὅλες τις γωνίες, ὅλα τὰ ἐπιπλα
τοῦ ἀπέραντου σαλονιοῦ, ἐπεσήμανε
ἓνα μικρὸ καναπέ. 'Ηταν ἀκόμα
νωρὸς καί ὑψηλὸν ἐλάχιστοι προσ-
κεκλημένοι στὸ σαλόνι. Ο 'Αμπέρ
πλησιάζει με τρόπο τὸν καναπέ,
βεβαιώνεται ὅτι κανένας δέν τὸν
προσέχει καί χώνει διαστικτὰ τὸ
σπαθὶ του κάτω ἀπ' τὰ μαξιλάρια.

Στὸ μεταξύ, τὰ σαλόνια γεμίζουν
σιγά σιγά, οἱ κυρίες θρονιάζον-
ται στὶς πολυθρόνες καί τις καρέ-
κλες. Ο μικρὸς καναπὲς καταλαμ-
βάνεται ἀπὸ τὴν οἰκοδόμοινα κ.
Ντὲ Φοντάν καί δυὸ φίλες της.

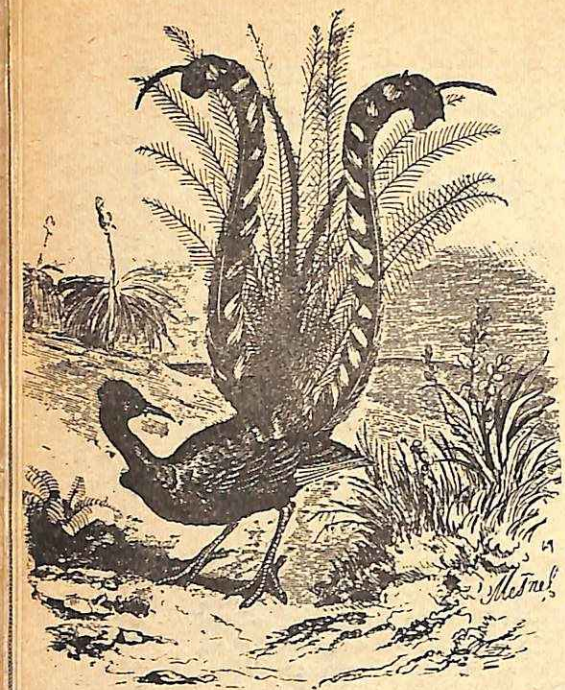
Οι ὄρες περνᾶνε. Κοντεύει μεσά-
νυχτα. Ο 'Αμπέρ ἀρχίζει νά γυ-
στᾶζει καί θέλει νά φύγει ἀπὸ τὴν
ἀνιάρη δεξίωση. Περνάει πολλὲς
φορὲς μπροστὰ στὸ μοιραῖο κανα-
πέ, ἀλλ' οἱ κυρίες εἶναι πάντα
στοργυλοκαθισμένες καί συνεχίζουν
τὸ ἀτέλειωτο κουτσομπολιό τους.
«Τι νά γίνεῖ, σκέπτεται ὁ 'Αμπέρ,
πῶπει νά περμένω νά τελειώσει ἡ
δεξίωση για νά σηκωθοῦν αὐτὲς οἱ
καρναλέζες...»

Περιδιαβάει νευρικά στὸ μεγά-
λο σαλόνι, χαμογυριέται, ρίχνει ἀ-
νύσχα βλέμματα πρὸς τὸν κανα-
πέ ὅπου βόσκεται ἀλγμάλωτο τὸ
χονρὸ σπαθὶ του. 'Επειτα ἀπὸ ἀρ-
κετὲς ὄρες ἀδηνονίας, διαπιστώνει
με χαρὰ ὅτι τὸ πλῆθος τὸν προσ-
κεκλημένων ἀρχίζει ν' ἀραιώνει.

Ἐπὶ τέλους, τὰ βάσανά του θά τε-
λειώσουν...

Μιά κυρία σηκώνεται ἀπὸ τὸν
καναπέ καί ἀποχαιρετᾶ τὴν οἰ-
κοδόμοινα. Σὲ λίγο σηκώνεται
καί ἡ δεύτερη. Τώρα δέ μένει πα-
ρὰ μόνον μιά κυρία στὸν καναπέ:
Εἶναι ἡ ἴδια οἰκοδόμοινα. Ρί-
χνοντας μιά ματιά γύρω του, ὁ
'Αμπέρ διαπιστώνει τρομαγμένος ὅ
τι ἔχει μείνει τελευταίος. Ὅλοι
οἱ προσκεκλημένοι ἔχουν φύγει, τὰ
σαλόνια ἔχουν ἀδειάσει. Τι μπο-

ρούσε νά κάνει; Κάθε ἄλλος στὴ
θέση τοῦ θά πήγαινε κατ' εὐθεῖ-
αν στὴν οἰκοδόμοινα καί θά τῆς
ἐξηγοῦσε τὴν κατάσταση, ἡ ἄπλως
θά ἔφενγε χωρὶς τὸ σπαθὶ του.
'Αλλ' ὁ 'Αμπέρ, πολὺ συνεσταλμέ-
νος καί τελείως ἀδέξιος στὴν κοι-
νωνικὴ ζωή, θ' ἀρχίσει νά συσσω-
ρεύει τὴ μιά γκάφα πάνω στὴν



Βασίλισσα τών μιμητικῶν πουλιῶν, ἡ λύρα — πού πήρε τ' ὄνομά της ἀπὸ τὸ σχῆμα τῶν φτερῶν τῆς μεγαλοπρεπέστατης οὐράς της — εἶναι σὲ θέση ν' ἀπομιμηθῇ ὁχι μόνον τὰ τραγοῦδια ὅλων τῶν πουλιῶν τοῦ δάσους, ἀλλὰ καὶ τὰ γαυγίσματα τῶν σκύλων, τοὺς μηχανικοὺς θορύβους καὶ τὴν ἀνθρώπινη φωνή. Τὸ ἐρωτικό τραγοῦδι της εἶναι ἕνας ὕμνος στὴ ζωὴ, γεμάτος χαρὰ κι' εὐθυμία

Η ΖΩΝΤΑΝΗ ΛΥΡΑ ΤΟΥ ΑΥΣΤΡΑΛΙΑΝΟΥ ΔΑΣΟΥΣ

“Ένα ὠδικὸ πτηνὸ πού καταπλήσσει
μέ τις μιμητικὲς του ἱκανότητες.

Τὸ κτήμα τῆς κ. “Ηντιθ Γουίλκινσον ἦταν ἀπαραβίαστο ἄσυλο γιὰ τὰ ζῶα τῆς αὐστραλιανῆς ζούγκλας. Ἡ ἀγροτική της κατοικία με τὸν ἐκτεταμένο κήπο, σὲ μίαν ὁπὸ τις ψηλότερες πλαγιὲς τῶν ὄρεων Ντάντε-μογκ, περιβαλλόταν ἀπ’ ὅλες τις πλευρὲς ἀπὸ τὸ δάσος τοῦ Σέρμπρουκ, τὸ καύχημα τῶν κατοίκων τῆς Ν. Νότιας Οὐαλλίας. Ἀπὸ μιὰ θαθεῖα καταπράσινη χαράδρα με γιγαντιαίες φτέρες, ἀκούγονταν οἱ κραυγὲς τῆς λύρας, τοῦ ἐξωτικού πουλιοῦ πού ζοῦσε ἀπὸ ἀναρίθμητες γενεὲς σ’ αὐτὰ τὰ μέρη. Καὶ ἀκριβῶς σ’ αὐτὸ τὸν παραμυθένιο διάκοσμο σφυρηλατήθηκε ἡ πιὸ παράξενη φιλία πού συνδέσε ποτὲ ἕνα ἀνθρώπινο πλάσμα μ’ ἕνα ζῶο. Ἡ φίλια μεταξύ τῆς κ. Γουίλκινσον, πού ζοῦσε σὰν ἐρημίτισσα στὴν καρδιὰ τῆς ζούγκλας, καὶ μιᾶς ἐξαίσιας λύρας, ἔγινε θρυλική στὴ Μελβούρνη κι’ ἐπέτρεψε στοὺς φυσιοδίφες νὰ μελετήσουν ἀπὸ κοντὰ τις συνήθειες τῆς πενιγρὰ sugēba ὅπως εἶναι ἡ ἐπιστημονικὴ ὀνομασία τοῦ πουλιοῦ. Γιατὶ μ’ ὅλο πού οἱ κραυγὲς καὶ τὰ τραγοῦδια τῆς ἀντηχοῦν συχνὰ στὰ δάση τῆς νότιας Αὐστραλίας, ἡ λύρα συνιστομένη καὶ ἰδιότροπη, προτιμᾷ νὰ παραμένει ἀθέατη, καὶ λί γοι φυσιοδίφες εἶχαν τὴν εὐκαιρία νὰ τὴν παρακολουθήσουν ἐλεύθερη στὴ φύση.

Ἐπὶ πολλὰ χρόνια, ἀρχίζοντας ἀπὸ ἕνα ὁμορφὸ πρῶνὸ τοῦ Φεβρουαρίου 1930 ὅποτε συναντήθηκαν γιὰ πρώτη φορά, μιὰ νεορὴ καὶ μεγαλοπρεπέστατη ἀρσενικὴ λύρα ἐπισκεπτόταν κάθε

μέρα τὴν κ. Γουίλκινσον στὸν κήπο της, σκαρφάλωνε στὰ κάγκελλα τῆς βεράντας καὶ τῆς πρόσφερε ἕνα θαυμάσιο κονσέρτο ἐπιδεικνύοντας ὅλες τις ἐξαιρετικὲς ἱκανότητες γιὰ τραγοῦδι καὶ μιμητικὲς κραυγὲς πού διαθέτουν τὰ πουλιά τοῦ εἴδους αὐτοῦ. Ὁ «Τζέμς» — ὅπως εἶχε βαφτίσει ἡ κ. Γουίλκινσον τὸν ἐξωτικὸ τῆς ἐπισκέπτη — ἦταν δοῦλος τῶν συνθηγιῶν του. Ἐρχόταν πάντα στὶς ἴδιες ὥρες τῆς ἡμέρας, στὸ ἕδιο σημεῖο τοῦ κήπου, ἀπὸ τὴν ἴδια κατεύθυνση, ἐκτελοῦσε πάντα τὰ ἴδια τραγοῦδια με τὴν ἴδια σειρά. Κάθε χρόνο τὴν ἐποχὴ πού ἔλλαζε τὰ φτερά του, ἐξαφανίζονταν ἐπὶ ἑβδομάδες, σὰ νὰ ντρεπόταν νὰ παρουσιασθεῖ ἀπογυμνωμένος ἀπὸ τὴν πολύχρωμη λιθρέα του. Ἀλλ’ ἄφηνε κάθε φορὰ γιὰ ἑνὺμιον, μπροστὰ στὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ, ἕνα δυὸ ἀπὸ τὰ ὁμορφότερα φτερά του. Ταξινομημένα καὶ χρονολογημένα με πολλὴ προσοχὴ ἀπὸ τὴν κ. Οὐίλκινσον, αὐτὰ τὰ φτερά ἐπέτρεψαν στοὺς ὀρνιθολόγους νὰ μελετήσουν τὴν ἀνάπτυξή τους. Ὁ «Τζέμς» ἐμφανίζονταν καὶ πάλι με τὸ καινούργιο του φτέρωμα, τὰ κονσέρτα ξανάρχίζαν με ἀνανεωμένο ταλέντο καὶ τελειοποιημένη τεχνική.

Ἡ γαλήνη καὶ ἡ ἀσφάλεια τοῦ κήπου τῆς κ. Γουίλκινσον εἶχαν ἀρχικὰ προσελκύσει τὸ πουλί, πού μπορούσε νὰ κυνηγάει ἀνενόχλητο τὰ ἔντομα καὶ τὰ σκουλήκια, χωρὶς ν’ ἀπειλεῖται ἀπὸ τις ἐπιθέσεις τῶν ἐχθρῶν τοῦ στὴ ζούγκλα. Ἀλλὰ δὲν ἤθελε νὰ τοῦ προσφέρουν ἑτοίμη τὴ λεία του. Μιὰ μέρα πού ἡ κ. Γουίλκινσον τοῦ εἶχε ἑτοιμάσει ἕ-

να πολὺ ὀρεκτικὸ γεῦμα ἀπὸ μύγες καὶ ἄλλα ἔντομα, ὁ «Τζέμς» τὸ ποδοπάτησε περιφρονητικὰ καὶ ἀπομακρύνθηκε με ὕφος προσβεβλημένο. Κάποτε ἡ κ. Γουίλκινσον ἀρρώστησε καὶ δὲν μπορούσε νὰ βγεῖ στὸν κήπο της. Ὁ «Τζέμς» ἦρθε κάτω ἀπ’ τὸ παράθυρό της, συγκέντρωσε χρώματα καὶ ξερά κλαδιά καὶ σχηματίσε ἕνα μικρὸ γήλοφο πάνω στὸν ὅποιο σκαρφάλωσε γιὰ νὰ κελαϊδήσει πρὸς τιμὴν τῆς ἀρρώστης φίλης του. Ποιὸ ἐνστικτο ὡδήγησε ν’ ἀνακαλύψει τὸ παράθυρό της; Μυστήριο. Κι’ ἕνα ἄλλο γεγονός παραμένει ἀνεξηγήτο: Ὁ «Τζέμς» δὲν ἐμφανιζόταν ποτὲ ὅταν ἡ κ. Γουίλκινσον ἔλειπε σὲ ταξίδι, ἀλλὰ δὲν παρέλειπε νὰ κάνει τὴν ἐμφάνισή του τὴν ἡμέρα τῆς ἐπιστροφῆς της.

Γεννημένος θεατρίνος

Ἡ ΦΗΜΗ αὐτῆς τῆς παράξενης φιλίας διαδόθηκε σ’ ὅλη τὴ χώρα καὶ πολλοὶ ὀρνιθολόγοι ζήτησαν νὰ ἰδοῦν τὴ λύρα πού σύχναζε στὸν κήπο τῆς κ. Γουίλκινσον. Διαπιστώθηκε τότε πὺς ὁ Τζέμς δὲν δυστροποῦσε καθόλου νὰ ἐμφανισθεῖ μπροστὰ σὲ πολυάριθμο ἀκροατήριον. Ἦταν γεννημένος θεατρίνος! Ἐνας Αὐστράλος φυσιοδίφης, ὁ δρ Πράτ, εἶχε τὴν εὐκαιρία νὰ παρακολουθήσει καὶ νὰ περιγράψει μιὰ ὁλόκληρη «παραστάση» τοῦ πουλιού: Ἀφοῦ ἔκανε προσεκτικὰ τὴν τουαλέττα του, ὁ «Τζέμς» ἀνέθηκε με κομάρι στὸ μικρὸ γήλοφο πού χρησιμοποίησε γιὰ «σκηνή». Ἄνοιξε τὴ μεγάλη πολυχρωμὴ οὐρά του, πού τὰ φτερά της ἔχουν σχῆμα λύρας, καὶ προσέφερε στὸ ἀκροατήριό του ἕνα κονσέρτο πού κράτησε ὡρὲς καὶ κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ ὁποίου ἀπομιμήθηκε τὸ τραγοῦδι πάνω ἀπὸ εἴκοσι πουλιῶν ἀνέ-

δάσους. Ἀπομιμήθηκε ἐπίσης τὸν ἤχο μιᾶς ὑδραντλίας καὶ τὸ ρόγχο ἑνὸς κινητήρα ἐσωτερικῆς καύσεως! Κατόπιν, ἀφήνοντας τις ἀπομιμήσεις, ἐξετέλεσε ἕνα μενουέτο δικῆς του ἐμπνεύσεως, συνδυάζοντας τὰ ρυθμικά του δῆματα μ’ ἕνα μελωδικὸ τραγοῦδι. Τέλος, χασμουρήθηκε ἀδιάντροπα μπροστὰ στοὺς θαυμαστές του, γύρισε τις πλάτες του καὶ ἀρχισε νὰ σκαλίζει τὸ χῶμα ψάχνοντας γιὰ σκουλήκια...

Τὸ ὑπέροχο αὐτὸ πουλί φωτογραφήθηκε συχνὰ καὶ κινηματογραφήθηκε. Ἡ φωνὴ του, μαγνητοφωνημένη, μεταδόθηκε σὲ εἰδικὲς ἐκπομπὲς ἀπὸ τὸ ραδιόφωνο. Ἐτσι χιλιάδες Αὐστράλοι εἶχαν τὴν εὐκαιρία νὰ γνωρίσουν τὴ θρυλικὴ λύρα, τὸ σπάνιο ἐξωτικὸ πουλί πού ζεῖ μονάχα στὰ δάση τῆς Νέας Νότιας Οὐαλλίας.

Τὰ ὄρια τῆς ἰδιοκτησίας

Ὁ ΤΑΝ ἀνακαλύφθηκε γιὰ πρώτη φορὰ τὸ 1798 ἀπὸ μιὰ ὁμάδα ἐξερευνητῶν τῆς αὐστραλιανῆς ζούγκλας, ἡ λύρα θεωρήθηκε σὰν τοπικὴ παραλλαγή τοῦ φασιανοῦ ἢ σὰν εἶδος παραδείσιου. Μόνον πενήντα χρόνια ἀργότερα οἱ φυσιοδίφες ἀνεγνώρισαν ὅτι τὸ πουλί ἀποτελοῦσε ἰδιαιτέρο εἶδος τῆς τάξεως τῶν ὠδικῶν. Διέκριναν δυὸ εἶδη λύρας, μερικὲς διαφορὲς μεταξύ τους: τὴ λύρα τῆς Νέας Οὐαλλίας πού συναντᾶται κυρίως στὴ νότια Κουησλάνδη, καὶ τὴ λύρα τῆς Νέας Νότιας Οὐαλλίας, ἡ ἐλύρα τοῦ Ἀλβέρτου. Τὸ πρῶτο εἶδος, με τὴν ἡμιδιαφανή, μεταξένια ὑφὴ τῶν φτερῶν του, εἶναι τ’ ὠραιότερο.

Τὸ πουλί αὐτὸ, πού ζεῖ μονάχα σὲ ὠρισμένες περιοχὲς τῆς Αὐστραλίας, εἶναι ὁ τελευταῖος ἀπόγονος ἑνὸς πολὺ παλιοῦ ζωικοῦ εἴδους, ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπὸ τις ἀνατομικὲς λεπτομέρειες τῶν ὀστέων τοῦ κεφαλοῦ του. Ζεῖ στὰ πικνὰ ὄρεϊνὰ δάση τῶν εὐκαλύπτων καὶ διαλέγει πάντα τὰ πιὸ ἀνθισμένα καὶ μυρωμένα τοπία γιὰ νὰ χτίσει τὴ φωλιά του. Κάθε ζευγάρι πουλιῶν διαλέγει μιὰ περιοχὴ, τὴν ὁποία δὲν πρόκειται νὰ ἐγκαταλείψει ὡς τὸ θάνατό του. Ἡ φωλιά πού χτίζεται ἀπὸ τὸ θηλυκὸ, θὰ χρησιμεύσει, με μικρὲς ἐπισκευές, ὡς κατοικία τοῦ ζεύγους ἐπὶ πολλὰ χρόνια καὶ γύρω ἀπ’ τὴ φωλιά τὸ ἀρσενικὸ θὰ χτίσει τοὺς παράξενους γηλόφους πού τοῦ χρησιμεύουν ὡς παλκοσενίκα γιὰ τὴς «παραστάσεις» του. Μιὰ σαφὴς καθωρισμένη περιοχὴ γύρω ἀπ’ τὴ φωλιά θὰ γίνῃ ὁ ἀποκλειστικὸς κυνηγότοπος, μέσα στὸν ὅποιο τὰ δυὸ πουλιά θ’ ἀναζητοῦν τὴν τροφή τους χωρὶς ποτὲ νὰ ξεπερνῶν τὰ ὄρια του. Κάθε παρείσακτος ἐκδιώκεται με ἀγρία ραμφίσματα. Ποτὲ μιὰ οἰκὸγένεια δὲν ἐπιχειρεῖ νὰ καταπατήσει τὰ ἐδάφη τῶν γειτονικῶν οἰκογενειῶν. Ἀλλὰ συχνὰ οἱ γείτονες συναντῶνται στὰ νοητὰ ὄρια τῆς ἰδιοκτησίας τους καὶ παίζουν ἕνα παρὰξενο παιχνίδι: Κυνηγῶνται, παρελαύνουν με ἀπλωμένα τὰ φτερά καὶ συναγωνίζονται σ’ ἐπιδείξεις ὠδικῶν καὶ χορευτικῶν ταλέντων. Τὰ παιχνίδια αὐτὰ δὲν ἔχουν ἐπιθετικὸ χαρακτήρα, μ’ ὅλο πού τὰ πουλιά ἀποφεύγουν νὰ ξεπερνᾶν τὰ ὄρια τῆς περιοχῆς τους. Ὑπάρχει μονάχα μιὰ περίπτωσις κατὰ τὴν ὁποία τὸ ζευγάρι ἀνέ-

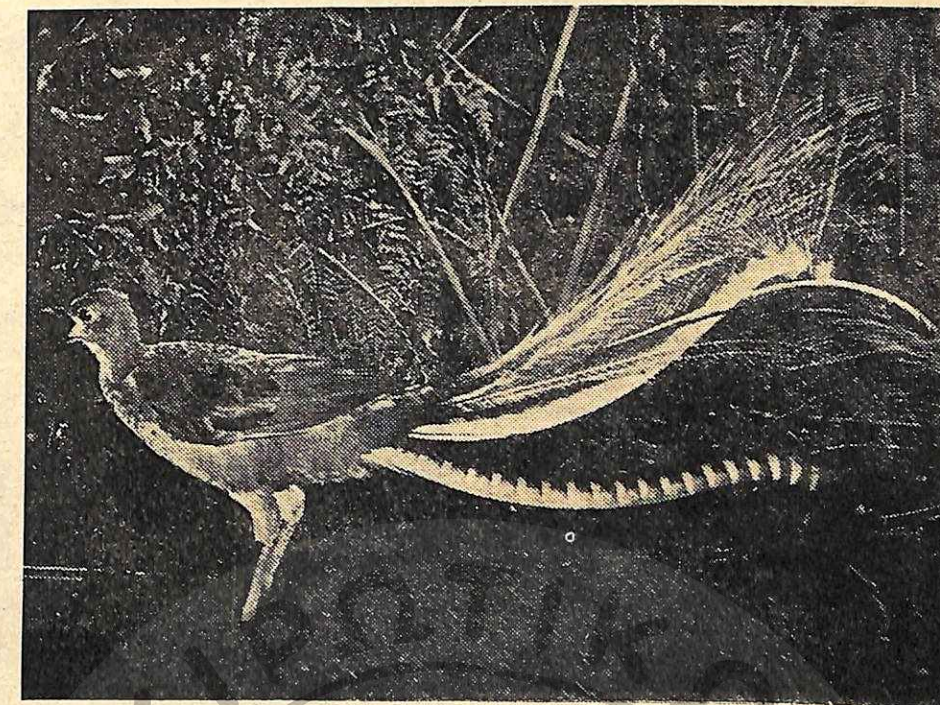
χεται τίς... ἐπισκέψεις στὴν ἰδιοκτησία του: ὅταν τὸ θηλυκὸ κλωσσάει τὸ μοναδικὸ αὐγὸ του: τότε τὰ θηλυκὰ τῶν γειτονικῶν οἰκογενειῶν μαζεύνονται γύρω ἀπὸ τὴν κλώσσα καὶ ἀρχίζουν νὰ... κουτσομπολεύουν ἐπὶ ὥρες. Ἀλλ’ ὅταν ἡ ἐπίσκεψη ξεπεράσει τὰ ὄρια τῆς ἐθιμοτυπικῆς εὐγενείας, τὸ ἀρσενικὸ θ’ ἀγριεῖ μιὰ φοδερὴ κραυγὴ καὶ οἱ κουτσομπολὲς σκορπίζονται τρομαγμένες!

Μιὰ καλλιτεχνικὴ οὐρά

Οἱ τυπικὲς εἰκόνες τῆς λύρας πού δημοσιεύονται στὶς ζωολογίες, καθὼς καὶ τὰ ταριχευμένα δείγματα πού βλέπουμε στὰ μουσεῖα, δείχνουν τὴν περίφημη οὐρά τῆς ὑψωμένης κάθετα

τοὺς ὄψη πού εἶναι καφὲ ἢ γκριζὰ γιὰ νὰ συγχέονται με τὸ φυσικὸ περιβάλλον τοῦ πουλιοῦ καὶ νὰ μὴν δίνουν στόχο στοὺς ἐχθροὺς του.

Κάθε φτερὸ τῆς οὐράς φαίνεται ὅτι μπορεῖ νὰ κινηθεῖ ἀνεξάρτητα καὶ ἡ κίνησή του ὀρίζεται ἀπὸ ἰδιαιτέρους ἰσχυροὺς μύς. Ἀξιοσημείωτες εἶναι ἡ δύναμη καὶ ἡ ἐπιδεξιότητα τῆς λύρας. Με χτυπήματα τοῦ ράμφους καὶ τοῦ ποδιῶ του μπορεῖ νὰ διαλύσει τοὺς σάπιους κορμούς τῶν δέντρων γιὰ νὰ φάει τὰ σκουλήκια πού βρίσκονται μέσα. Ὑψώνει γηλόφους ἀπὸ χῶμα καὶ ξερόκλαδα γιὰ νὰ κατασκευάσει τὴ «σκηνή» πάνω στὴν ὁποία θὰ χορεύει καὶ θὰ τραγουδήσει γιὰ τὸ θηλυκὸ τὴν ἐποχὴ



Με τὴν οὐρὰ ἀπλωμένη πρὸς τὰ πίσω, ἡ λύρα μοιάζει με φασιανό..

πρὸς τὸ σῶμα. Τὰ φτερά τῆς οὐράς ἔχουν πράγματι μιὰ καταπληκτικὴ ὁμοιότητα με τὸ σχῆμα τῆς ἀπολλώνειας λύρας, ἀπὸ τὴν ὁποία τὸ πουλί πήρε τ’ ὄνομά του. Ἀλλ’ ὅταν ἀπλώνεται ἡ ἐξαίσια βεντάλια τῆς οὐράς πράγμα πού συμβαίνει κάθε φορὰ πού τὸ πουλί κελαϊδεῖ καὶ χορεύει) τὰ φτερά δὲν μένουν ποτὲ κάθετα ὅπως τοῦ παγωνιοῦ: Κλίνουν ἐλαφρὰ πρὸς τὸ σῶμα καὶ κάποτε πέφτουν σὰ λαμπερὸς πολυχρωμὸς καταρράκτης πάνω ἀπ’ τὸ κεφάλι.

Ἡ οὐραία πανοπλία τῆς λύρας ἀποτελεῖται ἀπὸ τρία εἶδη φτερῶν: Στὶς ἄκρες, τὰ δυὸ μεγαλύτερα πλατεῖα φτερά σχηματίζουν με τις κομψὲς καμπύλες τους τὰ πλαίσια τῆς «λύρας». Δώδεκα λεπτὰ κι’ ἐλαφρὰ φτερά σχηματίζουν τις «χορδές», ἐνὼ ἀπ’ τὸ κέντρο φυτρῶνουν δυὸ σκληρότερα καὶ πιὸ σκούρα φτερά πού ὑψώνονται πάνω ἀπὸ τ’ ἄλλα. Ὅταν ἡ οὐρά εἶναι ἀπλωμένη, τὰ φτερά ἔχουν ζωηρότερες γαλάζιες καὶ μαβιὲς ἀποχρώσεις. Σὲ κατάστασις ἡρεμίας, τὰ φτερά δείχνουν μονάχα τὴ μιὰ

τῶν ἐρώτων.

Βασίλισσα τῶν μιμητικῶν πουλιῶν, ἡ λύρα τελειοποιεῖ χρόνῳ με τὸ χρόνο τὴν ἀξιοθαύμαστη τεχνικὴ της. Στὴν ὥριμη ἡλικία της εἶναι σὲ θέση νὰ ἀπομιμηθεῖ ὁχι μόνον τὰ τραγοῦδια ὅλων τῶν πουλιῶν τοῦ δάσους, ἀλλὰ καὶ τὰ γαυγίσματα τῶν σκύλων, τοὺς μηχανικοὺς θορύβους καὶ τὴν ἀνθρώπινη φωνή. Πολυλὲς φορὲς ἔχει συμβεῖ νὰ παραπλανηθοῦν οἱ ὀδοιπόροι, νομίζοντας ὅτι ἀκούνε ἀνθρώπινες φωνὲς στὸ δάσος, ἐνὼ δὲν ἦταν παρὰ ἕνα ζευγάρι μιμητικῶν πουλιῶν... Μονάχα ἕνα τραγοῦδι τῆς λύρας εἶναι ἐνστικτώδες καὶ ἀνήκει ἀποκλειστικὰ στὸ εἶδος της: εἶναι τὸ ἐπιβαλῆμιον, πού τραγουδιέται τὴν ἐποχὴ τῶν ἐρώτων.

Αὐστηρὴ μονογαμία

ΠῶΣ ὅλα τ’ ἀρσενικὰ πουλιά πού ἡ φύση τὰ ἔχει προικίσει με πολυτελὴ λιθρέα, ἔτσι καὶ ἡ ἀρσε-

νική λύρα δεν καταδέχεται να λάβει μέρος στο χτίσιμο της φωλιάς. Η δραστηριότητα του άρσενικού εξαντλείται στο τραγούδι και στην κατασκευή των γηλοφών όπου ανεβαίνει για να τραγουδήσει. 'Αλλ' αντίθετα προς τα παραδείσια που είναι άστατα και πολυαμικά (ή συμβίωση του ζεύγους διαρκεί συνήθως ένα χρόνο), η λύρα είναι αυστηρά μονογαμική και μένει πιστή στο σύντροφό που διάλεξε ως το θάνατό της.

Την εποχή των ερώτων, βλέπουμε το άρσενικό να συνοδεύεται πάντα από το θηλυκό. Και όταν το θηλυκό ακινητοποιείται επί πολλές εβδομάδες για το κλώσισμα, το άρσενικό αναλαμβάνει να το ψυχραγωγήσει με τα τραγούδια του. Τέλος, όταν έκκολαφθεί το αυγό, τα πουλιά περιδιαβάζουν οίκογενειακώς στην ιδιότητα τους.

Η φωλιά που χτίζει το θηλυκό είναι μια στερή κατασκευή με δυο τοιχώματα, εσωτερικό κι εξωτερικό, πλεγμένα από κλαδιά και ρίζες. Είναι αρκετά εύρυχωρη για να χωρέσει το θηλυκό και το αυγό που κλωσάει. Το άρσενικό δεν μπαίνει ποτέ εκεί μέσα, γιατί θα ήταν αδύνατον να μπει χωρίς να στραπατσάρει τη μεγαλοπρεπή ούρα του.

Άλλοτε οι λύρες έχτιζαν τη φωλιά τους στο έδαφος ή στα χαμηλά κλαδιά των δέντρων. 'Αλλ' από τότε που διαδόθηκε στην Αυστραλία ή ευρωπαϊκή άλεπού, οι λύρες άρχισαν να χτίζουν τη φωλιά τους σε ύψος το λιγώτερο δέκα μέτρων. Αυτό είναι μια απόδειξη της νοημοσύνης του πουλιού που μπόρεσε να προσαρμωθεί σε μία νέα κατάσταση εγκαταλείποντας τις προαιώνιες συνήθειές του.

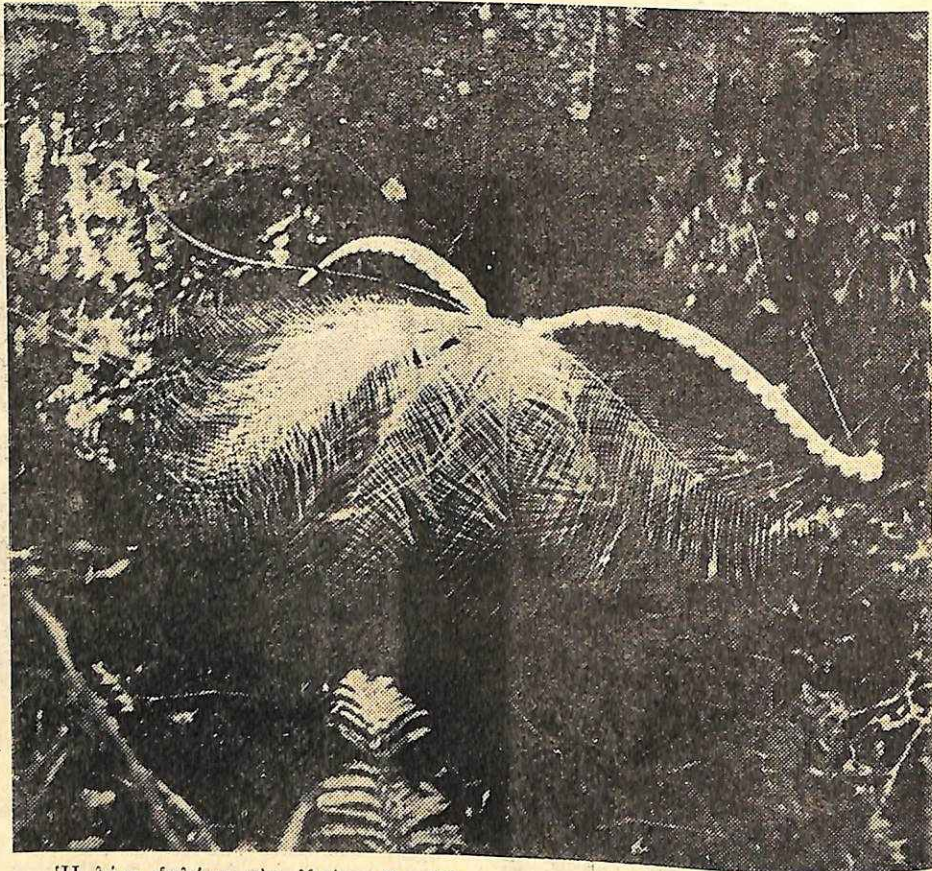
Οι λύρες ζευγαρώνονται στα τέλη Μαΐου και το αυγό γεννιέται στις αρχές Ιουνίου. Το θηλυκό γεννάει μονάχα ένα αυγό το χρόνο. Το κλώσισμα διαρκεί έξη εβδομάδες, αλλ' η μητέρα θα μείνει στη φωλιά άλλες τρεις εβδομάδες μετά το σκασίμο του αυγού για να ζεσταίνει το κλωσσόπουλο.

Το μικρό αναπτύσσεται γρήγορα και η φωλιά γίνεται στενώχωρη. Τότε η μητέρα θα βγει απ' τη φωλιά, χωρίς να απομακρύνεται πολύ. Το μικρό είναι πάντα πεινασμένο και η μητέρα το ταΐζει με τροφές κατά το ήμισυ χωνευμένες στο στομάχι της. 'Επειδή το μικρό δε βγαίνει άκομα από τη φωλιά, η καθαριότητα έμει μεγάλη σημασία. Μετά το γεύμα, με μικρές κραυγές και άπαλά ραμφίσματα που το μικρό ξέρει καλά το νήμα τους, η μητέρα το ενθαρρύνει να βγει λίγο απ' τη φωλιά για να... ενεργηθεί. Με σχολαστικότητα καθαλής νοικοκυράς και παραμάνας, η μητέρα θα πάρει τα προϊόντα του πεπτικού συστήματος του μωρού της και θα τα πετάξει στο πλησιέστερο ποτάμι, ή αν δεν υπάρχει ποτάμι εκεί κοντά, θα σκάψει το χώμα και θα τα θάψει βαθειά. Και αυτό επαναλαμβάνεται σε κάθε γεύμα, δηλαδή πολλές φορές την ημέρα. (Είναι αλήθεια ότι μερικοί φυσιοδίφες ισχυρίζονται πως οι φροντίδες αυτές δεν αποβλέπουν στην καθαριότητα, αλλά στην απομάκρυνση των χαρακτηριστικών οσμών που προδίδουν τη θέση της φωλιάς. Η καθαριότητα, δηλαδή, επιβάλλεται από λόγους άσφαλείας).

Η μητέρα θα τρέφει το μικρό της έπι πολλούς μήνες, ώπου ν' αποκτήσει φτέρωμα. Κατόπιν θ' άρχισι να σκέπτεται το έπόμενο παιδί της. Σε λίγα χρόνια ή οικογένειά της θα έχει γίνει πολυμελής. Οι μικρές λύρες άρχουν να ώριμάσουν. Μόνο στα τέσσερα χρόνια του το νεαρό άρσενικό θα υποχρεωθεί να φύγει από την οικογένεια για ν' αναζητήσει μια νύφη και να έξασφαλίσει μια δική του άπαραβίαστη περιοχή. Δέ θα ξαναϊδεί ποτέ πιά τους γονείς και τους άδελφούς του.

Το τραγούδι της χαράς

ΤΑ ζευγάρια παραμένουν ένωμένα ως το θάνατό τους, αλλ' όσο ζούν το κάθε φύλο έχει ξεχωριστές άρ-

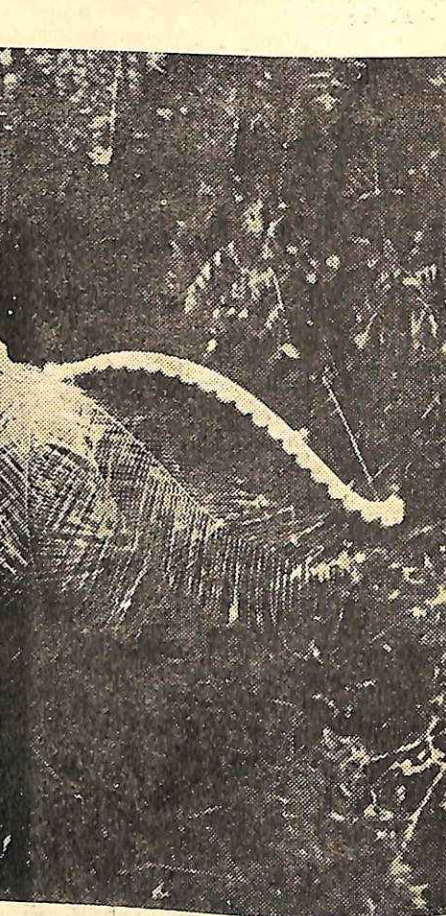


Η λύρα άπλώνει την εξαίσια βεντάλια της ούρας της κάθε φορά που πρόκειται να κελαήθει...

μοδιότητες. Άποστολή της μητέρας είναι το χτίσιμο της φωλιάς, το κλώσισμα, ή τροφοδοσία των νεοσσών. Ο πατέρας προστατεύει την οίκογενειακή περιοχή από τις εισβολές των άλλων πουλιών, τραγουδάει για να κατακτήσει το θηλυκό ή για να το διασκεδάσει. Ωρισμένοι φυσιοδίφες πιστεύουν ότι το τραγούδι του άρσενικού άσκει κάποια επίδραση στον οργανισμό του θηλυκού και το διεγείρει έρωτικά, έξασφαλίζοντας έτσι τη γονιμοποίηση του αυγού. Οι λύρες δεν είναι γόνιμα πουλιά. Η διαιώνιση του είδους έξασφαλίζεται από ένα αυγό το χρόνο. Δεν είναι λοι-

πόν παράδοξο πως ή περίοδος των ερώτων έχει τεράστια σημασία για τη ζωή αυτού του πουλιού.

Λίγο πριν από το Μάιο, το άρσενικό θα βγάλει καινούργια φτερά, σ'α να στολίζεται για τον άνοιξιτικό γάμο του. Αυτή την εποχή άφήνει τις απομιμήσεις και τραγουδάει άποκλειστικά τον έπιθαλάμιο, το χαρακτηριστικό τραγούδι του είδους του. Δεν άπομακρύνεται ούτε για μια στιγμή από το θηλυκό. Περιδιαβάζουν μαζί στην περιοχή τους πηγαινόντας από τον ένα γήλοφο στον άλλο. Σε κάθε γήλοφο, το άρσενικό, θα σταματήσει, θ' άπλώσει την βεντάλια της ούρας του και θ' άρχισι να κελαήδαι. Το έρωτικό τραγούδι του είναι ένας ύμνος προς τη ζωή, γεμάτος χα-



Η λύρα άπλώνει την εξαίσια βεντάλια της ούρας της κάθε φορά που πρόκειται να κελαήθει...

ρά κι εύθυμία. Δεν έχει ούτε ίχνος άπο την έλαφρά μελαγχολία που χαρακτηρίζει το κελάδημα του άηδονιού. Το θηλυκό δεν κουράζεται ποτέ ν' άκούει. Κάθε φορά που το άρσενικό θ' άνοιξει το στόμα του, το θηλυκό μένει ακίνητο και άκούει σάν ύπνωτισμένο. Οι ρωμαντικοί αυτοί έρωτες θα διαρκέσουν ήμέρες, κάποτε εβδομάδες. Κατόπιν, όταν ή φύση πετύχει το σκοπό της, τα δυο πουλιά θα συνεχίσουν την ήρεμη και άρμονική συμβίωσή τους ως την έπόμενη άνοιξη. Άκόμα ένας κύκλος της ζωής τους έχει κλείσει...

CLAUDE MARLY

ΠΙΕΡ ΛΑ ΜΥΡ

ΜΕΙ. ΣΥΛΒΑΣ ΑΚΡΙΤΑ

Μισήνέν Ρούζ

Η ΖΩΗ ΤΟΥ ΛΩΤΡΕΚ

ΤΕΛΕΤΤΑΙΟ

ΑΚΟΜΗ δεν είχε χαράξει, όταν άνοιξε τα μάτια του ο Άντ. Στο παράθυρο, ο ούρανός ήταν άνοιξη μαβίς, ένοιωθες όμως πως ή νύχτα είχε σχεδόν χαθεί. Ήταν ή ώρα που στις παλιές μέρες έλεγε, «Τράβα για το σπίτι, άμαξά». Και περνώντας σταμάταγε στο πρώτο άνοιχτο μπιστρό... «Ήταν ή ώρα που τα γκαρόνια κι' οι τροτέζες σερόντανε στα σπίνια τους». Τι νάκαμνε τώρα άραγε ή Μαρί; Ίσως νάσπρωχνε κανένα καροτσάκι μ' έμπορεύματα. Ίσως να κοιμότανε σε κανένα παγκάκι. Πολλά μπορούσαν να γίνουν σ' ένεκα χρόνια. Ίσως νάτανε πεθαμένη. Η θλίψη σκότωνε στο τέλος, αλλά σκότωνε άργά.

Πόσο ήσυχο ήτανε το σπίτι! Η λάμπα έκαιγε πλάι στο κρεβάτι. Ο Ζοζέφ λαγοκοιμότανε στην καρέκλα. Ο φτωχός ο Ζοζέφ, πόσο έδειχνε γέρος και τσακισμένος. Στην ηλικία του, δεν έπρεπε να περνάει τη νύχτα σε μιá καρέκλα. Άλλά, όχι, ήθελε να δείξει την άφοσίωσή του, σάν να μπορούσε ν' άμφιβάλλει κανείς. Η μητέρα ήτανε τόσο κουρασμένη, που δεν μπορούσε να σταθεί στα πόδια της. Πόση κόυραση και θλίψη μπορούσε να ζωγραφιστεί σ' ένα πρόσωπο!

Ίσως νάτανε αυτό το χειρότερο πράγμα στο θάνατο, αυτός ο πόνος που φέρονει σ' όσους αγαπάς, το να μην πάς στο καλύτερο. Άν, τουλάχιστο, μπορούσες να τους εξηγήσεις πως δεν σε πείραζε, πως δεν φοβόσουνε πιά να πεθάνεις, πως άνυπομονούσες πότε να πεθάνεις, αλλά κι' αυτό θα τους πίκραινε.

Τι καλά θάτανε να είχε πεθάνει πριν δυό βδομάδες, στο διάστημα της κρίσης. Η μανούλα δεν θα ήτανε τόσο κουρασμένη. Ο θάνατος αναπαύει. Η έλπίδα είναι που εξαντλεί. «Τότερα άπ' το χαμό μένει ή θλίψη, στην περίπτωση της μαμάς δεν θα σβύσει ποτέ, αλλά ή ένταση έπανε. Οι ζωντανοί ξαναγορρίζανε στις άσχολλίες τους, στις λύπες τους, στο φαγητό, στο γέλιο. Οι νεκροί εξακολουθούσανε να είναι αυτό που είναι πάντα ένας πεθαμένος.

Καλά, αυτό δε θα βαστούσε και πολύ άκομα. Ίσως και σήμερα... Κι' αυτή ή τρελή καρδιά του θα πρέπει να καταλάβει πιά το πόσο είναι άχρηστο να χτυπά. Έμενε τώρα να ξεπεράσει την άγωνία κι' όλα θα τελειώνανε. 'Οστόσο, τίποτε πιά δεν είχε σημασία. Άκόμη κι' ή ματαιοδοξία έφτανε στο τέλος. Δεν φοβότανε πιά το θάνατο. Ήταν έτοιμος να φύγει.

Είχε συμφιλιωθεί με το Θεό. Πρώτα άπ' όλα για να εδχαριστήσει τη μητέρα, τ'όσο τόσο πολύ. Άλλά, κι' όταν κοντεύεις να πεθάνεις, καταλαβαίνεις πολλά πράγματα που άλλοτε δεν

νοιωθες. Λαχταρούσες για γαλήνη κι' έλπίδα, περισσότερο άπ' όσο ζητούσες την αλήθεια. Η λογική γίνεται κουραστική. Ξεφεύγει και δεν έξηγει κανένα άπ' τα πραγματικά σημαντικά πράγματα. Ούτε και σε βοηθάει, όταν είσαι τσακισμένος άπ' τον πόνο, έτοιμοθάνατος. Όλα αυτά είναι καλά σάν είσαι νέος, γέρος, όταν όμως είσαι κουρασμένος, λαχταράς το φαρδύ, όλόθερμο κρεβάτι της πίστης. Χρειάζεσαι ένα χέρι που θα σε βοηθήσει στο πέραςμα.

★

ΓΛΤΣΤΡΗΣΕ σ' έναν πνιγερό ύπνο. Όταν ξύπνησε είχε πιά ξημερώσει κι' ο ούρανός ρόδιζε. Η νύχτα είχε φύγει παίρνοντας μαζί τ' άστέρια της.

Ο Ζοζέφ, έτριψε τα μάτια του και κούταξε τον Άντ που του χαμογελούσε.

— Καλημέρα, Ζοζέφ. Κοιμήθηκες καλά;

— Φοβάμαι πως τον πήρα κύριε Άντ. Δεν τ'όθελα, αλλά...

— Είσαι κουρασμένος. Το ξέρω. Σ' αυτό το σπίτι είναι όλοι κουρασμένοι. Κατέβα στην κουζίνα να πεις ένα καφεδάκι. Θα σου κάνει καλό.

— Σε λίγο. Η μαγειρίσσα δεν ξύπνησε ακόμη. Είναι πολύ νωρίς. Έχετο ώρα ξύπνιος, κύριε Άντ.

— Λίγα λεπτά. Άναγκασέ με, Ζοζέφ, σε παρακαλώ, και δώσε μου τα γυαλιά μου. Έλα δώ, του ψιθύρισε, κάτσε κοντά μου. Θέλω να σου μιλήσω.

— Σας παρακαλώ, κύριε Άντ. Ο γιαιτός λέει...

— Σας! Θέλω να σου μιλήσω, ένόσω ακόμη το μπορώ. Σκύψε για να μ' άκους. Πρώτα θέλω να σ' εδχαριστήσω για όσα έχεις κάνει. Μη με διακόπτεis. Μου στάθηκες σάν πατέρας. Θάθελα να σου δώσω κάτι, και το μόνο που μπορώ να σκεφτώ είναι το ρολόι κι' ή ταμπανιέρα μου. Ξέρω πως δεν καπνίζεις, αλλά κατέστει τα για να με θυμάσαι.

Τα μάτια του κλείσανε κι' ή φωνή τον έσβυσε σ' ένα πνιγμένο ψιθύρο.

— Τώρα, άκουσέ με, εξακολουθώ, άνοιγόντας τα μάτια σε μιá άπεγνωσμένη προσπάθεια. Όταν λείπω, δεν θέλω να μέινει ή μητέρα μόνη. Να βρίσκεις κάποια δικαιολογία για να μπαίνεις στο σαλονάκι ακόμη κι' αν δεν σε ζητά. Να σκέφτεσαι κάτι να της κοινοδεντιάσεις, κάτι το ευχάριστο. Προστάθσε να δείχνεις χαρούμενος. Να την πιέξεις, όταν είναι καλός καιρός, να βγαίνει με τ' άμάξι.

Η άναπνοή του άρχισε να βγαίνει σ' αόγγος.

— Σας παρακαλώ, κύριε Άντ.

— Και κάτι άλλο. Άγαπάει τα λου-

λούδια, ιδιαίτερα τ' άσπρα τριαντάφυλλα. Φρόντισε να υπάρχουν πάντα λουλούδια στο σπίτι. Πάντα... Τώρα, κατέβα κάτω. Θα ξύπνησε ή μαγειρίσσα.

Είθε το διαταγμό του Ζοζέφ κι' ένα άχνό χαμόγελο πλανήθηκε στα χείλη του. — Μη φοβάσαι. Δεν θα πεθάνω, ένόσω λείπεις.

Αυτή τη μέρα ο Άντ ένοιωθε κάπως καλύτερα. Το μεσημέρι, κατάφερε να καταπιεί λίγες κονταλιές ζουμί. Τ' άπόγευμα ο Άββας Σουλάκ άθήρεσε πλάι του σιωπηλός. Φεύγοντας του έκανε το σημείο του Σταυρού.

Τότερα, στάθηκε και πάλι ο χρόνος, άδειος, άτελείωτος. Άπ' το μισόκλειστο παράθυρο, οι άχτίνες πέφτανε στο πάτωμα. Και πάλι βρεθήκανε μόνοι, ή μανούλα κι' αυτός.

— Μανούλα, τι μέρα είναι;

— Κυριακή, μικρό μου. Όχιτώ το Σεπτέμβριο.

— Λυπάμαι που έχασες την εκκλησία.

— Σας! Μη μιλάς, Ριρή.

— Καλά, μανούλα.

Ξαναόχιζε και πάλι το Μπαρέζ. Μπαρέζ, Νίκαια, Λαμαλού, Άμελλ — λέ Μπαίν. Το κομμοντίνο, γεμάτο από άχρηστα φάρμακα, ή πνιχτή μυρωδιά της άρρώστειας. Ξαναζούσε τα παιδικά του χρόνια. Το Παρίσι, ή Μονμάρτη, το εργαστήρι, το «Νουβέλ», οι Νάτασον, ακόμη και το Άρκαζόν... Μοιάζανε όλα τόσο μακρινά, τόσο άνύπαρκτα. Ίσως να ύπνιζανε όλα ένα όνειρο, ένα μακρύ όνειρο, κι' είχε μόλις ξυπνήσει, γκριζόμαλλος, μισοπαράλυτος. Κι' ή μανούλα ακόμη στο πλάι του κρεβατιού του, αλλά γερασμένη στο διάστημα του όνειρου...

— Νοιώθεις καλά, χουσό μου;

Τα μάτια της του χαμογελούσαν. Ω, ή τρυφερόδα της φωνής της!

— Ναι, μανούλα.

Την παρακολουθούσε που έπλεκε. Το αιώσιο πλεχτό της. Το χρησιμοποιούσε σάν βεντάλια για να κρύψει τις σκέψεις της, την άπόγνωση των ματιών της...

— Μανούλα!

— Ναι, χουσό μου;

— Τι άπέγινε ή Ντενίς; Παντρεύτηκε;

— Ναι. Έναν άξιωματικό του Ναυτικού. Τώρα έχουν τρία παιδιά.

— Ξέρεις, μαμά, δεν ήθελα να... Έκείνη άκούμπησε το δάχτυλο στα χείλη. Μάντενε πόσο λυπότανε ο γιός της γι' αυτό που είχε κάνει, για την πίκρα που την πότισε.

Πάσχισε να φέρει στη σκέψη του τις μέρες που είχε περάσει μαζί με την Ντενίς, τους περπάτους με το γαλάζιο άμάξι, το πορτραίτο, αλλά δεν κατάφερε να θυμηθεί ούτε τη μορφή της. Θυμότανε μονάχα πως τα μαλλιά της ήταν καστανοκόκκινα σάν της μανού-

λας. Με τον καιρό σβύνουν κι' οι α-
ναμνήσεις.

Ήταν παράξενο να μένει ξαπλω-
μένος εδώ, καρτερώντας το κέφι του θα-
νάτου. Θαρρούσε πως κατέβαινε σκαλιά.
Ήξερε πως δεν θα ξανάβλεπε πια τα
λουλούδια του κήπου, τα σύννεφα στον
ουρανό.

Το περισσότερο μέρος του Μαλρομέ
είχε κι' όλας χαθεί. Ποτέ πια δεν θα κα-
θότανε στην πολυθρόνα. Ποτέ ξανά δεν
θα χρειαζότανε τα ρούχα του, δεν θ' α-
κουμπούσε στο μαστούνι που τόσες φο-
ρές το είχε θώσει. Φτωχό μαστουνά-
κι, τί θ' απογινότανε; Ίσως να το κλη-
ρονομούσε κάποιον άνάπαυρο παιδάκι. Δεν
θα ξανάγγιζε ποτέ πια πινέλλο, ούτε
μπογιές. Οι νεκροί δεν ζωγραφίζουν...

Ίσως στον ουρανό — αυτό είναι το τό-
σο ύπεροχο στην πίστη, σ' άφηνε να
δνειροπολείς — ίσως στον ουρανό να ύπηρ-
χε κάποια Μονμάρτη. Κάποιο είδος τρι-
της θέσεως στον παράδεισο, όπου ο Θε-
ός έστελνε όσους δεν ήξερε τί να κάνει
και δεν βαστούσε ή καρδιά του να τους
στείλει στην κόλαση.

Καλλιτέχνες σαν τον Βίνσεντ, τον Άν-
τν Ρουσώ... Άνθρώπους σαν την Αύ-
γουστίνα, τη Ζυλί, τη χοντρο — Μαρία.
Μοντέλλα, ραφτρούλες, κοκκοτίτσες...
Τις φτωχές πόρνες που ύπηρξαν τόσο
καλές μαζί του. Άκόμα και ή Μαρί, γιατί
σαν τη Μαρία τη Μαγδαληνή, είχε κι'
αίτη άγαπήσει, είχε άγαπήσει άπελλι-
ομένα... Άν ύπήρχε τέτοιος ένας πα-
ράδεισος, εκεί θα πήγαινε.

— Μανούλα!
— Μη μιλάς, μικρό μου.
— Μανούλα, σ' αγαπώ.
— Τό ξέρω. Κι' εγώ σ' αγαπώ πάρα
πολύ.

— Φρόντισε για τα έργα μου... Δίω-
μα έχεις δει, αλλά πιστεύω με, δεν είναι
δρώμικα. Είναι αληθινά, κι' ή αλήθεια
είναι κάποτε πολύ άσκημη... Άς τ' α-
ναλάβει όλα ο Μωρίς. Έκείνος ξέρει,
καταλαβαίνει...

Έκατοντάδες ζωγραφικές! Μυριάδες ά-
κουαρέλλες, λιθογραφίες, σινική μελάνη.
"Ό,τι κι' αν σκεφτότανε γι' αυτόν, αν
τον σκεφτότανε κανείς, δεν θα μπορού-
σαν να πούν ποτέ πως ύπήξε άκαμάτης.
Φανέρωνε μονάχα πόσα πολλά μπορεί να
κάνει κανείς, αν έχει χρόνο να σκοτάσει.
Βδομάδες, μήνες, χρόνια.

— Μανούλα, άσε με να μιλήσω λίγο
άκόμη. "Ότετα θα ήσυχάσω. "Ήσουν
πάντοτε καλή, όταν ήσουν μικρούλα;

— Όχι πάντα. Έκανα άνοησίες. Ό-
πως όλα τα παιδιά. Τώρα κοιμήσου,
μικρό μου.

Έκλεισε τα μάτια του, και, ξαφνικά,
βρέθηκε στο Άρκασόν, κι' ή Μύριαμ στε-
κότανε στη βεράντα γνέφοντάς του. Τη
φορά αυτή ήτανε πιδ αληθινά παρὰ πο-
τέ. Για πρώτη βμως φορά δεν ένιωθε
θλίψη, νοσταλγία, πόνο. Ή καρδιά του
είχε τελικά βρεί τη γαλήνη.

Άκούστηκε ένας έλαφρός χτύπος στην
πόρτα.

— Ένα τηλεγράφημα, κυρία Κόμη-
σα, ψιθύρισε ο Ζοζέφ.

— Τι είναι; ρώτησε ο Άνρ. Τηλε-
γράφημα; Άπ' το μπαμπά;

Την παρακολούθησε πυρετώδεια να
σπείρει το φάκελλο, τη λάμψη της έλπί-
δας να χάνεται απ' το πρόσωπό της.

— Όχι, Άνρ. Είναι απ' το Μω-
ρίς. Νά στο διαβάσω;

«Ή Κυβέρνηση δέχτηκε τη Συλλογή
Καμνόντο για το Λουβρο. Μπήκες κι' έ-
σύ, Άνρ...»

— Το Λουβρο; γράφει «Λουβρο»;

Ξαφνικά εκείνη, ξέσπασε σε κλάματα,
σκύβοντας επάνω του, φιλώντας τα μά-
γουλά του.

— Ω, άγαπημένε μου, μακάρι να
είχα καταλάβει... Δεν ήξερα... Είμαι
τόσο εύτυχιμένη για σένα. Τόσο εύ-
τυχιμένη...

— Είσαι περήφανη, μανούλα;

— Ναι, Ριρή. Είμαι περήφανη, πο-
λύ περήφανη...

— Το Λουβρο, αυτό είναι άκόμη κα-
λύτερο απ' την Έκθεση, δεν είναι; Ω,
μανούλα, αν ήξερες πόσο ήθελα να σοϋ
δείξω τον «Ίκαρό» μου! Το Λουβρο,
τό...

Ή φωνή του έσπασε, άλλαξε σε ρόγ-
χο. Τα χείλη του σαλεύανε, αλλά δεν
μπορούσε πια να μιλήσει.

★

ΤΩΡΑ είχε σχεδόν ξημερώσει, κι'
ο πατέρας δεν ήρθε άκόμη. Ο Ζο-
ζέφ στεκότανε κοντά στο παρά-
θυρο, με σκυφτό κεφάλι. Κι' ή μα-
νούλα βρισκότανε εκεί, σκυμμένη επάνω
του, ψιθυρίζοντάς του, σκουπίζοντας
τον ιδρώτα του προσώπου του, όπως τον
καλό καιρό.

— Όχι άκόμη, μικρό μου... Όχι
άκόμη... Θα φτάσει γρήγορα... Κάνε
κουράγιο, Ριρή, κάνε κουράγιο...

— Ω, πατέρα, γοήγορα, γοήγορα! Ά-
κόμη λίγη άναπνοή... Λίγη άκόμη. Πε-
ρίμενε, θάνατε, περίμενε λιγάκι άκόμη!
Δεν έζησα και πολύ, δεν είν' έτσι;

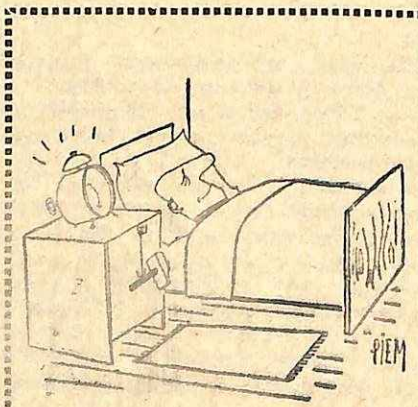
Άκόμη μια μέρα γεννιότανε, μια ώ-
ραία μέρα του Σεπτεμβρίου, θερμή κι' ή-
λιόλουστη, κάπως θλιμμένη φθινοπωρι-
τική.

Για μια στιγμή έπαψε ν' αναπνέει κι'
ένιωσε να πέφτει στ' άπύθμενο σκοτά-
δι. "Ότετα ή καρδιά του φτερούγισε
και πάλι. Στο στήθος του τα πνεμόνια
βαθούλωναν και φουσκώνανε πάλι.

— Κουράγιο, παιδί μου... Σε παρακα-
λώ, Ριρή, σέ παρακαλώ... Σύντομα...
σύντομα...

Ή φωνή της μητέρας του έφτανε σαν
αχνό μουρουέρισμα.

Άκόμη λίγη άναπνοή για τη μα-



ΧΩΡΙΣ ΛΟΓΙΑ

νούλα... Άκόμη λίγος άέρας για τη
μανούλα... Περίμενε, χάρε, περίμενε!

★

ΕΩ άκούστηκε ένας θόρυβος.
Είδε τη μορφή της μητέρας του
να παγώνει σε μιάν άγωνία άνα-
μονής.

Ο πατέρας! Βρισκότανε εδώ, επί τέ-
λους...

Πόσο του ταίριαζε να φτάσει με τ' α-
λογο! Ο' άφησε το τραίνο στο Μπορν-
τώ κι' αντί να περιμένει τ' άλλο, είχε
νοικιάσει, ή αγοράσει, ή κλέψει ένα
άλογο κι' έτρεχε βλο το βράδυ, στους
φεγγαροφώτιστους δρόμους, σαν κάποι-
ος μυθικός ίππότης, περνώντας άγρούς,
πηδώντας φράχτες. Μ' αυτόν τον τρέ-
πο θάφτανε ο μπαμπάς στο πλευρό του
έτοιμοθάνατου γιού του. του τελευταίου
του Οίκου!

Άπό κάτω ύψώθηκε ένας θόρυβος, κι'
ή επιβλητική φωνή του Κόμη.

— Πρόφτασα;

Την ίδια σχεδόν στιγμή, άνοιξε διά-
πλατα ή πόρτα της κάμαρας, κι' ο κό-
μης ώρμησε κοντά στο κρεβάτι, άναμαλ-
ιασμένος, με τις μπότες λασπωμένες,
το μαστίγιο στο χέρι. Λαχανιασμένος, έ-
σκυψε πάνω απ' το γιό του, με μορφή
άλλοιωμένη απ' τη θλίψη.

— Άνρ!.. Άνρ, παιδί μου... Οί λέ-
ξεις κύλησαν απ' τα χείλη σέ πνιμέ-
νους λυγμούς. Συχώρα με... Άν ήξερες
πόσο μούλειψες...

Τον φίλησε στο μέτωπο, και για μια
φευγάλα στιγμή οι ματιές τους ένώθη-
καν σε μιάν άμοιβαία συχώρεση.

— Ω, αν ο πατέρας δεν είχε τόσο άργή-
σει. Άν είχε άφειθεί στην άγάπη ενός
ανάπαυρου παιδιού. Αντίθετα, είχαν πε-
ράσει τις ζωές τους χωριστά, κι' οι
δυο μόνοι, πασχίζοντας κι' οι δυο να λη-
σμονήσουν. Και τώρα ήταν πολλή άργά.

Ίσως ο θάνατός του να ένωνε τον
πατέρα με τη μανούλα. Τώρα ήταν κι'
οι δυο γέροι, κι' οι δυο μόνοι. Ίσως
στην άνάμνησή του να ένώνανε τη μο-
ναξιά τους, την κοινή θλίψη και να τε-
λειώσουνε τις μέρες τους μαζί.

Ο κόμης φρόνθηκε και στράφηκε στη
γυναίκα του.

— Κι' εσύ, Άντέλ, προσπάθησε να
με συγχωρήσεις, έλε με νέα τρυφερά-
δα. Πήγαινε κοντά του, Σε θέλει.

Τώρα ύπήρχε μονάχα ή μανούλα. Ή
μορφή της ήταν πολύ κοντινή, τα χεί-
λη της τον άγγιζανε. Πιστοποιεί τη θριαμβευτική επίβολή
μιας μουσικής ιδιοφυΐας πάνω στις ανθρώπινες άδυναμίες.

— Κοιμήσου, μικρό μου.

Δάκρυα τρεμούλιαζαν στα μάγουλά
της, οσάυτο χαμογελούσε. Όχι, όχι ά-
κριβώς χαμογελούσε, αλλά ήτανε εύτυ-
χιμένη. Αυτό το μάντευε. Και περή-
φανη. Δεν την είχε προδώσει. Τώρα
μπορούσε πια να σταματήσει ν' άγωνί-
ζεται. Δεν την κρατούσε άλλο.

— Κοιμήσου, Ριρή...

Ή μορφή της, ή σοβαρή, τρυφερή
μορφή της χανότανε στην άπόσταση, θα-
λή, σκιερή, αν και το πρώτο φως του
ποταμού άπλωνότανε στο δωμάτιο. Τη
φορά αυτή το σκοτάδι ξεκινούσε από
τα σωθικά. Μανούλα... μανούλα... Άν-
τίο, μανούλα...

ΤΕΛΟΣ

ΑΠΟ ΤΟ ΕΠΟΜΕΝΟ ΤΕΥΧΟΣ ΤΟΥ "ΚΟΣΜΟΥ,"

Ή μυθιστορηματική βιογραφία του μεγάλου
μουσουργού ΦΕΛΙΞ ΜΕΝΤΕΛΣΟΝ

ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΑΓΑΠΗΣ

* Γραμμένη από τον άσύγκριτο βιογράφο
του Λωτρέκ, Άμερικανογάλλο συγγρα-
φέα ΠΙΕΡ ΛΑ ΜΥΡ

* Μεταφρασμένη με την έξαισία λογοτεχ-
νική άπόδοση της ΣΥΛΒΑΣ ΑΚΡΙΤΑ

Το «ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΑΓΑΠΗΣ» είναι ή άποκαλυπτική, ή συγκινητική ίστο-
ρία ενός άπό τους μεγαλοφυείς συνθέτες της μουσικής, του Φελίξ Μέντελσον
και των δυο γυναικών που έπηρεάσαν άποφασιστικά τη ζωή του: Της όμορ-
φης συζύγου του και της γοητευτικής έρωμένης του με τα κόκκινα μαλλιά.

Ο Φελίξ Μέντελσον, γόνος μιας άπό τις εύπορότερες οικογένειες της Εύ-
ρώπης, ώραϊος και γοητευτικός, προικισμένος με μεγάλο ταλέντο, έδειξε σ'
όλη του τη ζωή περιφρόνηση για κάθε μετρίότητα και κάθε συμβιβαστι-
κότητα πολεμώντας με φανατισμό για όσα πίστευε.

Ο Μέντελσον παντρεύθηκε το κορίτσι που άγάπησε, παρὰ την αντίθεση
της οικογενείας του. Ριφκοινδύνευσε τη φήμη του άπό μια παρατεταμένη και
περιπετειώδη έρωτική ίστορία με μια άπό τις γνωστότερες καλλιτέχνιδες
της όπερας. Κι' έθεσε τα πλούτη, την ύγεια και την εύτυχία του σ' ένα
πεισματικό άγώνα να επιβάλει τον λησμονημένο Γιόχαν Σεμπάστιαν Μπάχ
ώστε να του εξασφαλίσει τη θέση που του ταιριάζει στον Κόσμο της μου-
σικής.

ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΑΓΑΠΗΣ

Του συγγραφέως ΠΙΕΡ ΛΑ ΜΥΡ

Κατά μετάφραση ΣΥΛΒΑΣ ΑΚΡΙΤΑ

Ή νέα αυτή μυθιστορηματική βιογραφία, πλούσια σε άποκαλυπτικές
καταστάσεις, ανθρώπινα πάθη και συγκρούσεις, γοητευτική στίς περιγρα-
φές ενός κόσμου που άστράφτει άπό πλούτη και μεγαλοπρέπεια, αλλά και
των καλλιτεχνικών κύκλων της εποχής, πιστοποιεί τη θριαμβευτική επίβολή
μιας μουσικής ιδιοφυΐας πάνω στις ανθρώπινες άδυναμίες.

Το άναγνωστικό κοινό του «ΚΟΣΜΟΥ» που έζησε την ύποβλη-
τική γοητεία, αλλά και την άποκαλυπτική δύναμη του ΠΙΕΡ ΛΑ ΜΥΡ
στην άριστουργηματική βιογραφία του Τουλούζ — Λωτρέκ «ΜΟΥ-
ΛΕΝ ΡΟΥΖ», θα ξαναζήσει με τη μυθιστορηματική βιογραφία του Φελίξ
Μέντελσον «ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΑΓΑΠΗΣ» το μεγαλείο και το πάθος μιας έπι-
βλητικής ιδιοφυΐας στον κόσμο της μουσικής.

ΑΠΟ ΤΟ ΕΠΟΜΕΝΟ ΤΕΥΧΟΣ ΤΟΥ "ΚΟΣΜΟΥ,"

ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΑΓΑΠΗΣ

ΑΦΕΤΗΡΙΑ ΤΗΣ ΝΑΥΤΙΑΣ ΕΙΝΑΙ ΤΟ... ΑΥΤΙ

Ο Ι είναι ή ναυτία; Πρόκειται για
ένα σύνολο άκινδύνων ούσιαστικά
παθολογικών φαινομένων, που προ-
έρχονται άπό μια άπρόσπτη άφετηρία:
το αυτί. Πραγματικά, στο έσωτερικό
του άκουστικού όργάνου, ύπάρχουν λε-
πτοφυείς σπληνώσεις, γεμίτες άπό ένα
ειδικό υγρό και με τα έσωτερικά τους
τοιχώματα σκεπασμένα άπό νηματίδια.
Οι μετακινήσεις μας κάνουν αυτά τα
νηματίδια να κυμαίνονται και να με-
ταδίδουν έτσι ένα σήμα στον εγκέφαλο.
Αυτό το σήμα μας έπιτρέπει να άποκα-
θιστούμε εγκαίρα την ίσορροπία μας. "Ο-
ταν τα νηματίδια αυτά έρεθίζονται κα-
τά τρόπο συνεχή κι' άσυνήθιστο, θε-
ρίζουν με τη σειρά τους τον παρασυμ-
παθητικό κλάδο του νευρικού συστήμα-
τος κι' διαίτερα το γαστροπνευμονικό
νεύρο. "Όλα τότε τα όργανα, που έξαρ-
τώνται απ' αυτό το νευρικό τμήμα, δοκι-
μάζουν τον αντίκτυπο του έρεθισμού. Έ-
τσι έξηγούνται όλα τα συμπτώματα της
ναυτίας: δόσανοια, πονοκέφαλος, έμετοι
κρύος ιδρώς.

Τα άτομα που έχουν ύποστει άλλοι-
οίσεις στο έσωτερικό του αυτιού, είναι
άπαλλαγμένα άπό την εφιάλητη της ναυ-
τίας. Τάχαρει, λοιπόν, και μια παρηγο-
ρητική πλευρά στο θέμα. Άν ύποφέρετε
άπό ναυτία, αυτό σημαίνει ότι τα αυτιά
σας είναι άποωσθήποτε σε περιήμη κατά-
σταση!

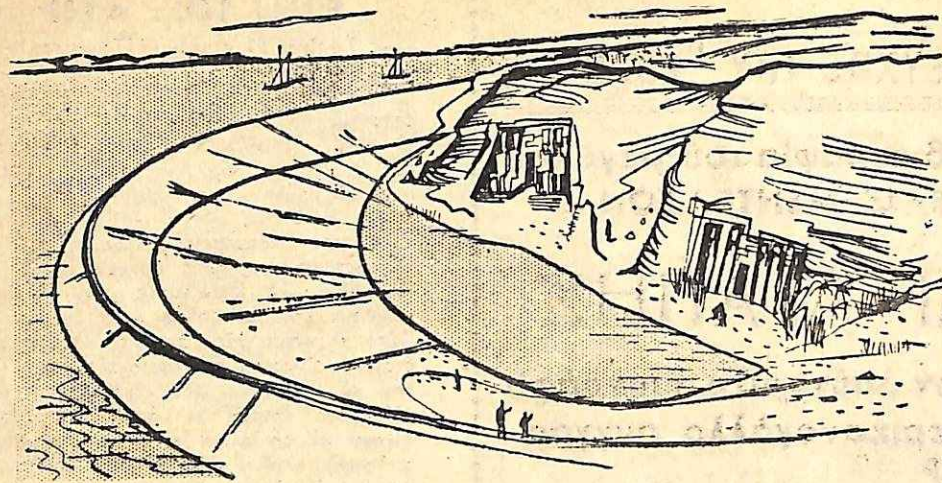
"Ως εδώ και λίγα χρόνια, δεν ύπήρ-
χε άποτελεσματικό φάρμακο για τη ναυ-
τία. Κατά τη διάρκεια του τελευταίου
παγκοσμίου πολέμου, ή άεροπορική και
θαλάσσια μεταφορά στρατευμάτων σε με-
γάλη κλίμακα, ώδήγησε σε σοβαρές μελέ-
τες κι' έρευνες για την άναζήτηση φαρ-
μάκων κατά της ναυτίας. Πραγματικά,
οι έξιμισμένοι και με το στομάχι άναστα-
τωμένο στρατιώτες δεν θα μπορούσαν να
άποδώσουν. Τάχαρουν, λοιπόν, καθαρά...
στρατηγικοί λόγοι στη βάση του γεγονό-
τος ότι σήμερα μπορούμε να ταξιδεύου-
με χωρίς να ύποφέρει ο οργανισμός μας.

Στα φάρμακα, αυτά, όπως και σε πολ-
λά άλλα, δεν πρέπει να γίνεται κατάχρη-
ση, γιατί όταν τα παίρνει κανείς σε με-
γάλες ποσότητες, έχουν άποτελέσματα δυ-
σάρεστα, άλλοτε έρεθίζοντας κι' άλλοτε
χαλαρώνοντας πολύ τα νεύρα.

Μια άρκετά διαδεδομένη προκατάλη-
ψη άπαίτει να άποφεύγει κανείς το φα-
γητό κατά το ταξίδι, όταν έχει εδνάθεια
στη ναυτία. Άλλά ή πείρα λέει, ότι το
άδειο στομάχι είναι μια πρώτη τάξεως
προϋπόθεση για να προκληθεί εδκολότε-
ρα ή ναυτία. Έκείνο που πρέπει να προ-
σέχει κανείς, είναι να τρώει στερεές τρο-
φές και να πίνει όσο το δυνατό λιγώ-
τερο. Τα οινόπνευματώδη, ο καφές και
το τσάι, καλύτερα να λείπουν. Άποφεύ-
γετε επίσης τις σαλάτες και, γενικά, ό-
λα τα είδη τροφών, που κουράζουν το
σώματι.

Άν ταξιδεύετε με πλοίο, είναι προτι-
μότερο να μένετε ξαπλωμένοι, άλλα φρον-
τίζοντας να βρίσκεστε μακριά άπό άτομα
που έχουν πάθει ή άπάχει πιθανότης να
πάθουν κρίση ναυτίας. Το θέαμα ανθρώ-
πων, που τους πειράζει ή θάλασσα, ε-
πιδίδουν τη ναυτία.

Άναπνέετε έξ' άλλου, βαθεία κι' α-
ργά, άλλα μένοντας καλά σκεπασμένος,
γιατί το κρύο έννοεί την εμφάνιση της
ναυτίας.



ΟΙ ΝΑΟΙ ΤΗΣ ΝΟΥΒΙΑΣ

Τά μεγαλεπήβολα σχέδια της Ούνεσκο για τη διάσωση των αρχαιολογικών θησαυρών από τα νερά του Νείλου.

Το μεγάλο φράγμα του Άσσουάν θα δημιουργήσει μιάν απέραντη τεχνητή λίμνη μήκους 500 χιλιομέτρων και πλάτους περίπου 25. Στην κοιλάδα του Νείλου, που διασχίζει το πετρώδες όροπέδιο της Νουβίας, το νερό θ' ανέβει κατά 62 μέτρα και θα καταποντίσει το έρημικό τοπίο. Άλλα μαζί με τις παλιές όχθες του ιερού ποταμού θα εξαφανισθούν για πάντα και οι ανεκτίμητοι αρχαιολογικοί θησαυροί της Αιγύπτου: Μνημεία, ναοί και απέραντες ανεξερεύνητες περιοχές που κλείνουν άλλους αρχαιολογικούς θησαυρούς στο υπέδαφός τους... Για να μην εξαφανισθούν όλα αυτά τα θαύματα του παρελθόντος, η Ούνεσκο, από τις 8 Μαρτίου 1960, έχει οργανώσει μια έκστρατεία για τη διάσωσή τους.

Η ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ αυτή, σε διεθνή κλίμακα, έχει αρχίσει ν' αποδίδει. Υπάρχουν όμως ακόμα πολλές ανυπερβλήτες δυσκολίες. Άς δούμε τι έχει γίνει μέχρι σήμερα και τί πρόκειται να γίνει.

Η γαλλική αεροπορία εξετέλεσε μια πλήρη φωτογραφική χαρτογράφηση της κοιλάδας του Νείλου και πολλές κυβερνήσεις και ανεξάρτητα ιδρύματα έστειλαν αρχαιολόγους για να εκτελέσουν ανασκαφές όσο υπάρχει ακόμα καιρός, στις περιοχές που πρόκειται να καλυφθούν από τα νερά του ποταμού.

Τρεις αρχαίοι ναοί διαλύθηκαν και μεταφέρθηκαν στην Έλεφαντίνη, όπου θ' ανασυντεθούν στην αρχική μορφή τους. Εικοσιτέσσερις άλλοι ναοί θα σωθούν κατά τον ίδιο τρόπο. Άλλ' οι ναοί του Άμπου Σιμπέλ δεν μπορούν να μετακινηθούν και θα πρέπει να βρεθεί τρόπος να διατηρηθούν επί τόπου.

Για το νησί των Φιλών, που πρόκειται να καλυφθεί από τα νερά του Νείλου, οι Όλλανδοί προτείνουν μία κλασική λύση: να κατασκευασθεί ένα πρόσχωμα γύρω του, όπως αυτά που προστατεύουν τα εδάφη της Ολλανδίας από τα νερά της θάλασσας.

Άλλ' η προστασία των δυο ναών του Άμπου Σιμπέλ, που είναι σκαμμέ-

νοι στο βράχο της όχθης, παρουσιάζει πολύ μεγαλύτερα προβλήματα. Ένα άμμουδερό τοπίο, φωτεινό και σιωπηλό, απλώνεται μπροστά στους τέσσερις κολοσσούς, ύψους 20 μέτρων, που εδώ και τριάντα αιώνες αγρυπνούν στην είσοδο του μεγαλύτερου ναού. Η διάσωση των ναών δεν είναι αρκετή. Πρέπει επίσης να διαφυλαχθεί και η αρμονία του τοπίου. Δυο μεγαλεπήβολα σχέδια έχουν υποβληθεί στην Ούνεσκο:

Μία γαλλική εταιρία που, κατ' εντολή της αιγυπτιακής κυβέρνησης, μελέτησε τα τεχνικά προβλήματα της προστασίας των ναών του Άμπου Σιμπέλ, κατέληξε στην εξής λύση: Να κατασκευασθεί ένα φράγμα ύψους 70 μέτρων γύρω από τους ναούς. Το φράγμα δε θα υψώνεται κάθετα σαν τοίχος, αλλά θα σχηματίζει μια λεκάνη με εσωτερικά τείχη που θα συγκλίνουν ομαλά προς το κέντρο. Μπροστά στους ναούς θα δημιουργηθεί μία μικρή τεχνητή λίμνη, ενώ το κεκλιμένο επίπεδο της λεκάνης θα καλυφθεί με βράχους που θα μεταφερθούν από τη γύρω περιοχή και θα χαρίσουν μία «φυσική» όψη στο τεχνικό αυτό έργο και συγχρόνως θα εξασφαλίσουν μία άνετη προοπτική στα γιγαντιαία μνημεία. Υπολογίζεται ότι θα χρειασθούν υλικά

συνολικού όγκου είκοσι εκατομμυρίων κυβικών μέτρων για να κατασκευασθεί αυτό το φράγμα σε έξι χρόνια.

Η ιταλική κυβέρνηση υπέβαλε ένα σχέδιο καταπληκτικά τολμηρό: Ν' αποκοπεί ο συμπαγής βράχος γύρω και κάτω απ' τα μνημεία. Έτσι θα δημιουργηθούν δυο ανεξάρτητοι κύβοι που, με τη δύναμη 300 υδραυλικών πιεστηρίων θ' ανυψωθούν ως το επίπεδο της νέας λίμνης του Άσσουάν! Κάτω από τους δυο ναούς θα κατασκευασθεί μία βάση από μπετόν. Για ν' ανυψωθούν οι δυο κύβοι, ολόκληρος ο βράχος θα κλεισθεί σ' ένα περίβλημα από μπετόν, που θα διαλυθεί όταν οι ναοί τοποθετηθούν στη νέα τους βάση.

Το σχέδιο αυτό φαίνεται παράλογο εκ πρώτης όψεως: Ο βράχος μέσα στον οποίο είναι σκαμμένοι ο μεγάλος ναός του φαραώ Ραμσή του Β' ζυγίζει 300.000 τόνους. Ο τεράστιος αυτός όγκος θα πρέπει ν' ανυψωθεί πάνω από 62 μέτρα για να φτάσει στο επίπεδο της τεχνητής λίμνης του Άσσουάν. Και όμως, κατά τη γνώμη των ειδικών, το τολμηρό αυτό σχέδιο είναι πραγματοποιήσιμο με τα σύγχρονα τεχνητά μέσα. Η εκτέλεση του σχεδίου θ' απαιτήσει πεντέμισι χρόνια. Δυο χρόνια θα χρειασθούν μόνο για την ανύψωση των ναών.

★

ΑΛΛ' εδώ ανακύπτει το πιο άκανθώδες πρόβλημα: Ποιος θα χρηματοδοτήσει αυτά τα πολυδάπανα έργα; Όλος ο πολιτισμένος κόσμος είναι κατ' αρχήν σύμφωνος ότι τα μνημεία της Νουβίας πρέπει να διατηρηθούν. Άλλ' ο προϋπολογισμός των εξόδων προκαλεί τον ίλιγγο: Για τη μετατόπιση των 24 ναών θα χρειασθούν 9.500.000 δολάρια, για το φράγμα του νησιού των Φιλών άλλα 5.500.000 δολάρια. Όσο για τα μνημεία του Άμπου Σιμπέλ, το γαλλικό σχέδιο θα стоιχίσει 68 ως 82 εκατομμύρια δολάρια και το Ιταλικό περίπου 58 εκατομμύρια δολάρια. Συνολικά, θα πρέπει να διατεθεί ένα κεφάλαιο περίπου 150 εκατομμυρίων δολλαρίων για ένα έργο τελείως αντιπαράγωγικό.

Η αιγυπτιακή κυβέρνηση δήλωσε ότι μπορεί να διαθέσει δέκα εκατομμύρια δολάρια. Πολλές άλλες κυβερνήσεις άνοιξαν δημόσιους έράνους και υποσχέθηκαν ότι θα βοηθήσουν οικονομικά την Ούνεσκο. Παρ' όλα αυτά, το ποσό των 150 εκατομμυρίων δολλαρίων δε συγκεντρώνεται εύκολα.

Τα 97 έθνη που αντιπροσωπεύθηκαν στην ενδεκάτη γενική διάσκεψη των μελών της Ούνεσκο, που οργανώθηκε πρόσφατα στο Παρίσι, ψήφισαν μία πρόταση που συνιστά στις κυβερνήσεις να συμμετάσχουν στα έργα διάσωσης των μνημείων της Νουβίας με κάθε δυνατό μέσο, ιδιαίτερα με χρηματικές συνεισφορές που θα προέλθουν από δημόσιους έράνους. Άλλοιώς τα σχέδια της Ούνεσκο θα μείνουν «στο χαρτί» και τα μνημεία της Νουβίας θα καταποντισθούν για πάντα. Όλη η πολιτισμένη ανθρωπότητα εύχεται να συμβεί κάτι τέτοιο.

Με τον έφετεινό έορτασμό των 150 χρόνων από τη γέννηση του Φράντς Λιστ, η ζωή και το έργο του διασήμου αυτού πιανίστα και συνθέτη απασχολούν ζωηρότατα τον φιλόμουσο κόσμο. Παντού δημοσιεύονται άρθρα και μελέτες για τον Λιστ και τα έργα του παίζονται στις συναυλίες. Με την ευκαιρία αυτή συμπληρώνουμε παρακάτω τη σκιαγραφία του μεγάλου μουσικού, που το πρώτο μέρος της δημοσιεύθηκε στο προηγούμενο τεύχος.

ΕΝΑ ΗΦΑΙΣΤΕΙΟ: ΦΡΑΝΤΣ ΛΙΣΤ

ΤΑ ΕΚΑΤΟ ΠΕΝΗΝΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΜΟΥΣΟΥΡΓΟΥ

(2α) Τελευταίο

Ο Ι θριαμβευτικές περιόδους του Λιστ στην Εύρωπη σταμάτησαν ξαφνικά το 1847, όταν ήταν 36 χρόνων. Τρία πράγματα συνετέλεσαν για ν' αρχίσει μία καινούργια ζωή: α) είχε κουρασθεί από τον επιπόλαιο τρόπο που ζούσε, β) είχε συναντήσει τη γυναίκα που θα τον κυβερνούσε ως το τέλος του βίου του και γ) του είχε προσφερθεί η θέση του μουσικού διευθυντή της Αύλης του Μεγάλου Δουκάτου της Βαϊμάρης.

Το 1847 ο Λιστ είχε επισκεφθεί το Κίεβο, όπου έδωσε τα τελευταία ρεσιτάλ του. Σ' ένα απ' αυτά η πριγκίπισσα Καρολίνα φον Ζάυν — Βιτυγκενστάιν γοητεύθηκε από το παίξιμο του μεγάλου πιανίστα. Έπειτα από λίγες μέρες αρχίζει το πολυθρόνητο ειδύλλιο τους. Η πριγκίπισσα ήταν 28 χρόνων και πλουσιώτατη. Πολωνικής καταγωγής, είχε παντρευτεί 17 χρόνων ένα Ρώσο πρίγκιπα και είχε αποκτήσει ένα κοριτσάκι. Ο γάμος αυτός ήταν αταίριαστος. Η πριγκίπισσα, είχε μεγάλα διανοητικά χαρίσματα κι' αυτά κατέκτησαν τον Λιστ — όχι η ανύπαρκτη όμορφη της. Οι δυο έραστές εγκαταστάθηκαν σ' ένα από τα κτήματα της πριγκίπισσας κοντά στο Κίεβο και διαβαζαν Δάντη και ο Λιστ αποφάσισε να συνθέσει μία «Συμφωνία Δάντη».

Ήλθε κατόπιν η περίοδος της Βαϊμάρης. Η πριγκίπισσα εγκαταστάθηκε με τον Λιστ στη Βίλλα Άλτενμπουργκ και άρχισε ένα σκληρό αγώνα για να επιτύχει διαζύγιο από τον άνδρα της που εκείνος αρνιόταν επίμονα να το δώσει.

Τα χρόνια της Βαϊμάρης

ΜΙΑ μέρα του Μαΐου 1849 ο Βάγνερ, που η αστυνομία της Δρέσδης τον κυνηγούσε για τη δημοκρατική δράση του στην επανάσταση του 1848, παρουσιάστηκε στη Βίλλα Άλτενμπουργκ. Ο Λιστ είχε συναντήσει τον Βάγνερ στο Παρίσι το 1840. Το 1844 είχε ακούσει την όπερά του «ΡΙέντσι» στη Δρέσδη και είχε εκτιμήσει πολύ το συνθέτη της. Ο Βάγνερ, μείνει δυο εβδομάδες στη Βίλλα Άλτεν-

μπουργκ, αλλά όταν η αστυνομία ανακάλυψε το κρησφύγετό του, αναγκάστηκε να φύγει για το Παρίσι. Στο διάστημα αυτό, όμως, ο Λιστ είχε αρχίσει να καταλαβαίνει πόσο μεγάλη ήταν η μεγαλοφυΐα του Βάγνερ και από τότε αφιέρωσε όλη την επιρροή και όλες τις προσπάθειές του για να προπαγανδίσει τα βαγνερικά μουσικά ιδεώδη. Και όχι μόνο αυτό: ήταν κάθε στιγμή έτοιμος να βοηθήσει χρηματικά τον πάντοτε σχεδόν απένταρο Βάγνερ.

Κατά την επόμενη δεκαετία η Βαϊμάρη — περίφημη ήδη από τον Γκαίτε — έγινε το κέντρο της νέας γερμανικής σχολής και το σαλόνι του Λιστ — που ψυχή του ήταν η πριγκίπισσα — κατακλυζόταν κάθε μέρα από φιλόσοφους — μουσικούς, ποιητές, ζωγράφους και μυθιστοριογράφους. Ο Θάκερη και η Τζώρτζ Έλιοτ που φιλοξενήθηκαν εκεί, το περιγράφουν με ζωηρά χρώματα. Η Τζώρτζ Έλιοτ θαυμάζει ανεπιφύλακτα τον Λιστ: «Μεγαλοφυΐα, καλωσύνη, και τρυφερότητα εκπέμπονται από το πρόσωπό του» γράφει και εκφράζεται έπειτα με ένθουσιασμό για το παίξιμό του.

Ο Λιστ αναδιωργάνωσε την Όπερα της Βαϊμάρης και διηύθυνε τις συναυλίες της Αύλης. Αυτός πρωταρέσας μελοδράματα συγχρόνως συνθετών όπως του Βάγνερ, του Μπερλιόζ, του Σούμαν, του Ράφφ και του Κορνέλιους. Αυτός ξανάφερε στην επιφάνεια την ξεχασμένη τότε «Ενάτη συμφωνία» του Μπετόβεν. Και συνάμα συνέθετε με εξαιρετική δραστηριότητα δικά του έργα. Οι «Υπερβατικές σπουδές», οι «Ούγγρικές Ραψωδίες», τα «δώδεκα Συμφωνικά Ποιήματα» και οι συμφωνίες «Δάντης» και «Φάουστ» ανήκουν σ' αυτήν την περίοδο.

Μολοντί ο μουσικός κόσμος ήταν χωρισμένος τότε σε αντίπαλες μερίδες, που έδιναν τις μάχες τους κάτω από τις σημαίες του Μέντελσον, του Σούμαν και του Βάγνερ, ο Λιστ είχε κατορθώσει να μείνει αντικειμενικός και να εκτιμά ότι άξιζε πραγματικά, χωρίς προκαταλήψεις. Έτσι μπορούσε να εκτιμά τον Βάγνερ και τον Μπερλιόζ από το ένα μέρος και τους Ρώσους έθνικιστές συνθέτες από το άλλο και συνάμα να εκδηλώνει τον ενθουσιασμό του για τον Μέντελσον, τον Σούμαν και τον

Σοπέν. Το γούστο του ήταν καθολικό και αλάθητο, και έπληρσε αποφασιστικά την επιβολή της συγχρόνου μουσικής.

Το κελλί του μοναστηριού

ΜΕΤΑ το χωρισμό του από την κόρη του Ντ' Άγκου είχε συμφωνηθεί τα τρία παιδιά τους να ανατραφούν από τη μητέρα του Λιστ. Όλα πήγαιναν καλά, ώσπου άρχισε ο δεσμός του Λιστ με την πριγκίπισσα, η οποία έκανε δ,τι μπορούσε για ν' απομακρύνει τα παιδιά από τη μητέρα του — που την ζήλευε. Η πριγκίπισσα ζήλευε και τον Βάγνερ, επειδή έπληρζε τόσο πολύ τον Λιστ και αγωνίσθηκε να δηλητηριάσει τις σχέσεις τους, αλλά δεν το κατώρθωσε. Έπειτα από λίγο η πριγκίπισσα διατάχθηκε από τον Τσάρο να γυρίσει στη Ρωσία. Αρνήθηκε και καταδικάστηκε σ' εξορία. Η Μεγάλη Δούκισσα της Βαϊμάρης, αδελφή του Τσάρου, διέκοψε από τότε κάθε σχέση με την πριγκίπισσα και την μιμήθηκε η αριστοκρατία. Έτσι η θέση του Λιστ έγινε δύσκολη. Δεν είχε πια χρήματα — γιατί η περιουσία της πριγκίπισσας ήταν στη Ρωσία και δεν μπορούσε να πραγματοποιεί τις καλλιτεχνικές ιδέες του. Ακόμα περισσότερο, συναντούσε αντιδράσεις από όλους στη διεύθυνση της Όπερας. Και το 1858, αηδιασμένος, παραιτήθηκε από τη θέση του μουσικού διευθυντού της Αύλης.

Ο Λιστ και η πριγκίπισσα έμειναν στη Βαϊμάρη ως το 1861. Η Βίλλα Άλτενμπουργκ έκλεισε και η πριγκίπισσα πήγε στη Ρώμη να ζητήσει από τον Πάπα να διαλύσει το γάμο της. Η ευλογία και τα πάθος της συγκίνησαν τον Πάπα και της έδωσε το διαζύγιο. Έπί τέλους ήταν ελεύθερη να παντρευθεί τον Λιστ. Καλονίσθηκε να πάει ο Λιστ στη Ρώμη και να γίνει ο γάμος στις 22 Οκτωβρίου — που ήταν η πεντηκοστή επέτειος των γενεθλίων του. Την τελευταία στιγμή όμως ο Πάπας δεν επέτρεψε να γίνει ο γάμος. Και δεν έγινε ούτε μετά το θάνατο του συζύγου της πριγκίπισσας, το 1864. Η πριγκίπισσα αφιερώθηκε τότε στη θρησκεία, και σιγά σιγά έγινε εκκεντρική στη ζωή της. Και ο Λιστ έγινε θρησκόληπτος. Όπως γράφει ο Έρνεστ Νιούμαν: «προσπάθησε να πείσει τον εαυτό του τώρα ότι θα αφιερώταν ολόψυχα στον αληθινό προορισμό του να γίνει ερημίτης και άγιος. Έγκαταστάθηκε σ' ένα κελλί που του είχε προσφερθεί σ' ένα μοναστήρι. Δεν υ-

πήρχαν εκεί παρά ο Λίστ και ο θομινικανός παπάς κι' ένας υπηρέτης. Ο παπάς Ιερουργούσε κάθε πρωί κι' ο Λίστ ήταν πάντοτε παρών στη λειτουργία. Στο καλλι του είχε ένα μακρύ τραπέζι, μια μικρή βιβλιοθήκη, αρκετές εικόνες αγίων, μια μαρμαρίνη προτομή του Σοπέν και ένα παλιό πιάνο. Και ζούσε διπλή ζωή. Τό πρωί αφιερωνόταν στη θρησκεία και το βράδυ στα «έγκοσμια». Τό 1865 χειροτονήθηκε και έγινε άδβας. Είχε βαλθεί ήδη να μεταρρυθμίσει τη μουσική της εκκλησίας και τό αποτέλεσμα ήταν να γραφούν μερικές από τις σημαντικότερες συνθέσεις του όπως «Ο θρύλος της αγίας Ελισάβετ».

Ο μεγάλος δάσκαλος

ΣΤΟ μεταξύ είχαν πεθάνει ή μητέρα του και δύο από τὰ τρία παιδιά του από τὴν κόμησηα Ντ' Αγκου ή Μπλαντίν και ο Δανιήλ. Τό 1857 ή κόρη του Κόζιμα είχε παντρευτεί τό μαθητή του και διάσπμο πιανίστα και άρχιμουσικό Χάνς φόν Μπύλιν, αλλά έπειτα από έπτά χρόνια τόν παρτίσηε και άφωσιώθηκε στὸν Βάγνερ. Μολοντί ή πράξη αὐτή άκαλουθούσε τὴν οίκογενειακή παράδοση, ο Λίστ, πού άγαπούσε τὸν Μπύλιν σάν παιδί του, δέν τὴν άνέχθηκε και ψυχράθηκε με τὸν Βάγνερ. Η προσωπική αὐτή ρήξη, ωστόσο, δέν έπηρέασε τὰ αισθήματά του γιὰ τὴ βαγενική μουσική, πού έξακολουθούσε νὰ τὴν ύποστηρίζει με φανατισμό.

Από τό 1869 ως τό 1886 ο Λίστ έμενε άλλοτε στή Ρώμη, άλλοτε στή Βαϊμάρη, όπου είχε πλατύ κύκλο μαθητῶν και άλλοτε στή Βουδαπέστη — όπου διηύθυνε τό σύγγικκ 'Ωδεό. Όλοι σχεδόν οι αξιόλογοι πιανίστες τῆς επόμενης γενιάς σπούδασαν κάποιο διάστημα σ' αὐτό τό 'Ωδεό με δάσκαλο τὸν Λίστ, ο οποίος δέν δεχόταν άμοιβή. Ο Βαϊνγκάρτνερ, ο Λάμοντ, ο Ζάουερ, ο Μόριτς Ρόζενταλ υπήρξαν μαθητές του. Ο τελευταίος έλεγε ότι ο Λίστ ήταν μοναδικός σάν πιανίστας εδ πιδ θαυμασιος άπό δσους γνώρισα.

Κάποτε τό 1873 μιὰ νεαρή 'Αμερικανίδα, ή Αίημ Φαίν, πήγε στή Βαϊμάρη με τὴν έλπίδα νὰ πάρει μαθήματα από τὸν Λίστ. Τὴν ήμέρα πού έφθασε πήγε στό θέατρο, όπου είδε τὸν Λίστ σ' ένα θεωρείο. Οί πρώτες εντυπώσεις τῆς από τὸν μεγάλο μουσικό είναι ενδιαφέρουσες: «Ο Λίστ, είναι ο πιδ ενδιαφέρων και έντυπωσιακός άνθρωπος πού μπορείτε νὰ φαντασθείτε. Ψηλός και λιγνός, με βαθειά μάτια, με πυκνά φρύδια και με μακρὰ γκριζα μαλλιά, με χωρίςστρα στή μέση. Τό στόμα του άνασπώνεται στίς άκρες και αὐτό του δίνει μιὰ πονηρή και μεφιστοφελική έκφραση όταν χαμογελά, έλο δέ τό παρουσιαστικό του και οι τρόποι του έχουν ήσυχαιτική κομψότητα και άνεση. Τὰ χέρια του είναι πολὺ στενά με μακρὰ και άβρά δάχτυλα πού μοιάζουν νὰ έχουν διπλάσιες άρθρώσεις άπό τὰ δάχτυλα τῶν άλλων ανθρώπων είναι τόσο εύλγιστα και λεπτὰ ώστε εκνευρίζεται όταν τὰ κυττάξεις. Δέν είδα ποτέ τίποτα σάν τὴν φινέτσα τῶν τρώπων του. Όταν σκώθηκε νὰ βγει από τό θεωρείο, π.χ. άφού χαιρέτησε τῆς κυ-

ρίες, έβαλε τό χέρι στήν καρδιά και έκανε τὴν τελευταία υπόκλιση του — άχι με προσποίηση ή από άπλή φιλοφροσύνη, αλλά με ήρεμη εύνεινα πού σε κάνει νὰ νοιώθεις ότι καμμία άλλή υπόκλιση σε κυρία δέν είναι σωστή. Τό πιδ έξαιρετικό, όμως, στὸν Λίστ, είναι ή θαυμαστή ποικιλία τῶν εκφράσεων και τού παιξίματος τῶν χαρακτηριστικῶν του. Τὴ μιὰ στιγμή τό πρόσωπό του φαίνεται όνειροπόλο, σκιασμένο, τραγικό, τὴν άλλη στιγμή είναι φιλικό, έιρωνικό, ύποβλητικό — σαρδόνιο. Πάντα όμως ή ίδια γοητευτική χάρη τῶν τρώπων. Δέν μερῶς δέν φαντασθῶ πῶς θα φαίνεται όταν παίζει. Είναι όλος πνεύμα — αλλά συχνά ένα χλευαστικό πνεύμα. Όλη ή Βαϊμάρη τὸν λατρεύει και λένε ότι οι γυναίκες έξακολουθούν νὰ ξετρελλαινόνται μαζί του».

Ο Λίστ και οι γυναίκες

ΤΟ ότι οι γυναίκες έξακολουθούσαν νὰ ξετρελλαινόνται μαζί του ήταν αλήθεια. Τὸν κυνηγούσαν άδιάκοπα. Άρπαζαν τό σκέπασμα τού καθίσματος όπου είχε καθίσει και τό κρεμόσαν σάν εικόνηα στό δωμάτιό τους. Άλλες τὸν περιστοιχίζαν ενώ έπαιζε και τού έκοδαν τρίχες από τὰ μαλλιά του πού τῆς έβαζαν στὰ μενταγιόν τους! Ίσως ή άπίστευτη ιστορία — αλλά και ή πιδ άποκρουστική — νὰ είναι μιὰς γριάς πού, ενώ ποτέ τῆς δέν κάπνιζε και ήταν σχολαστική σε καθαριότητα, βρωμίες διαρκῶς καπνίλα. Άνακαλύφθηκε ότι τό 1843, έπειτα άπό ένα έπίσημο γεύμα, είχε πάρει τὴ γόπα ενός πούρου τού Λίστ και τὴν είχε βάλει στό κορσάζο τῆς, όπου είχε μείνει είκοσι πέντε δλόκληρα χρόνια!

Τό 1872 ο Λίστ συμφιλώθηκε με τὸν Βάγνερ και, παρά τῆς αντίρρησης τῆς πριγκίπισσας, παρέστη στήν τελετή γιὰ τὴν κατάθεση τού θεμελίου λίθου τού θεάτρου τού Μπαϊρόιτ. Τὸν επόμενο χρόνο οι Ούγγροι άργάνωσαν μιάν έθνική γιορτή γιὰ νὰ πανηγυρίσουν τὴν πεντηκονταετηρίδα τῆς πιανιστικής σταδιοδρομίας τού Λίστ. Τρία χρόνια άργότερα ή κόμησηα Ντ' Αγκου πέθανε, αλλά ο Λίστ φαίνεται νὰ μὴ συγκινήθηκε από τό γεγονός. Τό 1876 πήγε στό πρώτο Φεστιβάλ τού Μπαϊρόιτ και τό 1882 ήταν παρών

σὴν πρώτη παράσταση τού «Πάρισφαλ» και κατόπιν πέρασε μερικές έβδομάδες με τὸν Βάγνερ στή Βενετία. Γύρισε στή Βουδαπέστη και στίς 13 Φεβρουαρίου, 1883 έμαθε τό θάνατο τού Βάγνερ. Τὴν λύπη του τὴν έκανε θούτερη ή άξίωση τῆς Κόζιμα — πού στό μεταξύ είχε παντρευτεί τὸν Βάγνερ — νὰ μὴ παρευστεί στήν κηδεία. Τὸν άλλο χρόνο πήγε στό Φεστιβάλ τού Μπαϊρόιτ, άλλ' ή Κόζιμα άπέφυγε νὰ τὸν συναντήσει.

Η τελευταία περιόδεα

ΤΟ 1886 — ήταν 75 χρόνων — ο Λίστ ξεκίνησε γιὰ τὴν τελευταία περιόδεα του. Πήγε πρώτα στό Παρίσι όπου παίχθηκε ή «Μεγάλη Λειτουργία» και έπειτα στό Λονδίνο, γιὰ πρώτη φορά έπειτα από 45 χρόνια, όπου παίχθηκε ο «Θρύλος τῆς αγίας Ελισάβετ». Κατόπιν επισέφθηκε τὴν Άμβέρσα, τῆς Βρυξέλλας, τό Παρίσι, τὴ Βαϊμάρη, τὸ Μπαϊρόιτ και τό Λουξεμβούργο. Πηγαίνοντας στό Μπαϊρόιτ γιὰ τό Φεστιβάλ τού 'Ιουλίου, άναγκάστηκε νὰ περάσει μιὰ νύχτα στό τραίνο. Κρυολόγησε και όταν έφθασε στό Μπαϊρόιτ έμεινε στό κρεβάτι μιὰ μέρα. Παρά τῆς διαταγῆς τού γιατρού, πήγε στήν παράσταση τού «Τριστάνου και 'Ιζόλδης» — αλλά μετὰ τὴ σκηνή τού θανάτου τῆς 'Ιζόλδης, άναγκάστηκε νὰ φύγει από τό θέατρο. Είχε εκδηλώσει πνευμονία και ο γιατρός τού άπαγόρευσε νὰ πιεϊ τό κονιάκ του — πού έπινε κάθε μέρα ένα μπουκάλι. Η κατάσταση του χειροτερεύεσε, εκδηλώθηκε παράλυση και τὴ νύχτα τού Σαββάτου 31 'Ιουλίου 1886, ήλθε τό τέλος. Δυό ώρες πριν είχε προφέρει τὴν τελευταία του λέξη. Ήταν: «Τριστάνος» Η Βαγενική μουσική, πού τόσο τὴν είχε άγαπήσει, υπήρξε ή τελευταία σκέψη του.

Και ή πριγκίπισσα; Όταν έμαθε τό θάνατο τού Λίστ, κλείστηκε στό δωμάτιό τῆς και άνέηθηκε νὰ δει όποιοδήποτε ή νὰ δεχθεϊ όποιοδήποτε γράμμα. Κατὰ τό τέλος τού Φεβρουαρίου τού επόμενου χρόνου τελείωσε τὸν τελευταίο — 24ο τόμο τού μεγάλου έργου πού έγραφε από καιρό: «Οί έσωτερικές ατίεις τῶν έξωτερικῶν άδυναμιῶν τῆς 'Εκκλησίας». Δέκα πέντε μέρες άργότερα τὴν βρήκαν πεθαμένη στό κρεβάτι τῆς.

ΦΙΛΟΤΕΧΝΟΣ

Τό μυστικό τῶν μαγισσῶν

Ένας Σουηδός φαρμακοποιός, ο κ. Λάουριτς Γκέντς, άπεκάλυψε πρόσφατα ένα άπό τὰ μυστικά τῶν μαγισσῶν... τού Μεσαίωνα! Τὰ περισσότερα φίλτρα και ιατροσόφια πού χρησιμοποιούσαν οι μάγισσες, λέει ο κ. Γκέντς, πού περιέχει σκοπολαμίνη και άτρωπίνη (ούσιες νευροδιεγερτικές), προκαλείται στὸν άέρα.

Αὐτό εξηγεί τό θρύλος τῶν μαγισσῶν πού ταξιδεύουν στὸν άέρα καθάλλα σ' ένα σκουρόξυλο. Οί μάγισσες ήταν θύματα τοξινώσεως από τὸν υοσκύαμο φαρμάκου είχαν τὴν έντύπωση, ότι αιώρουνται και αὐτό γιὰ τούς συγχρόνους τους ήταν άρκετὴ άπόδειξη τῶν σχέσεών τους με τῆς διαβολικής δυνάμεως.

Οί ιδιότητες αὐτῆς τού υοσκυάμου ήταν γνωστῆς από τὴν άρχαίότη-μέρη τῆς 'Ελλάδος με τὰ κοινὰ όνόματα: δαιμοναρία, γερούλι, μηλόχορτο, λιτσάρμο (στὴν Κεφαλληνία), μελελες (στὴ Λειβαδιά), στρουμπάρα (στὴ Θεσσαλία), δοντάχορτο ή άρκάκαπος (στὴν Κύπρο).

ΕΓΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΣΕ ΣΤΑΜΑΤΗΜΕΝΗ ΚΑΡΔΙΑ ΠΟΥ ΔΙΑΡΚΟΥΝ ΜΙΑ ΟΛΟΚΛΗΡΗ ΩΡΑ

Μιὰ έπαναστατική μέθοδος, πού έπιτυγχάνεται χάρη στήν τεχνητή ύποδερμία.

Σήμερα, χάρη στίς μεθόδους τού Άγγλου καθηγητή Ντρίου και τού 'Ιταλού συναδελφου του Ντέ Γκάσπερις, είναι δυνατό νὰ γίνουν κι' οι πιδ δύσκολες έπεμβάσεις στὸν καρδιακό μὺν, πού καθίσταται προηγούμενος έντελῶς άδρανής, χωρίς ή ζωή νὰ έγκαταλειψει τὸν οργανισμό.

ΣΤΟ πρόσφατο διάστημα, από τῆς αρχῆς τού 1959 ως τό τέλος τού 1960, πραγματοποιήθηκε μιὰ θαυμαστή τεχνική επανάσταση στὸν τομέα τῆς καρδιοχειρουργικής. Η επανάσταση αὐτή, παρ' όλο ότι στάθηκε σιωπηλή και δε φορτώθηκε με φαντασμαγορικούς τίτλους, υπήρξε, όχι μόνο σπουδαία, αλλά και πολὺ δραματική. Ένώ ο άνθρωπος κατέκτησε τὸν έγγυό κοσμικό χώρο με τὴν έξαπόλυση πυραύλων στό διάστημα, στήν καταθλιπτική ατμόσφαιρα ενός θαλάμου επεμβάσεων, ένας όμιλος χειρουργῶν ξεπερνούσε κάποιο άλλο όριο, πού φαίνόταν άπροσπέλαστο: ή καρδιά μπορούσε πια νὰ έγχειρηθεϊ σταματημένη, γιὰ άρκετό χρονικό διάστημα εκθετὴ στό νιστέρι.

Τό κατέρθωμα αὐτό πραγματοποιήθηκε από τὸν καθηγητή Ντρίου, στήν Άγγλία, και βασίστηκε στό φαινόμενο τῆς τεχνητῆς ύποθερμίας.

Όταν ή θερμοκρασία τού σώματος κατεβεί στὸς 28 βαθμούς, ή καρδιά αρχίζει νὰ «φρικιά». Έγκαταλείπει, δηλαδή, τὴ φυσιολογική τῆς ρυθμική παλμικότητα και τὴν αντικαθιστὰ με έπιφανειακές, άκανόνιστες συσπάσεις.

Άν, λοιπόν, ή έπιστήμη μπορούσε νὰ έπιτύχει μιὰ γρήγορη κάθοδο τῆς θερμοκρασίας, ξεπερνώντας τούς 28 βαθμούς, θα υπεργηδούσε τό κρίσιμο σημείο τῆς «φρικιάσεως» και θα είχε έτσι τὴν καρδιά σε κατάσταση άναπαύσεως, όμοια μ' εκείνη πού παρατηρείται στή χειμερία νάρκη ώρίσμένων ζῶων, γιὰ όσο διάστημα χρειάζεται μιὰ άνετη χειρουργική επέμβαση.

Έδῶ, όμως, άνέκυπτε ένα σοβαρό έρωτηματικό: Πῶς θα άντιδρούσε ο άνθρωπινος οργανισμός, άν υπεβαλλόταν σε μιὰ προωθημένη, όλκληρωτική ψύξη και πῶς θα μπορούσε νὰ έπιστρέψει ο άνθρωπος στή ζωή από τὸν βυθό αὐτῆς τῆς τεχνητῆς άνυπαρξίας;

Ο καθηγητῆς Ντρίου, ως πρὸς αὐτό τό ζήτημα, είχε υπ' όψη του ένα προηγούμενο πού έδινε ύποσχέσεις: τὴν περίπτωση μιᾶς καρδιοπαθείας πού τό 1958 ο Άμερικανός συναδελφός του Λιούις είχε έγχειρήσει. Έπρόκειτο γιὰ μιὰ περίπτωση από τῆς πιδ σπάνιες, πού θα μπορούσαν νὰ υπάρξουν. Η θερμοκρασία τῆς γυναίκας εκείνης είχε πέσει, με τεχνητὴ επέμβαση, στὸς 9 βαθμούς κι' ή καρδιά τῆς είχε σταματήσει γιὰ σαράντα πέντε όλκληρα

άποδεικνύοντας έτσι, ότι, σ' αὐτὴ τὴ θερμοκρασία, οι άνάγκες τού οργανισμού σε όξυγόνο είναι τόσο χαμηλές, ώστε νὰ έπιτρέπουν τό σταμάτημα τῆς καρδιάς γιὰ κάποιο πενήντα λεπτά.

Κατὰ τὸν περασμένο χρόνο, ο Ντρίου έγχειρίσε πολλὰ άτομα με τὴ μέθοδό του. Ήταν, όμως, φανερό, ότι ή ύπαρξη κι' ή λειτουργία τῶν δυὸ κυκλωμάτων άπαιτούσε τελειοποίηση και συνάμα άπλυστευση τού σχετικού τεχνικού συστήματος. Αὐτό τό άλλο δῆμα πρὸς τὰ έμπρὸς σημειώθηκε χάρη στὸν 'Ιταλό χειρουργο Ντέ Γκάσπερις, πού έκανε τὴ σκέψη ότι τό δεύτερο κύκλωμα καρδιάς — πνεύμονος μπορούσε νὰ αντικατασταθεϊ με μιὰ συσκευή χορηγήσεως όξυγόνου, πού θα άναπλήρωνε τούς πνεύμονες τού άρρώστου.

Η μέθοδος αὐτὴ εφαρμόστηκε με λαμπρὴ επτυχία έδῶ και λίγους μήνες στή Ρώμη από τὸν Ντέ Γκάσπερις και φαίνεται ότι θα αντικαταστήσει όριστικά τὴν «άπρηχαιωμένη» μέθοδο τού Ντρίου.

Πρέπει νὰ σημειωθεϊ, ότι έλάχιστοι χειρῦργοι στὸν κόσμο κάνουν, πρὸς τό παρὸν, τέτοιου είδους επεμβάσεις, όπως ο καθηγητῆς Ντυμπό στό Παρίσι, ο Ντρίου στήν Άγγλία, ο Λιούις στήν Άμερική, ο Ντέ Γκάσπερις στή Ρώμη και μερικοί άλλοι.

Όλες οι περιπτώσεις, κατὰ τῆς όποιες έγιναν ως τώρα αὐτοῦ τού είδους έγχειρήσεις, είχαν αίσια έκβαση. Τό σταμάτημα τῆς καρδιάς ποικίλλει από 35 ως 56 λεπτά, κατὰ τὰ δεδομένα πού άνακοινώθηκαν ως τώρα, και κατὰ τό διάστημα αὐτό συντελέσθηκαν θαυμαστῆς επανορθώσεως στό πολύτιμο όργανο.

Είναι λογικό νὰ προβλέψει κανείς, ότι ή καινούργια αὐτὴ κατάκτηση τῆς έπιστήμης θα εφαρμοσθεϊ εύύτερα, όχι μόνο από τὴν καρδιοχειρουργική, αλλά και σε άλλους τομείς, όπως λόγου χάρι είναι οι επεμβάσεις στὰ διάφορα κέντρα τού νευρικού συστήματος.

Τό σπίτι τῶν άρρένων

Στό Φρόυντεμπεργκ (Δυτική Γερμανία) υπάρχει μιὰ σίγουρη μέθοδος γιὰ νὰ γεννηθεϊ ένα άγόρι: Ο ενδιαφερόμενος οίκογενειάρχης, πού έχει άραρεθεϊ ν' άραδιάξει ήλυκα παιδιά, δέν έχει παρά νὰ κατοικήσει με τὴν οίκογένεια του στό «σπίτι τῶν άρρένων» τῆς πόλεως. Ένέα μήνες άργότερα, με άκριβεία σχεδόν μαθηματική, ή γυναίκα του θα γεννησει άγόρι.

Έδῶ κι' έβδομήντα χρόνια, όλα άνεξαιρέτως τὰ παιδιά πού γεννήθηκαν σ' αὐτό τό παράξενο σπίτι τού Φρόυντεμπεργκ ήταν άρσενικά. Κανένα κορίτσι δέν είδε ποτέ τό φῶς στό «σπίτι τῶν άρρένων». Έννοείται πῶς ο ιδιοκτήτης κάνει χρυσές δουλειές νοικιάζοντας τό σπίτι στίς οίκογένειες πού θέλουν ν' άποκτήσουν άγόρι. Τό νοίκι είναι σπουχερό, αλλά συνήθως οι ένοικιαστῆς δέν άπογοητεύονται.

Κανείς δέν μπορεί νὰ εξηγήσει αὐτό τό μυστήριο. Οί κάτοικοι τού Φρόυντεμπεργκ πιστεύουν ότι τό παράξενο φαινόμενο όφείλεται στίς «άκτινοβολίες» — αλλά κανείς δέν ξέρει ποιες άκτινοβολίες. Ίσως πρόκειται γιὰ φαινόμενο αὐτοπυρόληψ. Άλλά κι' αὐτό δέν εξηγεί πολλά πράγματα...

ΟΙ ΠΑΤΑΤΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΣΤΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 26

της 'Ελλάδος, ήταν κι' η πρώτη της 'Ελλάδος όπου φυτεύτηκε η πατάτα. 'Αλλά, μολαταύτα, η καλλιέργεια και η χρησιμοποίηση της πατάτας σαν τροφή έγινε με μεγάλη δυσκολία. Οι κάτοικοι δυσπιστούσαν για το είδος αυτό της τροφής, γιατί διεδίδοντο διάφορες φήμες για τις ανθυγιεινές ιδιότητες της πατάτας.

★
ΣΧΕΤΙΚΑ με τις πατάτες υπάρχει κι' ένα ανέκδοτο. 'Όταν ο Καποδίστριας ήλθε στην 'Ελλάδα ως κυβερνήτης, έφερε αρκετές ποσότητες πατάτας. 'Αλλά με λύπη του είδε ότι δεν παρουσιάστηκε κανείς να πάρει από τις πατάτες αυτές για να τις φυτέψει. Στην απελπισία του τότε αποφάσισε ν' αφήσει τη νύχτα τις πατάτες αφύλακτες χωρίς φρουρούς! Καί, το άλλο πρωί, μ' εκπλήξη του, είδε ότι δεν υπήρχε ούτε μια πατάτα στο μέρος όπου τις είχε τοποθετήσει. Αυτοί που δεν καταδέχτηκαν να τις πάρουν δωρεάν και παρακαλεστά, τις έκλεψαν τη νύχτα!

★
ΑΙ τελειώνουμε με την ακόλουθη πληροφορία του Διονυσίου Πύργου του Θεσσαλού, που σπούδασε στην 'Ιταλία Ιατρική και βοτανική και ο οποίος στο σύγγραμμά του «Πρακτική βοτανική», που δημοσιεύθηκε το 1838 στην 'Αθήνα, γράφει ότι οι «πατάτες καλλιεργήθηκαν το 1830 στην 'Αθήνα».
Κ. ΚΑΙΡΟΦΤΑΛΛΑΣ

ΟΙ ΤΕΧΝΗΤΟΙ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΙ

ΣΤΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 19

γαν, «για ν' αποχτούν θάρρος στον πόλεμο», όπως γράφει ο Φερδινάνδος Κορτές, ο κατακτητής του Μεξικού. 'Ενα άλλο παρεμφερές φυτό με ναρκαωτικές ιδιότητες είναι το «'Ανχαλόντιουμ Λεβίνι». Η χρήση του ναρκαωτικού αυτού είναι διαδεδομένη ακόμα και σήμερα στο κέντρο και στον νότο των 'Ηνωμένων Πολιτειών.

Η κοκαΐνη, άπειστης, έχει μια μάλλον πρόσφατη ιστορία. Έκανε την εμφάνισή της στην Εύρωπη μόλις τον 19ο αιώνα και πρωτοχρησιμοποιήθηκε σε μια επέμβαση από τον Γερμανό χειρουργό 'Όττο Βάινουνγκερ, το 1884. Το φυτό, που από τα φύλλα του βγαίνει η κοκαΐνη, είναι αυτοφυές στις όρεινες περιοχές της δυτικής και της κεντρικής ζώνης των αμερικανικών 'Ανδεων και φαίνεται ότι ήσαν το μυστικό του οι 'Ινκας κι' οι Μάγια, γιατί σε γλυπτές πορσελάνες βλέπουμε τα φύλλα του και σκηνές που αφήνουν να εννοηθεί ότι η κοκαΐνη ρουφίονταν με καλαμάκια. Το έπιστημονικό όνομα του φυτού είναι «'Ερυθρόβυλον Κόκα».

Η μπελλαντόνα ήταν γνωστή στους Ρωμαίους με το όνομα «Σολυνουμ σμνίφερουμ». Ο Γαληνός εκθέτει τα ναρκαωτικά της αποτελέσματα.

Ο μανδραγόρας, κατά την αρχαιότητα, χρησιμοποιόταν σαν μαγιοδότανο. Ο Διοσκορίδης τον κατατάσσει στα ύπνωτικά και τον συνιστά για δόγματα των έριπτετών. Κατά τον Μεσαίωνα, οι έμπειροι γιατροί αντιμετώπιζαν με σκόνη μανδραγόρα τις δερματικές παθήσεις.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ "ΚΟΣΜΟ"

Η άλληλογραφία του άναγνωστικού Κοινού με τον «Κόσμο» σημειώνει σταθερά άνοδο, που πιστοποιεί ολοένα και θερμότερα αισθήματα και μεγαλύτερη προσύληση στην έκδοτική μας προσπάθεια. Παράλληλα, ο «Κόσμος» αρχίζει να προωθείται στο έξωτερικό, εξασφαλίζοντας έτσι ένα σταθερό πνευματικό δεσμό με τον απόδημο έλληνοισμό. Τέλος, επιθυμούμε να σημειώσουμε ότι δυο ειδών έπιστολές δεν δημοσιεύονται: Α) "Όσες διεκδικούν το προνόμιο ότι έχουν εφεύρει τη λύση των μεγάλων έπιστημονικών προβλημάτων (καρκίνος κτλ.) για να κρατήσουμε όλη τη σοβαρότητά μας και Β) όσες δεν φέρουν την υπογραφή του έπιστολογράφου ή απλώς σημειώνουν ψευδώνυμο.

ΟΙ ΚΑΡΠΟΙ ΤΟΥ «ΚΟΣΜΟΥ»

Κύριε Διευθυντά,

Έδω και λίγο καιρό μια ομάδα νέων θελήσαμε να δημιουργήσουμε ένα όμιλο με πνευματικά και μορφωτικά ενδιαφέροντα και επιδιώξεις. Γνωρίζοντας την πραγματικότητα και τις συνθήκες κάτω από τις οποίες ζουν και κινούνται οι νέοι, δεν θέσαμε σαν σκοπό υψηλές επιδιώξεις που και υπεύθυνη πνευματική συγκρότηση απαιτούν και άπραγματοποίητες καθίστανται, όταν δεν υπάρχει προηγούμενος μια προπαρασκευή ή έστω μια ώθηση, μια τάση προς πνευματικές άνησυχίες. Για τούτο αρχίσαμε απλά, σίγουρα. Πρώτα το περιβάλλον. Δημιουργήσαμε Λέσχη, στην οποία θα υπάρχει δανειστική βιβλιοθήκη, ραδιογραμμόφωνο με έλλεικτους δίσκους σοβαράς μουσικής, πνευματικά παιχνίδια (σκάκι) και τέλος δημιουργούνται εντός της λέσχης γωνιές, όπου σε ειδικά τραπέζια θα εδράζονται άνελλιπώς ο «Κόσμος» και άλλα σοβαρά περιοδικά όπως η «Νέα Έστία» κλπ.

Οφείλω να δηλώσω, ότι το αγαπητό μας περιοδικό συνέβαλε με τον τρόπο του ώστε να δημιουργηθεί η κίνηση αυτή. Ήδη η απόκτηση της Λέσχης είναι γεγονός και αργά αλλά σταθερά ο σκοπός μας πραγματοποιείται.

Με εκτίμηση και ευχαριστίες
Μιχαήλ 'Αδαμόπουλος
διὰ τὸν
«Πνευματικό Όμιλο Νέων
Καλλιθέας — Ν. Σμύρνης»

ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΤΟΥ «ΚΟΣΜΟΥ»

Κύριε Διευθυντά,

Είμαι τακτικώς άναγνώστης από την αρχή της έκδόσεως του περιοδικού «Κόσμος Έπιστήμη και Ζωή» και τούτο κατόπιν της συστάσεως του γιατρού των Βαρησίων κ. 'Αντώνη Γεωργιάδη. Τόσο όμως ευχαριστήθηκα και τόσο το άγάπησα το περιοδικό σας ώστε πάντα είναι μαζί μου, στο χωράφι, στο σύλλογο στο σπίτι. Πάντα μιλούμε κάτι από το περιοδικό σας.

Τώρα απαντώντας στην έκκλησή σας για την αύξηση της κυκλοφορίας του περιοδικού σας γράφω ότι όχι έναν αλλά δυο έχω εξασφαλίσει άναγνώστες του «Κόσμου» τους κ. κ. Νικόλαον Φ. Κανολή και Χρήστο Α. Σιαντάνη και οι δυο συγχωριανοί μου, γεωργοί όπως έχω αλλά φίλοι των γραμμάτων.

Με πολύ εκτίμηση
Χαράλαμπος Παπάς
Λιοπέτρι — Άμμοχώστου — Κύπρου

Ο «ΚΟΣΜΟΣ» ΣΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΗ

Άξιότιμε κ. Διευθυντά,

Επιτρέψατέ μου, έστω και κάπως άργά, να χαιρετίσω την έκδοσιν του περιοδικού σας.

Βαθεία εδωχαιρείται όφείλονται από όλο το εύρος Έλληνικόν κοινόν, το οποίον επί τέλους ήμπορεί να βρει εις τας σελίδας του άριστον και άφιστον εις αριότητα περιοδικού σας «Κόσμος Έπιστήμη και Ζωή» την έκφρασιν της ελλικρινείας.

Δεν φαντάζεσθε τι πολύτιμον θησαυρόν μ'ας παρέχετε, δίδοντάς μας την ικανότητα να επεκτείνωμεν την έγκυκλοπαιδικήν μόρφωσιν εις όλους τους τομείς.

Ειδικότερον δι' ήμ'ας οι όποιοι εδρισκόμεθα εις το έξωτερικόν, μ'ας δίδετε την ευκαιρία να διαβάζωμεν ένα από τα περισσότερον έξαίρετα περιοδικά, που δεν έχει να ζηλήψη τίποτε από τα έκδιόμενα στο έξωτερικό.

Πράγματι μέσα εις τας τάσας σελίδας του βρίσκει κανείς, ότι ζητήσει, πάντοτε με την σφραγίδα της αληθείας και ελλικρινείας.

Με ένθουσιασμόν έχαιρέτισα την νικηφόρον είσοδον του περιοδικού σας εις το δεύτερον έτος.

Νά εσθε βέβαιοι ότι θα κάνω το π'αν διά την ευρύτεραν διάδοσιν του εις τόν κύκλον των Έλλήνων συμφοιτητών μου.

Και πάλιν δεχθήτε τα εκ μέρους μου άμειωτους προσφερόμενα συγχαρητήρια.

Γεράς. Σκουνηριάνος

Φοιτητής
ΟΚΛΑΝ — ΚΑΛΙΦΟΡΝΙΑ

ΥΠΟΔΕΙΞΕΙΣ ΘΕΜΑΤΩΝ

Κύριε Διευθυντά,

Θά ήθελα να παρατηρήσω ότι μέχρι τούδε το περιοδικό σας «Κόσμος, Έπιστήμη και Ζωή» δεν ήσχολήθη με την Φιλοσοφία, άλλ' ούτε και με την Αισθητική. Έχω την γνώμη ότι μια σειρά άρθρων τόσο πάνω στην 'Υλιστική, καθώς και μια σειρά άρθρων πάνω στην Αισθητική με απόψεις τόσο Ρώσων, όσο και Άντικων Αισθητικών, είναι επιβεβλημένη.

Λευκωσία 1)1)1961

Α. Π.

★ Για την Φιλοσοφία και την Αισθητική θα έκδοθουν άυτοτελή έργα στη σειρά «Σύγχρονη Έγκυκλοπαίδεια». Τα θέματα είναι τόσο μεγάλη, ώστε δεν είναι έφικτόν να ήσθον. Άλλα οι συνεργάτες μας Βρετάνος και Φιλότεχνος τί άλλο γράφουν, παρά αισθητική ανάλυση των μεγάλων έργων της τέχνης;
«ΚΟΣΜΟΣ»

Οι κατακτήσεις της έπιστήμης

Η ΠΡΩΤΗ δοκιμή του άμερικανικού πυραύλου «Κρόνος», του μεγάλου τερου που κατασκευάσθηκε ποτέ στον κόσμο, προβλέπεται για το προσεχές φθινόπωρο. Για την έκτόξευσή του γιγαντιαίου πυραύλου, έχει κατασκευασθεί στο Κανάβεραλ ένας πυργόσκος στήλξης που άνομάσθηκε «τροχοφόρος ούρανοξύστης».

Ο χαλύβδινος αυτός πύργος έχει βάρος 2.800 τόν. και ύψος πάνω σε 4 στήριγμα-τα που έχουν δώδεκα τροχούς το καθένα. Ο πύργος έχει ύψος 40 μέτρων και πλάτος 20. Η κίνηση μεταδίδ των έξεδρών του πύργου εξασφαλίζεται με τρεις άνελκυστήρες.

Το σχέδιο «Κρόνος» προβλέπει και την άποστολή ανδρώπου στο Διάστημα. Σε δηλώσεις του, τον περασμένο Δεκέμβριο, ο δρ Γκλένν, διευθυντής της Έθνικής Τηρησίας Άεροναυτικής και Διαστήματος, έχει άφήσει να έννοηθεί ότι το πρώτο άμερικανική άπόπειρα θα πραγματοποιηθεί στις αρχές του 1961. Άλλ' οι άμερικανικοί κοινοβουλευτικοί κύκλοι πιστεύουν πως η άπόπειρα αυτή θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί στα τέλη Μαρτίου ή στις αρχές Άπριλίου. Ο δρ Γκλένν κάλεσε τους δημοσιογράφους να μη συμβάλουν στη δημιουργία άτμόσφαιρας «τίς και» γύρω από την έκτόξευσή, γιατί αυτό θ' απέβαινε εις βάρος της προσπάθειας.

★
ΤΟ μεταξύ, ο άντισυνταγματάρχης Πάολ Χίμμαν, καθηγητής του βιοχημικού κολλεγίου των Έν-άπλων δυνάμεων της Οάινγκτον, σε μια όμιλία του σχετική με την ασφάλεια των 'Ηνωμένων Πολιτειών, δήλωσε ότι δυο Σοβιετικοί άστροναύτες έχουν βρει το θάνατο στις προσπάθειες της Ρωσίας για την άποστολή ανδρώπου στο Διάστημα. Οι 'Ηνωμένες Πολιτείες, είπε ο καθηγητής Χίμμαν, κατέχουν «σοβαρές άποδείξεις» σχετικά με το θέμα αυτό και γνωρίζουν ακόμα την ταυτότητα του ένός από τους δυο Ρώσους άστροναύτες που σκοτώθηκαν σε μιά άποτυχημένη προσπάθεια έκτόξευσεως, την έποχή που ο κ. Κρούτσσεφ βρισκόταν στη Νέα Τόρκη για να παρευρεθεί στην έναρξη των εργασιών της Γενικής Συνελεύσεως

ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΕΣ

του Ο.Η.Ε. Φυσικά, ο καθηγητής Χίμμαν άπέφυγε ν' άποκαλύψει τις «άποδείξεις» για τις όποιες μιλούσε. Το μόνο που μπορούμε να πούμε είναι πως η άτμόσφαιρα μυστικότητας που περιβάλλει καθε σοβιετική ενεργεία στον τομέα της κατακτήσεως του Διαστήματος έπιτρέπει κάθε είσασία και άποκλείει κάθε βεβαιότητα.

★
ΤΙΣ 12 'Ιανουαρίου, από το πεδίο δοκιμών της Σαδηνάς, οι 'Ιταλοί έκτόξευσαν διάροφο πύραυλο που έφτασε σε ύψος 170 χιλιομέτρων και έκέπεψε νέφος άτμών σοδιού για τη μελέτη της άτμοσφαιρικής πυκνότητας. Έπειτα από δυο μήνες περίπου υπάρχει πιθανότητα να έκτοξευθεί και δεύτερος Ιταλικός πύραυλος που θα φτάσει σε ύψος 400 χιλιομέτρων. Η έκτόξευσή του πρώτου Ιταλικού πυραύλου έγινε στα πλαίσια ένός προγράμματος για το όποιο συνεργάζονται το ένδικό συμβούλιο έρευνών, το Ιταλικό έπιτελείο Άμύνης και η άεροναυτική υπηρεσία των 'Ηνωμένων Πολιτειών.

★
Η ΝΕΑ ηλεκτρονική λυχνία «'Αστρακον», που κατασκευάσθηκε από άμερικανικό εργοστάσιο, είναι ένας ισχυρότατος ένισχυτής φωτεινών ειδώλων. Η λυχνία «'Αστρακον» θα άνοίξει νέους δρόμους στους έπιστήμονες που ασχολούνται με την έξερεύνηση του Σύμπαντος. Προσαρμωμένη σε όποιοδήποτε τηλεσκόπιο, ή λυχνία μπορεί ν' άδξήσει τη φωτεινή εδαισθησία του, σε τέτοιο βαθμό, ώστε να γίνονται όρατα και οι πιο μικροσκοπικοί και μακρυνοί άστερισμοί. Οι μικροσκοπικότερες φωτεινές μονάδες μεγεθύνονται χιλιάδες φορές και είναι δρατές με γυμνό μάτι. Η λυχνία «'Αστρακον» μπορεί να χρησιμοποιηθεί και στον τομέα της πυρηνικής φυσικής.

★
ΟΙ τελευταίες έξελέξεις της φωτοβιολογίας — μιας νέας έπιστήμης που μελετά την επίδραση και τις θεραπευτικές δυνατότητες του φωτός επί των ζωντανών πλασμάτων — έκτελέστησαν από σφατα σε μια έκαιρετικά ένδιαφέρουσα άνακοίνωση του Γάλλου καθηγητού Μπενουά. Άπό τα σχετικά πειράματα

διαπιστώθηκε ότι το κόκκινο και το πορτοκαλί φώς έχουν κάποια επίδραση στον οργανισμό των πουλιών. Ο καθηγητής Μπενουά έκέθεσε τις πάπιες επί τρεις έβδομάδες στο πορτοκαλί φώς, έπιταχύνοντας έτσι την ανάπτυξή τους. Πολλές άλλες έπιδράσεις του φωτός έχουν παρατηρηθεί: Πρόωση ανάπτυξης ώριμμένων άδένων στα θηλαστικά, περιορισμός των ούριων έκκρίσεων κτλ. Για την επίδραση του φωτός στον άνθρωπο δε γνωρίζουμε πολλά πράγματα, άλλ' οι φωτοβιολόγοι συνεχίζουν τις έρευνές τους και δεν άποκλείεται να καταλήξουν σε ένδιαφέρουσες άνακαλύψεις.

★
Η ΣΟΘΗΛΙΑ είναι σήμερα ή εδωπατική χώρα με τις περισσότερες συσκευές τηλεόρασεως. Σύμφωνα με μια έπίσημη άνακοίνωση, τον περασμένο Δεκέμβριο υπήρχαν στη χώρα ένα εκατομμύριο συσκευές. Η Σουηδία έχει περίπου έπτά εκατομμύρια κατοίκους.

★
ΒΡΕΤΑΝΝΟΣ διομήχανος έφευρε νέο χρώμα, που σκοτώνει τα έντομα. Ονομάζεται «Ασκή» και περιέχει έντομοκτόνο, που είναι θανατηφόρο για όλα τα έντομα, που πετούν ή έρπουν, όπως π. χ. τις μύγες, τα μυρμήγκια, τους σκώρους, το σαράκι και τις σφήκες. Όταν τα έντομα περάσουν από την έπιφάνεια του ή καθήσουν σ' αυτό άπορροφούν δηλητήριο και πεθαίνουν. Έπειδή όμως κανείς δεν θέλει να πέφτουν επάνω του νεκρά έντομα, το νέο χρώμα έχει και μιά άλλη έκαιρετική ιδιότητα: όταν τα έντομα άπορροφώσουν το δηλητήριο σπεύδουν στο ύπαιθρο πριν πεθάνουν. Το νέο χρώμα έχει χρησιμοποιηθεί σε μεγάλη έκταση από έστιατόρια στα μαγειρεία των και στον τομέα συγκεντρώσεων σκουπιδιών. Οι κατασκευαστές του λέγουν ότι είναι ιδανικό κατ'άλληλο για κοζίνες, άποθήκες τροφίμων κλ. Η τοποθέτησή του γίνεται με τον συνήθη τρόπο, διατηρεί την δραστικότητα του επί δυο χρόνια και όταν πλένεται, το έντομοκτόνο επανερύσκει τη δραστικότητά του.

Έπιτεύγματα της τεχνικής

★
ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΙ έπιστήμονες του πανεπιστημιακού νοσοκομείου της Καλιφορνίας βρήκαν νέα μέθοδο θεραπειάς του ούρικού συστήματος με τη χρησιμοποίηση έπιρροαμάτων έντέρων που μπορούν ν' άντικαταστήσουν τα προσβεβλημένα μέρη της κύστεως και του ούρικού σωλήνος. Με τη νέα μέθοδο έπιτυγχάνεται τόσο η άποκατάσταση και διεύρυνση της κύστεως όσο και η άντικατάσταση του ούρητηρος, του σωλήνος που διοχετεύει τα όδρα από τα νεφρά στην κύστη. Η μέθοδος εφαρμόστηκε με έπιτυχία σε περισσότερους από πενήντα άσθενείς.

★
ΕΠΙ τα μέσα ή τα τέλη του έτους 1962 ένδεχεται να έκτοξευθεί γαλλοαμερικανικός τεχνητός δορυφόρος. Μέρος των δογών που θα περιέχονται σ' αυτό το δορυφόρο, ή ίσως όλόκληρος ο δορυφόρος, θα είναι γαλλικής κατασκευής. Όσο για την έκτόξευσή αυτή δεν άποκλείεται να πραγματοποιηθεί με τη βοήθεια άμερικανικού πυραύλου — κατά πάσαν πιθανότητα τύπου «Σάουντερ» — από κάποια άμερικανική βάση. Γύρω σ' αυτό το θέμα διεξάγονται από χρόνια συνεννοήσεις μεταξύ των έμπειρογγομόνων της Γάλλας και των 'Ηνωμένων Πολιτειών.

★
ΙΑ πρώτη φορά στις 'Ηνωμένες Πολιτείες οι χειρουργοί χρησιμοποίησαν τον ηλεκτρισμό για την άνασθησιοποίηση μιας άρρωστης στο τραπέζι της έγχειρήσεως. Το σύστημα είναι πολύ απλό κι' έλάχιστα δαπανηρό: Δύο ηλεκτρόδια προσαρμύζονται στους κροτάφους του άσθενούς και διοχετεύουν ηλεκτρικό ρεύμα ώριμμένης συχνότητας. Σε δυο δευτερόλεπτα ο άσθενής χάνει τις αισθήσεις του και παραμένει άναίσθητος όσο το ηλεκτρικό ρεύμα περνάει από τα ηλεκτρόδια. Συνπάει λίγα δευτερόλεπτα μετά τη διακοπή του ρεύματος και χάνει τον νουόθι τη ναυτία και την άδιαθεσία που προκαλούνται συνήθως από τις άλλες μεθόδους άνασθησιοποίησης. Αυτό είναι και το μεγαλύτερο πλεονέκτημα της νέας μεθόδου που φαίνεται ότι σύντομα θα έκταθεί τα κλασικά άνασθητικά.

ΟΡΙΖΟΝΤΙΩΣ

1) Τὸ ἀποτελοῦν ζῶα. —
Γίνεται μὲ μοιγιά.

2) Ἐνεργοῦν ἐξάλλα.

3) Ἐπιτρέπει τίς μεταβι-
βάσεις.

4) Δὲν ἔχουν μεστώσει.
— Νότα μουσιγῆς.

5) Ἐπαρχία τῆς Ἰσπανίας,
ὅπου καὶ ἡ Βαρκελώνα. —
Χριστοπικτικὸς ὁρος.

6) Ἐπὶ λέει ποδοσφαιρικὰ

8) Εἶναι ὠφέλιμα. — Τε-
λικῶς σύνδεσμος.

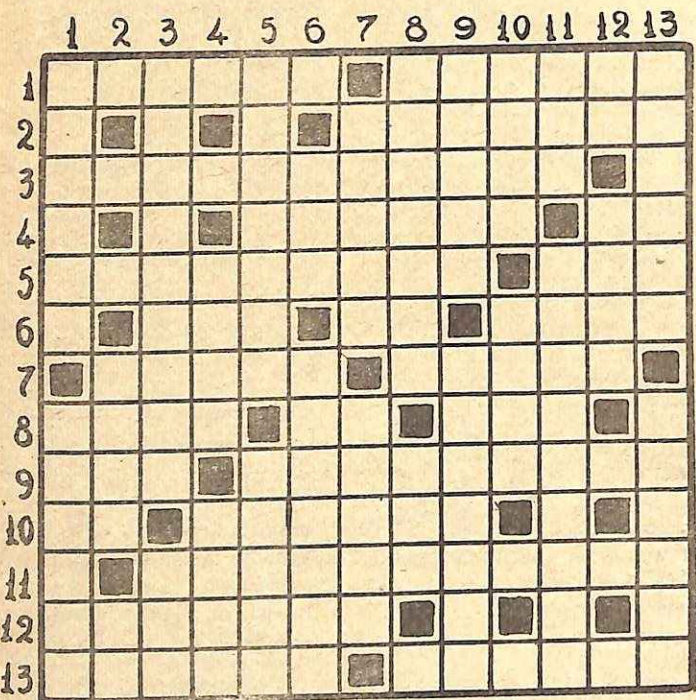
9) Τὰ ξεγνοῦν οἱ εἰσπρα-
κτοεῖς. — Μόρος ἀπὸ ἄνθος.

10) Τὰ προμηθεύονται ἀπὸ
τὴν ἀγορά. — Δὲν παρουσιά-
ζουν δυσκολίες.

11) Σκόρος. — Δίνει κά-
ποιον τέλος.

12) Τὴν παίρνουν οἱ ἀθλη-
ταί.

13) Ἐπινόηση τοῦ Μόρος.



ζητήματα. — Προηγούνται Βασιλέως. — Πολεμική κραυγή.

7) Χαϊδευτικό γυναικειου ὀνόματος. — Λερώνουν εὐκολα.

8) Ἡ τέως κυρία Ὁνάνση. — Μία ἄφωνη. ἄδωκία. — Προσκαλεῖ.

9) Νερουλό... ρῆμα. — Εὐχαριστοῦν τοῦ ρωμανικοῦς.

10) Χρυσάφι γιὰ τοὺς Γάλλους. — Ὅνομα ἐξαίρετικῆς Ἑλληνίδος ἡθοιοποιοῦ

11) Γίνεται καὶ σὰ ἐδῆ διατροπῆς.

12) Περιοχὴ τῶν Ἀθηνῶν

13) Ὅτι ξεκουράζει. — Ἀρχαία πόλις τῆς Κορίνθου.

ΚΑΘΕΤΟΣ

— Χαρακτηρίζει τὸν φαντασμένο.

Α.

ΛΤΣΙΣ ΠΡΟΗΓΟΤΜΕΝΟΝ

ΟΡΙΖΟΝΤΙΩΣ

1. ΑΓΕΡΑΣ — ΚΟΠΤΗΣ
2. ΑΤΔΙΑ — ΔΕΧΑΡ 3.
ΙΨΕΝ — ΜΟΝΟΠΑΤΙ 4.
ΝΟΜΟΤΑΓΕΣ — ΓΕΝ 5.
ΔΣ — ΚΑΡΑΣ — ΚΙΛΟ
6. ΚΕΣΕΣ — ΤΑΚΟΣ 7.
ΠΑΡΙΣ — ΠΑΤΟΣ 8. ΚΑ-
ΠΩΣ — ΛΑΜΑΣ 9. ΑΡΗΣ
— ΠΕΡΑΝ — ΛΑ 10. ΣΟΛ
— ΠΑΡΑΜΤΘΑΣ 11. ΑΝΙ-
ΚΗΤΟΣ — ΕΑΓΙ 12. ΚΥ-
ΡΟΣ — ΣΙΜΩΝ 13. ΑΖΟ-
ΡΑΙ — ΒΑΣΑΝΑ.

1) Κάλυμμα σκεύους. — Ἀντίλα.
2) Γαλλικὸ ἀνδρικοὺν ὄνομα. — Ὑποθετικὴ... λεξοβία.
3) Ἐπιμηνύει... χρονικῶς.
4) Χὴν διαδέχθηκε δ ΟΗΕ.
5) Τηροποιαστά. — Ἐναι πάντα λουλουδισμένους.
6) Ἀπολήγει σὲ δυὸ σκέλη. — Ὀμίζει παποῦται.
7) Θέλουν ψήφου. — Ξε- νικὸ ἀνδρικοὺν ὄνομα.
8) Τὰ πατοῦν οἱ σωφέρ. — Ῥαΐα λουλουδία.

ΚΑΘΕΤΩΣ
1. ΛΑΙΝΔΑ — ΚΑΣΑΤΑ
2. ΓΥΨΟΣ — ΠΑΡΟΝ 3.
ΕΜΕΝ - ΚΑΠΗΛΙΚΟ 4. ΡΙ
ΝΟΚΕΡΩΣ — ΚΤΡ 5. ΛΑ
— ΤΑΣΙΣ — ΠΗΡΑ 6. ΜΑ
ΡΕΣ — ΠΑΤΟΙ 7. ΛΟΓΑΣ
— ΛΕΡΟΣ 8. ΚΕΝΕΣ
— ΠΑΡΑΣ 9. ΟΧΟΣ — ΤΑ
ΜΑΜ — ΣΑ 10. ΠΑΠ
ΚΑΤΑΝΤΕΙΣ 11. ΤΡΑΓΙ-
ΚΟΣ — ΘΑΜΑ 12. ΤΕΑΟΣ
— ΛΑΓΩΝ 13. ΣΠΙΝΟΣ —
ΦΑΣΙΝΑ.

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 23

ΑΝ σκεφθούμε πόσο περίπλοκες είναι οι λειτουργίες της ωρίμανσης του εμβρύου, αν σκεφτούμε ότι από ένα μοναδικό γονιμοποιημένο κυτταροπύκνιο να παραχθούν τα διαφορετικά είδη των διαφοροποιημένων κυττάρων που αποτελούν το ανθρώπινο σώμα, αν υπολογίσουμε την αφάνταστη ποικιλία των λειτουργιών που εξασφαλίζουν τη συντήρηση της ζωής (κυκλοφορία, αναπνοή, πέψη, αφομοίωση κτλ.) δεν είναι δύσκολο να καταλάβουμε ότι τα έμπόδια που αντιμετωπίζουν για τη δημιουργία τεχνητής ζωής στο εργαστήριο είναι προς το παρόν ανυπέρβλητα.

Ἐξ ἄλλου, ἔστω κι' ἂν υποθέσουμε πὼς οἱ ἐπιστήμονες θὰ κατορθώσουν νὰ κρατήσουν στὴ ζωὴ ἕνα ἔμβρυο ἐπὶ ἐννέα μῆνες, πὼς μπορούμε νὰ εἰμαστε βέβαιοι ὅτι τὸ ἔμβρυο αὐτὸ θὰ ἐξελιχθεῖ σὲ φυσιολογικὸ ἀνθρώπινο πλάσμα; Ὁ μπουρέσουμε ν' ἀπομιμηθοῦμε τὴ φύση ὡς τὶς παραμικρὲς λεπτομέρειες, ἢ θ' ἀρχίσουμε νὰ δημιουργοῦμε τεχνητὰ τέρατα;

Θὰ ἦταν πρόωρο ν' ἀπαντήσουμε σ' αὐτὲς τὶς ἐρωτήσεις. Βρισκόμαστε ἀκόμα πολὺ μακριὰ ἀπὸ τὴ δημιουργία τεχνητῆς ζωῆς στὸ ἐργαστήριό. Τὸ μόνο ποὺ μπορούμε νὰ ποῦμε εἶναι ὅτι τὰ πειράματα τοῦ καθηγητοῦ Πετρούτσι ἀποτελοῦν ἐνα σταθμὸ στὶς βιολογικὲς ἔρευνες. Ἰσως κάποτε ἡ πλήρης ἐξωγένεση γίνεи χειροπιαστὴ πραγματικότητα, ἡ κυοφορία ἔξω ἀπὸ τὸ μητρικὸ σῶμα θὰ γίνεи κανόνας. Τὰ παιδιὰ δὲ κυοφοροῦνται μέσα στὰ μπουκάλια, ὅπως εἶχε προβλέψει ὁ Χάξλεϋ, καὶ οἱ γυναῖκες θ' ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὴν «ἀρρώστεια» τῆς ἐγκυμοσύνης. Καὶ καμμιά σκοταδιστικὴ ἀπόπειρα δὲ θὰ μπορέσει νὰ σταματήσει τὴν πρόοδο τῶν βιολογικῶν ἐρευνῶν.

ΗΡΧΙΣΕΝ Η ΠΩΛΗΣΙΣ
ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΙΩΝ ΤΟΥ
ΕΘΝΙΚΟΥ ΛΑΧΕΙΟΥ

Ἡ 53η ΕΚΔΟΣΙΣ
εἶναι πηγὴ μεγίστων ἐλπί-
δων διὰ τοὺς ἀγοραστὰς

ΠΑΝΤΑ Ο ΕΝΑΣ ΣΤΟΥΣ ΔΥΟ ΚΕΡΑΙΖΕΙ

Τὰ 650)ο τῶν ἀκαθαρίστων
εἰσπράξεων ἐκάστης ἐκδό-
σεως ἀνήκουν εἰς τοὺς τυ-
χεροὺς.

ΔΩΡΟΝ ΔΡΧ. 5.000.000
ΠΡΟΜΗΘΕΥΘΗΤΕ ΕΓΚΑΙΡΩΣ
ΤΑ ΝΕΑ ΣΑΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΑ

ΜΕ ΤΟ ΜΙΚΡΟ ΘΕΡΜΟΚΑΪΟ

ΔΥΟ ΜΕΓΑΛΟΙ ΑΣΚΗΤΕΣ

Αγαπητοί μου φίλοι,

Σπονδές σε δύο μνημές ιερές — από τις πιο ιερές μάλιστα των γραμμάτων μας: Στις μνημές του 'Αλεξάνδρου Παπαδιαμάντη και του Γρηγορίου Ξενοπούλου. Πενήντα χρόνια από το θάνατο του πρώτου, δέκα από το θάνατο του δεύτερου έκλεισαν μέσα σ' αυτόν το μήνα (Στις 3 'Ιανουαρίου 1911 πέθανε ο Παπαδιαμάντης, στις 14 'Ιανουαρίου 1951, ο Ξενοπούλος).

Ἦταν οἱ δύο μεγάλοι τῆς πεζογραφίας μας. Καὶ τὰ χρόνια πού περνοῦν στερεώνουν καὶ καταξιώνουν θλόενα καὶ πιδ πολὺ τὸ ἔργο τους, ἀναδεικνύοντας ταυτοχρόνα ἄκομα πὺ ἔντονην τὴν προσωπικότητά τους. Χωρὶς νὰ εἶχαν κοινὰ χαρακτηριστικὰ στῇ ζωῇ τους καὶ τοῦ ἔργου τους — ἀπόκοσμος, «κοσμικαλόγερος», «ζῶν μακρὰν τοῦ κόσμου τούτου» ὁ Ἀλέξ. Παπαδιαμάντης, κοινωνικός, στὴν πλατυτέρη σημασίᾳ τοῦ ὄρου, ὁ Γρηγ. Ξενοπούλου πὺ παρακολουθοῦσε ἀπὸ τὸ «κελλί» τοῦ τῆς ὁδοῦ Εὐριπίδου τῇ σύγχρονῃ ζωῇ καὶ τῇ ροῇ τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν ρευμάτων τῆς ἐποχῆς του — συναντινοῦν καὶ ταυτίζονται, ὥστόσο, σ' ἕνα κοινὸ κ' ὁμοίομορφο γνώρισμα: ἦταν κ' οἱ δύο τους οἱ μεγάλοι ἀσκητὲς τῶν νεοελληνικῶν γραμμάτων.

Μ' ὅλο πού ἔκαναν ἐπάγγελμα
βιοποριστικό τὴν τέχνη τους —
ἐπὶ 30 χρόνια ὁ πρῶτος, ἐπὶ ἐ-
ξήντα ὁ δεύτερος — τόσο ὁ Σκια-
θίτης, ὅσο καὶ ὁ Ζακυνθινὸς πεζο-
γράφος, δὲν ἔπαψαν οὔτε στι-
γμὴ νὰ ἀσχοῦν τὸ ἐπάγγελμα-
του σὰν ἀνώτερο λειτούργημα.
«Ὁά μουν ἀνάξιος νὰ λέγομαι
πνευματικὸς ἐργάτης — μάς ἐκ-
μυστηρεῖται ὁ Γρηγόριος Ξενό-
πουλος — ἂν δὲν ἔκανα πάντοτε
ὅτι μ'πορῶ κι' ἂν ἔστο καὶ
μιά φορὰ στὴ ζωὴ μου ἔγραφα,
μὲ ὑλικὸ κέρδος, ἓνα μυθιστόρη-
μα χωρὶς ἔμπνευση, χωρὶς ἰδέα,
χωρὶς παρατήρηση, χωρὶς μελέτη,
χωρὶς σχέδιο, χωρὶς κόπο». Ἰδιὰ
αὐστηρὸς καὶ ἀτεγκτος στὰ ζη-
τήματα τῆς τέχνης στάθηκε κι' ὁ
Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης. Φτά-
νει νὰ σημειωθεῖ, πῶς κάποτε
ποῦ τοῦ ζήτησαν νὰ μεταφράσῃ

Ένα κείμενο του Όσκαρ Ουάιλντ, ἀρνήθηκε, μόνο και μόνο γιατί θεωρούσε τὸν ποιητὴ τῆς «Μπαλάντας τῆς φυλακῆς τοῦ Ρίνγκ» γιὰ ἀνθρώπο, ποὺ ἀντιστρατεύ-ταν τῇ βαθύτατα θρησκευομένη ψυ-χῇ τοῦ Σικαδίτη διηγηματογράφου.

Ἐπαγγελματίες τῆς τέχνης —
 μέ τὴν ἀνώτερη καὶ εὐρύτερη ἐν-
 νοια τοῦ ἐπαγγελματισμοῦ — ὁ-
 λὰ ταυτοχρόνα, καὶ ἐμπνευσ-
 νοὶ ἱερεῖς στὸ νάρθηκα τοῦ ναοῦ
 τῆς. Ἡ βιοπάλη τους ἐφθαιρε μα-
 στορικά ἐπὶ χρόνια δολόχευα κα-
 ζωικά τοὺς κῦτταρα, γονιμοποιού-
 σε ὅμως ταυτοχρόνα δημιουργικά
 τὸ ὠραίο τους τάλαντο. Δὲν θέ-
 λησαν νὰ τοὺς κάνουν ποτὲ ἀντι-
 κείμενο ἀγοραίας συναλλαγῆς.
 Καὶ παροῦσασαν κ' οἱ δύο τους
 κάτι τὸ σπάνιο, τὸ μοναδικὸ ἴ-
 σως γιὰ τὰ ἑλληνικά λογοτεχνικά
 μέτρα. Τόσο ὁ Παπαθιμάντης,
 ὅσο κ' ὁ Ξενοπούλος, ἔζησαν ὁ-
 λοκληστικὰ ἀπὸ τὴν πέννα τους.
 Δὲν δέχτηκαν καμμιά δημόσια ἢ
 ἄλλη θέσι, ποὺ θὰ τοὺς ἐπέτρεπε
 νὰ ἀντιμετωπίσουν πρὸ ἀνετα-
 ριστικῆς τοῖς βίαις ἀνάγκης καὶ νὰ
 ἀφιερῶσιν ἔτσι ἀπερίσπαστοι
 τὸ καθαρὸ δημιουργικὸ τοὺς
 ἔργο.

Τὸ παράδειγμα ποὺ μᾶς ἀφή-
νουν οἱ δύο αὐτοὶ κερμαῖοι τῆς
πελοποννησιακῆς μας — χώρα ἀπὸ
τὴν ἀνεκτίμητη προσφορά τοῦ
στὸν τομέα τῆς τέχνης — εἶναι
ὅτι ἀσύγκριτο παράδειγμα ἀν-
θρώπινης συμπεριφοράς. Ὁ δὲ
τοὺς στάθηκε ἀπέριπτος, πεντα-
κάθετος, μακριὰ ἀπὸ ὑποκαρ-
σεις, ταπεινά παραινέματα καὶ
συμβουλούς, ὥστε νὰ ἀντέχει
στὴν πρὸ αὐστηρῆς κριτικῆς. Πέ-
θαναν φοταχοί, κόμπιτχοι κι' οἱ
δύο τους — ὁ ἑσωτερικός διω-
πλοῦτος τῆς ψυχῆς τοὺς εἶχε πρὸ
δύναμιν νὰ ὀρατοποιήσει κατὰ
τρόπον θαυμαστὴ τῇ γενικότητι
προσφορά τοὺς στὰ νεοελληνικά
γράμματα. Κι' ἔτσι ἀξιώθηκαν νὰ
γίνουν δύο πύμφοτα ἄρσους, ὅ-
χι περιοριστικὰ στὸν τομέα τῆς
τέχνης, ἀλλὰ γενικότερα καὶ ἀπε-
ρίριστα στὸν εὐρύτερο τομέα τῆς
κοινωνικῆς μας ζωῆς.

Μὲ ἀγάπη

ΑΛΚΗΣ ΤΡΟΠΑΙΑΤΗΣ

- 1) Τι είναι ο Εύηνος;
- 2) Ποιό ήταν το πραγματικό όνομα του Έλληνο- Γάλλου ποιητού Ζαν Μωρεάς;
- 3) Τι σημαίνει Ποντίφιξ;
- 4) Ποιοι ήταν οι Πομάκοι;
- 5) Τι ήταν η Θέμις;
- 6) Τι ήταν ο θεοδόλιχος;
- 7) Που γεννήθηκε ο Έλλην ποιητής Ίω. Γρυπάρης;
- 8) Ποιός ήταν ο Όσιρις;
- 9) Που δολοφονήθηκαν στα 1914 ο διάδοχος του Αυστριακού θρόνου και η γυναίκα του;

10) Πῶς ἀποκαλοῦσεν τὸν διάσημο
ἐκκλησιαστικὸν συγγραφέα Ὁριγένη γιὰ
τὴν πεζογραφία του:

11) Ποιό είναι το ονομαστό έργο του
μεγάλου Άγγλου ποιητού Μίλτωνος;

12) Ποιὸς ἦταν ὁ πρῶτος τόπος ἐξορίας τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος;

13) Πως λεγόταν ὁ γιὸς τοῦ Ἑκτοροῦ καὶ τῆς Ἀνδρομάχης;

14) Τίνος έργο είναι ή ποιητική συλλογή «Σκαραβαίοι και Τερρακότες».

15) Τίνος ἀρχιτέκτονος ἔργο εἶναι τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν;

16) Πώς λεγόταν ή μητέρα του Άλ
Πασά;

ΑΓΑΝΘΗΣΕΙΣ:

(1) Ποταμός της Αττικής (καὶ οὖν φη-
 σιν), Ἐκδοκᾶσι οὖν Παρπακο Κόν-
 (2) Ἰσθμίου Παναθηναϊστίου, οὗ
 Οὐ τινος τοῦ ποταμοῦ Πάντος οὐ κα-
 ικα. (4) Βοτῶν ποταμὸν ἐξισχυμῶντες
 παρὰ τὸν Ἰσθμόν. (5) Ὁ ἐκ τῆς δαχτύ-
 λου τοῦ Ὀρῶντος καὶ τῆς Πύ-
 ρου, κορυφῆς τοῦ Ὀρῶντος καὶ τῆς Δικαιοσύνης. (6)
 Ἰσθμίου ποταμοῦ οὗτος ποταμὸς
 καὶ οὖν ἐκλείπει. (7) Ἐπὶ τῷ Ἰσθμῷ. (8) Ο.
 Αἴγλιον. (9) Ἐπὶ τῷ Ἰσθμῷ τῆς Νο-
 τῆς. (10) Χοκκέρητος. (11) Ο.
 Ἀποδοτὴς ποταμὸς. (12) Η. ἡ-
 ἔσθ. (13) Ἀστυνῶν. (14) Τὸν Ἰσθ-
 μὸν Πυρρῶν. (15) Τὸν Ἰσθμὸν Χοκκέρη-
 οῦ Χοκκέρη. (16) Χοκκέρη.

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ «ΚΟΣΜΟΣ»

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ Σ' ΟΛΟΚΛΗΡΗ
ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ:

1 *Οἱ* *ἀνθρώπινες* ΦΥΛΕΣ

HENRI - V. VALLOIS

ΚΑΛΟΤΥΠΩΜΕΝΑ
χρήσιμα καὶ φθηνά
βιβλία γιὰ όλους

ΘΑ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕΙ
ΤΗΝ 1 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ

2 *Αστρονομία* *χωρίς* ΤΗΛΕΣΚΟΠΙΟ

PIERRE ROUSSEAU

